

APPELTJES
VAN HET
MEETJESLAND

JAARBOEK
VAN HET
HEEMKUNDIG GENOOTSCHAP
VAN HET MEETJESLAND

Nr 13 - 1962

MALDEGEM
1962

STAD EEKLO

—

INVENTARIS VAN HET OUD ARCHIEF

door

A. De Vos

—

INLEIDING.

De archiefstukken bewaard in het stadhuis te Eeklo vallen in drie duidelijk afgescheiden reeksen uit mekaar : het eigenlijke *stadsarchief* dat het leeuwenaandeel omvat, vervolgens een belangrijk gedeelte van de *Slependammewatering* afdeling Eeklo-Lembeke en tenslotte het *privaat archief de Coorebyter*, afkomstig van Kaprijke.

Het spreekt vanzelf dat het eigenlijke *griffie-archief* een trouw beeld geeft van de structuur en de uitwendige geschiedenis van de «Stede, Keure ende Vrijhede» van Eeklo. Vanaf 1626 viel de omschrijving van deze heerlijkheid, op enkele westelijke stroken na — kleine gedeelten van Raverschoot en Balgerhoeke — volledig samen met de parochie Eeklo, die later integraal het stadsgebied, zoals wij het nu nog kennen, worden zou.

Binnen dit gebied lagen wel afzonderlijke lenen, doch geen enkele geënklaverde heerlijkheid.

Het attribuut «Stede en Keure» heeft Eeklo te danken aan Gravin Johanna van Konstantinopel, die in 1240 aan de opkomende vlek «stadsrechten» verleende. (1).

Tot 1626 was in dit gebied eveneens Lembeke begrepen, evenwel zonder de geënklaverde heerlijkheid Aveschoot. De stad stond toen onder het rechtstreeks gezag van de graven van Vlaanderen. Na 1626 gingen Eeklo en Lembeke hun eigen wegen. Wat Eeklo betreft het werd aanvankelijk door Filiep IV, koning van Spanje, in zijn hoedanigheid van Graaf van Vlaanderen, in leenpand afgestaan aan Jr Jan van der Speeten om in 1649

(1) De tekst ervan werd gepubliceerd in : E. NEELEMANS, *Geschiedenis der Stad Eekloo*, Eeklo, Gent 1859, blz. 135-142. Zie eveneens : Dr. P. ROGGHE, *Eeklo, Van Silexdrager tot Keurbroeder*, blz. 32, Eeklo z. j.

Afschriften van de originele oorkonde bevinden zich in het stedelijk archief onder de nummers 4 en 5.

definitief verkocht te worden aan de familie della Faille d'Assenede, die tot op het einde van het Oud Regiem heren bleven van de stad. (2).

Administratief ressorteerde Eeklo onder het Brugse Vrije, overigens in een betrekkelijk los verband. Het behoorde immers tot de «contribuante» leden, wat betekende dat het in feite alleen zijn financiële verplichtingen in de gemeenschappelijke bede, diende na te komen.

Kerkelijk behoorde het vóór 1559 tot het bisdom Doornik, aartsdiakonaat Brugge dekenij Aardenburg en na die datum tot 1801 bij het bisdom Brugge, eveneens dekenaat Aardenburg.

Zijn ligging halverwege Gent en Brugge, heeft voor een goed deel mede zijn geschiedenis bepaald. Galbertus van Brugge vermeldt reeds in zijn dagboek, dat de belagers van Karel de Goede zich in hun oppidum te Raverschoot verschansten, maar er evenwel meedogenloos uitgeroeid werden. (3). Later bleef het zowel op geestelijk als op administratief plan binnen de Brugse invloedssfeer.

Met Gent waren er de talloze strubbelingen omtrent het vrije vaarrecht in de Lieve, levensslagader van Eeklo. Het was immers vanaf de Kaai, langs het Leiken uitmondend in de Lieve, thans kanaal van Schipdonk, dat het Eeklose marktschip door zijn halfwekelijkse vaart op Gent een goed deel van de economische bedrijvigheid der Ledeganckstede op Gent oriënteerde.

Zo groeide Eeklo, uit moer en zand geboren, als een bescheiden schakel tussen Vlaanderen's machtigste steden : Gent en Brugge.

Overigens kende Eeklo reeds in de middeleeuwen een drukke industriële bedrijvigheid als draperiestadje. Hoewel sterk getroffen door de godsdiensttroebelen, die tijdens de periode 1583-1603 van Eeklo een verlaten gebied maakten, wist de stad zich toch gedeeltelijk te herpakken en kon zij na de scheiding der Nederlanden, de middeleeuwse rol van het kwijnende Aardenburg als administratief en economisch centrum enigszins overnemen.

Aan de andere kant getuigt het marktplein, het economische hart van Eeklo, van de primordiale rol, die de parochiekerk bekleedde in het ontstaan van de stad. Tot op het einde van het Oud Regiem immers, werden op dit voormalige kerkplein de «marktmijte», de rente voor de kramen op de markt en voor de visbank ten voordele van de parochiekerk geheven. (4).

Besluiten wij met te wijzen op de homogeniteit van het geheel der archiefbronnen, die van na de troebelen, in sommige gevallen ervoor, ons vrijwel een integraal bewaard geheel schenken, enig voor een kleine stad.

(2) E. NEELEMANS, *a.w.* f. blz. 74 en blz. 197-199. (Bewijsstuk nr 14).

(3) Dr. P. ROGGHE, *a.w.* blz. 24-28.

(4) Zie Inventaris nr 1700.

En er is nog meer. In het Algemeen Rijksarchief te Brussel zijn de stadsrekeningen vrijwel volledig bewaard vanaf 1403 tot 1626, zodat zij ons een duidelijk beeld kunnen geven van het middeleeuwse Eeklo. (5). Kopijen hiervan berusten eveneens in het Stadsarchief.

Tenslotte zijn in het Rijksarchief te Gent enkele verspreide stadscharters aanwezig, terwijl er zich ook te Brugge dubbels van rekeningen bevinden. (6).

* * *

Wat nu de *Slependammewatering* betreft, waarvan een gedeelte van het archief, door bemiddeling van wijlen de heer Remi Van Brabandt, oud-dijkgraaf en schepen van Eeklo, aan de stad werd overgemaakt, dit slaat hoofdzakelijk op de afdeling Eeklo-Lembeke 1610-± 1870.

De watering zelf ontleent haar naam aan het thans verdwenen plaatsje Slepeldamme, middeleeuwse vorm «Slepeldamme», gelegen aan het Zwin, onmiddellijk ten oosten van Sluis en ten noordwesten van Aardenburg. (7). Het was hier dat de Ede of Ee uitmondde in het Zwin. Mede tengevolge van de bloei van Aardenburg ontstond hier in de XIIIe eeuw de zeesluis van Slepeldamme, aanvankelijk onder het rechtstreeks beheer van de stad Aardenburg, sinds 1406 evenwel door hertog Jan zonder Vrees, wegens verregaande verwaarlozing, aan de rechtsmacht der stad onttrokken en voortaan toevertrouwd aan de watering Maldegem en Eeklo-Lembeke (8) die van dan af onder de gemeenschappelijke naam «Watering van de Slepeldammesluis» zullen aangeduid worden. Na de XVIe eeuwse troebelen wordt de watering in twee afdelingen gesplitst : Maldegem en Eeklo-Lembeke, elk met eigen rekeningen en beheer. Belangrijke herstellingen aan de sluis en aan de Eeklose watergang gebeurden evenwel nog in gemeen overleg.

Bij het verdwijnen van het plaatsje Slepeldamme wordt een nieuwe sluis gebouwd in de haven van Aardenburg en het overtollige water wordt hier in de Ede geloosd. Deze sluis bleef eigendom van de watering. Nog in 1862 zal een proces gevoerd worden tussen de beheerders van de Slependammewatering en de Nederlandse Staat, betreffende het eigendomsrecht (9) van een perceel in de Havenpolder te Aardenburg, gebied van de vroegere sluis.

(5) Algemeen Rijksarchief Brussel, fonds Rekenkamer nrs 34355 - 34525. Kopijen in het Stadsarchief 552-564.

(6) Rijksarchief Brugge. Inventaris Van den Bussche, II, blz. 394.

(7) Dr. M. K. E. GOTTSCHALK. *Historische geografie van Westelijk Zeeuws-Vlaanderen* II, blz. 10. Assen 1958.

(8) WOLTERS. *Recueil des Lois* II, nr 6, blz. 10.

NEELEMANS. *Verzameling van Charters, Kronijken en andere Geschiedkundige Stukken betrekkelijk de Geschiedenis der Stad Eecloo*. IV, blz. 41. Gent 1863.

(9) Inventaris nr 1942.

Zoals hoger gezegd slaat het te Eeklo bewaard archief uitsluitend op de afdeling Eeklo-Lembeke. Het gebied dat door de watering te Eeklo bestreken wordt omvat het noordelijk deel van de stad, dus alles wat ligt ten noorden van de lijn Oostveldstraat, Stationsstraat, Markt en Molenstraat. Te Lembeke omvatte het de westelijke helft met de heerlijkheid Aveschoot.

Uiteraard is het archief van de Slependamwatering zeer verspreid geraakt. Het meeste middeleeuwse archief o.a. rekeningen, is bewaard in het archief van het St-Janshospitaal te Brugge. Na de splitsing is het Maldegems deel terug te vinden, gedeeltelijk in het Rijksarchief te Brugge, te Aardenburg en gedeeltelijk bij particulieren. (10).

Het Eeklose deel is tamelijk volledig bewaard tot \pm 1870 op het stedelijk archief en maakt thans het voorwerp van onze klassering uit. Het recentere archief berust bij het beheer der watering, met zetel te Eeklo.

* * *

Over de derde reeks documenten op het stedelijk archief te Eeklo bewaard, kunnen wij heel kort zijn : het betreft hier het privaat archief de Coorebyter. Door de opmerkzaamheid van baron Maelcamp werd het in 1944 ontdekt te Kaprijke bij de laatste lokale afstammelingen van de familie de Coorebyter. Deze waren voornemens het als brandstof op te stoken. Het afstaan ervan verliep tamelijk vlot en was slechts aan één voorwaarde gebonden : een even grote hoeveelheid papier diende in de plaats gegeven. Door bemiddeling van de heer Arthur Verhoustraete, Aalterse heemkundige en plaatselijke historicus kwam het tenslotte in twee kisten op de zolders van het stadhuis terecht, waar het nog eens 17 jaar op zijn bestemming diende te wachten. Het archief omvat documenten van 1680 tot \pm 1840. In beide laatste archiefreeksen overschrijden wij de normale einddatum van het Oud Regiem (1796), omdat de bevoegdheden en de inrichting zowel van de Slependamwatering als van de familie de Coorebyter geen essentiële wijziging ondergingen bij de regiemwisseling, wat bij de stedelijke schepenbank helemaal niet het geval was.

* * *

Wat nu de uitwendige geschiedenis van het eigenlijke stadsarchief aangaat, hierover zijn wij althans wat de laatste eeuw betreft, tamelijk goed ingelicht.

Reeds in de XVIe eeuwse stadsrekeningen spreekt de grote bezorgdheid van de magistraat om het lot der stedelijke archieven. Zo bv. wordt in 1572 een koffer met de voornaamste archiefstukken naar Gent in veiligheid gebracht. (11).

(10) Schriftelijke mededeling van lic. D. Verstraete, waarvoor hartelijke dank.

(11) Algemeen Rijksarchief Brussel, fonds Rekenkamer nr 34497, f° 36 v°.

De oudst bewaarde inventaris van het archief dagtekent van 1615 en is getiteld : «Inuentaris vande bewijsen, preulegien pampieren ende Andere documenten bevonden lnde Coffe: vande prevelegien der stede van Eecloo den xxxj^{en} ougst 1615». In een ronde doos lagen o.a. «vijf oude stucx van previlegien niet leselijck van oudtheyt». (12).

Na de heropbouw van het stadhuis in het midden der XVIIe eeuw weten wij dat het archief in een speciaal daartoe ingerichte kamer bewaard werd.

In de tweede helft der XVIIIe eeuw was het op twee plaatsen ondergebracht. Een eerste helft in het stadhuis in een kast op het «comptoir» en in 10 koffers, waarvan één met de privilegiën op een kamer boven de «collegiale Caemer».

Veruit het belangrijkste gedeelte werd evenwel bewaard ten huize van de griffier zelf, in zijn «comptoir» of kantoor, dat volgepropt zat met allerhande registers en bescheiden. Op de «saele van sijnen huuse» waren de dokumenten geordend in 41 «locquetten» of schappen, terwijl hij «inde Casse staende op den oppersten solder van sijnen huuse» nog «stucken van diverssche natuere» bewaarde. (13).

Op 1 brumaire VII (22 oktober 1798) werd het stadhuis door de «Brigands» bestormd. Al de archiefstukken werden gedeeltelijk gescheurd, ofwel door de vensters geworpen en met elkaar vermengd.

Aldus lagen zij op de Markt tot een brandstapel opgehoopt, toen enkele inwoners tussenbeide kwamen en de bende van haar opzet konden afkeren. Zij hadden het vooral gemunt op de parochieregisters en op de dokumenten in het Frans gesteld, terwijl de nederlandstalige, gelukkig de overgrote meerderheid, in hun ogen genade vonden. Deze berg papier werd dan binnengedragen ten huize van oud-schepen Augustijn Dhollander en oud-griffier Servaas Bouckaert. Op 28 floréal VIII (18 mei 1800) bevonden er zich de meeste registers in een betrekkelijk geordende staat. Inventaris hiervan werd op bovenvermelde datum door de Franse kommissarissen opgemaakt. (14). Tenslotte was het de griffiers-weduwe, Coleta Gertrude Wuyts, die ze terug overmaakte aan het stadsbestuur.

De registers werden naderhand gedeeltelijk geklasseerd, terwijl de losse stukken in een volslagen wanorde opgepropt werden in 7 kasten en 17 koffers.

Tijdens de verbouwingswerken in de Hollandse periode verhuisde het archief nog meerdere malen van plaats en werd het vermengd met archiefstukken van de opgeheven rechtbank (1814) van eerste aanleg te

(12) Inventaris nr 1.

(13) id.

(14) Inventaris 1842, verslag.

Eeklo. Het verslag van 1842 deelt mede dat «jusqu'à présent ces archives sont restées dans le même état de confusion». (15).

In het stadsverslag van 1849 wordt er medegedeeld dat het archief onder toezicht staat van de sekretaris en dat er op de begroting van 1850 een bedrag van 100 F voorzien is om deze papieren te klasseren : «Er zal voor het volgende jaer eene dergelijke som noodig zijn, om deze belangrijke zaak te beginnen werkstellig te maken». (16).

In 1851 «heeft men door overlast van werk tot heden nog geen aenvang met de klassering der archives kunnen nemen. Het ware ons hoogst aengenaem indien een heer dezer stad, hervaren in de lezing der oude schriften, zich wilde aanbieden om ons in dit belangrijk werk behulpsaem te zijn». (17).

Ondertussen tracht men bergruimte te winnen door de papieren voortkomende van het voormalig arrondissementskommissariaat (opgeheven in 1849) van de hand te doen. (18).

Tenslotte werd op 2 mei 1860 een kommissie samengesteld bestaande uit de heren *Jozef-Serafien de Scheppere*, schepen, *Edward van Damme-Bernier*, provinciaal raadslid, *August van Acker*, stadssekretaris, *Hendrik Dirckx*, advokaat, *Jan de Schrijver*, nijveraer, *Edward Neelemans*, letterkundige, *Pieter de Raedt*, hoofdclerk en *Benoni de Raedt*, bediende op het stadhuis. (19). Tijdens het dienstjaar 1859-1860 werden voornamelijk de Rekeningen der Ommestellingen, de wettelijke kosten, de Staten van Goed, de verkopeningen en de wezenrekeningen geklasseerd. Het volgende jaar kwamen de Stadsrekeningen met hun bewijsstukken aan de beurt. Er bleef evenwel een massa dokumenten over «die zoo groot is, dat men ten einde dezelve herkenlijk zoude blijven tot dat de Archievenkamer zij ingerigt gansch het oppergedeelte van het Raedhuis daarvoor heeft moeten inruimen». (20).

In een brief, daterende van 3 oktober 1863, geeft de heer A. Van Acker, stadssekretaris-archivaris, nogmaals omstandig verslag over de werkzaamheden der archiefkommissie. In hetzelfde jaar werden de geklasseerde bundels van etiketten voorzien en op schappen geplaatst.

Heel gevat schrijft de sekretaris : «Oppervlakkig beschouwd heeft het werk den schijn van traegheid in den vooruitgang, maer de schijn verdwijnt, als men de moeilijkheid en de uitgestrektheid des werks van nabij in-

(15) Inventaris 1842, verslag.

(16) Stadsverslag 1849-50, blz. 8.

(17) Stadsverslag 1851-52, blz. 8.

(18) Stadsverslag 1853-54, blz. 8.

(19) Stadsverslag 1859-60, blz. 7.

(20) Stadsverslag 1860-61, blz. 8.

ziet». (21). Hetzelfde jaar werd er een Staatstoelage van 200 F toegekend.

In 1864 bracht de Kommissie opnieuw verslag uit over haar werkzaamheden en werd het opstellen van een inventaris in het vooruitzicht gesteld. (22).

In 1865 hield zij zich speciaal bezig met het archief van kerk- en armbestuur en met het 19^e eeuwse archief der stad (23) terwijl in 1866 medegedeeld wordt dat het klasseren van het archief praktisch voltooid is (24) en men met de redaktie van de inventaris een aanvang gemaakt heeft.

Op 26 juni 1867 werd aan de Minister van Binnenlandse Zaken een verslag van de werkzaamheden der archiefkommissie overgemaakt. (25).

Een belangrijk keerpunt in de uiteindelijke bestemming van het Archief, vormde de beslissing van Minister Delcour op 3 juni 1875, om een gunstig gevolg te verlenen aan de vraag van de stad haar oud griffie-archief ter plaatse te mogen bewaren. Deze gunst was evenwel aan 4 voorwaarden gebonden :

- 1) Het griffie-archief mag niet gemengd worden met het XIXe eeuwse stadsarchief.
- 2) Er moet binnen het jaar een gedetailleerde inventaris opgesteld worden.
- 3) Elk register of bundel moet voorzien zijn van het overeenstemmend volgnummer.
- 4) Een exemplaar van de inventaris, gezien en goedgekeurd door het Schepenkollege, moet gedeponereerd worden in het Rijksarchief te Gent. (26).

In naam van de Minister werd het archief hiervoor op 18 oktober 1877 geïnspekteerd door Felix Henri d'Hoop, konservator van het Rijksarchief te Gent. (27).

Bij het overlijden van de Eeklose geschiedvorser Edward Van Damme-Bernier, die vooral tussen de jaren 1854-1860 met een benediktijner geduld, niet alleen de 172 stadsrekeningen bewaard in het Algemeen Rijksarchief te Brussel, maar evenzo de lijvige Staten van Goed, resolutieboeken, stadscharters en vrijwel de ganse oude burgerstand op het stadsarchief te Eeklo kopieerde, werden al deze kopijen door de stad aangekocht.

Deze aankoop gebeurde op 18 oktober 1882 voor de som van 250 F, een indrukwekkend bedrag, gezien in het kader van de beperkte budgetaire

(21) Stadsverslag 1862-63, blz. 6.

(22) Stadsverslag 1863-64, blz. 6.

(23) Stadsverslag 1864-65, blz. 5-6.

(24) Stadsverslag 1865-66, blz. 7.

(25) Stadsverslag 1866-67, blz. 9.

(26) Inventaris nr 1, bijgevoegde brief 1875.

(27) Beraadslagingen Schepenkollege 1876-82, f° 62 v°.

mogelijkheden van die tijd. Duidelijkheidshalve dient hier evenwel aan toegevoegd dat niemand minder dan die andere Eeklose geschiedschrijver, Edward Neelemans, toen burgemeester der stad was. ⁽²⁸⁾.

In 1896 vraagt men opnieuw herinrichting en klassering van het stedelijk archief ⁽²⁹⁾ en het volgend jaar geeft men als dubbele oorzaak van dit verval op : gebrek aan plaatsruimte en gemis aan een titularis-archivaris. ⁽³⁰⁾.

Een jaar later schrijft men zelfs letterlijk : «Drukkend doet de aanstelling van een Stadsarchivaris zich gevoelen». ⁽³¹⁾.

Men schijnt evenwel een dovemansdeur te kloppen, want het volgende jaarverslag put zich uit in nieuwe jammerklachten : «Aan menige andere stad van tweeden rang, heeft onze stad onder 't opzicht van archievenklassering alles te benijden. Hier is deze inrichting allergebrekigst. Inventarissen bestaan er niet, omdat er geene klasseering is. Dit onderwerp zij nogmaals uwer bezorgdheid aanbevolen». ⁽³²⁾.

De zaken bleven op hun beloop tot het Stedelijk Archief in oktober 1915 bezoek kreeg van de Duitse «Zivilverwaltung», die op klassering der archiefstukken in een brandvrij lokaal aandrong. ⁽³³⁾.

Het ganse oud-archief en een deel van het modern, werden toen naar het Rijksarchief te Gent overgebracht om er onder toezicht van konservator Schoorman door de archivariissen De Haerne en De Potter geklasseerd te worden.

Op 16 april 1919 deelde de heer Schoorman mede dat de klassering nagenoeg voltooid was. Pas in de loop der maand april 1921 werden deze archieven, na meer dan 5 jaar afwezigheid, door de stad terug in ontvangst genomen en geborgen op een bovenzaal van het Vredegerecht ⁽³⁴⁾ waar het tengevolge van de slechte toestand van het dak, op vele plaatsen door de vochtigheid werd aangevreten.

Pas nu zou de lijdensweg van het archief voorgoed aanvangen.

In de mobilisatietijd 1939 dienden op last van de Passieve Luchtbescherming alle zolders van overtollig papier gezuiverd te worden om het brandgevaar te minimaliseren. Hiermee was het archief op de dool. Op vrij hardhandige manier werd het van het oud Vredegerecht (thans gebouw ingenomen door de Kontrole der Belastingen) overgebracht naar het gelijkvloers van het ondertussen gerestaureerde stadhuis.

(28) Stadsverslag 1882-83, blz. 7-10.

(29) Stadsverslag 1896-97, blz. 14.

(30) Stadsverslag 1897-98, blz. 11.

(31) Stadsverslag 1898-99, blz. 11.

(32) Stadsverslag 1899-1900, blz. 14.

(33) Stadsverslag 1915-16, blz. 12.

(34) Stadsverslag 1920-21, blz. 18.

Tijdens de loop van het jaar 1941 werd het dan op de zolder van het stadhuis geborgen en er aan de goede zorgen van oud-schepen *Désiré Goethals* toevertrouwd. Omstreeks 1948 werd deze zolder als archiefdepot ingericht en van rekken voorzien. Het op vele plaatsen gehavend archief, aangevuld met de fondsen Slependamwatering en de Coorebyter, werd er zo goed en zo kwaad als het ging in opgeborgen en opgestapeld. (35).

Dit betekent meteen dat wij nu aan de derde klassering toe zijn. Laten wij hopen ditmaal de definitieve.

* * *

Dit overzicht mogen wij zeker niet besluiten zonder een speciaal woord van dank te richten tot de achtereenvolgende heren rijksarchivarissen te Gent, die ons sinds 1947 geleidelijk in de geheimen der paleografie ingewijd hebben en aldus onze historische vorming mogelijk maakten.

Ik bedoel hier de heren *Maréchal*, thans rijksarchivaris te Brugge, *Dr. Carlos Wyffels*, thans konservator met inspektieopdracht, *Dr. Gysseling*, thans aangesteld tot permanent navorser in de Neerlandistiek aan de Universiteit te Gent, *Mevrouw Coppejans-Desmedt* en de heer *Antoon Wyffels*, huidige archivarissen, zonder de bereidwillige bediende de heer *André De Letter* te willen vergeten.

Een bijgevoegd woord van dank moet ik evenwel richten tot de heren *Dr. Jos. Denys*, ere-konservator en *Dr. J. Buntinx*, huidig konservator van het Rijksarchief te Gent, die mij met hun uitgebreide *Inventaris van het Oud Archief van de stad Sint-Niklaas*, de weg gewezen hebben, hoe een omvangrijk stedelijk archief op een wetenschappelijk verantwoorde manier diende te worden geklasseerd.

Een laatste woord van dank gaat naar het stadsbestuur en in het bijzonder naar de heer burgemeester, de heren schepenen en de stadssekretaris voor het vertrouwen en de bereidwilligheid, waarvan zij ten overstaan van onze taak blijk gaven. Alle bedienden en in het bijzonder de heer Tourny, bureelhoofd bij de Burgerstand, die op een of andere manier mijn taak vergemakkelijkten, gelieven eveneens mijn oprechte dank te willen aanvaarden.

De daadwerkelijke en morele steun, die wij vanwege *Mej. Dr. E. Dhanens*, provinciale inspektice voor Kulturele Aangelegenheden en voorzitter van het Heemkundig Genootschap van het Meetjesland, *Dr. P. Rogghé*, studieprefekt van het Kon. Atheneum te Eeklo en *Z. E. H. De Schepper*, oud-Superior van het Sint-Vincentiuskollege te Eeklo, mochten ontvangen hebben wij eveneens bijzonder op prijs gesteld.

(35) Mondelinge mededeling van de heer Tourny, bureelhoofd, waarvoor mijn hartelijke dank.

KEURE VAN EEKLO
(GRIFFIE-ARCHIEF)

—
Hoofdstuk I

ALGEMEENHEDEN.

1. Diverse gedeeltelijke inventarissen en nota's betreffende het Oud-Archief van Eeklo, opgemaakt in 1615 (3 eks.), einde 18^e en 19^e eeuw. 1 bundel.
2. Systematische inventaris van het Oud-Archief van Eeklo, opgemaakt door de archivarissen De Haerne en De Potter, 1915-1921. (1). 1 kohier.
3. Diverse kopijen, meestal verzameld en bewerkt door Edward Van Damme-Bernier, betreffende beroemde Eeklose families o.a. de geslachten van den Hende, Dhondt, Lippens, van Vaemewijck, Yman, 14^e-17^e eeuw, kopij ca 1850. 1 bundel

Hoofdstuk II

BESTUURLIJK ARCHIEF.

—
A. — ADMINISTRATIE

1. *Wetgeving.*

4. Stadskeure verleend aan Eeklo door Johanna van Konstantinopel, gravin van Vlaanderen en haar echtgenoot Thomas van Savoioe, april 1240. (Latijnse kopij van 1710 met nederlandse vertaling van dezelfde periode). 2 stukken.
Uitgave : E. NEELEMANS. *Geschiedenis der Stad Eecloo*, I, blz. 135-142.
5. Kartularium met kopijen van schepenbrieven en van de voornaamste privileges en vrijheden van de stad. (Kopij door Omar van Edinghen,

(1) Bevat eveneens een afschrift van de oorspronkelijke stadskeure van 1240.

griffier van de Raad van Vlaanderen 1527-1537) met aanvullingen van 1563, 1765 en 1791. (1). 1 register.

Uitgave : E. NEELEMANS. *Geschiedenis...* II, blz. 4-122.

5bis.. Kartularium, 17^e eeuwse kopij van het voorgaande. 1 register.

6. Gehomologeerde kostuimen van de keure van Eeklo (Eeklo en Lembeke), gedekreteerd door Albrecht en Isabella. Origineel op perkament, 12 december 1619.

Uitgave : E. NEELEMANS. *Geschiedenis...* II, blz. 420-480.

7. a) Kopij van een vidimus van 14 juni 1445, waarbij Filiep de Goede het «issuerecht» (2) aan Eeklo bevestigt. Kopij 1620. 1 stuk.

Uitgave : E. NEELEMANS. *Geschiedenis...* II, blz. 10.

b) Kopij van een overeenkomst gesloten tussen Eeklo en Kaprijke, 10 juni 1457. (18^e eeuwse kopij). 1 stuk.

Uitgave : E. NEELEMANS, *Geschiedenis...* IV, 17-24.

c) Kopij van een overeenkomst gesloten tussen de stad Eeklo en het Brugse Vrije op 24 oktober 1544. (17^e eeuwse kopij) 1 stuk.

Uitgave : E. NEELEMANS. *Geschiedenis...* I, blz. 184-186.

d) Eerste gedrukte eksemplaar van de kostuimen van Eeklo van 12 december 1619. (Zie voorgaand nummer). 1621. 1 stuk.

2. *Personeel.*

8-9. Vernieuwing van de magistraat en verkiezing der notabelen (3), 1637-1795 2 bundels.

8. 1637-1749

9. 1751-1795.

10. Stukken betreffende het baljuwschap, de griffie en de thesaurie 1593-V R.F. 1 bundel.

11. Stukken betreffende stadsboden, messagiers, postboden, posthuis en dergelijke, 1722-95. 1 bundel.

12. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo en hun baljuw Jakobus Veltganck betreffende diens ambtelijke bevoegdheid, 1683-89. 1 bundel.

13. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de prokureur-generaal van Vlaanderen en de afgetreden schepenen van Eeklo, betreffende vastgestelde misbruiken tijdens hun mandaat, 1714. 1 bundel

(2) Het recht van «issuwe» was een belasting, die de stad mocht heffen op de vertrekkende en binnenkomende keurbroeders van Eeklo.

(3) Na de afscheiding van Lembeke in 1626 bestond de magistraat van Eeklo uit 1 burgemeester en 9 eigenlijke schepenen, die jaarlijks konden vernieuwd worden. Verder werden er jaarlijks 5 notabelen en 2 gekommitteerden der grote gelanden gekozen.

3. *Resoluties.*

14-35. Resolutieboeken, 1655-1796.	22 registers.
14. 1655-58 (beschadigd)	25. 1701-07
15. 1668-78 (beschadigd)	26. 1707-11
16. 1678-80 (licht beschadigd)	27. 1711-21
17. 1680-84	28. 1721-27
18. 1684-88	29. 1728-39
19. 1688-91	30. 1739-43
20. 1691-93	31. 1743-48
21. 1693-95	32. 1748-58
22. 1695-97	33. 1758-72
23. 1697-99	34. 1773-94
24. 1699-1701	35. 1794-3 febr. 1796 (38 folio's)
36-37. Resolutieboeken der Notabelen, 1701-95.	2 registers.
36. 1701-15	37. 1715-95
38-39. Resoluties (minuten), 1654-1795	2 bundels.
38. 1654-89	39. 1690-1795
40. Uittreksels uit diverse resolutieboeken, 1696-1749	1 bundel.
41-42. 19 ^e eeuwse kopijen (1853) door Edward Van Damme van de Resolutieboeken 1655-1693.	2 bundels.
41. 1655-88	42. 1691-93

4. *Briefwisseling.*

43-64. Briefwisseling 1565, 1608-1796	22 bundels.
43. 1565, 1608-49	54. 1745-49
44. 1652-79	55. 1750-54
45. 1680-89	56. 1755-59
46. 1690-99	57. 1760-64
47. 1700-03	58. 1765-72
48. 1704-09	59. 1773-79
49. 1710-13	60. 1780-83
50. 1714-19	61. 1784-87
51. 1720-26	62. 1788-89
52. 1727-33	63. 1790-92
53. 1734-44	64. 1793-96

(4) Hierbij waren aanwezig de baljuw, burgemeester, schepenen, de gekommitteerden van de grote pelanden en de notabelen.

5. Verzoekschriften.

65-89. Verzoekschriften, 1608-1795.	25 bundels.
65. 1608-79	78. 1745-49
66. 1680-89	79. 1750-54
67. 1690-99	80. 1755-59
68. 1700-03	81. 1760-64
69. 1704-09	82. 1765-69
70. 1710-13	83. 1770-72
71. 1714-19	84. 1773-79
72. 1720-23	85. 1780-83
73. 1724-26	86. 1784-87
74. 1727-29	87. 1788-89
75. 1730-33	88. 1790-92
76. 1734-39	89. 1793-95
77. 1740-44	

6. Kommissies.

90. «Register omme daer in te Registreren de commissien ende acten van Eede vande officieren der Stede Keure ende vrijhede van Eecloo...», 1755-1782. 1 register.

7. Plakkaten, edikten, ordonnanties en reglementen.

- 91-108. Plakkaten, edikten, ordonnanties en reglementen van de vorsten de goeverneurs-generaal en de Raad van Vlaanderen (gedrukt en in handschrift), met begeleidende briefwisseling, 1550-1796. 18 bundels.

91. 1550-1628 ⁽⁵⁾	100. 1700-09
92. 1630-49	101. 1710-19
93. 1650-69 (beschadigd) ⁽⁶⁾	102. 1720-24
94. 1670-74 (beschadigd)	103. 1725-29 ⁽⁹⁾
95. 1675-79 ⁽⁷⁾	104. 1730-39
96. 1680-83	105. 1740-44
97. 1684-89	106. 1745-49
98. 1690-94	107. 1750-59
99. 1695-99 ⁽⁸⁾	108. 1760-96

(5) Bevat een gedrukt exemplaar van de kostuimen van Kassel (1550).

(6) Bevat de gedrukte vredestraktaten tussen Spanje en Frankrijk (1660) Spanje en Engeland (1660) en opnieuw tussen Spanje en Frankrijk (1668).

(7) Bevat een gedrukt vredestraktaat tussen Spanje en Frankrijk. (Vrede van Nijmegen, 1678).

(8) Bevat gedrukt vredestraktaat tussen Spanje en Frankrijk. (Vrede van Rijswijk, 1697).

(9) Bevat de gedrukte tekst van de Pragmaticke Sanktie. afgekondigd te Brussel op 15 mei 1725.

109. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen Augustinus Graet, keizerlijke en koninklijke drukker te Gent en de schepenen van Eeklo voor verkoop en levering van plakkatens, met een lijst van geleverde en niet betaalde exemplaren, 1717-18 1 bundel.
- 110-115. Ordonnanties, reglementen, bekendmakingen en signalementen van het kollege van het Brugse Vrije, 1637-1794 6 bundels.
110. 1637-79 113. 1740-49
111. 1680-89 114. 1750-59
112. 1700-59 115. 1760-94
116. Ordonnanties van bezettende machten, 1674-1748 1 bundel.
- 117-118. Algemene voorgeboden en politieke ordonnanties uitgevaardigd door de heer en de wet van Eeklo 1660-1748 2 bundels.
117. 1660, 1692, 1703, 1719 118. 1724, 1744, 1769 (2 eks.)
- Uitgave* : E. NEELEMANS. *Geschiedenis...* II, blz. 202, (1660), blz. 253 (1692), blz. 267 (1719), blz. 276 (1724), blz. 301 (1744), blz. 321-412 (1769).
119. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo en Jakob Veltganck met zijn zoon Jan-Baptist, betreffende de toepassing van de stedelijke bestuursordonnanties op het stuk der belastingskwote van de stedelijke prokureurs, 1707-08. 1 bundel.
120. Stedelijke ordonnanties ter bescherming der rechten van de prokureurs, 1706-44.
- Uitgave* : E. NEELEMANS, *Geschiedenis...* II, blz. 265.
121. Diverse stedelijke ordonnanties, 1688-1795. 1 bundel.
- Uitgave* : E. NEELEMANS. *Geschiedenis...* II, passim.

8. *Geschillen waarin de Stad betrokken is*

- 122-135. Losse stukken van processen gevoerd voor de Raad van Vlaanderen, waarin de schepenen van Eeklo partij waren, 1614-1780. 14 bundels.
122. 1614-53 129. 1696
123. 1656-85 130. 1696-1700
124. 1681-85 131. 1700-04
125. 1685-89 132. 1706-13
126. 1689-94 133. 1714-16
127. 1689-94 134. 1716-54
128. 1699-1715 135. 1743-80
136. a) Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo met de inwoners van de sploten van Raverschoot en Balgerhoeke. tegen de hoofdmannen en de kerkfabriek van Adegem, betreffende het

recht van deze laatsten om een speciale belasting te mogen heffen op de inwoners van bovenvermelde sploten tot het herstel der kerk van Adegem. Bevat de kopij van het oktrooi tot heffing der bovenvermelde belasting, 1612-15.

b) Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo-Lembeke tegen de schepenen der heerlijkheid Aveschoot om dezelfde reden, 1619. 1 bundel.

137-138. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo met Alexander Frans Appelterre, echtgenoot van Mevrouw Isabella Clara Josefa Bauwens, weduwe van Jr Hyacinth Respanide enerzijds en Mr. Jan Baptist Veltganck, advocaat, anderzijds, betreffende een vordering van achterstallige renten, 1715-16. 2 bundels.

139. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de prokureur-generaal van Vlaanderen enerzijds en de schepenen, baljuw en griffier van Eeklo anderzijds, betreffende bestuurlijke misbruiken en overtreding der plakkaten, 1716. 1 bundel.

140. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo enerzijds en Karel van Crombrughe, Arnold Stroobant, Jakob Staelens en Bernard van Driessche, inwoners van Eeklo, anderzijds, betreffende lasterlijke aantijgingen en beledigingen aan het stadsbestuur, 1755-56 1 bundel.

B. — GRONDGEBIED

141. Grensbetwisting tussen de Keure van Eeklo en het Ambacht Maldegem (grens Eeklo-Adegem), met verschillende opmetingen en overeenkomsten, 1564-, 25 september; 1619, 30 december; 1648, 12 augustus en 1649, 20 oktober. 4 stukken.

Cfr. : E. NEELEMANS. *Geschiedenis...* II, blz. 139-146, 1 aug. 1562
blz. 147-151, 27 aug. 1565
blz. 157-158, 30 dec. 1619
blz. 151-155, 12 aug. 1648
blz. 159-167, 1650-51.
blz. 168-170, 16 okt. 1714

142. Figuratieve kaart van de grensscheiding tussen Eeklo en Adegem (Ambacht Maldegem), met index van de eigenaars, de gebruikers en de oppervlakte der betwiste percelen op de wederzijdse grondgebieden, door L. van Gheldre en J. Willems, gezworen landmeters, 9 juli 1708. 1 plan.

C. — BEVOLKING

1. *Tellingen.*

143. Volledige bevolkingsstaat met aanduiding der beroepen : «Staet ofte denombrement van alle de personen woonachtigh binnen de jurisdictie der Stede Keure ende vrijhede van Eecloo gesloten den 24^e April 1748»
1 register.
144. Authentiek dubbel van voorgaande staat. 1 register
145. Kladkohieren van de bevolkingsstaat van 1748, van een kommunitantenlijst van 1770 en van een bevolkingsstaat van 1795.
6 kohieren.

2. *Parochieregisters.*

146. Dopen, 25 juli 1609 — 7 april 1620 (uittreksels).
7 april 1620 — 16 febr. 1634 (Fol. 3216-3288). ⁽¹⁰⁾. 1 register.
147. Dopen, 19 febr. 1634 — 19 febr. 1639 (Fol. 3208-3215).
«Nomina puerorum baptisatorum tempore retorsionis hostilis ab Anno Domini usque ad annum 1639 cum in Lovendeghem, cum in Caprijcke et Eecloo».
3 april 1639 — 8 juni 1664 (Fol. 3081-3163).
Huwelijken, 27 april 1639 — 17 febr. 1665 (Fol. 3164-3188).
Overlijdens, 4 jan. 1639 — 26 febr. 1665 (Fol. 3189-3215).
1 register.
148. Dopen, 5 april 1665 — 10 okt. 1674.
24 dec. 1674 — 22 jan. 1675 (Fol. 2995-3062).
Huwelijken, april, mei, sept. 1665.
27 aug. 1669 — 21 nov. 1673 (Fol. 3071-3080). 1 register.
149. Dopen, 1 jan. 1677 — 23 dec. 1697 (Fol. 2788-2904).
Huwelijken, 7 jan. 1674 — 24 febr. 1701.
Ondertrouwen, 4 juli 1692 — 24 febr. 1701 (Fol. 2905-2931).
Overlijdens, 26 okt. 1673 — 21 nov. 1691 (Fol. 2932-2994).
1 register.
- 150-162. Dopen, 1694-1802. 13 registers.
150. Dopen, 5 jan. 1694 - 30 dec. 1700 (Fol. 3561-3659). ⁽¹¹⁾.
1 register.
151. Dopen, 15 jan. 1698 - 2 juli 1727 (Fol. 2546-2743).
1 register.

(10) De getallen tussen () verwijzen naar de folio's van de registers waarop de alfabetische indices gemaakt werden.

(11) Dubbel oorspronkelijk exemplaar.

152. Dopen, 2 jan. 1701 - 9 febr. 1721 (Fol. 2423-2545). ⁽¹²⁾.
1 register.
153. Dopen, 2 juli 1727 - 31 dec. 1754 (Fol. 1689-1943).
1 register.
154. Dopen, 2 juli 1727 - 5 maart 1741 (Fol. 1944-2070). ⁽¹³⁾.
1 register.
155. Dopen, 2 jan. 1755 - 1 april 1770 (Fol. 1299-1509). ⁽¹⁴⁾.
1 register.
156. Dopen, 8 aug. 1765 - 30 dec. 1769 (Fol. 3659-3723). ⁽¹⁵⁾.
1 register.
157. Dopen, 5 april 1770 - 29 dec. 1778 (Fol. 1168-1298). ⁽¹⁶⁾.
1 register.
158. Dopen, 5 april 1770 - 18 nov. 1783 (Fol. 643-880).
1 register.
159. Dopen, 19 nov. 1783 - 30 dec. 1786 (Fol. 357-459).
1 register.
160. Dopen, 1 jan. 1787 - 1 3maart 1793 (Fol. 460-642).
1 register.
161. Dopen, 21 maart 1793 - 22 maart 1796 (Fol. 215-258bis). ⁽¹⁷⁾.
1 register.
162. Dopen, 28 juli 1796 - 27 april 1802 (Fol. 1-148). ⁽¹⁸⁾.
1 register.
163. Dopen, 4 mei 1759 — 23 juli 1765 (Fol. 1510-1603).
Overlijdens, 7 mei 1759 — 29 maart 1770 (Fol. 1604-1689). ⁽¹⁹⁾.
1 register.
164. Dopen, 14 april 1780 — 23 april 1783.
Overlijdens, 12 april 1780 — 11 mei 1783.
Huwelijken, 6 mei 1780 — 29 april 1783. 1 register
165. Huwelijken, 7 jan. 1795 — 15 dec. 1795 (Fol. 3725-3740).
Dopen, 4 jan. 1795 — 31 dec. 1795 (Fol. 3741-3780).
1 register.

(12) Dubbel oorspronkelijk exemplaar, overgebracht naar het Rijksarchief te Gent.

(13) Dubbel oorspronkelijk exemplaar.

(14) Lakune van 25 juni tot 13 juli 1755.

(15) Dubbel oorspronkelijk exemplaar.

(16) id.

(17) Lakunes en sterk beschadigd op vele plaatsen (overval 22 okt. 1798).

(18) Dit register hoort strikt genomen bij het kerkarchief, daar het een doopregister is, ontstaan na de oprichting van de Burgerstand. Volledigheidshalve nemen wij het hier op.

(19) Authentiek dubbel.

166. Huwelijken, 16 aug. 1609 — 7 april 1720 (Uittreksels).
 7 april 1620 — 15 jan. 1634 (Fol. 2744-2769).
 Overlijdens, 14 febr. 1619 — 15 febr. 1634 (Fol. 2770-2787).
 1 register.
167. Ondertrouwen (Sponsalia), 24 dec. 1693 — 27 dec. 1712.
 Huwelijken, 24 dec. 1693 — 27 dec. 1712 (Fol. 3781-3875).
 1 register.
168. Ondertrouwen, 14 jan. 1713 — 1 febr. 1715.
 Huwelijken, 14 jan. 1715 — 24 aug. 1739 (Fol. 3916-4026).
 1 register.
- 169-170. Ondertrouwen, 1735-1796. 2 registers.
169. Ondertrouwen, 2 april 1735 - 10 maart 1756 (Fol. 1027-1108).
 1 register.
170. Ondertrouwen, 11 april 1756 - 5 nov. 1796. 1 register.
171. Overlijdens, 2 jan. 1734 - 3 jan. 1770 (Fol. 2071-22-9). (20).
 Huwelijken, 17 mei 1740 - 27 febr. 1770 (Fol. 2220-2278). (21)
 1 register.
172. Ondertrouwen, 6 mei 1759 - 30 dec. 1769.
 Huwelijken, 24 mei 1759 - 3 nov. 1769 (Fol. 3876-3915).
 1 register.
173. Overlijdens, 26 april 1770 - 30 dec. 1778 (Fol. 3290-3349).
 Huwelijken, 24 april 1770 - 27 okt. 1778 (Fol. 3350-3367).
 1 register.
174. Huwelijken, 24 april 1770 - 11 otk. 1788 (Fol. 1032-1114).
 1 register.
175. Huwelijken, 10 jan. 1789 - 9 juli 1796.
 24 therm. IV - 27 fruct. IV (officier municipal)
 (Fol. 259-342).
 Overlijdens, 1 jan. 1795 - 30 jan. 1795.
 1 jan. 1796 - 30 juli 1796.
 14 therm. IV - 2 compl. IV (officier municipal)
 Fol. 343-356). 1 register.
- 176-181. Overlijdens 1691 - 1794. 6 registers.
176. Overlijdens, 26 nov. 1691 - 29 dec. 1706. (Fol. 3492-3560).
 1 register.

(20) Lakunes : 15 maart - 23 april 1742 ; 26 maart 1743 - 25 juni 1745 ; 5 juli 1745 - 19 aug. 1746 ; 6 mei 1747 - 18 maart 1751. Beschadigd door de overval van 22 okt. 1798.

(21) Lakune : 1 aug. 1741 - 29 okt. 1746, id.

177. Overlijdens, 2 jan. 1694 - 29 dec. 1706. (Fol. 3368-3461). ⁽²²⁾
1 register.
178. Overlijdens, 3 dec. 1709 - juni 1721. (Fol. 4124-4203). ⁽²³⁾
1 register.
179. Overlijdens, 1 jan. 1722 - 29 dec. 1737. (Fol. 2279-2421). ⁽²⁴⁾
1 register.
180. Overlijdens, 31 maart 1770 - 1 maart 1788. (Fol. 881-1081). ⁽²⁵⁾
1 register.
181. Overlijdens, 5 maart 1788 - 9 april 1794. (Fol. 1115-1167).
1 register.
182. Dopen, 2 juli 1721 - 31 dec. 1755. (Authentieke kopij). ⁽²⁶⁾.
1 register.
183. Overlijdens, 2 jan. 1738 - 30 dec. 1753.
Huwelijken, 22 sept. 1739 - 6 dec. 1753. (Authentieke kopij). ⁽²⁷⁾
1 register.
184. Overlijdens, 4 jan. 1790 - 28 dec. 1790. (Fol. 149-158).
11 jan. 1792 - 30 dec. 1792.
1 jan. 1795 - 25 dec. 1795. (Fol. 159-172).
1 jan. 1796 - 31 dec. 1797. (Fol. 173-192).
6 jan. 1798 - 11 okt. 1798.
5 jan. 1803 - 9 jan. 1805. (Fol. 193-214). ⁽²⁸⁾
1 bundel.
- 185-188. Dubbels voor de stad (uittreksels), 1754-1776, 22 kohieren ⁽²⁹⁾
4 bundels.
185. Dopen, huwelijken, overlijdens, 1754-59. 6 kohieren.
186. Dopen, huwelijken, overlijdens, 1760-64. 5 kohieren.
187. Dopen, huwelijken, overlijdens, 1765-69. 5 kohieren.
188. Dopen, huwelijken, overlijdens, 1770-74, 1776.
6 kohieren.
- 189-192. Kopijen, gemaakt in 1852-53, door Edward Van Damme, 1609-
1770. 4 bundels.

(22) Origineel dubbel.

(23) Lakune : 5 sept. - 28 nov. 1712 ; met enkele losse fragmenten van overlijdens 1707 - 1708.

(24) Met dubbel van 1 jan. 1722 - 15 nov. 1724. (Fol. 2279 - 2294).

(25) Bevat 1 huwelijksakte : 11 okt. 1788 (Fol. 1114).

(26) Overgebracht naar het Rijksarchief te Gent.

(27) id.

(28) Fragmenten van beschadigde parochieregisters.

(29) Overgebracht naar het Rijksarchief te Gent.

189. Dopen, 25 juli 1609 - 16 febr. 1634 (met bewerking).
 Huwelijken, 16 aug. 1609 - 14 febr. 1619.
 Overlijdens, 14 febr. 1619 - 17 dec. 1630. ⁽³⁰⁾.
190. Dopen, 19 febr. 1634 - 8 juni 1664.
 Huwelijken, 27 april 1639 - 17 febr. 1665.
 Overlijdens, 4 jan. 1639 - 26 febr. 1665. ⁽³¹⁾.
191. Dopen, 5 april 1665 - 25 nov. 1673.
 1 jan. 1677 - 26 jan. 1684.
 Huwelijken, april 1665 - 25 nov. 1673.
 Overlijdens, 6 maart 1665 - 18 okt. 1673.
 26 nov. 1691 - 10 mei 1695. ⁽³²⁾.
192. Huwelijken, 22 sept. 1739 - 27 febr. 1770.
 Overlijdens, jan. 1707 - juni 1721.
 2 jan. 1738 - 9 jan. 1770. ⁽³³⁾.
193. Diverse uittreksels uit de parochieregisters, 18^e eeuw. 1 bundel.

3. Indices.

- 194-195. Alfabetische indices op de doopakten (1609-1802), 1875.
 2 registers.
194. Acke Maria - Lyvin Petrus.
195. Lyvin Petrus Jakobus - Zoete Magdalena + onbekenden en naamlozen.
196. Alfabetische index op de huwelijksakten, 1875. 1 register.
- 197-198. Alfabetische indices op de overlijdensakten, 1875.
 2 registers.
197. Acke Livinus - Lesvoien.
198. Leuck - Zoomere + onbekenden en naamlozen.
199. Alfabetische indices (klad) op doop- (1609-34), huwelijks- (1619-34) en overlijdensregisters (1619-34), 1853. 1 bundel.

4. Keurbroederschap.

200. Verwerving van en verzaking aan het keurbroederschap van Eeklo.
 (Poortersboek) 1672-1791. 1 register. ⁽³⁴⁾.

(30) Overgebracht naar het Rijksarchief te Gent.

(31) id.

(32) id.

(33) Hierin bevindt zich een dubbel van het verloren gegaan origineel van het overlijdensregister 29 dec. 1706 - 3 dec. 1709.

(34) Zie eveneens de Verzoekschriften nrs 65 - 89.

201. a) «Register inhoudende acten van admissien tot dedienen van eenighe functien midtsgaeders tnenen vanwoonynghe binnen de stede ende vrijhede van Eecloo...» (Inburgering), 1701-46.
1 register. ⁽³⁵⁾.
- b) Poortering en ontpoortering, 1671-1791, 1 bundel.
202. Id. 1746-1796. 1 register.
203. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de baljuw van Eecloo enerzijds en Pieter van Landtschoot fs Boudewijn, keurbroeder van Eeklo, wonende te Kaprijke, anderzijds. betreffende het overbrengen van de Staat van Goed van zijn echtgenote Marie Beths, overleden te Kaprijke, 1693-94. 1 bundel.
204. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen Joris Criel, brouwer en herbergier te Eeklo en Guillaume Lefebure, herbergier te Gent voor achterstallige schulden. De aangehoudene Joris Criel betwist de geldigheid van zijn aanhouding te Gent op grond van het privilege der keurbroeders van Eeklo, 1717. 1 bundel.
205. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van de heerlijkheid Waterland enerzijds en de schepenen van Eeklo anderzijds, betreffende het statuut van het keurbroederschap in verband met het auditierecht der Staten van Goed van «slapende» keurbroeders, 1718. 1 bundel ⁽³⁶⁾.
206. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo, Waarschoot en de heerlijkheid Pilkem enerzijds, tegen Pieter de Dobbelaere fs Jan te Waarschoot, betreffende het poorterschap van laatstgenoemde en het overbrengen van de Staat van Goed, 1719. 1 bundel.
207. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo en de schepenen van Waterland, betreffende het keurbroederschap van Pieter Spittaël, overleden keurbroeder te Waterland. (Kennis en auditierecht Staat van Goed), 1718-19. 1 bundel.
208. id. 1 bundel.
209. id. : bevat de oorspronkelijke gelibelleerde sententie van dit proces van 6 maart 1719 en twee kopijen ervan, de ene van 1719, de andere van 1732 (als bewijsstuk voor nr. 211). 1 bundel.

(35) Bevat eveneens het reglement van de Rhetorika «H. Vincentius» in dato 3 dec. 1732.

(36) «Slapende» keurbroeders zijn poorters van Eeklo, die luiten het stadsgebied wonen, maar toch hun poorterschap behielden.
Vgl. met de «hagepoorters» der grote steden.

210. Proces voor de Raad van Vlaanderen en later voor de Grote Raad van Mechelen tussen Karel van Damme, gehuwd met de weduwe van Adriaan Ryckaert, in leven keurbroeder van Eeklo, wonende en overleden te Watervliet met de schepenen van Watervliet enerzijds, en de schepenen van Eeklo anderzijds betreffende het statuut van het keurbroederschap van Eeklo (Auditierecht Staat van Goed), 1729-54. 1 bundel.
211. id. met gelibelleerde sententie van 5 okt. 1734. 1 bundel.
212. id. met allerhande bewijsstukken, 1729-54. 1 bundel.
213. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de baljuw van Eeklo causa officii enerzijds en de schepenen van Zomergem met Livina Steyaert, weduwe van Jan Rogiers anderzijds, betreffende het auditierecht van de Staat van Goed van laatstgenoemde, keurbroeder van Eeklo (met een gelibelleerde sententie van de Raad van Vlaanderen), 1730-31. 1 bundel.
214. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo en die van Kaprijke, betreffende het keurbroederschap van Pieter Galant, overleden te Kaprijke. (Bevat een gedeeltelijke kopij van de Keure van Kaprijke en andere privileges). 1735. 1 bundel.
215. id., 1735. 1 bundel.
216. id. met bewijsstukken, 1735. 1 bundel.
217. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Kaprijke en de schepenen van Eeklo, betreffende het sterfhuis van Jorijntje van Hecke, overleden te Kaprijke. (Keurbroederschap), 1751-1752. 1 bundel.
218. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Geraardsbergen en de schepenen van Eeklo, betreffende het sterfhuis van Katarina de Wilde, echtgenote van Jan Frans de Zutter, keurbroeder van Eeklo, 1752. 1 bundel.
219. Proces voor de Raad van Vlaanderen, in beroep voor de Grote Raad van Mechelen tussen de schepenen van Eeklo en de schepenen van Maldegem, betreffende de kennisname van het sterfhuis van Jan-Frans de Brabander, keurbroeder van Eeklo, er overleden op 6 januari 1763. (Bevat als bewijsstuk een kopij van de gelibelleerde sententie van het proces tussen de schepenen van Eeklo en die van Waterland over hetzelfde feit (zie nr. 209) met een gunstige uitspraak voor Eeklo, 1763-1765. 1 bundel.
220. id., 1763-65. 1 bundel.
221. id. korrespondentie en bewijsstukken, 1763-65 1 bundel.

222. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo enerzijds en Johanna-Marie Meeresonne, weduwe van Pieter Verstraete met de schepenen van Watervliet anderzijds, betreffende het auditierecht van de Staat van Goed van Pieter Verstraete, keurbroeder van Eeklo, wonende te Watervliet en er overleden. (Met verwijzing naar de uitspraak van een gelijkaardig proces, zie nrs 210-212), 1772.
1 bundel.
223. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo en de schepenen van Ursel, betreffende het auditierecht van de Staat van Goed van Jan Goossens, keurbroeder van Eeklo, wiens grootvader evenwel appendant vrijlaat was te Ursel, 1771-75. 1 bundel.
224. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo en de schepenen van Gedele te Gent, betreffende het auditierecht van de Staat van Goed van de echtgenote van Meester Bernardus Isacie, licentiaat in de medicijnen te Eeklo. De overleden vrouw zou als poorteres van Gent gestorven zijn, 1790. 1 bundel.
225. Attestatie van poorterschap verleend door burgemeester en schepenen der stad Eeklo aan Mr. Jacques Yman, advocaat in stadsdienst, in leven haljuw der stad, 29 mei 1647. 1 stuk.

D. — POLITIETOEZICHT EN VEILIGHEID

226. Getuigschriften van goed gedrag en zeden, 1678-'1790.
1 bundel.
227. - 228. Registers van paspoorten, 1773 - 5 mess. III. 2 registers.
227. 1773 - 93. 228. 1793 - 5 mess. III.
229. Lijsten van anti-patriotten en vreemdelingen te Eeklo, 1791 - 94.
1 bundel.
230. Stedelijke ordonnanties betreffende de publieke veiligheid, (uitroeiing bedelarij, inrichting der korporaalschappen, verbod van schietpartijen tijdens plaatselijke feestelijkheden e.a.), 1692 - 1778.
1 bundel.
231. Lijst van al de goederen en bezittingen te Eeklo, die toebehoren aan onderdanen der Verenigde Provinciën, 1702. 1 kohier.
232. Proces in beroep voor de Raad van Vlaanderen tussen Adriaan Audenrogge en de weduwe van Joris Goethals, betreffende een borgstelling, (met enkwesten), 1694 - 95. 1 bundel.
233. Genadeverzoek en intrekking van verbanning, verleend aan Frans en Jan-Baptist Rogiers, wegens manslag, 1756. 1 bundel.

234. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo en Michiel Dierick, aanvankelijk te Kaprijke, later te Bassevelde, betreffende solvabiliteit en vrije keuze van woonplaats, 1759 - 60.
1 bundel.
235. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen schepenen van Eeklo, Kaprijke, Lovendegem en Sint-Jan-in-Eremo enerzijds, tegen Lievijne Lievens, Wwe Albert Haerens, anderzijds, betreffende onderhoudsgeld, 1765.
1 bundel.
236. Proces voor het Kollege van het Brugse Vrije tussen de schepenen van Eeklo en Franciskus Vervae, kriminele gevangene, wegens veediefstal (met verschillende enkwesten), 1766.
1 bundel.
237. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de prokureur-generaal causa officii en de schepenen van Eeklo, betreffende de ontvluchting van een gevangene, zonder verwittiging van de fiskale Raad, 1732.
1 bundel.
238. Resolutieboek van het Sint-Jorisgilde (voetboog), 1787 - 97.
1 register.

E. — ONDERWIJS

239. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo en Mr. Jan-Frans Kerremans, pastoor van Eeklo en deken der Kristenheid Aardenburg, betreffende het benoemingsrecht der onderwijzers, 1710 - 12.
1 bundel.
240. Diverse stukken betreffende de oprichting en het beheer van een Latijnse school binnen Eeklo, door de plaatselijke Paters Minderbroeders (Recoletten), 1729 - 95.
1 bundel.
241. Stukken betreffende de stedelijke meisjesschool met o.a. een verzoek gedaan door Albert Thienpont om voor zijn dochter Theresia de toelating te bekomen tot het houden van een meisjesschool (1770), 1712 - 92.
1 bundel.
242. Reglement tot oprichting van een spinschool voor behoeftige kinderen (met begeleidende briefwisseling). 1788 - 89.
1 bundel.

F. — LANDBOUW, NIJVERHEID, HANDEL EN VERKEER

243. a) Goedkeuring en bevestiging door de Koninklijke Majesteit van het reglement op het houden, weiden en drijven van schapen, 1647, 17 juni. Gedepecheerd 1667, 4 oktober.
Uitgave : E. NEELEMANS. *Geschiedenis...* II, blz. 198 - 201.
- b) Schaapherders te Eeklo met opgave van het aantal schapen, die zij bezitten.
2 stukken.

244. Denombrement van de paarden (1734) en van het hoornvee (1770 - 72) met erbijhorende stukken, 1734 - 72. 1 bundel.
245. Denombrement van het hoornvee, 1772 met aanvullingen tot 1775. 1 register.
246. Denombrement van het hoornvee, 1776 met aanvullingen tot 1777. 1 register.
247. a) Algemene vee- en landbouwtelling met opgave der graanvoorraden en inwonersaantal, 1794 - 95. 5 kohieren.
 b) Bedelingslijst roggebrood, 1795. 1 kohier.
 c) Staat der Bossen, 1795. 2 lijsten.
 1 bundel.
248. Stedelijke ordonnanties en bekendmakingen betreffende de besmettelijke ziekten onder het vee, 1721 - 86. 1 bundel.
249. Verslagen en briefwisseling betreffende de besmettelijke ziekte onder het hoornvee, 1770 -71 1 bundel.
250. Proces in beroep voor de Raad van Vlaanderen tussen Joris Geernaert, opkomende pachter te Eeklo en Jr Karel van Hooghbroeck, eigenaar te Gent betreffende een betwisting van prijsij met de afgaande pachter (lening en lating), 1714. 1 bundel.
251. Opgaven van graanvoorraden, 1693 (3 kohieren), 1694 (1 kohier). 1 bundel.
252. Opgaven van graanvoorraden, 1698 (2 kohieren) 1 bundel.
253. Opgaven van graanvoorraden, 1701, 1709, 1719, 1740, 1741 6 kohieren. 1 bundel.
254. - 256. Prijzen van graan- en broodsoorten, 1701 - 1792. 3 bundels.
254. 1701 - 40. 255. 1741 - 70. 256. 1771 - 92.
257. Proces voor de Raad van Vlaanderen, in beroep voor de Grote Raad van Mechelen, tussen de schepenen van Eeklo enerzijds en Tobias de Brabandere, Joos de Rijcke e.a. betreffende het verplaatsen van de graanmarkt te Eeklo, 1677 - 84. 1 bundel.
258. Stukken betreffende de wekelijkse markt, de verkoop van granen en het recht van de graanmaat. 1682 - 1783. 1 bundel.
259. Stedelijke reglementen en andere bescheiden betreffende de nering der bakkers, 1697 - 1757. 1 bundel.
- Cfr. E. NEELEMANS, *Geschiedenis...* II, blz. 256, 262, 287, 291, 293, 313, 413.

260. Stedelijke ordonnanties en reglementaties betreffende de wekelijkse markt, de verkoop van linnen laken, het ijken der gewichten, 1687 - 1778. 1 bundel.
Uitgave : E. NEELEMANS, *Geschiedenis...* II, blz. 228.
261. Proces in beroep voor de Raad van Vlaanderen tussen Jakobus Veltganck enerzijds en Pieter Pauwels met de schepenen van Eeklo anderzijds, betreffende het roten van vlas en het visrecht in het Eeklo's Leiken, 1707. 1 bundel.
262. Dagboek der maanders en gezworenen van het voldersambacht te Eeklo, 1514 - 81 (19^e eeuwse kopij met register der persoonsnamen). 1 register.
263. a) Lijsten van alle tekstielwaren binnen Eeklo door de schepenen gelood met erbijhorende stukken, 1699 - 1700.
b) Lijsten van wevers en weefgetouwen met erbijhorende stukken, 1721, 1738, 1768. 1 bundel.
264. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen en verschillende inwoners van Eeklo enerzijds, tegen de fiskale Raad betreffende de toepassing van het plakkaat op het loden der tekstielwaren, 1700. 1 bundel.
265. - 268. Prijslijsten, moderaties, borgstellingen, bekendmakingen en aanbesteding der verpachtingen van de stedelijke marktschepen, 1676-1795. 4 bundels.
265. 1676 - 1736.	266. 1737 - 1753.
267. 1754 - 1770.	268. 1771 - 1795.
269. Diverse stukken betreffende het stedelijke marktschip of de «bargie» van Eeklo, 1732 - 78. 1 bundel.
270. - 271. Proces voor de Raad van Vlaanderen, in beroep voor de Grote Raad van Mechelen, tussen de schepenen van de keure van Gent en de schepenen van Eeklo betreffende het marktschip (vaarrecht in de Lieve), 1725-29. 2 bundels.
272. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo en hun marktschipper Jakob Martens fs Jan enerzijds, en Antoon de Coninck, prinselijk officier anderzijds, betreffende de wederrechtelijke aanhouding, verricht op last van het ambacht der vrije en onvrije schippers te Gent, van de Eeklose marktschipper, 1737. 1 bundel.
273. - 276. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo en het ambacht der vrije en onvrije schippers van Gent, betreffende het aanleggen, laden en lossen van de Eeklose marktschepen te Gent (betwist vaarrecht in de Lieve), 1737-40. 4 bundels.

277. Proces voor het kollege van het Brugse Vrije tussen de schepenen van Eeklo en Arnout Imschoot, betreffende diens weigering om de volle pacht voor het marktschip te betalen over de periode 1737-39. 1739. 1 bundel.
278. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen Arnout en Jan van Imschoot, Jan van Boterdaele, Pieter Vlassenbroek, Jacques Martens, schippers te Eeklo, Laureins en Lieven van Imschoot, schippers te Maldegem, enerzijds, tegen de schepenen van Eeklo en het ambacht der vrije en onvrije schippers van Gent anderzijds, betreffende het vrije vaarrecht in de Lieve, Leie en Schelde, 1739 - 40. 1 bundel.
279. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo en Jan Symoens, betreffende wederrechterlijke scheepvaart in het Leiken en dit ten nadele van het stedelijke marktschip, 1740. 1 bundel.
280. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo en het ambacht der vrije en onvrije schippers van Gent, betreffende de wederrechterlijke aanhouding van het Eeklose marktschip te Gent, 1770 - 72. 1 bundel.
281. - 282. Openbare aanbesteding en bekendmaking van de verpachting der stadsrechten : lijnwaadel, Leikensgeld, (scheepvaart op het Leiken), korenmaat, kasseidepenning, tol van Raverschootbrug, uitvoeren van de stadsmest, het recht van de balans, recht van «zwijs besien» (varkenskeuring) en de wolle-el, 1620-1795. (37). 2 bundels.
281. 1620 - 1750. 282. 1751 - 1795.
283. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo en hun ontvanger Jacques Veltganck enerzijds, en Joos Pauwels, anderzijds, betreffende de evaluatie der munt, na het plakkaat dienaangaande van 9 januari 1698, 1698. 1 bundel.
284. Verpachting van de jacht, 1726 - 38. 4 kohieren.
285. Hanze (handelsovereenkomst) gesloten tussen Kaprijke en Eeklo, 20 juni 1457 (kopij 16 feb. 1729). 1 stuk.
Uitgave : E. NEELEMANS. *Geschiedenis...* IV, blz. 17, 21. 1 stuk.

(37) Tengevolg van de teleurgang der draperie werd de wolle-el, praktisch niet meer geïnd na 1648.

G. — PLEINEN, WEGEN EN WATERLOPEN

286. Plattegrond van twee woonhuizen palende aan de kerhofgang en de markt te Eeklo, door de landmeters Jakobus Claeys en Daniel Clement (0,47 × 0,33 m), 1768. 1 plan.
287. Stedelijke ordonnanties betreffende het onderhoud van straten, wegen en waterlopen, 1731 - 62. 1 bundel.
288. Koninklijke ordonnantie tot het zuiveren van de waterloop vanaf Eeklo tot aan de Burggravenstroom van Gent naar Ertvelde, 21 augustus 1556, (op perkament), 1 gebroken zegel. 1 stuk.
Uitgave : E. NEELEMANS, *Geschiedenis...* I, blz. 242.
289. - 294. Straat- en beekschouwingen, 1615 - 1813, 3 bundels en 3 registers.
289. 1615 - 99.	292. 1766 - 75.
290. 1700 - 59.	293. 1776 - 90.
291. 1761 - 89.	294. 1791 - 1813.
295. Kassei- en wegeniswerken, 1622 - 1795 ⁽³⁸⁾. 1 bundel.
296. Werken aan bruggen en waterlopen (17^e en 18^e eeuwse kopijen), 1448 - 1764. 1 bundel.
297. Proces voor de rechter der Domeinen te Gent tussen de schepenen van Eeklo en de admodiateur-generaal der Domeinen, betreffende de kanalisering van het Eeklose Vaardeken, 1703. 1 bundel.
298. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de baljuw van Eeklo en het klooster der Penitenten van St-Pieters bij Gent, gezegd «O. L. Vrouw ten Doorn» betreffende het recht op een waterloop in het Victor Ketelboeterstraatje te Eeklo 1704. 1 bundel.
299. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo en Jan-Frans de Brabander, betreffende het wederrechterlijk leggen van een buis in het Leiken, 1743 - 49. 1 bundel.
300. a) Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo en Jan Verbrughe, betreffende het plantrecht langs openbare wegen, 1681.
- b) Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo en Pieter Geirnaert, betreffende de vrije doorgang van een verbindingsstraatje tussen de Oostveldstraat en de Antwerpse heerweg (met plan), 1746. 1 bundel.

(38) Bevat stukken betreffende de aanleg van de steenweg Gent-Brugge.

301. Overeenkomst tussen de schepenen van Eeklo en de abdis van Oost-eeklo, betreffende het verbreden van de weg van Eeklo naar Ertvelde, 12 september 1565. 1 stuk.
302. Prijsij van straatbomen, toebehorend aan de heer van Eeklo. 17 mei 1646. 1 stuk.

H. — OPENBARE GEBOUWEN

303. Aanbesteding van de verpachting en pachtbrieven van de conciergerie van het stadhuis, 1685 - 1794. 1 bundel.
304. Proces van het Kollege van het Brugse Vrije tussen de schepenen van Eeklo en Pauwel Pieters, betreffende de verpachting van de conciergerie van het stadhuis, 1731. 1 bundel.
305. Aanbesteding van de verpachting en pachtbrieven van een huis aan de westgevel van het stadhuis, toebehorend aan de stad, 1688 - 1790. 1 bundel.
306. Stukken betreffende de verpachting van het gildehuis van St-Joris, 1745 - 64. 1 bundel.
307. Bekendmaking en aanbestedingen der verpachting van de levering van het stedelijk brandhout, dienende tot verwarming van het stadhuis en corps-de-garde, 1697 - 1793. 1 bundel.

I. — FINANCIËS

1. Lasten en schulden.

308. Staten van schulden (renten, obligaties, opgelichte penningen met intresten), 1702 - 95. 1 bundel.
309. - 349. Kohieren van lasten en schulden (binnenkosten), 1651 - 1795. 41 bundels en registers.
309. 1651-88.	320. 1708-09.
310. 1688-93.	321. 1710-12.
311. 1694-95.	322. 1712-15.
312. 1696-97.	323. 1716-19.
313. 1697-1701. (reg.)	324. 1720-23.
314. 1697-1701. (id.) ⁽³⁹⁾	325. 1724-25.
315. 1698-1700.	326. 1726-29.
316. 1701-1702.	327. 1730-34.
317. 1703.	328. 1735-39.
318. 1704-05.	329. 1740-43.
319. 1706-08.	330. 1744-45.

(39) De nummers 313 en 314 bevatten slechts de lasten en schulden veroorzaakt door militaire logementen (inkwaritering troepen graaf Essex).
Zie eveneens «Kohier van tairre» nr 774.

331. 1745-46.	341. 1770-71.
332. 1747-48.	342. 1772-73.
333. 1748-50.	343. 1774-76.
334. 1750-52.	344. 1777-79.
335. 1753-54.	345. 1780-83.
336. 1755-56.	346. 1784-86.
336. 1757-59.	347. 1787-89.
338. 1760-63.	348. 1790-91.
339. 1764-66.	349. 1792-95.
340. 1767-69.	

350. - 378. Kohieren van lasten en schulden (dubbels), 1705-92.
29 bundels.

350. 1705-08.	365. 1753-54.
351. 1708-09.	366. 1755-56.
352. 1710-11.	367. 1757-59.
353. 1713-15.	368. 1760-63.
354. 1716-19.	369. 1764-66.
355. 1720-23.	370. 1767-68.
356. 1724-29.	371. 1770-71.
357. 1730-34.	372. 1772-73.
358. 1735-38.	373. 1774-76.
359. 1740-43.	374. 1777-79.
360. 1744-45.	375. 1780-83.
361. 1745-46.	376. 1784-86.
362. 1747-48.	377. 1787-89.
363. 1748-50.	378. 1790-92.
364. 1750-52.	

379. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo en de notabelen, betreffende het opmaken van de kohieren der binnenkosten en het verkiezen van de gekommitteerden der grote gelanden, 1700-01. 1 bundel.

380. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo en Joos de Wispelaere, gekommitteerde der grote gelanden, betreffende de inzage van het kohier der binnenkosten en de verkiezing der notabelen, 1710. 1 bundel.

2. Aandeel in de kwoten.

381. Onderlinge overeenkomst tussen Eeklo en Lembeke (tot 1626 één heerlijkheid) betreffende hun respectievelijk aandeel in de gemeen-

schappelijke kwote. (Lembeke met Aveschoot zal 1/5 betalen, Eeklo de rest), 28 februari 1520, n.s. 1 stuk.

Uitgave : E. NEELEMANS. *Geschiedenis...* I, blz. 261-264.

382. Transaktie afgesloten tussen het kollege van het Brugse Vrije en de schepenen van Eeklo betreffende de belastingskwote van de stad, 18 april 1612. 2 stukken.

Uitgave : E. NEELEMANS, *Geschiedenis...* I, blz. 186.

3. Land- en kwoteboeken.

383. Landboek (door Kornelis Boudins), omvat de noord- en zuidzijde van Eeklo, 1638. 1 register.

384. - 385. Landboek (door Kornelis Boudins), 1638 met aanvullingen tot 1707. 2 registers.

384. 1° deel : de zuidzijde. 385. 2° deel : de noordzijde.

386. - 387. Landboek (door Lieven de Gheldre), omvat de zuidzijde van Eeklo, 1707 met aanvullingen tot 1780. 2 registers.

386. 1° deel : de zuidzijde. 387. 2° deel : de noordzijde.

388. Landboek, (kopij van nr 386) overgeschreven in 1758 met aanvullingen tot 1796 (betreft alleen het zuidelijk deel van Eeklo).

1 register.

389. Kwoteboek, (door Frans Beeckmans) met verwijzing naar het landboek van 1638, 1696 met aantekeningen tot 1709. 1 register.

390. - 394. Kwoteboek : «Taefel ofte corte verhoofdijnghe relatijf tot de twee Landt ofte bunderboecken der Stede keure ende vrijhede van Eecloo vermaect ende vernieuwt ten jaere 1709, van waer ende met welcken jaere voorewaerts de ommestellynghen inghevolghe van diere sijn ghedaen ende ghereguleert», 1709-58.

390. 1709, met aantekeningen tot 1721.

391. 1721, met aantekeningen tot 1733.

392. 1733, met aantekeningen tot 1746.

393. 1746, met aantekeningen tot 1758.

394. 1758, met aantekeningen tot ± 1775.

395. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo en Kaprijke enerzijds en de beëdigden van de vier wateringeng van Sint-Laureins anderzijds, betreffende het beheer der wateringeng onder hun ressort, 1689. 1 bundel.

396. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo met de pointers en zettens enerzijds en Frans Beeckman en Pieter Martens, inwoners der stad, anderzijds, betreffende de vaststelling en de verhoging der belastingskwote, 1695. 1 bundel.

397. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen Laureins de Brabandere en de schepenen van Eeklo betreffende een betwisting in het vaststellen van zijn belastingskwote, 1698. 1 bundel.
398. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo enerzijds, en de pointers, zettters en notabelen anderzijds, betreffende een projekt om de vaststelling van de belastingskwote te wijzigen en door een andere te vervangen. 1698-1700. 1 bundel.
399. Koninklijke goedkeuring en vaststelling van het reglement op de ommestellingen met aanduiding hoe de kwote van de verschillende inwonersgroepen der stad zal berekend worden. (op perkament, met gedeeltelijk bewaard koninklijk zegel van Karel VI), 20 november 1699. 1 stuk.
Uitgave : E. NEELEMANS, *Geschiedenis...* II, blz. 247-256.
400. Voorwaarden en bekendmakingen van de verpachting der vage landen opgedragen aan de stad, 1682-1763. 1 bundel.

4. Tienden.

401. Pachtkohieren en andere stukken betreffende de tiende van het kapittel van St-Salvator te Harelbeke, 1640-1795. 1 bundel.
402. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo en hun ontvanger Pieter van Overloop enerzijds, en proost, deken en het kapittel van de kollegiale van St-Salvator te Harelbeke met de advokaat J. B. van den Sompel, ontvanger van het kapittel van Doornik anderzijds, betreffende de tiendepacht, 1709. 1 bundel.

5. Belastingen (Ommestellingen).

403. - 475. Ommestellingen («settingboeken»), 1622-1796. 73 bundels.
403. 1622-29.	413. 1675-76.
404. 1630-39.	414. 1676.
405. 1640-44.	415. 1677.
406. 1645-49.	416. 1678.
407. 1650-54.	417. 1679-80.
408. 1655-59.	418. 1681-85.
409. 1660-63.	419. 1684.
410. 1664-68.	420. 1685-86.
411. 1670-73.	421. 1687-88.
412. 1674.	422. 1689.

423. 1690.	450. 1732-33.
424. 1691.	451. 1734-35.
425. 1692.	452. 1736-37.
426. 1693.	453. 1738-39.
427. 1694.	454. 1740-41.
428. 1695.	455. 1742.
429. 1695.	456. 1743-45.
430. 1696.	457. 1746-47.
431. 1696.	458. 1748-49.
432. 1697.	459. 1750-53.
433. 1698-99.	460. 1754-56.
434. 1700-01.	461. 1757-59.
435. 1702.	462. 1760-64.
436. 1702.	463. 1765-66.
437. 1703.	464. 1767-69.
438. 1704.	465. 1770-72.
439. 1705-06.	466. 1773-76.
440. 1707-09.	467. 1777-78.
441. 1710-14.	468. 1779-1781.
442. 1715-17.	469. 1782-83.
443. 1718-19.	470. 1784-85.
444. 1720-21.	471. 1786-87.
445. 1722-23.	472. 1788-89.
446. 1724-25.	473. 1790-91.
447. 1726-27.	474. 1792-93.
448. 1728-29.	475. 1794-96.
449. 1730-31.	
476. Kopijen (19^e eeuw) van ommestellingen, 1399-1400, 1413-14, 1416-17, 1622, 1633, 1639, 1641, 1643 (¹). 10 kohieren.
477. Verpachting van de inning der ommestellingen, 1624-1733. 1 bundel.
478. Restanten van ommestellingen over de jaren 1676-1715. 1 bundel.
479. a) Dagvaardingen aan achterstallige belastingsbetalers, 1723-43.
b) Kohieren van mispointingen en verminderingen van belastingen, 1690-1747. 1 bundel.
480. Bekendmakingen («Laet weten») van zitdagen om de jaarlijkse mutaties van gebruikers en eigenaars in de landboeken aan te brengen met het oog op het opstellen der ommestellingsrol, 1701-95. 1 bundel.

481. Stukken betreffende de inning van achterstallige belastingen (kohieren van achterstallige belastingsplichtigen en verkopeningen van roerende en onroerende goederen), 1676-1751. 1 bundel.
482. Kopij van het dekreet van de K. M. inhoudende de goedkeuring van het akkoord van 29 december 1686 gesloten tussen baljuw, burgemeester, schepenen en griffier enerzijds en de notabelen en gekommitteerden der grote gelanden anderzijds, betreffende de wederzijdse toekenning der vakatiegelden (verplaatsingskosten). Akkoord goedgekeurd door de heer der stad, 21 september 1688. 1 stuk
Uitgave : E. NEELEMANS. *Geschiedenis...* I, blz. 164.
485. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo en Laureins van Damme, oud-burgemeester, betreffende een betwisting over vakatiegelden en andere vergoedingen, 1700-01. 1 bundel.
484. Diverse processtukken betreffende de ommestellingen, 1682-1701. 1 bundel.
485. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo en de gekommitteerden der grote gelanden betreffende de toepassing van het reglement van 1672 op de ommestellingen, 1688-99. 1 bundel.
486. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo enerzijds en Pieter Martens met Pieter Massaert, pointers en zettters anderzijds, betreffende de inning van belastingen, 1693-94. 1 bundel.
487. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo met de pointers en zettters enerzijds en Paul Welvaert e.a. anderzijds, betreffende de berekening van de voet der ommestellingen toepasselijk op de schapen, 1681. 1 bundel.
488. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo en Joos de Rijcke, daarna zijn weduwe, betreffende de inning van belastingen, 1693-94. 1 bundel.
489. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen, notabelen en gemeentenaren van Eeklo enerzijds en de pointers en zettters met de grote gelanden zo afzetenen als inzetenen, anderzijds, betreffende de verdeling en betaling der belastingen, 1695-1700. 1 bundel.
490. - 491. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo en de gekommitteerden der grote gelanden (grondbezitters), raakt de ommestellingen, 1698-1701. 2 bundels.
492. a) Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo met Jacques Veltganck, stedelijke ontvanger en Jozef de Landt-

- snyder, schout en kollekteur der ommestellingen enerzijds tegen Laureins Zoetaert, anderzijds, betreffende inning en betaling der belastingen, 1697.
- b) idem, tegen Laureins de Brabander, voorschepen, 1698.
- c) idem, tegen Jr Carolus Marianus Respany, 1699. 1 bundel.
493. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de beheerders der armescholen en het Rijke Gasthuis te Gent enerzijds en de schepenen van Eeklo anderzijds, betreffende de inning van belastingen, 1700.
1 bundel.
494. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen Jan Martijn en Pieter van Overloop, ontvanger der ommestellingen, betreffende een belastingbetwisting, 1706-16. 1 bundel.
495. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo en het kollege van het Brugse Vrije met Pieter van Overloop, ontvanger te Eeklo, betreffende de vrije verpachting der ommestellingen, 1706-10. 1 bundel.
496. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen Jan Baptist van de Sompele, advokaat, ontvanger van het kapittel van Doornik enerzijds tegen Pieter van Overloop, ontvanger der ommestellingen en deurwaarder Vervaet anderzijds, betreffende een betwisting op de tienden, 1709-10. 1 bundel.
497. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo en Mr Jan-Baptist Veltganck, advokaat in de Raad van Vlaanderen, betreffende restanten van ommestellingen, 1710-17. 1 bundel.
498. - 501. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo en Pieter van Overloop, ontvanger, betreffende een betwisting over de rekeningen en de inning der ommestellingen met uittreksels van gerechtelijke verkopeningen, 1713-18. 4 bundels.
502. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo en de abdis van het klooster van St-Benediktus (Lazarie) te Gent, betreffende verachterde ommestellingen op 25 gemeten grond te Eeklo, 1713-16. 1 bundel.
503. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo en Jan de Roo, machtig bij prokuratie over Elisabeth Dierkens, Wwe Jakob Willems, betreffende achterstallige belastingen, 1717-18. 1 bundel.
504. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo en de beheerders der Armescholen van Gent, betreffende achterstallige belastingen, 1719. 1 bundel.

505. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo en Laureins Zoetaert, sekretaris van de schepenen van Gedele te Gent, betreffende betaling van belastingen, 1727. 1 bundel.
506. Proces voor het kollege van het Brugse Vrije tussen de schepenen van Eeklo en de notabelen, betreffende de interpretatie van het reglement van 30 juli 1672 (Verkiezen van de grote gelanden), 1755. 1 bundel.

6. Aksijnzen en imposten.

507. Processtukken betreffende het issue-recht der stad (³⁰), 1618-80. 1 bundel.
508. Voorwaarden van verpachting der aksijnsrechten op bier en wijn, 1621-98. 1 bundel.
509. Koninklijk oktrooi, waarbij aan de stad Eeklo een verlenging van 6 jaar wordt toegestaan om aksijnsrechten te mogen heffen op bieren en wijnen binnen de stad gesleten. (Met koninklijk zegel, gedeeltelijk bewaard), 5 april 1658. 1 stuk.
Uitgave : E. NEELEMANS. *Geschiedenis...* I, blz. 169.
510. id. (fragment koninklijk zegel), 9 maart 1676. 1 stuk.
Uitgave : E. NEELEMANS, *Geschiedenis...* I, blz. 172.
511. id. (gebroken kon. zegel), 4 april 1685. 1 stuk.
512. Diverse fragmenten van processtukken tussen de schepenen van Eeklo en de taverniers betreffende de aksijnsrechten op bieren en wijnen, 1686-1699. 1 bundel.
513. Informatie naar de verschillende imposten, aksijnzen en stadsrechten die te Eeklo geheven werden, met adviezen en kopijen van oktrooien en rekeningen, 1771-88. 1 bundel.
514. Kohieren, rekeningen en verpachtingen van het maaldrijgeld, 1627-87. 1 bundel.
515. Fragment van een processtuk tussen de schepenen van Eeklo en Jan Vergult, betreffende het verbreken van het pachtkontraakt van het bestiaalgeld, 1685. 1 bundel.

7. Stadsrekeningen.

516. Notitie- en ontvangstboek van Niklaas Yman en zijn zoon Jacques, (met fragmenten over inkomsten der stedelijke schatkist), 1535-72. 1 register.

(40) Toegekend op 4 juni 1445. Zie eveneens nr 7.

517. - 519. Ontvangstboek der stedelijke schatkist (thesaurie), 1652-IX R. F. 3 registers.
 517. 1652-66. 518. 1743-94. 519. 1794 - IX R. F.
520. - 551. Stadsrekeningen (originelen), 1580-1797. 52 bundels.
520. 1580-81, 1603-07, 1613-14, 1614-15, 1624-25. 5 kohieren.
521. 1632-33, 1633-35, 1635-37 (dubbel), 1637-38 (dubbel), 1638-39. 7 kohieren.
522. 1642-43 (3 kohieren sterk beschadigd), 1643-46, 1647-48, 1648-50, 1650-51. 7 kohieren.
523. 1654-55 (dubbel), 1655-56, 1656-57 (dubbel), 1657-59 (dubbel). 7 kohieren.
524. 1659-61, 1661-63, 1664-65 (dubbel), 1666-68. 5 kohieren.
525. 1669-70 (dubbel), 1670-71, 1671-72, 1672-73 (dubbel), 1674-75 (dubbel). 7 kohieren.
526. 1675-78, 1678-79, 1681-82, 1682-84. 4 kohieren.
527. 1684-85, 1685-86, 1686-87, 1687-88, 1688-89. 5 kohieren.
528. 1688-90, 1690-91, 1691-93, 1693-95, 1695-96, 1696-98. 6 kohieren.
529. 1698-99, 1699-1701, 1701-02, 1702-03, 1702-04, 1703-04, 1705-06, 1706-07, 1707-08. 9 kohieren.
530. 1708-09, 1709-10, 1710-11, 1711-12, 1712-13, 1713-14. 6 kohieren.
531. 1714-15, 1715-16, 1716-17, 1717-18, 1718-19. 5 kohieren.
532. 1719-20, 1720-21, 1721-22, 1722-23, 1723-24. 5 kohieren.
533. 1724-25, 1725-26, 1726-27, 1728-29, 1729-30. 5 kohieren.
534. 1730-31, 1731-32, 1732-33, 1733-34, 1734-35. 5 kohieren.
535. 1735-36, 1736-37, 1737-38. 3 kohieren.
536. 1738-39, 1739-40, 1740-41. 3 kohieren.
537. 1741-42, 1742-43, 1743-44, 1745-46. 4 kohieren.
538. 1746-47, 1747-48, 1748-49. 3 kohieren.
539. 1749-50, 1750-51, 1751-52. 3 kohieren.
540. 1752-53, 1753-54, 1754-55. 3 kohieren.

541. 1755-56, 1756-57, 1757-58, 1758-59. 4 kohieren.
542. 1759-60, 1760-61, 1761-62, 1762-63. 4 kohieren.
543. 1763-64, 1764-65, 1765-66. 3 kohieren.
544. 1766-67, 1768-69, 1769-70. 3 kohieren.
545. 1771-72, 1772-73, 1773-74, 1774-75. 4 kohieren.
546. 1775-76, 1776-77, 1778-79. 3 kohieren.
547. 1779-80, 1780-81, 1782-83. 3 kohieren.
548. 1783-84, 1784-85, 1785-86. 3 kohieren.
549. 1786-87, 1787-88, 1788-89. 3 kohieren.
550. 1789-90, 1790-91, 1791-92. 3 kohieren.
551. 1792-93, 1795-96, 1796-97. 3 kohieren.
552. - 565. Stadsrekeningen (kopijen van 1854) ⁽⁴¹⁾. 1403-1784.
14 bundels.
552. 1403-04 (2 koh.), 1405-06 (2 koh.), 1406 (2 koh.), 1407-08
(2 koh.), 1409-10 (2 koh.), 1410-11, 1411-12, 1413-14,
1414-15, 1415-16, 1416-17, 1417-18, 1418-19, 1419-20.
19 kohieren.
553. 1422-23, 1424-25, 1425-26, 1428-29, 1429-30, 1430-31,
1431-32, 1432-33, 1433-34, 1436-37, 1437-38, 1439-40,
1445-46, 1446-47, 1447-48, 1448-49, 1449-50, 1450-51.
18 kohieren.
554. 1451-52, 1453-54, 1454-55, 1455-56, 1456-57, 1457-58,
1458-59, 1459-60, 1460-61, 1461-62, 1462-63, 1463-64,
1464-65, 1465-66, 1467-68, 1468-69, 1469-70, 1470-71,
18 kohieren.
555. 1471-72, 1472-73, 1473-74, 1474-75, 1475-76, 1476-77,
1477-78, 1478-79, 1479-80, 1480-81, 1481-82, 1482-83,
1483-84, 1484-85 ⁽⁴²⁾. 14 kohieren.
556. 1485-87, 1487-88, 1488-89, 1490-91, 1491-92, 1494-95,
1495-96, 1496-97, 1497-98, 1498-99, 1500-01.
11 kohieren.
557. 1510-11, 1511-12, 1512-13, 1520-21, 1521-22, 1522-23,
1523-24, 1524-25, 1525-26, 1527. ⁽⁴²⁾.
10 kohieren.

(41) De originelen hiervan berusten in het Algemeen Rijksarchief te Brussel, fonds Rekenkamer nrs 34.355-34.525, samen 171 rekeningen.

(42) De oudste rekeningen tot 1483 werden uitgegeven (losse katernen, zonder datum en auteursnaam), vermoedelijk door Neelemans.

558. 1527-29, 1529-30, 1530-32, 1532-33, 1533-34, 1524-35,
1535-36, 1536-37, 1537-38, 1538-39, 1539-40.
11 kohieren.
559. 1540-41, 1541-42, 1542-43, 1543-44, 1544-45, 1545-46,
1546-47, 1547-48, 1548-49, 1549-50, 1550-51, 1551-52.
12 kohieren.
560. 1552-53, 1553-54, 1554-55, 1555-56, 1556-57, 1557-58,
1558-59, 1559-60.
8 kohieren.
561. 1560-61, 1561-62, 1562-63, 1563-64, 1564-65, 1565-66,
1566-67, 1567-68, 1568-69, 1569-70.
10 kohieren.
562. 1570-71, 1571-72, 1572-73, 1573-74, 1574-75, 1575-76,
1576-77.
7 kohieren.
563. 1577-78, 1578-79, 1579-80, 1580-81, 1583-84, 1584-85,
1585-87.
7 kohieren.
564. 1609-10, 1610-11, 1611-12, 1612-13, 1613-14, 1614-15,
1615-16, 1616-17. ⁽⁴⁴⁾.
8 kohieren.
565. 1617-18, 1618-19, 1619-20, 1620-22, 1622-23, 1623-24,
1624-25, 1783-84.
8 kohieren.
566. Uittreksels uit de stadsrekeningen van 1530, 1550, 1575, 1581,
1603, 1615, 1619-22, 1624, 1625, 1633, 1640, 1651, 1668,
1680, 1687, 1698, 1726, 1727 (behalve de laatste twee, op-
gemaakt in 1704 om te voldoen aan het plakkaat van hetzelfde
jaar, om hiermee de eigendom en de gerechtigheid van de stad
te bewijzen in verschillende rechten, middelen en inkomsten).
567. - 679. Bewijsstukken bij de stadsrekeningen, 1583-1795.
113 bundels.
567. 1583-1624.	576. 1661-67.
568. 1630-35.	577. 1668.
569. 1636-39.	578. 1668-69.
570. 1640-41.	579. 1670-74.
571. 1642-46.	580. 1675.
572. 1647-49.	581. 1675.
573. 1650-54.	582. 1677-78.
574. 1655-58.	583. 1677-78.
575. 1659-60.	584. 1679.

(43) Gingen te Eeklo zelf verloren de kopijen der nummers 34430-34435, 34439-34445.

(44) De kopij van nr 34509 ging verloren, zie origineel onder nr 520 (1603-07).

585. 1679.	627. 1710.
586. 1680-83.	628. 1711.
587. 1684.	629. 1712.
588. 1684.	630. 1713.
589. 1685.	631. 1714.
590. 1686.	632. 1714.
591. 1687-89.	633. 1715.
592. 1687-89.	634. 1716.
593. 1690.	635. 1717-18.
594. 1690.	636. 1719-20.
595. 1691.	637. 1721.
596. 1692-93.	638. 1722.
597. 1693.	639. 1723.
598. 1694.	640. 1724.
599. 1694.	641. 1725.
600. 1695	642. 1726.
601. 1695	643. 1726.
602. 1696.	644. 1727.
603. 1696.	645. 1728-29.
604. 1697.	646. 1730-31.
605. 1697.	647. 1731-32.
606. 1698.	648. 1733.
607. 1698.	649. 1734.
608. 1699.	650. 1735-37.
609. 1700.	651. 1738.
610. 1701.	652. 1739.
611. 1701.	653. 1740-41.
612. 1702.	654. 1742-44.
613. 1702.	655. 1745.
614. 1703.	656. 1746.
615. 1703.	657. 1747-48.
616. 1703.	658. 1748-49.
617. 1704.	659. 1750.
618. 1704.	660. 1751.
619. 1705.	661. 1752-53.
620. 1705.	662. 1754-55.
621. 1706.	663. 1756-57.
622. 1707.	664. 1758-59.
623. 1708.	665. 1760-62.
624. 1708.	666. 1763-64.
625. 1709.	667. 1765-67.
626. 1709.	668. 1768-69.

669. 1770-71.	675. 1785-86.
670. 1772-74.	676. 1787-89.
671. 1775-77.	677. 1790-91.
672. 1778-80.	678. 1792.
673. 1781.	679. 1793-95.
674. 1782-84.	

680. Bevestiging bij vonnis van de Raad van Vlaanderen, van Niklaas Yman als ontvanger van de stad, 24 dec. 1596. 1 stuk.
681. Proces voor de Raad van Vlaanderen, tussen de schepenen van Eeklo met hun ontvanger Jan Spittaël enerzijds, en Abraham D'Haene fs, Izaak, oud-ontvanger, anderzijds, betreffende het financieel beheer, 1690-91. 1 bundel.
682. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo en hun ontvanger Jan Spittaël, betreffende het nazicht der rekeningen, 1694-99. 1 bundel.
683. Processtukken tussen de schepenen van Eeklo en het kollege van het Brugse Vrije, betreffende het overmaken van de dubbels der stadsrekeningen, 1700-01. 1 bundel.
684. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo en hun ontvanger Jakob Veltganck, betreffende het auditierecht en de verifikatie der rekeningen, 1695-1702. 1 bundel.
685. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo enerzijds en Jacques Veltganck, oud-ontvanger, met zijn zoon Jan-Baptist, advocaat in de Raad van Vlaanderen, anderzijds, betreffende diens beheer als ontvanger en opsteller der rekeningen, 1706-09. 1 bundel.
686. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen en notabelen van Eeklo enerzijds en Johannes Pieters, We van Zele, oud-baljuw, anderzijds, betreffende het doorhalen van posten in de stadsrekeningen, 1711-14. 1 bundel.
687. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo en Pieter van Overloop, oud-ontvanger, betreffende diens beheer, 1714-22.
688. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo en hun griffier Frans Clé met de prokureur-generaal van de Raad van Vlaanderen enerzijds, en Jan-Baptist Veltganck, advocaat in de Raad van Vlaanderen, anderzijds, betreffende diens beheer, 1723. 1 bundel.
689. Fragment van een proces tussen de schepenen van Eeklo enerzijds en hun achtereenvolgende ontvangers Jan Spittaël, Jan Dobbelaere,

- Jan de Pau, Christoffel Lampaert en Pieter van Overloop, anderzijds, betreffende hun respektievelijk beheer, 1724. 1 bundel.
690. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen en notabelen van Eeklo, betreffende het auditieright der stadsrekening, 1755. 1 bundel.

8. *Speciale rekeningen.*

691. - 759. Rekeningen der Ommestellingen, 1621-1796. 69 bundels en registers.

691. 1621-77.	720. 1742-45.
692. 1680-83.	721. 1744-45.
693. 1684-89.	722. 1746 (⁴⁶).
694. 1690-92.	723. 1747.
695. 1693-97.	724. 1748.
696. 1696 (⁴⁵).	725. 1748-49.
697. 1697.	726. 1750-51.
698. 1698-1702.	727. 1752-54.
699. 1702-04.	728. 1755-56.
700. 1705.	729. 1757-58.
701. 1706-07.	730. 1759-60.
702. 1706.	731. 1761-62.
703. 1708.	732. 1763-64.
704. 1709-10.	733. 1765-66.
705. 1711-12.	734. 1767-68.
706. 1713-14.	735. 1768-69.
707. 1715-16.	736. 1770-71.
708. 1717-18.	737. 1772-73.
709. 1719.	738. 1774.
710. 1720-21.	739. 1775.
711. 1722-24.	740. 1776.
712. 1725-27.	741. 1777.
713. 1728-29.	742. 1778.
714. 1730-31.	743. 1779.
715. 1732-33.	744. 1780.
716. 1734-35.	745. 1781.
717. 1736-37.	746. 1782.
718. 1738-39.	747. 1783.
719. 1740-41.	748. 1784.

(45) De nummers 696, 697, 700, 702, 703 zijn registers.

(46) De nummers 722-723 en 738-757 zijn registers.

749. 1785.	755. 1791.
750. 1786.	756. 1792.
751. 1787.	757. 1793.
752. 1788.	758. 1794-95.
753. 1789.	759. 1796.
754. 1790.	

760. Rekening der ommestellingen (dubbel), 1795. 1 register.
761. Rekening restanten van ommestellingen, 1695-1732. 1 bundel.
762. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo en Pieter van Crombrughe, ontvanger van Eeklo, betreffende de rekening der ommestelling, 1701. 1 bundel.
763. Rekening ingediend door Jan Spittael betreffende wagen- en paardendiensten, 1692. 1 kohier.
764. Rekening ingediend door Jacques Veltganck, betreffende pioniers en wagenvrachten, 1693. 1 kohier.
765. Rekening, ingediend door Jan de Roo, betreffende de pioniers van Eeklo in dienst van de K. M. te Diksmuide, 1694. 1 kohier.
766. Processtuk tussen de wethouders van Eeklo en Jacques Veltganck, oud-ontvanger der stad Eeklo, betreffende diens wedderegeling (met uittreksel der stadsrekening 1615-16), 1616. 1 bundel.
767. Notitieboek van Joannes van den Hemelen, tavernier, betreffende herbergverteer en de betaling ervan, 1727-36. 1 register.

J. — MILITAIRE ZAKEN

768. Staat van onkosten (kohier van tairre) betreffende militaire logementen, leveringen en diensten, 1634-78. 1 bundel.
769. Staat van onkosten betreffende het logement der Hollandse troepen onder de prins van Oranje, 1677. 1 kohier.
770. Staat van onkosten betreffende militaire logementen, leveringen en diensten, 1686-92. 1 bundel.
771. Staat van onkosten betreffende het Engels dragondersregiment onder kolonel Mattheus, 1694. 1 kohier.
772. Staat van onkosten betreffende het logement der troepen van luitenant-kolonel Mortimore (Lord Essex) te Eeklo gelegerd van 8 oktober 1695 tot 19 mei 1696, 1696. 1 register.
773. Staat van onkosten betreffende het Hollands kavaliereregiment onder kolonel Monflijn, 1696-98. 1 kohier.

774. Staat van onkosten betreffende het logement van het Engels regiment dragonders onder graaf Essex, 1696-97. 1 kohier.
775. Staat van onkosten betreffende :
- a) het logement van een Schots infanterieregiment onder kolonel Fargoson, 1696-97. 2 kohieren.
 - b) het logement van 2 regimenten Engelse dragonders onder de kolonels Conneghem en Ros, 1696-98. 2 kohieren.
 - c) het logement van het Engels infanterieregiment onder Prins Albert, graaf van Brandenburg, 1696-98. 1 kohier.
Samen 1 bundel.
776. Staat van onkosten betreffende het logement van :
- a) Regiment onder kolonel baron de Noirmont, 1701 1 kohier.
 - b) Regiment Fraula, 1701. 1 kohier.
 - c) Regiment Majoor Galle.
Koninklijke Deense Garde, 1706-07. 2 kohieren.
Samen 1 bundel.
777. Staat van onkosten betreffende het logement en wintergarnizoen van het eskadron kavalerie van de Deense koninklijke wacht onder Majoor Galle, 1708. 1 kohier.
778. id., dubbel van het voorgaande.
779. Staat van onkosten betreffende het logement van het Deens infanterieregiment onder generaal-majoor Bosset, 1715. 2 kohieren.
780. - 788. Staat van onkosten betreffende militaire logementen, leveringen en diensten, 1701-95. 9 bundels.
780. 1701-25.	785. 1773-92.
781. 1740-44.	786. 1795.
782. 1744-46.	787. 1794.
785. 1746-48.	788. 1795.
784. 1747-48.	
789. Dossier betreffende de brand en plundering door de Franse troepen op 22 en 23 december te Raverschoot en in de Vromboutstraat, (met voorwaarden van aanbesteding der herstellingen en een koninklijk reglement betreffende een speciale belasting op de huizen van Eeklo Binnen om de onkosten van bovenvermelde brand te delgen), 1684. 1 bundel.
790. Bijleg verleend aan de inwoners van Eeklo voor militaire leveringen en logementen gedurende het jaar 1744, 8 februari 1745. 1 register.

791. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo en de schepenen van Kaprijke, betreffende militaire inkwartiering (met kohier van onkosten der beide partijen), 1653-57.
1 bundel.
792. Betwisting tussen de schepenen van Eeklo en kolonel van der Piet betreffende een vergoeding voor militaire inkwartieringen, 1679.
1 bundel.
793. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo en Lieven van Heyle, betreffende de inning der Franse militaire belastingen, 1679.
1 bundel.
794. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo en Pieter de Croock, betreffende een vergoeding voor militaire inkwartiering van Hollandse soldaten in 1677, 1681. 1 bundel.
795. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de Abt van St.-Andries te Brugge als gekomiteerde van de grote gelanden en de schepenen van Eeklo betreffende de inning der Franse militaire belastingen, 1689-91.
1 bundel.
796. Ontwerp tot verdeling der militaire lasten in het Oostkwartier van het Brugse Vrije, 1690-92.
1 bundel.
797. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo en Jan de Pauw, betreffende militaire inkwartieringen in 1694 en 1695, 1696.
1 bundel.
798. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo en de pachters voor het onderhoud van het Engels dragondersregiment onder de graaf van Essex, 1697.
1 bundel.
799. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo en Jacques Veltganck, oud-baljuw, betreffende militaire inkwartieringen in 1696-97, 1697.
1 bundel.
800. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo, Kaprijke en Lembeke enerzijds, tegen de schepenen van Sijsle, Oedelem, Oostkamp en Beernem anderzijds, betreffende militaire inkwartieringen, 1698.
1 bundel.
801. Processtuk tussen de schepenen van Eeklo en Marie de Brabander, betreffende militaire inkwartieringen, 1709.
1 bundel.
802. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen en notabelen van Eeklo enerzijds en de baljuw met andere inwoners anderzijds, betreffende de uitbetaling van tegoeden voor militaire inkwartieringen, 1709.
1 bundel.

803. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepene nvan Eeklo enerzijds en het Brugse Vrije met de schepenen van Maldegem anderzijds, betreffende de inkwartiering van een Deens eskadron, 1710. 1 bundel
804. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen het Brugse Vrije enerzijds en de schepenen van Eeklo en Kaprijke anderzijds, betreffende de verdeling der militaire lasten en leveringen, 1713. 1 bundel.
805. Uitspraak van de Grote Raad van Mechelen, waarbij de wethouders van Eeklo veroordeeld worden een vergoeding te betalen aan Jan Veltganck over inkwartiering van een Deens kavalerieregiment te Eeklo vanaf 11 november 1706 tot 17 mei 1707, 1714. 1 bundel.
806. Aanbestedingen en bekendmakingen voor levering van pioniers, wagens, paarden, haver en palissaden, 1684-1796. 1 bundel.
807. Aanbestedingen voor verkoop van gebruikte militaire goederen (stro en hout), 1695. 1 bundel.
808. Betalingskohieren over levering van pioniers, wagens, paarden, haver en stro, 1695-1709. 1 bundel.
809. Sauvegardebrieven (in oorlogstijd), 1629-95. 1 bundel.
810. Losse processtukken tussen de schepenen van Eeklo enerzijds en Laureins van Damme en Joos de Rijcke anderzijds, betreffende de betaling van 155 lb 4 sch. 4 gr. over wagensdiensten en verlies van 3 paarden, 1694. 1 bundel.
811. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen en totalen van Eeklo, betreffende de levering van 3000 fouragerantsoenen, 1694. 1 bundel.
812. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo enerzijds en de heer Castillo, aannemer van de troepenbevoorrading binnen Vlaanderen anderzijds, betreffende niet-uitbetalingen van geleverde onderhoudsrantsoenen, 1707. 1 bundel.
813. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen en de notabelen van Eeklo, betreffende de aanbesteding van palissaden, 1708-10. 1 bundel.
814. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen het kollege van het Brugse Vrije enerzijds en de schepenen van Eeklo en Kaprijke anderzijds, betreffende hun aandeel in de militaire belastingen en leveringen, 1710-12. 1 bundel.
815. Speciale ommestelling voor levering van granen, palissaden en pioniers aan de Fransen ten jare 1708, 1714. 1 bundel.

816. - 818. Lijsten van keurlingen, pioniers, weerbare mannen en burgerwachten, 1658-1794. 3 bundels.
 816. 1658-1725. 817. 1726-49. 818. 1769-94.
819. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo en Marten Sinoy, deurwaarder. Schepenen van Eeklo weigerden laatstgenoemde als inwoner te erkennen om hem van Franse gevangenschap te vrijwaren, 1692-93. 1 bundel.

Hoofdstuk III

RECHTERLIJK ARCHIEF

—

A. — VRIJWILLIGE RECHTSPRAAK

1. Grafelijk leen.

820. Filiep IV, koning van Spanje en graaf van Vlaanderen, verkoopt de heerlijkheden Eeklo en Assenede aan Jan-Baptist della Faille voor 60.200 lb gr. (op 8 augustus 1626 reeds afgestaan in leenpand aan Jan van der Speeten), 24 december 1649. 4 kopijen.
Uitgave : E. NEELEMANS. *Geschiedenis...* I, blz. 197.
821. Denombrement der heerlijkheid Eeklo (stede en vrijheid) door Pieter della Faille. (Dubbel eksemplaar, waarvan één in perkament), einde 17e eeuw. 2 stukken.

2. Wettelijke passeringen.

(Erfenissen = Verkoppingen)

822. - 854. Erfenissen, 9 jan. 1616 - 16 jan. 1796. 33 registers.
822. 9 sept. 1616 - 24 juli 1618.
 24 dec. 1626 - 13 juli 1636. (1).
823. 5 jan. 1637 - 10 dec. 1644.
824. 10 jan. 1645 - 16 nov. 1652.
825. 2 jan. 1653 - 24 dec. 1663.
826. 2 jan. 1664 - 20 dec. 1668.
827. 1 jan. 1669 - 31 dec. 1676.
828. 11 jan. 1677 - 31 dec. 1682.

(1) Tot en met 826 bevatten deze registers zowel de gewone erfenissen of wettelijke passeringen als de konstituties van renten.

829. 3 dec. 1682 - 12 okt. 1688.
 830. 2 maart 1689 - 21 juli 1694.
 831. 21 okt. 1694 - 13 jan. 1698.
 832. 30 jan. 1698 - 17 mei 1700.
 833. 19 mei 1700 - 25 febr. 1706. ⁽²⁾.
 834. 25 febr. 1706 - 20 april 1712.
 835. 2 juni 1712 - 12 okt. 1719.
 836. 31 okt. 1719. - 28 nov. 1726.
 837. 28 nov. 1719 - 1 aug. 1732.
 838. 30 aug. 1732 - 16 maart 1737.
 839. 16 maart 1737 - 24 jan. 1741.
 840. 31 jan. 1741 - 25 aug. 1744.
 841. 8 okt. 1744 - 17 juli 1749.
 842. 24 juli 1749 - 8 nov. 1752.
 843. 15 nov. 1752 - 31 dec. 1755.
 844. 3 jan. 1756 - 9 juli 1761.
 845. 3 aug. 1761 - 20 nov. 1766.
 846. 21 nov. 1766 - 22 mei 1770.
 847. 18 juni 1770 - 31 maart 1773.
 848. 17 april 1773 - 10 okt. 1876.
 849. 7 nov. 1776 - 11 maart 1780.
 850. 3 maart 1780 - 27 dec. 1781.
 851. 7 jan. 1782 - 18 nov. 1784.
 852. 4 dec. 1784 - 20 sept. 1787.
 853. 15 okt. 1787 - 12 nov. 1795.
 854. 9 jan. 1796 - 16 jan. 1796. ⁽³⁾.
855. - 857. Kohieren van wettelijke passeringen (bevatten eveneens bereningen), vermoedelijk voorontwerpen van registers, 1665-1681.
 5 kohieren.
855. 1665-73. 856. 1673-77. 857. 1678-81.
858. - 864. Originele «erfenisbrieven» en wettelijke giften op perkament met zegels, 1556-1767. 7 bundels.
858. 1556-1593. 862. 1686-1700
 859. 1616-48. 863. 1701-31.
 860. 1651-69. 864. 1729-67.
 861. 1670-83.

(2) Registers 833-834 en 837-854 zijn voorzien van een index.

(3) Bevat slechts 5 akten, de rest zijn onbeschreven bladen.

865. - 959. Erfenissen, wettelijke giften, vermangelingen en borgstellingen,
(minuten), 1574-1796. 93 bundels.

865. 1574-1636.	902. 1729-30.
866. 1637-40.	903. 1731-32.
867. 1641-44.	904. 1733-34.
868. 1645-49.	905. 1735-36.
869. 1650-53.	906. 1737.
870. 1654-61.	907. 1738.
871. 1662-64.	908. 1738-59.
872. 1663-67.	909. 1740.
873. 1668-71.	910. 1741.
874. 1672-75.	911. 1742.
875. 1676-79.	912. 1743-44.
876. 1680-81.	913. 1745-46.
877. 1682-84.	914. 1747.
878. 1685-87.	915. 1748-49.
879. 1688-89.	916. 1750.
880. 1690-92.	917. 1751.
881. 1693-95.	918. 1752.
882. 1696-97.	919. 1753.
883. 1698-99.	920. 1754.
884. 1700-01.	921. 1755.
885. 1702-03.	922. 1756.
886. 1704-05.	923. 1757.
887. 1706-07.	924. 1758-59.
888. 1708-09.	925. 1760.
889. 1710.	926. 1761.
890. 1711.	927. 1762.
891. 1712.	928. 1763.
892. 1713. ⁽⁴⁾	929. 1764.
893. 1714.	930. 1765-66.
894. 1715-16.	931. 1767.
895. 1717.	932. 1768.
896. 1718-19.	933. 1769.
897. 1720-21.	934. 1770.
898. 1722-23.	935. 1771.
899. 1724.	936. 1772.
900. 1725-26.	937. 1773.
901. 1727-28.	938. 1774.

(4) Bevat eveneens prijslijen.

939. 1775.	950. 1786.
940. 1776.	951. 1787.
941. 1777.	952. 1788.
942. 1778.	953. 1789.
943. 1779.	954. 1790.
944. 1780.	955. 1791.
945. 1781.	956. 1792.
946. 1782.	957. 1793.
947. 1783.	958. 1794.
948. 1784.	959. 1795-96.
949. 1785.	

960. Register van akten van giften, onderworpen aan de speciale belasting op goederen, die in Dode Hand komen, 1769-78. 1 register.

3. *Konstituties van renten.*

961. - 972. Renteboeken, 20 mei 1665 - 28 juni 1795. 12 registers.

961. 20 mei 1665 - 30 dec. 1681.⁽⁵⁾.

962. 20 jan. 1682 - 2 febr. 1695.

963. 16 maart 1695 - 21 maart 1708.

964. 21 mei 1708 - 19 juli 1721.

965. 1 aug. 1721 - 7 sept. 1733.

966. 7 sept. 1733 - 25 okt. 1742.

967. 10 nov. 1742 - 18 dec. 1756.

968. 3 jan. 1757 - 25 maart 1769.

969. 10 april 1769 - 26 jan. 1776.

970. 5 febr. 1776 - 25 sept. 1782.

971. 29 sept. 1782 - 11 april 1792.

972. 19 april 1792 - 28 juni 1795.

973. Konstitutie van 3 losrenten ten laste van de stad, respektievelijk van 100, 250 en 120 lb. gr. om hiermee de onkosten der «gendarmerie zoo te peerde als te voet» te bestrijden (met schepenzegels op perkament), 31 augustus 1574.

10 maart 1575 n. s.

13 juli 1575.

3 stukken.

Uitgave : E. NEELEMANS. *Geschiedenis...* I. blz. 268, 264 en 271.

974. - 978. Originele rentebrieven met zegels, 1529-1788. 5 bundels.

974. 1529-93.

977. 1703-70.

975. 1609-49.

978. 1771-88.

976. 1651-1700.

(5) De nummers 961, 963 en 964 zijn niet voorzien van een index.

979. - 1005. Rentebrieven (minuten), 1571-1797.	27 bundels.
979. 1571-1639.	993. 1727-32.
980. 1640-49.	994. 1233-37.
981. 1650-64.	995. 1738-42.
982. 1665-71.	996. 1743-54.
983. 1672-79.	997. 1755-60.
984. 1680-84.	998. 1761-68.
985. 1685-89.	999. 1769-72.
986. 1690-95.	1000. 1773-76.
987. 1696-99.	1001. 1777-80.
988. 1700-03.	1002. 1781-84.
989. 1704-10.	1003. 1785-88.
990. 1711-16.	1004. 1780-92.
992. 1717-21.	1005. 1792-97.
992. 1722-26.	

4. Wezerij.

1006 - 1007. Notitieboeken van al de personen, die verplicht zijn een Staat van Goed en wezenrekening over te brengen voor de Vierschaar van Eeklo, met randnota's vermeldende de datum waarop de staat effectief is overgebracht, 1688-1789.	2 registers.
1006. 1688-1700.	1007. 1788-89.
1008. Register van kamerbrieven rakende sterfhuizen en wezen, 1787-IV R. F.	1 register.
1009 - 1040. Staten van Goed, 1527-1795.	32 registers.
1009. 24 mei 1527 - 4 september 1560.	
1010. 1 dec. 1560 - 5 april 1623. (6).	
1011. 14 april 1623 - 4 dec. 1647.	
1012. 4 dec. 1647 - 6 sept. 1657.	
1013. 27 sept. 1657 - 19 maart 1664.	
1014. 28 mei 1664 - 20 nov. 1668.	
1015. 4 jan. 1669 - 22 dec. 1672.	
1016. 13 febr. 1673 - 28 dec. 1677.	

(6) Met volledige lakune van 11 februari 1589 tot 14 juni 1600. De akten komen slechts sporadisch voor vanaf 12 juni 1583 tot 5 december 1615. De nummers 1011-1024 zijn zonder index.

1017. 10 jan. 1678 - 23 dec. 1680.
 1018. 16 jan. 1681 - 9 dec. 1683.
 1019. 23 febr. 1684 - 31 dec. 1687.
 1020. 7 jan. 1688 - 30 dec. 1694.
 1021. 29 jan. 1695. - 1 dec. 1700.
 1022. 26 jan. 1701 - 16 april 1710.
 1023. 3 juli 1710 - 6 april 1718.
 1024. 27 april 1718 - 28 sept. 1723.
 1025. 4 okt. 1723 - 22 april 1728.
 1026. 5 mei 1728 - 17 sept. 1732. (7).
 1027. 10 dec. 1732 - 28 april 1738.
 1028. 30 april 1738 - 25 april 1743.
 1029. 29 mei 1743 - 11 juli 1747.
 1030. 21 aug. 1747 - 21 okt. 1750.
 1031. 13 jan. 1751 - 24 dec. 1755.
 1032. 4 feb. 1756 - 4 juni 1760.
 1033. 25 juni 1760 - 23 mei 1765.
 1034. 20 juni 1765 - 30 nov. 1769.
 1035. 13 dec. 1769 - 10 aug. 1773.
 1036. 1 sept. 1773 - 11 juni 1778.
 1037. 28 juli 1778 - 13 april 1782.
 1038. 7 mei 1782 - 30 april 1787.
 1039. 16 mei 1787 - 28 nov. 1793.
 1040. 12 feb. 1794 - 19 dec. 1795.
1041. 19^e eeuwse kopij (1854) van het eerste register der Staten van Goed (24 mei 1527 - 4 sept. 1560). (Origineel onder nr. 1009).
 1042. Idem van het tweede register der Staten van Goed (1 dec. 1500 - 5 april 1623). (Origineel onder nr. 1010).
 1043. Fragmenten van samengevatte Staten van Goed (19^e eeuwse kopijen) van 1627-47, 1657-64, 1664-68, 1669-71. 1 bundel.
 1044. Indices op het eerste register der wezenboeken (1527-60), 1853-58. 4 kohieren.
 1045. Indices op het tweede en derde register der wezenboeken (1500-1623, 1623-47), 1853-59. 4 kohieren.

(7) De nummers 1026, 1027, 1030, 1033, 1037, 1038, 1039 en 1040 zijn door vochtigheid beschadigd.

1046. - 1168. Staten van Goed (minuten) met erbijhorende stukken
1619-1796. 123 bundels

1046. 1619-49.	1080. 1701.
1047. 1650-54.	1081. 1702-03.
1048. 1655-59.	1082. 1704.
1049. 1660-63.	1083. 1705.
1050. 1664-65.	1084. 1706.
1051. 1666-67.	1085. 1707-08.
1052. 1668-69.	1086. 1709.
1053. 1670 .	1087. 1710.
1054. 1671.	1088. 1711.
1055. 1672-73.	1089. 1712.
1056. 1674.	1090. 1713.
1057. 1675.	1091. 1714.
1058. 1676.	1092. 1715.
1059. 1677.	1093. 1716-19.
1060. 1678.	1094. 1720.
1061. 1679.	1095. 1721.
1062. 1680.	1096. 1722.
1063. 1680.	1097. 1723.
1064. 1682.	1098. 1724.
1065. 1683.	1099. 1725.
1066. 1684.	1100. 1726.
1067. 1685-86.	1101. 1727.
1068. 1687-88. (8).	1102. 1728.
1069. 1689.	1103. 1729.
1070. 1690-91.	1104. 1730.
1071. 1692.	1105. 1731.
1072. 1693.	1106. 1732.
1073. 1694.	1107. 1733.
1074. 1695.	1108. 1734.
1075. 1696.	1109. 1735.
1076. 1697.	1110. 1736.
1077. 1698.	1111. 1737.
1078. 1699.	1112. 1738.
1079. 1700.	1113. 1739.

(8) De nummers 1068-1075 zijn beschadigd.

1114. 1740.	1142. 1769.
1115. 1741.	1143. 1770.
1116. 1742.	1144. 171.
1117. 1743.	1145. 1772.
1118. 1744.	1146. 1773.
1119. 1745.	1147. 1774.
1120. 1746.	1148. 1775.
1121. 1747.	1149. 1776.
1122. 1748.	1150. 1777.
1123. 1749.	1151. 1778.
1124. 1750.	1152. 1779.
1125. 1751.	1153. 1780.
1126. 1752.	1154. 1781.
1127. 1753.	1155. 1782.
1128. 1754.	1156. 1783.
1129. 1755.	1157. 1784.
1130. 1756.	1158. 1785.
1131. 1757.	1159. 1786.
1132. 1758-59.	1160. 1787.
1183. 1760.	1161. 1788.
1134. 1761.	1162. 1789.
1135. 1762.	1163. 1790.
1136. 1763.	1164. 1791.
1137. 1764.	1165. 1792.
1138. 1765.	1166. 1793.
1139. 1766.	1167. 1794.
1140. 1767.	1168. 1795-96.
1141. 1768.	

1169. Staat van Goed van heer en meester Jakobus van Crombrugghe, onderpastoor der stad Eeklo († 25 mei 1702), 11 april 1704.
1 register.
1170. Staat van Goed van heer François van der Haeghen fs Jacques, († 28 nov. 1714) met erbijhorende stukken, 5 april 1715.
1 bundel.
1171. Staat van Goed van jonkvrouw Catharina de Laet fa Pieter († 13 jan. 1712 te Gent), 22 mei 1725. 1 register.
1172. Staat van Goed van heer Charles de Smet fs Pieter, griffier van de heerlijkheid Wallandt, epokureur te Eeklo († 17 maart 1725), 19 jan. 1724.
1 register.

1173. Staat van Goed van Gillis Staelens fs Jaspar, keurbroeder van Eeklo († te St. Laureins, mei 1725), 31 maart 1727. 1 register.
1174. Staat van Goed van heer en meester Norbertus Anthonius van Waesberghe fs Hubertus, licentiaat in de medicijnen († te Eeklo, 22 maart 1755), 4 februari 1756. 1 register.
1175. Staat van Goed van Jan Francies de Brabandere († te Eeklo op 6 januari 1763), 28 dec. 1768. 1 register.
1176. Staat van Goed van Sr Pieter Berger fs Joachim, keurbroeder van Eeklo († 12 juli 1769), 23 april 1770. 1 register.
1177. Staat van Goed van Pieter de Rycke fs Judokus, burgemeester van Eeklo († 17 juni 1770), 4 juli 1771. 1 register.
1178. Staat van Goed van juffrouw Suzanna Theresia van Hevele († 28 nov. 1779), 21 juli 1780. 1 register.
1179. Staat van Goed van Pieter Cornelis Pynckel fs Pieter, keurbroeder van Eeklo († St.-Jan-in-Eremo, 19 mei 1785), 16 mei 1787. 1 register.
1180. Staat van Goed van Pieter Bernard van Hyfte, keurbroeder van Eeklo († Waterland-Oudeman, 30 augustus 1793), 7 mei 1795. 1 register.
1181. Keizerlijke bevestigingen van vonnissen betreffende het overbrengen van betwiste staten van goed, 1731, 1734, 1736. 1 bundel.
- 1182 - 1196. Registers van autorisatie van voogden, 1669-1796. 15 registers.
1182. 1669-77	1190. 1750-57.
1183. 1682-92.	1191. 1758-67.
1184. 1692-1702.	1192. 1767-73.
1185. 1702-17.	1193. 1774-81.
1186. 1718-28.	1194. 1781-87.
1187. 1728-37.	1195. 1788-93.
1188. 1737-43.	1196. 1793-96.
1189. 1743-50.	
- 1197 - 1198. Registers van beëdiging van voogden, 1681-1764. 2 registers.
1197. 1681-1701.	1198. 1701-64.
- 1199 - 1202. Akten van voogdij, 1665-1795. 4 bundels.
1199. 1665-1750.	1201. 1767-81.
1200. 1751-66.	1202. 1782-95.

1203. Proces, in beroep voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo enerzijds en Jakobus van Crombrugghe anderzijds, betreffende de voogdij van de wezen van Jan van Crombrugghe, 1691-92. 1 bundel.
- 1204 - 1211. Wezenrekeningen, 12 mei 1666 - 30 juni 1794. 8 registers.
1204. 12 mei 1666 - 18 maart 1882.
1205. 4 jan. 1683 - 23 dec. 1700.
1206. 9 maart 1701 - 2 april 1710.
1207. 5 juni 1710 - 19 juli 1731 (°).
1802. 17 okt. 1731 - 16 jan. 1748.
1209. 29 april 1748 - 17 dec. 1767.
1210. 23 maart 1768 - 26 mei 1789.
1211. 12 aug. 1789 - 30 juni 1794.
- 1212 - 1250. Wezenrekeningen (minuten) met bijhorende stukken, 1619-1796. 39 bundels.
1212. 1619-59	1232. 1723-25.
1213. 1660-69.	1233. 1726-29.
1214. 1672-79.	1234. 1730-33.
1215. 1681-84.	1235. 1735-39.
1216. 1685.	1236. 1740-42.
1217. 1686-87.	1237. 1743-44.
1218. 1688-89.	1238. 1745-49.
1219. 1690-91.	1239. 1750-55.
1220. 1692-93.	1240. 1756-59.
1221. 1694-96.	1241. 1760-65.
1222. 1697-99.	1242. 1766-69.
1223. 1700-01.	1243. 1770-72.
1224. 1702-05.	1244. 1773-74.
1225. 1706-07.	1245. 1775-79.
1226. 1708-10.	1246. 1780-83.
1227. 1711-12.	1247. 1784-85.
1228. 1713.	1248. 1786-87.
1229. 1715-16.	1249. 1788-89.
1230. 1717-19.	1250. 1790-96.
1231. 1720-22.	
- 1251 - 1256. Verkavelingen en uitgrotingen, 15 dec. 1666 - 18 nov. 1793. 6 registers.

(9) Met index.

1251. 15 dec. 1666 - 16 dec. 1682.
 1252. 1 feb. 1683 - 24 maart 1700.
 1253. 26 jan. 1701 - 11 jan. 1720.
 1254. 3 sept. 1720 - 15 sept. 1734 ⁽¹⁰⁾.
 1255. 30 dec. 1734 - 25 aug. 1774.
 1256. 28 okt. 1776 - 18 nov. 1793.
 1257 - 1268. Verkavelingen en uitgrotingen (minuten), 1601-1793.
 12 bundels.
1257. 1601-69.	1263. 1720-29.
1258. 1670-79.	1264. 1730-32.
1259. 1680-89.	1265. 1733-39.
1260. 1690-99.	1266. 1740-68.
1261. 1701-14.	1267. 1770-79.
1262. 1715-19.	1268. 1780-93.

5. Konditiën van verkopen

- 1269 - 1322. Konditiën van verkopen van onroerende en roerende goederen (veilingen), 1630-1796. 54 bundels.
1269. 1630-59.	1291. 1722-24.
1070. 1660-69.	1292. 1725-27.
1271. 1670-75.	1293. 1728-29.
1272. 1676-77.	1294. 1730-31.
1273. 1678-79.	1295. 1732-33.
1274. 1680-83.	1296. 1734-35.
1275. 1684-87.	1297. 1736.
1276. 1688-91.	1298. 1737-39.
1277. 1692-93.	1299. 1740-42.
1278. 1694-95.	1300. 1743-45.
1279. 1696-97.	1301. 1746-47.
1280. 1698-99.	1302. 1748-49.
1281. 1700-01.	1303. 1750-51.
1282. 1702.	1304. 1752-53.
1283. 1703-05.	1305. 1754-55.
1284. 1706-09.	1306. 1756-59.
1285. 1710-11.	1307. 1760-63.
1286. 1712-13.	1308. 1764-66.
1287. 1714-16.	1309. 1767-69.
1288. 1717-19.	1310. 1770-71.
1289. 1720.	1311. 1772-73.
1290. 1721.	1312. 1774-75.

(10) De nummers 1254-1256 zijn voorzien van een index.

1313. 1776-77.	1318. 1784.
1314. 1778-79.	1319. 1785-87.
1315. 1780.	1320. 1788-89.
1316. 1781.	1321. 1790-91.
1317. 1782-83.	1322. 1792-96.

B. — RECHTSPRAAK IN GESCHILLEN

1. *Prokuraties en borgstellingen.*

1323 - 1336.	Prokuraties en borgstellingen, 8 jan. 1680. 19 therm. IV R. F.	14 registers.
1323.	8 jan. 1680 - 31 dec. 1681.	
1324.	5 jan. 1682 - 28 juli 1685.	
1325.	13 aug. 1685 - 5 juli 1697.	
1326.	27 juli 1697 - 22 maart 1702.	
1327.	22 maart 1702 - 22 april 1711.	
1328.	23 april 1711 - 8 mei 1721.	
1329.	15 mei 1721 - 1 sept. 1729.	
1330.	3 sept. 1729 - 10 dec. 1734.	
1331.	11 dec. 1734 - 16 mei 1740.	
1332.	20 mei 1740 - 28 feb. 1750.	
1333.	2 maart 1750 - 27 dec. 1764.	
1334.	24 jan. 1765 - 30 juni 1773.	
1335.	1 juli 1773 - 30 juli 1783.	
1336.	6 aug. 1784 - 19 therm. IV.	
1337 - 1340.	Prokuraties en borgstellingen, 1650-1795.	4 bundels.
	1337. 1650-1745.	1339. 1768-78. ...
	1338. 1746-67.	1340. 1779-95.

2. *Dagvaardingën.*

1341 - 1343.	Dagvaardingën, 22 feb. 1726 - 29 mei 1744	3 registers.
1341.	22 feb. 1726 - 30 april 1734.	
1342.	15 mei 1734 - 20 april 1740.	
1343.	20 april 1740 - 29 mei 1744.	

3. *Ferrieboeken.*

1344 - 1355.	Ferrieboeken, 19 nov. 1625 - 7 jan. 1795.	12 registers.
1344.	19 nov. 1625 - 12 nov. 1631.	
1345.	18 okt. 1633 - 23 feb. 1639.	
1346.	23 feb. 1639 - 14 dec. 1650.	

1347. 25 jan. 1651 - 3 okt. 1663.
 1348. 9 jan. 1664 - 4 mei 1667.
 1349. 20 april 1667 - 2 okt. 1669.
 1350. 14 okt. 1669 - 20 juli 1672 ⁽¹¹⁾.
 1351. 16 maart 1673 - 5 maart 1676.
 1352. 10 sept. 1681 - 19 jan. 1701.
 1353. 11 feb. 1699 - 19 sept. 1725.
 1354. 24 mei 1724 - 10 sept. 1760.
 1355. 8 april 1761 - 7 jan. 1795.
1356. Ferieboek (dubbel), 19 jan. 1650 - 17 maart 1660. 1 registetr.
 1357. «Ferie vanden heere bailliu causa dofficiï», 16 nov. 1633 - 23
 maart 1639. 1 kohier.
 1358. id. 1689. 1 kohier.

4. Verbalen.

- 1359 - 1364. Verbaalboeken, 1687-1794.
 1359. 22 okt. 1687 - 21 april 1694.
 1360. 24 mei 1694 - 14 nov. 1703.
 1361. 9 jan. 1704 - 23 jan. 1715.
 1362. 30 jan. 1715 - 2 nov. 1726.
 1363. 13 nov. 1726 - 20 okt. 1751.
 1364. 12 jan. 1752 - 12 feb. 1794.

5. Informatiën en Enkwesten.

- 1365 - 1397. Enkwesten en informatiën (minuten), 1616-1795.
 33 bundels.
1365. 1616, 1624, 1650-59 ⁽¹²⁾ .	1368. 1672-79.
1366. 1661-69.	1369. 1680-85.
1367. 1670-71.	1370. 1686-89.
1371. 1690-91.	1384. 1725-27
1372. 1691-94.	1385. 1728-36.
1373. 1695-99.	1386. 1740-46.
1374. 1700-03.	1387. 1747-49.
1375. 1704-07.	1388. 1750-54.
1376. 1708-09.	1389. 1755-59.
1377. 1710-12.	1390. 1760-64.
1378. 1713-15.	1391. 1765-69.

(11) Bevat voogdijakten 3 dec. 1669 - 5 okt. 1672.

(12) De bundels 1365-1370 zijn beschadigd.

1379. 1716-17.	1392. 1770-74.
1380. 1718.	1393. 1775-79.
1381. 1719.	1394. 1780-86.
1382. 1720-22.	1395. 1787-89.
1383. 1723-24.	1396. 1790-91.
	1397. 1792-95.
1398. Lijkschouwingen, 1704-88. ⁽¹³⁾ .	1 kohier.
1399. Lijkschouwingen (minuten), 1703-88.	1 bundel.

6. *Furnissemerten en konsignaties.*

(met getuigschriften van lichten)

1400 - 1410. Furnissemerten en konsignaties, 23 jan. 1681 - 28 jan. 1796.	11 registers.
1400. 23 jan. 1681 - 26 juli 1694.	
1401. a) Furnissemerten 2 jan. 1694 - 23 juni 1701.	
b) Konsignaties 13 okt. 1695 - 9 dec. 1700.	
1402. a) Furnissemerten 7 jan. 1701 - 24 sept. 1707.	
b) Konsignaties 19 jan. 1701 - 6 juni 1707.	
1403. a) Furnissemerten 8 okt. 1707 - 1 aug. 1720.	
b) Konsignaties 25 nov. 1707 - 17 sept. 1722.	
1404. a) Furnissemerten 6 aug. 1720 - 17 juli 1732.	
b) Konsignaties 3 okt. 1722 - 11 sept. 1732.	
1405. a) Furnissemerten 21 juli 1732 - 19 jan. 1746.	
b) Konsignaties 23 sept. 1732 - 25 feb. 1746.	
1406. a) Furnissemerten 10 maart 1746 - 31 dec. 1765.	
b) Konsignaties 17 mei 1746 - 21 feb. 1765.	
1407. 17 jan. 1766 - 27 maart 1782.	
1408. 12 april 1782 - 10 aug. 1785.	
1409. 23 aug. 1785 - 19 juli 1792.	
1410. 8 maart 1793 - 28 jan. 1796.	
1411. Gekonsigneerde stukken en getuigschriften van lichten, 1678-1786.	1 bundel.

(13) De nummers 1398 en 1399 zijn zwaar beschadigd.

7. *Civiele sententies.*

- 1412 - 1417. *Civiele sententies*, 23 jan. 1664 - 27 jan. 1796.
6 registers.
1412. 23 jan. 1664 - 17 dec. 1681.
1413. 14 jan. 1682 - 9 sept. 1700.
1414. 15 sept. 1700 - 15 juni 1718.
1415. 30 juni 1718 - 30 juni 1735.
1416. 13 juli 1735 - 23 dec. 1776.
1417. 15 jan. 1777 - 27 jan. 1796.
- 1418 - 1419. *Civiele sententies (dubbels)*, 23 jan. 1664 - 26 juli 1685.
2 registers.
1418. 23 jan. 1664 - 22 nov. 1675.
1419. 4 dec. 1675 - 26 juli 1685.

8. *Adviezen van rechtsgeleerden.*

- 1420 - 1436. *Adviezen van rechtsgeleerden*, 1631-1795. 17 bundels.
1420. 1631-79.	1429. 1730-39.
1421. 1680-90.	1430. 1740-49.
1422. 1691-99. ⁽¹⁴⁾ .	1431. 1750-59.
1423. 1700-03.	1432. 1760-69.
1424. 1704-09.	1433. 1770-73.
1425. 1710-15.	1434. 1774-79.
1426. 1716-19.	1435. 1780-85.
1427. 1720-23.	1436. 1786-95.
1428. 1724-29.	

9. *Vrijwillige Veroordelingen.*

- 1437 - 1439. *Vrijwillige veroordelingen*, 19 dec. 1668 - 19 brumaire IV.
3 registers.
1437. 19 dec. 1668 - 17 feb. 1679.
1438. 1 okt. 1681 - 3 feb. 1746.
1439. 29 maart 1747 - 19 brumaire IV.

10. *Kriminele justitie.*

1440. *Register van kriminele sententies*, 27 sept. 1702 - 19 augustus 1795. ⁽¹⁵⁾.
1 register.

(14) De nummers 1422 en 1424 zijn beschadigd.

(15) Met een fragment van 2 okt. 1687.

11. *Processen.*

1441 - 1486. Processen 1621-1795	46 bundels.
1441. 1621-52. ⁽¹⁶⁾ .	1464. 1728-29.
1442. 1634-50.	1465. 1728-29.
1443. 1652-60.	1466. 1732-33.
1444. 1661-69.	1467. 1734-36.
1445. 1670-79.	1468. 1736-37.
1446. 1680-86.	1469. 1738.
1447. 1687-89.	1470. 1738-39.
1448. 1690-98.	1471. 1740-42.
1449. 1699-1701.	1472. 1743-44.
1450. 1702.	1473. 1745-48.
1451. 1703.	1474. 1749-52.
1452. 1704.	1475. 1753-55.
1543. 1705.	1476. 1756-57.
1454. 1706.	1477. 1758-61.
1455. 1707-08.	1478. 1762-72.
1456. 1709.	1479. 1773-75.
1457. 1710-11.	1480. 1776-80.
1458. 1712-14.	1481. 1781-83.
1459. 1714-16.	1482. 1783-86.
1460. 1716-19.	1483. 1786-88.
1461. 1720-24.	1484. 1788-90.
1462. 1725.	1485. 1791-93.
1463. 1725-27.	1486. 1794-95.
1487. Proces tussen Frans van den Berghe fs Guillaume en Joris Geirnaert fs Jan Betreffende de erfenis van Lievijne en Jozijne Geirnaert, dochters van Jan (met bewijsstukken), 1710-15. 1 bundel.	
1488. Proces tussen Joris Geirnaert fs Jan en Jan Geirnaert fs Gijzelbrecht fs Jan, wonende te Zierikzee, betreffende de erfenis van Lievijne en Jozijne Geirnaert, dochters van Jan (met bewijsstukken), 1713-25. 1 bundel.	
1489. Proces tussen Barbara van Haute, handelaarster in boter te Brugge en Pieter Wille te Eeklo, betreffende verkoop van boter en de betaling ervan, 1715-19. 1 bundel.	

(16) De nummers 1441-1446 en 1462-1463 zijn beschadigd.

- 1490-1494. Proces tussen Judokus Lefer, baljuw, causa officii en Christoffel Lampaert fs dheer Christoffel, krimineel gevangene, wegens wangedrag en aftroggelarij (met bewijsstukken en enkwesten), 1725-30. 5 bundels.
1495. Proces tussen Pieternelle Bastiaen, Wwe Christoffel Lampaert en haar zoon Christoffel Lampaert wegens betaling van een lijfrente, 1725-31. 1 bundel.
1496. Proces tussen Niklaas Matthijs, wonende in de Vlotstraat te Kaprijke en Jakob Willems, betreffende de wederrechterlijke aanhouding van eerstgenoemde (met bewijsstukken), 1726-33. 1 bundel.
1497. Proces tussen Judokus Lefer, baljuw, causa officii, en de voogden van het St.-Jansgodshuis te Brugge, wegens het verbod een onbepaald aantal schapen op hun goederen te Eeklo te mogen bezitten (volgens koninklijke ordonnantie), 1733-34. 1 bundel.
1498. Proces tussen Jakob de Zutter en Jan Cathelin te Lembeke, gevangene, wegens fraude en het niet betalen van zijn schulden, 1733-35. 1 bundel.
1499. Proces tussen Anna van de Ghenachte «publicque Coopvrauwe In aude cleederen ende lijnwaet» en Jan van Vooren, wonende op de wijk Nieuwendorp te Eeklo, betreffende de betaling van tweedehandsklederen, 1733-36. 1 bundel.
1500. Proces tussen Pietermelle van den Abeele, weduwe van Christoffel Goethals en Pieter Goethals met konsoorten, betreffende het sterfhuis van Christoffel Goethals, 1734-38. 1 bundel.
1501. Proces tussen Adriaan de Lateur, echtgenoot van Kornelia Willems Francies de Croocq, echtgenoot van Anna Willems, erfgenamen van het sterfhuis Elisabeth Willems enerzijds, en Jan Lampaert, anderzijds, betreffende de scheidingshaag van een moestuin in de Vlaeminckstraat, 1735-36. 1 bundel.
- 1502-1503. Proces tussen Bernard van den Driessche, prokureur, tegen Jakob Buyck, betreffende proceskosten, 1745-50. 2 bundels.
1504. Proces tussen Ferdinand Rodenbach heelmester te Roeselare en Marie Dounckels te Eeklo, betreffende een erfenis, 1749-53. 1 bundel.
1505. Proces tussen Christoffel Lampaert enerzijds en Adriaan de Vreese met Kornelia Praet anderzijds, betreffende schulden, 1750-53. 1 bundel.

1506. Proces tussen Jan Philips «in het heylandt» ⁽¹⁸⁾ en Adriaan de Vreese, landsman te Eeklo, betreffende een betwisting bij de verkoop van hoendermest en asse, 1752-55. 1 bundel.
1507. Proces tussen Jakob van Vlassenbroek en Antoon-Matthias Dhooge, betreffende de vergroting van een bakkerij, 1756-57. 1 bundel.
1508. Proces tussen Felix Piro en Jakob Waetermeulen, brouwer te Eeklo. Brieven van onvermogen, 1784-90. 1 bundel.

12. Tenuitvoerleggingen.

a. Namptissementen

- 1509 - 1511. Namptissementen, 1 feb, 1700 - 10 frim. IV. 3 registers.
1509. 1 febr. 1700 - 20 aug. 1728.
1510. 20 dec. 1728 - 13 jan. 1746.
1511. 28 maart 1746 - 10 frim. IV.

b. Verkopen bij dekreet

1512. - 1514. Verkopen bij dekreet, 8 april 1674 - 10 juli 1786. 3 registers.
1512. 8 april 1674 - 5 mei 1700.
1513. 9 febr. 1701 - 17 juli 1726.
1514. 16 juli 1727 - 10 juli 1786. ⁽¹⁹⁾.
1515. - 1521. Verkopen bij dekreet (minuten), 1666-1786. 7 bundels.
1515. 1666-1700.	1519. 1727-30. ⁽²⁰⁾ .
1516. 1701-1710.	1520. 1731-40.
1517. 1711-1720.	1521. 1760-86.
1518. 1721-1726.	

(17) Het «eiland» is een gebied ten noorden van St-Margriete, ingesloten door de Passegeule, het Koksijdse Gat en de Brandkreek, op de grens der ambachten Oostburg en Aardenburg, thans Nederlands gebied.

(18) De 3 registers zijn beschadigd.

(19) Register 1514 is voorzien van een index.

(20) Nummer 1519 is beschadigd.

c. Klachten en saisissementen

1522. - 1525. Klachten en saisissementen, 8 jan .1665 - 1 febr. 1796.
4 registers.

1522. 8 jan. 1665 - 1 okt. 1701.

1523. 24 okt. 1701 - 30 dec. 1728.

1524. 20 jan. 1729 - 12 dec. 1770. ⁽²¹⁾.

1525. 20 febr. 1771 - 1 febr. 1796.

1526. - 1531. Klachten en saisissementen (minuten), 1635-1795.

6 bundels.

1526. 1635-1700.

1529. 1731-60.

1527. 1701-15.

1530. 1761-84.

1528. 1716-30.

1531. 1785-95.

d. Gerechtskosten

1532. Register «van alle d'acten, costen ende salarissen die ter vierschaere van Eecloo sijn ghetauxeert ghedurende dat Gillis de Smet heeft Griffier gheweest van tselue Eecloo» 15 juli 1665 - 25 juli 1700 ⁽²²⁾.

1 register.

1533. Register van sententie betreffende gerechtskosten, 2 jan. 1771 - 7 pluviöse IV R. F.

1 register.

1534. - 1597. Gerechtskosten, 1665-1795.

64 bundels.

1534. 1665-67. ⁽²³⁾.

1550. 1694.

1535. 1668-69.

1551. 1695-96.

1536. 1672-73.

1552. 1696.

1537. 1675-76.

1553. 1697.

1538. 1677-97.

1554. 1698.

1539. 1680-81.

1555. 1699.

1540. 1682.

1556. 1700.

1541. 1684-85.

1557. 1701.

1542. 1686-87.

1558. 1701.

1543. 1688.

1559. 1702.

1544. 1689.

1560. 1703.

1545. 1690.

1561. 1704.

1546. 1690.

1562. 1710.

1547. 1691.

1563. 1712.

1548. 1692.

1564. 1713.

1549. 1693.

1565. 1714.

(21) De nummers 1524 en 1525 zijn voorzien van een index.

(22) Beschadigd.

(23) De nummers 1534-1537, 1561-1562 en 1571 zijn beschadigd.

1566-1715.	1582. 1724-25.
1567. 1715.	1583. 1725.
1568. 1715.	1584. 1727-28. (24).
1569. 1716.	1585. 1737-48.
1570. 1716.	1586. 1755-59.
1571. 1717.	1587. 1760-62.
1572. 1718.	1588. 1763-64.
1573. 1719.	1589. 1765-69.
1574. 1719.	1590. 1770-74.
1575. 1720.	1591. 1775-79.
1576. 1720.	1592. 1780-82.
1577. 1721.	1593. 1783-85.
1578. 1721.	1594. 1786-89.
1579. 1722.	1595. 1790-91.
1580. 1722.	1596. 1792.
1581. 1723.	1597. 1793-95.

Hoofdstuk IV.

ARMENZORG EN KERKELIJKE INRICHTINGEN

A. — ALGEMEENHEDEN

1598. Diverse inventarissen van de bescheiden «competerende de kercke, Armen ende andere disschen van onse L. vrouwe, Ste Vincent ende het hospitaal deser stede, keure ende vrijhede van eecloe» opge-
maakt naar aanleiding van betwistingen en processen, 1688-1714.
1 bundel.
1599. Ordonnanties van de bisschoppen van Brugge en Gent betreffende
de gefondeerde maandelijke jaargetijden, het onderhouden van de
zondagrust en de rechten van pastoor, kapelaan en koster, 1618,
1624, 1646. 1 bundel.
1600. Verschillende stukken betreffende het beheer van de ontvanger der
kerk- armen- hospitaal- O. L. Vrouwaltaar- :n St-Vincentiusaltaar-
rekeningen, 1652-1726. 1 bundel.
1601. Bedevaartsbewijzen van Eeklose pelgrims naar Imola bij Bologna,
Rome en Straatsburg met breve van Paus Clemens XI, betreffende
de bedevaart naar de St-Blasiuskapel van Chastres onder Monthléry,
bisdom Parijs (11 aug. 1716), 1715-19. 1 bundel.

(24) De nummers 1584-1594 zijn sterk beschadigd en op vele plaatsen onvolledig.

1602. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de kerkmeesters van Eeklo enerzijds en baljuw, burgemeester en schepenen anderzijds, betreffende het wegnemen uit de parochiekerk van de bank boorbehouden aan de magistraat, 1685. 1 bundel.
1603. - 1604. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo en Jan-Frans Kerremans, pastoor te Eeklo, betreffende het auditierecht der kerk- en armenrekeningen (met verschillende rekeninguittreksels als bewijsstukken), 1686-1693. 2 bundels.
1605. Testamenten ten voordele van de kerk en armen van Eeklo, 1657-1720. 1 bundel.

B. — ARMENZORG

1. *Bezittingen.*

1606. Legger van erfelijke renten, cijnsrenten, pachtgronden, fondatiën, losrenten, korenrenten en bezette jaargetijden, toebehorend aan de armen van Eeklo, 1556 met aanvullingen tot 1720. (Perkament met lederen band). 1 register.
1607. Gedeeltelijke 19^e eeuwse kopij van voorgaand register (vanaf f° 68v° tot 89v° (einde van het register)).
1608. «Handt Boeck voor den aermen van Eecloo, vernieuwt ten jaere 1762 van alle het gonne den selven aermen is compiterende ende wanof dat achter elcke op gestelde rente, gestelt sal worden eene vernieuwinge vande actuele Canten ende abouten daer het noodigh sal bevonden worden, ende alwaer aparente verduysteringhe soude Connen verhoorsaecken ende sal desen oock opgesteld ende getrocken worden uyt den voorgaenden handtboeck vanden Jaere 1707 Conform den selven geformeert door den gesworen Lantmeter Pieter geirnaert als actuelen ontfangher over den voors. aermen, 1762 met aanvullingen tot 1805 1 register.

2. - *Armenrekeningen.*

1609. - 1650. Armenrekeningen (originelen). 1631-1799. 42 bundels en registers.
1609. 1631-35.	1616. 1682-85.
1610. 1644-53.	1617. 1688-93.
1611. 1657-59.	1618. 1694-1700.
1612. 1662-65.	1619. 1700-02.
1613. 1668-72.	1620. 1702-06.
1614. 1673-79.	1621. 1706-11.
1615. 1679-81.	1622. 1711-15.

1623.	1716-17.	1637.	1754-57.
1624.	1717-19.	1638.	1747-58.
1625.	1719-22.	1639.	1758-61.
1626.	1722-24.	1640.	1764-67.
1627.	1724-26.	1641.	1767-70.
1628.	1726-28.	1642.	1770-72.
1629.	1728-30.	1643.	1772-75.
1630.	1733-37.	1644.	1775-78.
1631.	1737-40.	1645.	1782-85.
1632.	1740-42.	1646.	1785-88.
1633.	1742-46.	1647.	1789-91.
1634.	1746-49.	1648.	1792-94.
1635.	1749-51.	1649.	1794-95.
1636.	1751-54.	1650.	1796-99.
1651. - 1653. Armenrekeningen (dubbels), 1631-1778.
2 kohieren + 1 register.
1651.	1631-35.	1653.	1775-78.
1652.	1737-40.		
1654. Armenrekeningen (kopijen), 19^e eeuwse kopij (cirka 1860) van de rekening van de «gereformeerde armen» van Eeklo, 1 januari 1578 - 23 september 1583.
1 kohier.
- 1655 - 1662. Bewijsstukken van Armenrekeningen, 1658-1795.
8 bundels.
1655.	1658-1722.	1659.	1768-74.
1656.	1723-27.	1660.	1775-78.
1657.	1730-62.	1661.	1782-85.
1658.	1764-67.	1662.	1792-95.

3. - *Diverse stukken.*

1663. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de armendis van St-Laureins en Maria-Jakoba Gaelens, weduwe van Jan Frans Arcke enerzijds en de armendissen van Eeklo en Lovendegem anderzijds, betreffende het alimentatiegeld van bovengenoemde, 1790.
1 bundel.

4. - *Hospitaal.*

1664. «Memoriael-bouck competerende het hospitaal der stede van Eecloo, waarin te bevinden is de notitie van alle de goederen soo van Landen, Bosschen, meerschen, Renten, obligatie als andersins ghemaeckt ghemeten ende belegert de voors. Landen ten Jaere 1684 door Charles Lootijns, gheswooren Lantmeter SLandts van den

- vrijen, ten versoucke van pieter Crombrughe ende Cornelis van Lantschoot, beede als meesters vant voors. hospitael midtsgaeders Laureyns de Brabandere als ontfangher ten dien tijde», 1684 met aanvullingen tot 1710. 1 register.
1666. Handboek vernieuwd ten jare 1767 met aanvullingen tot 1799. 1 register.
1667. Lijsten van onroerende goederen, 1748-54. 4 kohieren.
1668. Kohier van 16 gemeten 1 lijn 23 roeden land behorend aan het hospitaal, gelegen in de Pokmoer en omgeving (met figuratieve kaart), 1684. 1 kohier.
1669. - 1681. Rekeningen, 1646-1788. 13 bundels.
1669. 1646-59.	1676. 1751-54.
1670. 1665-79.	1677. 1757-61.
1671. 1683-92.	1678. 1764-67.
1672. 1696-1709.	1679. 1770-72.
1673. 1711-22.	1680. 1775-78.
1674. 1724-37.	1681. 1782-88.
1675. 1740-46.	
1682. - 1683. Hospitaalrekeningen (dubbels), 1651-1778.
1682. 1651-1730.	1683. 1751-78.
1684. Bewijsstukken van rekeningen, 1656-1759. 1 bundel.

C. — PAROCHIEKERK

1. - *Personeel en inrichting.*

1685. Lijsten van kerk- arm- O. L. Vrouw- St-Vincentius- en hospitaalmeesters met respektieve ontvangers, 1635-1782. 1 bundel.
1686. Diverse processtukken en aanklachten gericht tegen meester Jan Geuns, pastoor te Eeklo, 1634-39. 1 bundel.
1687. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo enerzijds en Jan-Frans Kerremans, pastoor van Eeklo, met de kapittels van Doornik en Harelbeke, grote tiendeheffers anderzijds, betreffende het onderhoud en de bevoegdheid van kapelaan en koster, 1684-89. (1). 1 bundel.
1688. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo en heer en meester Willem Kerremans, onderpastoor, betreffende de uitbetaling van diens wedde, 1686. 1 bundel.

(1) Beschadigd door vochtigheid.

1689. Stukken betreffende het verzoek van de magistraat om een tweede onderpastoor te bekomen, 1776-77. 1 bundel.
1690. Stukken rakende het vermaken van de kerkewetten, 1679. 1 bundel.

2. - *Kerkgebouw en mobilair.*

1691. Lastenkohier en aanbesteding van de vergrotingswerken der parochiekerk, 1773. 1 bundel.
1692. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo enerzijds en de proost met het kapittel van O. L. Vrouw van Doornik en de proost met het kapittel van St-Salvator te Harelbeke, tiendeheffers te Eeklo anderzijds. betreffende het herstel van de kerktoren, 1767-68. 1 bundel.
1693. - 1695. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo en de kapittels van Doornik en Harelbeke, grote tiendeheffers, betreffende het herstel en de vergroting der parochiekerk (met gedetailleerde kommunikantenlijst van 1770 en 8 geheel of gedeeltelijke plans der kerk als bewijsstukken), 1770-81. 3 bundels.
1696. Stukken betreffende de toren, het torenuurwerk, het orgel en de schepenbank in de kerk, 1713-69. 1 bundel.

3. - *Kerkrekeningen.*

1697. - 1698. Kerkrekeningen, 1621-1794. 2 bundels.
1697. 1621-62. 1698. 1792-94.
1699. Bewijsstukken van Rekeningen, 1655-1788. 1 bundel.

4. - *Oktrooien, imposten en rechten.*

1700. Verpachtingen van de marktmijte, de kramen en de visbank, rechten geheven ten voordele van de parochiale kerk, 1685-1781. (2). 1 bundel.

5. - *O. L. Vrouw-altaar.*

1701. Handboekje van de goederen en renten toebehorend aan het O. L. Vrouw-altaar, binnen de parochiale kerk van Eeklo, ± 1710-1760. 1 register.

(2) Dit recht vindt zijn oorsprong in het feit dat de markt oorspronkelijk het kerkplein was en dus toebehoorde aan de kerk.

1702. - 1709.	Rekeningen, 1632-1794.	8 bundels.
1702.	1632-35.	1706. 1719-28.
1705.	1668-79.	1707. 1730-46.
1704.	1681-1700.	1708. 1749-61.
1705.	1702-17.	1709. 1764-94.
1710.	Bewijsstukken van rekeningen, 1666-1774.	1 bundel.

6. - *St-Vincentiusaltaar.*

1711. - 1714.	Rekeningen, 1624-1794.	4 bundels.
1711.	1624-83.	1713. 1764-78.
1712.	1696-1733.	1714. 1782-94.
1715.	Dubbels van rekeningen, 1670.	1 bundel
1716. - 1717.	Bewijsstukken van rekeningen.	
1716.	1651-93.	1717. 1704-83.

7. - *St-Anna-altaar.*

1718.	Kontrakt van oprichting van het St-Anna-altaar, 1669 (kopij 1671).	1 stuk.
1719.	Rekeningen, 1673-82.	1 bundel.

8. - *Broederschappen.*

a. *Broederschap van het H. Sakrament.*

1720.	Inventaris van de goederen van de broederschap van het H. Sakrament in de parochiale kerk van Eeklo, afgeschafte in 1786, 1784-86.	1 stuk.

b. *Broederschap van de H. Drievuldigheid.*

1721.	Inventaris van de goederen van de broederschap der H. Drievuldigheid of van de verlossing der slaven, afgeschafte in 1786, 1787.	1 stuk.

c. *Broederschap van St-Elooi.*

1722.	Inventaris van de goederen van de broederschap van St-Elooi, afgeschafte in 1786, 1783-86.	1 stuk.

D. — REKOLETTEN

1723. Stukken betreffende hun vestiging te Eeklo met koninklijk oktrooi verleend op 26 mei 1664, 1656-1673. 1 bundel.
1724. Konkordaat gesloten tussen de pastoor van Eeklo en de Paters Rekoletten, 19 jan. 1664. 1 stuk.
1725. Geschil tussen de pastoor van Eeklo enerzijds en de paters Rekoletten met de magistraat anderzijds, betreffende de toepassing van het konkordaat, 1688. 1 bundel.
1726. Inventaris van al de roerende goederen binnen het klooster der paters Rekoletten te Eeklo, 26 febr. 1793. 1 stuk.
1727. Inventaris van de broederschap van de Onbevleete Ontvangenis binnen de kerk der Paters Rekoletten, 1786. 1 stuk.
1728. Inventaris van de broederschap van het Koordeken van de H. Franciskus binnen de kerk der Paters Rekoletten, 1786. 1 stuk.

E. — AFGESCHAFTE KLOOSTERS

1729. Inventaris van de onroerende goederen te Eeklo, toebehorend hebbende aan het klooster der Eerwaarde Paters Penitenten op Sint-Pieters te Gent, aan het klooster der Jakobinessen te Brugge en aan het hospitaal te Rijsel, 1792. 1 bundel.

SLEPENN DAMME WATERING

Hoofdstuk I

ALGEMEENHEDEN

1730. Oude inventarissen van het archief, 1723, 1784.
1731. Ordonnantie van de schepenen van het Brugse Vrije, waarbij het aan eenieder verboden wordt dammen of dijken door te steken 26 maart 1746. (1). 1 stuk.

Hoofdstuk II

BESTUUR

A. — ALGEMEEN BEHEER

1732. Resolutie van de gezamenlijke ingelanden der Slepennammewatering, bekrachtigd door de schepenen van Maldegem als opperbeheerders, waarbij de watering al haar rechten voorbehoudt ten opzichte van de afwatering der nieuw ingedijkte polders van Beooster- en Bewesterede, 3 okt. 1672. 1 stuk.
1733. Uittreksels uit de resoluties en algemene onderrichtingen der hogere 1 bundel.
1734. Stukken betreffende de keure en meentucht te houden door de sluismeesters en de grote gelanden van de Slepennammewatering, afdeling Eeklo, op het stadhuis aldaar, 1664. 1 bundel.
1735. Volmacht verleend aan Jr Christiaan Hauweel, heer van Aveschoot, zijn zoon Marten en Karel van Kerckhove, sluismeester, om namens de watering op te treden te Aardenburg in het geschil met deze stad, 4 juni 1664. (op perkament met zegel). 1 stuk.

(1) Dubbel exemplaar, waarvan het ene gepubliceerd werd te Lembeke en het andere te Eeklo.

1736. Staat van Diensten, verplaatsingskosten en voorschotten, 1661-1849. 1 bundel.
1737. Schouwing van wegen, tragels en waterlopen, 1642-1839. 1 bundel.
1738. Bekendmakingen («laet weten»), 1661-1831. 1 bundel.
1739. Diverse stukken betreffende de verpachting van het gras langs de bermen van de Eeklose watergang, 1666-1875. 1 bundel.
- 1740 - 1742. Briefwisseling, 1622-1853. 3 bundels.
1740. 1622-1707. 1742. 1802-82.
1741. 1714-87.
1743. Verzoekschriften, 1626-1816. 1 bundel.

B. — BELASTINGEN

1744. Kohieren van lasten en schulden, 1614-1802. 1 bundel.
1745. Figuratieve kaart op linnen geplakt, van de Slependamwatering, afdeling Eeklo, opgemaakt door Joannes Willems op 24 april 1705, kopij begin 19^e eeuw. (Geeft de volledige loop van de Eeklose watergang met de verschillende belopen binnen Eeklo en Lembeke, onderworpen aan het watergeschoot der Slependamwatering).
1746. Kopij van de index van bovenvermelde figuratieve kaart (dubbel exemplaar), begin 19^e eeuw. 2 stukken.
1747. Landboek van de Slependamwatering, ongedateerd (1638). Fragmentair, bevat f° 1-49, 74-84, 98-147 en 317-337 (einde). 1 register.
1748. Landboek van de Slependamwatering, afdeling Eeklo-Lembeke, 1676 met aantekeningen tot 1829. 1 register.
1749. idem, zonder mutaties, 1676. 1 register.
1750. idem, kopij 1829, 2^e deel Lembeke en Aveschoot, vanaf 323^r. 1 register.
1751. Korte verhoofding, begin 19^e eeuw, afgesloten op 19 augustus 1829. 1 register.
1752. Uittreksel uit diverse bunderboeken betreffende de Slependamwatering, 18^e - 19^e eeuw. 1 bundel. I
1753. Aanbestedingen van de verpachting van het watergeschoot, 1615-1712. 1 bundel.

1754. - 1785. Ommestelling van het geschot met aantekeningen betreffende de betalingen, 1712-1835.

1754. 1712 met aantekeningen tot 1718.

1755. 1717.

1756. 1719 met aantekeningen tot 1728.

1757. 1721 met aantekeningen tot 1723.

1758. 1727 met aantekeningen tot 1736.

1759. 1731 met aantekeningen tot 1742.

1760. 1734 met aantekeningen tot 1741.

1761. 1736 met aantekeningen tot 1742.

1762. 1741 met aantekeningen tot 1744.

1763. 1744 met aantekeningen tot 1757.

1764. 1746 met aantekeningen tot 1753.

1765. 1749 met aantekeningen tot 1757.

1766. 1751 met aantekeningen tot 1754.

1767. 1753 met aantekeningen tot 1758.

1768. 1754 met aantekeningen tot 1760.

1769. 1758 met aantekeningen tot 1760.

1770. 1760 met aantekeningen tot 1764.

1771. 1764 met aantekeningen tot 1766.

1772. 1767 met aantekeningen tot 1771.

1773. 1771 met aantekeningen tot 1773.

1774. 1774 met aantekeningen tot 1776.

1775. 1776 met aantekeningen tot 1779.

1776. 1779 met aantekeningen tot 1783.

1777. 1784 met aantekeningen tot 1786.

1778. 1801 met aantekeningen tot 1815.

1779. 1805 met aantekeningen tot 1807.

1780. 1809 met aantekeningen tot 1812.

1781. 1816 met aantekeningen tot 1822.

1782. 1820 met aantekeningen tot 1825.

1783. 1826 met aantekeningen tot 1828.

1784. 1829 met aantekeningen tot 1830.

1785. 1833 met aantekeningen tot 1835.

1786. Restanten van ommestellingen op het geschot, 1792-1805.

1 kohier.

1787. Diverse onderrekeningen en likwidaties van de gemene lasten van de Slependamwatering afdeling Maldegem (7/12) en afdeling Eeklo-Lembeke (5/12), 1624-1713. (2). 1 bundel.

C. — WERKEN

1788. Oorkonde waarbij de schepenen van Aardenburg verklaren, dat het schutsel, dat zij in de Ede gesteld hebben, er zich alleen bevindt met de toestemming van de gezworenen van de Slependamwatering, zonder enige rechten van de stad, 19 dec. 1567.
(origineel op perkament). 1 stuk.
Uitgave : WOLTERS. *Recueil de lois II*, nr 16.
NEELEMANS. *Geschiedenis...IV*, blz. 77.
1789. Ontwerpen en bestekken van voorgenomen werken, 1653-1809. 1 bundel.
1790. Aanbestedingen, 1642-1842. 1 bundel.
1791. Notities betreffende uitgevoerde werken, 1623-1835. 1 bundel.
1792. Briefwisseling en rapporten betreffende uit te voeren werken 1642-1857. 1 bundel.
1793. Aanbesteding en bestek voor het herstel van de dubbele houten zeesluis in de haven van Aardenburg, 1762. 1 bundel.
1794. Aanbesteding en bestek van een nieuwe stenen zeesluis in de haven van Aardenburg voor rekening van de Beoosterede- en Slependamwateringen, 1802. 1 bundel.
1795. Stukken betreffende het ophogen van de tragel van de Eeklose watergang en het konstrueren van een nieuwe sluis tussen de watergang van Slependamme en Beoosterede, 1810-12. 1 bundel.
1796. Stukken betreffende de betwisting tussen de Slependamwatering, afdeling Eeklo en afdeling Maldegem, waarbij laatstgenoemde de tussenkomst van Eeklo eist in het betalen van werken uitgevoerd aan de Kapitalendam en in het onderhoud van de Eeklose watergang en de sluis te Aardenburg, 1809-1849. 1 bundel.
1797. Figuratieve kaart van een gedeelte van de vaart van Aardenburg met aanduiding van twee bochten, die zullen rechtgetrokken worden, 24 sept. 1653. 1 kaart.
1798. Verschillende kleine schetsen en plans, 1705-1841. 1 bundel

(2) Betreft o.a. de betrageling van de Eeklose Watergang.

D. — REKENINGEN

1. — *De ganse watering*

1799. Rekening 1562-63. 1 kohier.

2. — *Afdeling Eeklo-Lembeke*

1800 - 1861. Rekeningen 1606-1878. 62 kohieren.

1800. 1606-11.	1826. 1717-19.
1801. 1611-14.	1827. 1719-21.
1802. 1614-18.	1828. 1721-26.
1803. 1618-23.	1829. 1726-27.
1804. 1623-25.	1830. 1727-31.
1805. 1625-29.	1831. 1731-34.
1806. 1629-42. (3).	1832. 1734-36.
1807. 1643-55.	1833. 1736-41.
1808. 1655-59.	1834. 1741-44.
1809. 1659-62.	1835. 1744-46.
1810. 1667-69.	1836. 1746-49.
1811. 1669-71.	1837. 1749-51.
1812. Purgatieve rekening van Zeger Neyt, afgetreden ontvanger, 1670-72.	
1813. 1672-75.	1838. 1751-53.
1814. 1675-77.	1839. 1753-54.
1815. 1677-79.	1840. 1754-58. (dubbel)
1816. 1679-81.	1841. 1758-60.
1817. 1681-83.	1842. 1760-64.
1818. 1683-86.	1843. 1764-67.
1819. 1686-89.	1844. 1767-71.
1820. 1689-93.	1845. 1771-74.
1821. 1693-97 (dubbel)	1846. 1774-76.
1822. 1697-1705 (dubbel)	1847. 1776-79.
1823. 1705-09.	1848. 1779-84.
1824. 1709-12.	1849. 1784-87.
1825. 1712-17.	1850. 1787-92.

(3) Voorblad beschadigd.

1851. 1792-IX R. F.	1857. 1826-29.
1852. X R. F.-XIII R. F.	1858. 1829-33.
1853. 1805-09.	1859. 1833-42.
1854. 1809-16.	1860. 1842-44. (4)
1855. 1816-20.	1861. 1871-78.
1856. 1820-26.	
1862 - 1894. Rekeningen (dubbels), 1614-1842.	33 kohieren.
1862. 1614-18.	1879. 1753-54.
1863. 1618-72.	1880. 1758-60.
1864. 1675-77.	1881. 1760-64.
1665. 1677-79. (3 eks.).	1882. 1764-67.
1866. 1679-81. (3 eks.).	1883. 1771-74.
1867. 1681-83.	1884. 1774-76.
1868. 1683-86.	1885. 1776-79.
1869. 1719-21.	1886. 1779-84.
1870. 1721-26.	1887. 1784-87.
1871. 1726-27.	1888. 1801-05.
1872. 1727-31.	1889. 1805-09. (2 eks.).
1873. 1736-41.	1890. 1809-16. (2 eks.).
1874. 1741-44.	1891. 1816-20.
1875. 1744-46.	1892. 1820-26.
1876. 1746-49.	1893. 1826-29.
1877. 1749-51.	1894. 1833-42.
1878. 1751-53.	
1895. Aanvullende rekening ingediend door ontvanger Ingelbrecht van Ursem, over de periode 1611-18.	1 kohier.
1896. Speciale rekening ingediend door Antoon Verbrugghen, burgemeester van Eeklo, ter inning van een lening, die de onkosten van de Slependamwatering moet financieren, 1624-25.	1 kohier.
1897 - 1923. Bewijsstukken van de rekeningen, 1623-1844	27 bundels.
1897. 1623-83.	1903. 1727-41.
1898. 1694-97.	1904. 1741-45.
1899. 1697-1701.	1905. 1746-49.
1900. 1706-09.	1906. 1749-53.
1901. 1712-17.	1907. 1754-58.
1902. 1717-19.	1908. 1758-60.

(4) Met achteraan inventaris van de archiefstukken van de Slependamwatering, afdeling Eeklo-Lembeke, overgebracht door Edward Van Damme, ontslagnemende ontvanger op 30 december 1844.

1909. 1760-64.	1917. 1801-05.
1910. 1764-67.	1918. 1805-09.
1911. 1767-71.	1919. 1809-16.
1912. 1711-74.	1920. 1816-20.
1913. 1774-76.	1921. 1820-26.
1914. 1776-79.	1922. 1826-29.
1915. 1779-84.	1923. 1833-44.
1916. 1784-89.	
1924. Begrotingsontwerpen, rekeninguittreksels en rekeningsborderelen, 1712-1878. 1 bundel.
1925. Bevelschriften tot betaling, 1863-83 ⁽⁵⁾. 1 register.

Hoofdstuk III

INBESLAGNEMINGEN (SAISISSEMENTEN)

1926. Inbeslagnemingen ten voordele van de watering, 1750-52. 1 bundel.

Hoofdstuk IV

PROCESSEN

1927. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de ingelanden van de Slependamwatering en de gezworenen van de dijkage van Sint-Pietersdijk bij Aardenburg, betreffende betaling van geschot. 1616-18. 1 bundel.
1928. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de wethouders van Eeklo en de gekomiteerden van de Slependamwatering enerzijds en Ingelbrecht van Ursem, ontvanger, anderzijds, betreffende het geschot van 1617, 1617-24. 1 bundel.
1929. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Eeklo intercederende over de ingelanden van de Slependamwatering enerzijds en de hoofdmannen en gemene parochianen van St-Laureins anderzijds, betreffende onderhoud en bedelving van de Eeklose watergang binnen Sint-Laureins, 1620. 1 bundel.
1930. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de grote en smalle gelanden van de Slependamwatering enerzijds en Jan Schoorman, baljuw met Antoon Verbrugghen, burgemeester van Eeklo, anderzijds betreffende voorschotten en vakatiegeld, 1625-27. 1 bundel.

(5) In dit register bevindt zich eveneens een kopij van een resoluute en een begrotingstaat van 22 december 1862.

1931. Proces voor de Raad van State der Verenigde Nederlanden tussen de schepenen van Aardenburg met de ingelanden van de Beoosteredepolder, bezuiden Sint-Kruis enerzijds, en de sluismeesters van de Slependamwatering anderzijds, betreffende het eigendomsrecht van de sluis te Aardenburg en de betrageling van de Eeklose watergang, 1658-65. 1 bundel.
1932. Fragmenten van processtukken, 1678, 1686. 1 bundel.
- 1933 - 1938. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de sluismeesters van de Slependamwatering, afdeling Eeklo-Lembeke enerzijds en de gezworenen van de vier wateringen binnen Sint-Laureins anderzijds, betreffende de afwatering, het gebruik en het eigendomsrecht van de Eeklose watergang te Sint-Laureins (met enkwesten en plaatselijke schouwingen), 1727-36. 6 bundels.
1939. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen Jonker Jacques van Zuylen de Nijvelt en Jonker Charles Fourbisseur te Brugge enerzijds en Pieter Geernaert te Eeklo, Jan Stockman te Lembeke en Guido Hercke te Eeklo, allen over de Slependamwatering anderzijds, betreffende de konstruktie en bekostiging van een stenen brug over de Eeklose watergang op het einde van het Mekensstraatje, nabij Marooiendamme, 1770-84. 1 bundel.
1940. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen Jan Hermie, landsman te Eeklo enerzijds en Charles Jacques de Vos met Pieter Geernaert, beiden over de Slependamwatering anderzijds, betreffende achterstallige betaling, 1785-88. 1 bundel.
1941. Proces voor de arrondissementsrechtbank te Middelburg (Zeeland), in beroep voor de provinciale rechtbank te Middelburg en de Hoge Raad der Nederlanden te 's Gravenhage tussen de gezamenlijke ingelanden van de polders Beoosterede en Hogeland van Sint-Kruis (Aardenburg) enerzijds en de gezamenlijke ingelanden van de Slependamwatering, afdeling Eeklo-Lembeke anderzijds, betreffende het eigendomsrecht van de Eeklose watergang op Nederlandse bodem onder Sint-Kruis, Ede en Aardenburg (met bewijsstukken), 1850-54. 1 bundel.
1942. Proces voor de arrondissementsrechtbank te Middelburg (Zeeland) tussen de ingelanden van de Slependamwatering, afdeling Eeklo en Lembeke enerzijds en het Bestuur der Domeinen van het koninkrijk der Nederlanden anderzijds, betreffende het eigendomsrecht van percelen in de Aardenburgse Haven(polder), (met inventaris der voorgebrachte stukken en kopijen van bewijsstukken vanaf januari 1244 n.s.), 1862-65. 1 bundel.

ARCHIEF DE COOREBYTER

(Kaprijke)

met aanverwante families :

Heuriblock (Gent), de Zautere (Boekhoute), Huyghe (Sint-Laureins),
Luck, Lippens, de Mey, van Ooteghem, e.a.

1945. Genealogische nota's betreffende de families Dregge, Luck, de Mey en van Ooteghem (met uittreksels van de parochieregisters van Kaprijke), 18^e eeuw. 1 bundel.
1944. Briefwisseling, 1713-1825. 1 bundel.
1945. Verzoekschriften gericht aan de magistraat van Kaprijke, Boekhoute en Watervliet, 1710-95. 1 bundel.
1946. Ommestellingsrollen van St.-Jan-in-Eremo 1769, 1776, 1777 en 1779. 4 kohieren.
1947. Oktrooi van Filiep IV tot bedijking van de polders bezuiden de Passegeule (St-Lieven-, Jeronimus-, Oudemans-, Roeselare, Kruis-Jonkvrouw en Oostpolder) met vrijdom van belasting voor 25 jaar. 23 juni 1651, kopij 1669. 1 stuk.
1948. Oktrooi van Filiep IV tot bedijking van de polders te St-Jan-in-Eremo, 13 juni 1654. (kopij). (1). 1 stuk.
1949. Schetskaart van een gedeelte van de St-Jans- en de Oostpolder te St-Jan-in-Eremo, 18^e eeuw. 1 kaart.
1950. Kaart van een gedeelte van de Beoosteredewatering (opgemaakt door Lieven de Meyer op 28 januari 1648). 1 kaart.
1951. Handboek van Ingelbert de Pape, penningmeester van de Oostpolder over de ontvangst van het dijkgeschot van 27 juli 1665. (Kopij).
1952. Kohieren van onkosten van de Oostpolder, naar aanleiding van de watervloed van 26 januari 1682. 1 bundel.

(1) Het origineel hiervan bevindt zich in het griffie-archief en is naderhand geklasseerd onder nr 2179 (varia).

1953. - 1961. Rekeningen van de Oostpolder, 1682-1780. 9 kohieren.
1953. 20 mei 1862 - gesloten 17 febr. 1705.
Penningmeester : J. B. de Mey.
1954. 15 febr. 1698 - gesloten 17 febr. 1705.
Penningmeester : J. B. de Mey, jr en zijn moeder Jw Fran-
çoise de Schietere dict Damhoudere.
1955. 17 jan. 1708 - gesloten 25 jan. 1709.
Penningmeester : J. B. de Mey fs J. B.
1956. 15 jan. 1709 - gesloten 10 juli 1725.
Penningmeester : J. B. de Mey fs J. B., heer van Waterland.
1957. 6 okt. 1729 - gesloten 11 okt. 1730.
Penningmeester : Jacques de Smet.
1958. 12 mei 1732 - gesloten 8 juni 1735.
Penningmeester : Jacques de Smet.
1959. 8 juni 1735. - gesloten 30 mei 1740.
Penningmeester : Jacques de Smet.
1960. 1 nov. 1772 - gesloten 9 juni 1777.
Penningmeester : B. de Coorebyter.
1961. 9 juni 1777 - 4 sept. 1780.
Penningmeester : B. de Coorebyter.
1962. - 1964. Rekeningen van de Oostpolder (dubbels), 1682-1940. 5 kohieren.
1962. 20 mei 1682 - gesloten 14 nov. 1685.
Penningmeester : J. B. de Mey.
1963. 15 febr. 1698 - gesloten 17 febr. 1705.
Penningmeester : J. B. de Mey, jr.
1964. 8 juni 1735 - gesloten 30 mei 1740.
Penningmeester : Jacques de Smet.
1965. Bewijsstukken bij de rekeningen, 1664-1735. 1 bundel.
1966. Stukken betreffende het tweede gedeelte van de St-Jans-, Bentille-
en Oostpolder, 1730-48. 1 bundel.
1967. Uittreksels uit het landboek van Lembeke en Kaprijke, 1699-1785. 1 bundel.
1968. Bekendmakingen uitgaande van de heerlijkheid Heine te Kaprijke,
1791-96. 1 bundel.
1969. - 1972. Kerkrekeningen van Kaprijke, 1780-1788. 4 kohieren.
1969. 18 juli 1780 - gesloten 30 aug. 1781.
Ontvanger : Henrikus de Clercq fs Pieter.

1970. 30 aug. 1781 - gesloten 21 aug. 1784.
Ontvanger : Kornelius Anthonius de Coorebyter.
1971. 21 aug. 1784 - gesloten 7 aug. 1786.
Ontvanger : Kornelius Anthonius de Coorebyter.
1972. 7 aug. 1786 - gesloten 13 aug. 1788.
Ontvanger : Kornelius Anthonius de Coorebyter.
1973. Bewijsstukken van de kerkrekeningen. 1789-1802.
1974. Fragment Armenrekening van Kaprijke, 1788-91. 1 kohier.
1975. Rekeningen met bewijsstukken betreffende het beheer der goederen van Bernard Lippens, rustend priester te Kaprijke, voorheen pastoor te Lombartsijde, 1811-1840. 1 bundel.
1976. Rekening van de goederen en renten van Jozef Ysebrant, heer van Lendonk en Rieland te Kaprijke en Bassevelde (met bewijsstukken).
Ontvanger : Pieter de Coorebyter, griffier van Heine, 1782-93.
1 bundel.
1977. Rekeningen en andere stukken betreffende Francies de Coorebyter, geneesheer te Kaprijke (†2 juli 1809), 1790-1805. 1 bundel.
1978. - 1980. Onderrekeningen, likwidaties en rekeningsbewijzen waarbij de familie de Coorebyter betrokken was, 1706-1839.
3 bundels.
1978. 1706-49 1980. 1803-39.
1979. 1750-95.
1981. Stuk betreffende de vervreemding van Theresia Willems fa Adriaan thans wonende te Kaprijke, als inwoonster van Merelbeke, 1777.
1 stuk.
1982. Assignaten van de gedwongen lening van het jaar IV op naam van F. de Coorebyter, IV R. F. 16 stuk.
1983. Bewijs van militie met bijgevoegd uittreksel van de geboorteakte van Jan-Baptist Karolus de Coorebyter, burgemeester van Kaprijke, 1826, 1828. 1 bundel.
1984. Notitieboek van een lid der familie de Coorebyter, 1714-40.
1 register.
1985. Lijst van geassocieerde personen te Watervliet in de tweede loterij te Brussel, 1764. 1 stuk.
1986. Denombrement door Jan de Pape fs Vincent van twee percelen leen gelegen te Maldegem, ressorterende onder het leenhof van Hallincx te Maldegem, 28 januari 1694. 1 stuk.

1987. Stukken betreffende de verkoop van het leen Lendonk onder Kaprijke en Bassevelde, door Jw Geraldine Theresia Hauweel aan Jr Arnout Ysebrant, heer van Rieland te Kaprijke, 1695-96.
1 stuk.

Wettelijke passeringen.

1988. Sr François Claeysens verkoopt aan Joos Beck 400 roeden land te Kaprijke.
Akte verleden voor schepenen van Kaprijke, 9 dec. 1650.
1 stuk.
1989. Joos de Vijdt verkoopt aan Niklaas Matthijs fs Kornelis, 1 gemet 190 roeden land te Adegem.
Akte verleden voor schepenen van Maldegem, 4 nov. 1664.
1 stuk.
1990. Lieven van den Driessche fs Jacques verkoopt aan Jan Criel een rente van 15 s. gr. 's jaars, penning 16.
Akte verleden voor schepenen van Maldegem, 9 jan. 1665.
1 stuk.
1991. Joris van Ootegem fs Jan verkoopt aan Katelijne van Dapel fa Jan, Wwe Gabriël Huyghe, een hofstede met 4 gemeten land te Kaprijke.
Akte verleden voor schepenen van Kaprijke, 25 sept. 1680.
1 stuk.
1992. De erfgenamen van Christijne Vergauwe verkopen aan Cornelis Matthijs 1 gemet 161 roeden land te Adegem.
Akte verleden voor schepenen van het ambacht Maldegem, 15 mei 1682.
1 stuk.
1993. Arnout Gorthals verkoopt aan Christiaan Huughe te Kaprijke, 1 gemet zaailand in de Bentillepolder te St-Jan-in-Eremo.
Akte verleden voor schepenen van het Brugse Vrije, 9 febr. 1685.
1 stuk.
1994. Jw Elisabeth Ryckaert verkoopt aan Joos de Meulemeester 3 gemeten land te Kaprijke in de Wulfshoek.
Akte verleden voor schepenen van Kaprijke, 1 april 1693.
1 stuk.
1995. Jaspert Doppegieter en Pieter Helleput verkopen aan Jan de Pape fs Jan, de helft van een hofstede te Kaprijke.
Akte verleden voor schepenen van Kaprijke, 9 maart 1695.
1 stuk.

1996. De kinderen van Pieter de Vuldere verkopen aan Jan Matthijs 1 gemet land te Adegem.
Akte verleden voor schepenen van Maldegem. 1 stuk.
1997. François Boudins verkoopt aan Jan Speecquaert fs Vincent 3 gemeten land te Kaprijke in de Berken.
Akte verleden voor schepenen van Kaprijke, 11 juli 1698.
1 stuk.
1998. Jan van Hevele en Joanne Corthals verkopen aan Jan Matthijs fs Kornelis twee partijen land te Adegem.
Akte verleden voor schepenen van Maldegem, 16 febr. 1699.
1 stuk.
1999. Adriaan van Vooren fs Pauwel verkoopt aan Jan Matthijs fs Kornelis 3 gemeten 1 lijn en 50 roeden land te Adegem.
Akte verleden voor schepenen van Maldegem, 27 maart 1703.
1 stuk.
2000. Daneel de Rijcke fs Jacques en zijn vrouw Marie Matthijs verkopen aan Jan Matthijs fs Cornelis een hofstede met een partij land te Adegem op de Moerwegestraat.
Akte verleden voor schepenen van Maldegem, 16 maart 1704.
1 stuk.
2001. Joannes en Karel Drieghe verkopen aan Jacques de Causemaecker een hofstede te Lembeke.
Akte verleden voor schepenen van Lembeke, 28 juni 1704.
1 stuk.
2002. Adriaan Heyne fs Pieter en zijn huisvrouw Pieternelle Schauteet verkopen aan Noël Lambrecht 3 gemeten 112 roeden bos te Sint-Laureins in de Kruiskensstraat.
Akte verleden voor schepenen van Maldegem, 27 maart 1713.
1 stuk.
2003. Marie Meerschman, Wwe van Lieven Verschelde verkoopt aan Pieter Jacobus en Frans Claeys 800 roeden land in de Bentillepolder te Sint-Jan-in-Eremo.
Akte verleden voor schepenen van Maldegem, 28 april 1716.
1 stuk.
2004. Pieter van Hende, Jan Cammaert, Josina en Cecilia Standaert verkopen aan Engel Mestdagh een behuisd hofstedeke en 5 gemeten 126 roeden land te Kaprijke.
Akte verleden voor schepenen van Kaprijke, 21 april 1727.
1 stuk.

2005. Jan-Baptist Metser en zijn huisvrouw Johanna Maria de Zuttere verkopen aan Pieter van de Walle te Sint-Laureins, 2 gemeten 116 roeden land bezuiden Aardenburg in de Beoosteredepolder bij Moershoofde.
Akte verleden voor schepenen van het Brugse Vrije, 5 febr. 1728.
1 stuk.
2006. Kornelia Bogaert, Wwe Dominikus Bouvy verkoopt aan Paulo Bauwens te Oostende, verschillende huizen te Brugge en een behuisde hofstede met 11 gemeten land te Gistel.
Akte verleden voor schepenen van het Brugse Vrije, 26 nov. 1729.
1 stuk.
2007. Roeland Danijns en Susanna de Pape, zijn huisvrouw, verkopen aan Vincent de Pape fs Jan, 1 gemet 291 roeden land te Watervliet in de Hellepolder.
Akte verleden voor schepenen van Watervliet, 14 mei 1736.
2008. Pieter de Reu en konsoorten verkopen aan Guillaume Versluys een partij land te Kaprijke.
Akte verleden voor schepenen van Kaprijke, 1736. 1 stuk.
2009. Isabella Jozefa de Boodt fa Jan verkoopt aan Jakoba Moens fa Andries een hofstede met 9 gemeten land te Kaprijke.
Akte verleden voor schepenen van Kaprijke, 30 okt. 1739.
1 stuk.
2010. Susanna Ronsse, Wwe van Joris Heymaere verkoopt aan Joanne Clement Wwe van Francies Cromphaut te Watervliet, een behuist hofstedeke binnen de heerlijkheid Waterdijk te Bassevelde.
Akte verleden voor schepenen van Boekhoute, 7 okt. 1743.
1 stuk.
2011. De erfgenamen van Guillaume Versluys verkopen aan Bernard Moens, als voogd over de wezen van Pieter de Pape, 6 gemeten 251 roeden land in de Rietbekakker te Kaprijke.
Akte verleden voor schepenen van Kaprijke, 10 febr. 1745.
1 stuk.
2012. Pieter de Meyere fs Filiep en zijn huisvrouw Pietermelle Lambrecht fa Gillis, Jan de Meyere en zijn huisvrouw Joanne Marie Cattheere fa Jozef verkopen aan Joanne Clement, weduwe van François Cromphaut 4 gemeten 36 roeden land en een hofstede met 3 gemeten 2 lijnen en 95 roeden land in de St-Lievenspolder, ambacht IJzendijke, parochie St-Margriete.
Akte verleden voor schepenen van het Brugse Vrije, 8 aug. 1747.
1 stuk.

2013. De kinderen van Niklaas Goossens verkopen aan Jan Verloock de helft van een hofstede met 3 gemeten 10 roeden land op de Oosthoek te Sint-Laureins.
Akte verleden voor schepenen van Maldegem, 23 okt. 1748.
1 stuk.
2014. François Clemmers en Janne de Vriendt, zijn huisvrouw, Pieter Martens en Marie Catherine de Vriendt, zijn huisvrouw, Marie Cornelia de Vriendt fa Christoffel en Johanna Dryhoel, Wwe Christoffel de Vriendt verkopen gezamenlijk aan Jacobus Huyghe te Kaprijke een hofstedeke met 2 gemeten 25 roeden land te Sint-Laureins.
Akte verleden voor schepenen van Maldegem. 14 jan. 1749.
1 stuk.
2015. Joannes Verloock fs Daniel en Anne Marie Geirnaert, zijn huisvrouw, verkopen aan Jan Lippens fs Lukas, een hofstedeke met 3 gemeten 10 roeden in de Oosthoek te Sint-Laureins.
Akte verleden voor schepenen van Maldegem, 23 febr. 1750.
1 stuk.
2016. Magdalena de Muynck, Wwe van Charles de Blauwe verkoopt aan Filiep Boxstael 2 gemeten 96 roeden land in de Bentillepolder te Sint-Jan-in-Eremo.
Akte verleden voor schepenen van het ambacht Maldegem, 9 april 1750.
1 stuk.
2017. Jakobus Simoens verkoopt aan Jan Lippens 421 roeden in de Beoosteredepolder bezuiden Aardenburg, statenbodem.
Akte verleden voor schepenen van het Brugse Vrije, 7 nov. 1750.
1 stuk.
2018. Jan Veldeken te Sint-Laureins verkoopt aan Jan Lippens fs Lucas 1 gemet 280 roeden land gelegen te Sint-Laureins in de Goochelarewating.
Akte verleden voor schepenen van Maldegem, 27 juli 1751.
1 stuk.
2019. Sr François Antheunis verkoopt aan Jakobus van Outrijve 2 gemeten 200 roeden te Watervliet in de Hellepolder.
Akte verleden voor schepenen van Watervliet, 27 sept. 1751.
1 stuk.
2020. De erfgenamen van François Philips verkopen aan Jacobus van Outrijve 4 gemeten 194 roeden land te Watervliet in de Christoffelpolder.
Akte verleden voor schepenen van Watervliet, 14 nov. 1752.
1 stuk.

2021. Jan van Hecke fs Joos en zijn huisvrouw Marie de Baets verkopen aan Jan-Baptist Claeysens fs François een herberg te St-Laureins op de wijk Moershoofde.
Akte verleden voor schepenen van Maldegem, 11 maart 1754.
1 stuk.
2022. Jan Charles van der Heyden en zijn huisvrouw Joanna Ursula de de Vriese verkopen aan Jacques van Outrijve een dijk genaamd «den auden geinundeerden boschkens dijk» met 257 roeden land gelegen in de Oudemans- en Jonkvrouwenpolder op de heerlijkheid Watervliet.
Akte verleden voor schepenen van Watervliet, 27 jan. 1755.
1 stuk.
2023. Isabella van de Vijvere, weduwe van Pieter Huysman, verkoopt aan Joannes Huysman te Eeklo 7 gemeten 75 roeden land in het ambacht IJzendijke te St-Jan-in-Eremo in de St-Janspolder.
Akte verleden voor schepenen van het Brugse Vrije, 9 feb. 1757.
1 stuk.
2024. Pieter François Blaubliche en konsoorten verkopen aan Jakobus van Outrijve een hofstede met 2 gemeten 51 roeden in de Cocquypolder te Watervliet, 18 april 1758. 1 stuk.
2025. Bernard de Coorebyter, burgemeester van Kaprijke verkoopt bij prokuratie over het sterfhuis van Bernard Wauters aan Livinus Vitse, meester-kleermaker, een woonhuis in de Voorstraat te Kaprijke.
Akte verleden voor schepenen van Kaprijke, 7 juni 1758.
1 stuk.
2026. Jan-Bapt. Van Vooren fs Joris en konsoorten verkopen aan Judokus de Walsche een behuisd hofstedeke in de Moerstraat te Kaprijke.
Akte verleden voor schepenen van Kaprijke, 25 april 1759.
1 stuk.
2027. Jakobus, Livinus en Livina Waetsens, kinderen van Pieter verkopen aan Jan Pauwels een hofstedeke met 2 gemeten land te Kaprijke in de Rubbensakker.
Akte verleden voor schepenen van Kaprijke, 28 juni 1759.
1 stuk.
2028. De erfgenamen van Anna Huyghe, weduwe van Jan Claeys, verkopen aan Jakobus Bertens fs Livinus, een behuisde hofstede, groot 400 roeden gelegen in de Heinakker te Kaprijke.
Akte verleden voor schepenen van Kaprijke, 1 maart 1760.
1 stuk.

2029. François van Geldre en zijn echtgenote Godelieve Janssens verkopen aan Jakobus van Outrijve 130 roeden bos in de Cocquyt-polder te Watervliet.
Akte verleden voor schepenen van Watervliet, 1 april 1760.
1 stuk.
2030. Jan van der Heyden, schout van Watervliet, verkoopt aan Jakobus van Outrijve, 3 gemeten 158 roeden in een hofstede van 68 gemeten 202 roeden gelegen in de Klarapolder te Watervliet.
Akte verleden voor schepenen van Watervliet, 17 feb. 1761.
1 stuk.
2031. Joannes Huysman fs Pieter te Eeklo verkoopt aan Pieter Antoon Huyghe fs Jacques en zijn moeder, 7 gemeten 75 roeden land gelegen in het ambacht IJzendijke te St-Jan-in-Eremo in de St-Janspolder.
Akte verleden voor schepenen van het Brugse Vrije, 21 april 1761.
1 stuk.
2032. Engelbertus Dauwe, Simoen Mestdagh en konsoorten verkopen aan Pieter Antoon Huyghe fs Jacques, 5 gemeten 126 roeden land in de Moerstraat te Kaprijke.
Akte verleden voor schepenen van Kaprijke, 11 november 1761.
1 stuk.
2033. Jakobus de Brueker en konsoorten verkopen aan Elisabeth Matthijs We van Pieter de Schrijvere, 1 gemet 69 ½ roeden land in de Beoosteredepolder op de parochie van St-Laureins-ten-Blokke, statenbodem.
Akte verleden voor schepenen van het Brugse Vrije te Sluis, 10 december 1762.
1 stuk.
2024. Pieter van Laere verkoopt aan Jakobus van Outrijve 234 roeden land in de Cocquyt-polder te Watervliet.
Akte verleden voor schepenen van Watervliet, 11 januari 1763.
1 stuk.
2035. Jan de Broeck verkoopt aan Elisabeth Matthijs, We van Pieter de Schrijvere, 2 gemeten 3 roeden land in de Beoosteredepolder, Statensbodem.
Akte verleden voor schepenen van het Brugse Vrije te Sluis, 18 maart 1763.
1 stuk.
2036. De erfgenamen van Anne-Marie de Groote fs Bernard verkopen aan Elisabeth Matthijs, We Pieter de Schrijver te St-Laureins, 3

- gemeten 25 roeden land in de Beoosteredepolder, bezuiden Aardenburg, Statenbodem.
 Akte verleden voor schepenen van het Brugse Vrije te Sluis, 18 november 1766. 1 stuk.
2037. Pieter en Elisabeth Bockstael, We van Joannes Haemelynck, verkopen aan Pieter-Antoon Huyghe te St-Laureins, een partij land in de Bentillepolder te Sint-Jan-in-Eremo.
 Akte verleden voor schepenen van Maldegem, 20 mei 1767
 1 stuk.
2038. Francies de Rijcke en zijn huisvrouw Isabella Jakoba Van Laere verkopen aan Jozef Boelens de helft van 3 gemeten land met huis en stallen gelegen te Sint-Jan-in-Eremo.
 Akte verleden voor schepenen van Maldegem, 3 februari 1769.
 1 stuk.
2039. Judokus van Hyfte en zijn huisvrouw Anne-Marie Cleyman verkopen aan Jozef Boelens, de helft van een hofstede met 3 gemeten land op de Kerselaar te St-Jan-in-Eremo.
 Akte verleden voor schepenen van Maldegem, 10 juni 1771.
 1 stuk.
2040. Joanna Petronelle Arents verkoopt aan Pieter Antoon Huyghe 298 roeden bos te St-Laureins in de Goochelarewatering.
 Akte verleden voor schepenen van Maldegem, 16 mei 1773.
 1 stuk.
2041. Mejuffer Joanne Filippine van der Heyden verkoopt aan Gisbertis François van Outrijve 1 gemet 173 roeden land in de Christoffelpolder te Watervliet.
 Akte verleden voor schepenen van Watervliet, 6 jan. 1776.
 1 stuk.
2042. Charles Dhont, heer van Nieuwburg, verkoopt aan Pieter Antoon Huyghe, 3 gemeten 172 roeden bos te St-Laureins in de Goochelarewatering.
 Akte verleden voor schepenen van het ambacht Maldegem, 19 september 1776.
 1 stuk.
2043. Joannes Dobbelaere fs Andries en Joannes de Schepper fs Jan verkopen aan Gisbertis Franciskus van Outrijve, 1 gemet 198 roeden land in de St-Janspolder te St-Jan-in-Eremo.
 Akte verleden voor schepenen van het Brugse Vrije, 11 sept. 1777.
 1 stuk.

2044. Katharina van der Haegen, We van Jan-Baptist Lebeque verkoopt aan Pieter de Coorebyter fs Bernard een hofstede met 13 gemeten grond te Kaprijke.
Akte verleden voor schepenen van Kaprijke, 31 maart 1788.
1 stuk.
2045. Charles Dubosch, handelaar te Gent verkoopt aan Pieter Antoon Huyghe verschillende gronden te St-Laureins.
Akte verleden voor schepenen van Maldegem, 23 februari 1788.
1 stuk.
2046. Joannes van den Bossche en zijn echtgenote Joanne Marie Thienpont verkopen aan Jakobus de Buck fs Benediktus te Lembeke een behuisd hofstede met 350 roeden land in de Zuidakker te Kaprijke.
Akte verleden voor schepenen van Kaprijke, 5 september 1789.
1 stuk.
2047. De erfgenamen van François Jacques D'Hooghe verkopen aan hun medeefgenaam Jean-Joseph D'Hooghe te Evergem, een huis gelegen in de Seymanstraat te Gent.
Akte verleden voor de rechtbank van eerste aanleg te Gent, 7 fructidor IX = 25 augustus 1801.
1 stuk.
2048. Elisabeth Henquin, We van Guillaume Steyaert en haar kinderen verkopen aan Bernard Lippens 1 ha 9 a 95 ca in de Beoosteredepolder te Ede.
Akte verleden voor notaris Frans van Damme te Maldegem, 15 brumaire XIV = 4 november 1805.
1 stuk.
2049. Kornelis de Wever verkoopt aan Pieter van Vooren een hofstede met 5 ha 9 a 55 ca grond en een huis met 6 a grond te St-Jan-in-Eremo, wijk de Linde.
Akte verleden voor notaris Dauwe te Kaprijke, 29 oktober 1812.
1 stuk.
2050. Antoine Tisson, koopman te Doornik, verkoopt aan J.B. Charles de Coorebyter, een stuk zaailand groot 45 a 40 ca in de Stroomstraat te Kaprijke.
Akte verleden voor notarissen Coussement en Raman te Gent, 10 februari 1834.
1 stuk.

Konstituties van renten

2051. Konstitutie van rente ten laste van Adriaan Neyt fs François, in profijte van Jacques de Crits te Brugge.
Akte verleden voor schepenen van Waterland, 4 juni 1664.
1 stuk.

2052. Konstitutie van rente ten laste van Antoon de Mol fs Stefanus in profijte van Pieter de Laet, griffier te Lembeke.
Akte verleden voor schepenen van Kaprijke, 19 december 1679.
1 stuk.
2053. Konstitutie van rente ten laste van Ludovicus Buyck in profijte van Sr François de Prince.
Akte verleden voor schepenen van Kaprijke, 10 april 1720
1 stuk.
2054. Konstitutie van rente ten laste van Pieter Lanckaert in profijte van het groot begijnhof te Gent.
Akte verleden voor schepenen van Kaprijke, 22 januari 1721.
1 stuk.
2055. Konstitutie van rente ten laste van Jakobus Willems in profijte van Elisabeth Speecquaert, We van Karel de Causemaecker.
Akte verleden voor schepenen van Kaprijke, 19 juli 1721.
1 stuk.
2056. Konstitutie van rente ten laste van Jan Helaut fs Charel, in profijte van Frans Clé, griffier te Eeklo.
Akte verleden voor schepenen van Maldegem, 16 juli 1727.
2057. Konstitutie van rente ten laste van Jakobus Bertens in profijte van Judoka Bertens, zijn zuster, begijntje in het groot begijnhof te Gent.
Akte verleden voor schepenen van Kaprijke, 21 oktober 1750.
1 stuk.
2058. Konstitutie van rente ten laste van wijlen Judokus Ryckbosch, pastoor te St-Jan-in-Eremo, in profijte van de kerk aldaar.
Akte verleden voor schepenen van het Brugse Vrije, 13 dec. 1762.
1 stuk.
2059. Konstitutie van rente ten laste van Franciskus van Outrijve, in profijte van Jan-Pieter de Zautere.
Akte verleden voor schepenen van Watervliet, 26 februari 1772.
1 stuk.
2060. Konstitutie van rente ten laste van Gisbertus van Outryve in profijte van Katharina Leuvers.
Akte verleden voor schepenen van Waterland, 1 augustus 1775.
1 stuk.
2061. Konstitutie van rente ten laste van Joannes de Neve in profijte van Karel de Causemaecker.
Akte verleden voor schepenen van Kaprijke. 1 stuk.

2062. Konstitutie van rente ten laste van Pieter Buysse fs Antoon, in profijte van Pieter-Antoon Huyghe.
Akte verleden voor schepenen van Kaprijke, 24 juli 1782.
1 stuk.
2063. Konstitutie van rente ten laste van Jakobus de Buck fs Benediktus in profijte van Bernardus Wieme te Kaprijke.
Akte verleden voor schepenen van Kaprijke, 28 mei 1794.
1 stuk.
2064. Konstitutie van rente ten laste van Jakobus de Buck fs Benediktus in profijte van Guillaume Schamp te Gent.
Akte verleden voor schepenen van Kaprijke, 6 dec. 1794
1 stuk.
2065. Konstitutie van een rente ten laste van Engelbert Cabooter, in profijte van Jakobus Vermast te IJzendijke.
Akte verleden voor notaris Jan-Baptist Barthel te Kaprijke, 2 mei 1812.
1 stuk.
2066. - 2067. Diverse wettelijke passeringen (kopijen en minuten). 1685-1842. 2 bundels.
2066. 1685-1768. 2067. 1771-1842.

Staten van Goed

2068. Staat van Goed van Janneken Speecquaert, We van Lieven de Caussemaker, overleden te Kaprijke op 14 maart 1690.
Overgebracht voor schepenen van Kaprijke op 24 december 1690.
1 kohier.
2069. Staat van Goed van Helena Joanna de Laet fa Pieter, We van Jan Lambrechts, echtgenote van Kornelis de Coorebyter fs Guislain.
Overgebracht voor schepenen van Kaprijke op 18 februari 1707.
1 kohier.
2070. Fragment Staat van Goed, 1714. 1 kohier.
2071. Staat van Goed van Bertelmeus Verhaghen fs Adriaan, overleden te Waterdijk op 10 april 1732.
Overgebracht voor schepenen van Waterdijk. 1 kohier.
2072. Staat van Goed van Judokus van Sleewaghen, overleden te Sint-Jan-in-Eremo
Overgebracht voor schepenen van Maldegem (fragm.), 1734.
1 kohier.

2075. Staat van Goed van Marie-Anne de Rouck, echtgenote van Jacques Bouckaert, overleden te Boekhoute op 28 september 1738.
Staat onderling gesloten (fragm.). 1 kohier.
2074. Staat van Goed van Adriaan Blondeel fs Gillis, overleden te St-Jan-in-Eremo op 16 maart 1740.
Overgebracht voor schepenen van Maldegem op 8 juni 1740.
2075. Staat van Goed van Adriana van Camerbeke, echtgenote van Pieter Bruyndiens, overleden te Bentille, op 9 juni 1746.
Overgebracht voor schepenen van Maldegem op 11 juni 1747.
1 kohier.
2076. Staat van Goed van Petronella Luck fa Daneel, We van Jan Patryn en echtgenote van Lieven Janssens, overleden te Watervliet op 27 maart 1750.
Overgebracht voor schepenen van Watervliet op 29 augustus 1750.
1 kohier.
2077. Staat van Goed van Pieter Thys fs Hendrik en van zijn echtgenote Joanna van de Waerhede fa Albertus, overleden te Zomergem in 1748.
Overgebracht voor schepenen van Ursel op 17 juli 1751.
2078. Staat van Goed van Isabelle Bauwens, echtgenote van Hendrik van Loo, tevoren We van Jacques Heuriblock, overleden te Gent op 1 augustus 1752.
Onderling gesloten op 9 oktober 1752. 1 kohier.
2079. Staat van Goed van Marie-Theresia Waldack, echtgenote van Pieter Pauwels, overleden te Waterland-Oudeman in 1757.
Overgebracht voor schepenen van Waterland, 1757.
1 kohier.
2080. Staat van Goed van Isabelle Heuriblock, echtgenote van Hendrik van Loo, overleden te Gent op 27 oktober 1757.
Gesloten op 21 juni 1758.
2081. Staat van Goed van Pieternelle Wille, We van Marten Francque fs Marten, overleden te Waterland op 20 februari 1758.
Overgebracht voor schepenen van Waterland op 12 augustus 1758.
1 kohier.
2082. Staat van Goed van Marianne de Neve fa Bernard, echtgenote van Jakobus Legghe fs Lieven, overleden te Kaprijke op 18 sept. 1761.
Overgebracht voor schepenen van Kaprijke op 31 maart 1762.
1 kohier.

2083. Staat van Goed van Maria Cornelia Blomme, echtgenote van Pieter Marcq, overleden te Watervliet op 4 augustus 1760.
Overgebracht voor schepenen van het Brugse Vrije op 9 mei 1766.
1 kohier.
2084. Staat van Goed van Guillaume D'hooghe fs François, echtgenoot van Katherine Heuriblock, overleden te Gent op 6 juli 1771.
Overgebracht voor schepenen van Gent op 10 maart 1773.
1 kohier.
2085. Staat van Goed van Pieter Marcq fs Pieter, overleden te Watervliet op 23 februari 1771.
Overgebracht voor schepenen van het Brugse Vrije op 24 september 1773.
1 kohier.
2086. Staat van Goed van Elisabeth Hillyn, We van Francies Martyn tevoren van Pieter Marcq, overleden te Watervliet op 24 januari 1773.
Overgebracht voor schepenen van het Brugse Vrije op 24 september 1773.
1 kohier.
2087. Staat van Goed van Joanne Bosman fa Bernard, overleden te Merelbeke op 29 januari 1734.
Overgebracht voor schepenen van Merelbeke en Lemberge (kopij 1776).
1 kohier.
2088. Staat van Goed van Bernard Speleers fs Guido en Marie-Theresia de Zautere, beiden overleden te Watervliet op 25 november 1779.
Onderling gesloten op 19 januari 1782.
1 kohier.
2089. Staat van Goed van Joanne Kornelia Matthys fa Komelis, We van Jan Lippens fs Lukas en echtgenote van Pieter-Antoon Huyghe, overleden te St-Laureins op 25 december 1781.
Overgebracht voor schepenen van Maldegem op 11 sept. 1782.
1 kohier.
2090. Staat van Goed van Bernard de Coorebyter fs Komelis, overleden te Kaprijke op 30 september 1781.
Overgebracht voor schepenen van Kaprijke op 31 juli 1782. (met voorontwerp).
1 kohier.
2091. Staat van Goed van Francies, overleden op 18 februari 1785 en Pieter van de Woestijne, overleden op 5 april 1785 te Kaprijke.
Onderling gesloten op 27 februari 1786. (2 eks.). 1 bundel.
2092. Staat van Goed van Isabelle van de Walle, echtgenote van Pieter Dyserinck, overleden te Kaprijke op 23 februari 1787.
Onderling gesloten op 10 juni 1788. 1 bundel.

2093. Staat van Goed van Guillaume Heuriblock fs Jacques, overleden te Gent op 5 juni 1787.
Onderling gesloten op 5 juli 1788 (2 originele eks.)
1 bundel.
2094. Staat van Goed van Pieter Antoon Huyghe, overleden te St-Lau-reins op 22 oktober 1790.
Onderling gesloten op 29 april 1791 (2 originele eks.).
1 bundel.
2095. Staat van Goed van Bernard Coppens, overleden te St-Jan-in-Eremo op 19 april 1793.
Onderling gesloten op 24 maart 1794. 1 kohier.
2096. Staat van Goed van Engel Staelens, overleden te Kaprijke.
Onderling gesloten op 1 augustus 1795. 1 kohier.
2097. Staat van Goed van Paulus Wulgaert overleden te Eeklo in 1794.
Onderling gesloten op 9 december 1795. 1 kohier.
2098. Staat van Goed van heer en meester Livinus Pattyn fs Jan, ge-boren te Watervliet, overleden als Pastoor te Leffinge in december 1799, met onderlinge likwidaties en bijhorende stukken.
Onderling gesloten op 28 mei 1801. 1 kohier.
2099. Staat van Goed van heer en meester Frans Xaverius de Coorebyter fs Bernard, licentiaat in de medicijnen te Kaprijke, toevallig over-leden te Sleidinge op 2 juli 1809. (2 eks.). 1 bundel.
2100. Staat van Goed van Jan Pieter de Zautre fs Jan Pieter Ignatius, overleden te Maldegem op 12 oktober 1803.
Gesloten op 18 december 1809. 1 kohier.
2101. Staat van Goed van Franciska Standaert, echtgenote van Joannes de Backer, overleden te Kaprijke op 12 maart 1811 (met erbij-horende stukken), 1811-13. 1 bundel.
2102. Staat van Goed van Guillaume François D'Hooghe fs Guillaume, overleden te Gent op 26 december 1817.
Verleden voor notaris Charles de Clercq op 3 november 1818.
1 kohier.
2103. Inventaris en prijslijst ten sterfhuize van Pieter-Bernard de Coore-byter, overleden te Kaprijke op 4 december 1825 (kopij).
1 kohier.
2104. Diverse uittreksels en kopijen van Staten van Goed, 1660-1783.
1 bundel.

Wezenrekeningen.

2105. Wezenrekening betreffende de wezen van Livinus de Causmaecker overleden te Kaprijke.
Gesloten op 10 maart 1708. (kopij). 1 kohier.
2106. Wezenrekening betreffende de wees van Jan-Baptist Verhaeghe, overleden te Boekhoute.
Gesloten op 31 januari 1722. 1 kohier.
2107. Wezenrekening met vertoogschrift betreffende de wezen van Jan Tollenaere, overleden te Boekhoute
Gesloten op 17 juli 1725. 1 kohier.
2108. Wezenrekening betreffende de wezen van Pieter de Pape.
Gesloten op 23 november 1740. 1 kohier.
2109. Purgatieve rekening op de Staat van Goed van Marianne de Rouck.
Gesloten op 15 mei 1745. 1 kohier.
2110. Wezenrekening betreffende de wezen van advocaat Dubosch, overleden te Boekhoute.
Gesloten op 21 mei 1745. 1 kohier.
2111. Fragment van een wezenrekening overgebracht voor schepenen van Maldegem, 1763. 1 kohier.
2112. Wezenrekening betreffende de wezen van Pieter Dubosch.
Gesloten op 26 november 1731. Kopij van 25 juni 1771
1 kohier.
2113. Wezenrekening betreffende de wees van Bernard Lambrecht.
Gesloten op 22 november 1780. 1 kohier.
2114. Wezenrekening betreffende de wees van Pieter Hendrickx.
Gesloten op 23 februari 1781. (2 eks.). 1 bundel.
2115. Wezenrekening betreffende de wees van Filiep Antoon Huyghe.
Gesloten op 4 februari 1782. 1 kohier.
2116. Wezenrekening betreffende de wezen van Adriaan Bekaert fs Lieven, overleden te Watervliet.
Gesloten te Watervliet op 20 maart 1782. 1 kohier.
2117. Wezenrekening betreffende de wezen van Joannes van Overtvelt, overleden te Kaprijke.
Gesloten op 11 augustus 1788. 1 kohier.
2118. Wezenrekening over Suzanna Kornelia de Bruyckere. We van Jan Pieter de Zautere. Gesloten op 16 februari 1811. 1 kohier.
2119. Wezenrekening betreffende de erfgenamen van Jan Pieter de Zautere, overleden te Maldegem.
Gesloten op 28 juni 1813. 1 kohier.

2120. Wezenrekening betreffende de wezen van Kornelis Antoon de Coorebyter, overleden te Kaprijke (3 eks.)
Niet gesloten, loopt over de periode 1807-23. 1 bundel.
2121. Rekening betreffende de nalatenschap van meester Francies de Coorebyter, licentiaat in de medicijnen, overleden te Kaprijke op 2 juli 1809, 1809-24. 1 kohier.
2122. Rekening betreffende de nalatenschap van Pieter de Coorebyter, overleden te Kaprijke op 4 december 1825. (3 eks.). 1626-33. 1 kohier.

Likwidaties, Verkavelingen en Uitgrotingen

2123. Onderlinge likwidaties, 1677-1743. 1 bundel.
2124. Likwidaties tussen Guilielmus Joannes en Katharina Heuriblock, gehuwd met Guilielmus D'Hooghe, betreffende gemeenzaamheid, die er bestond in de sterfhuizen van hun overleden broeder en zuster, 3 juni 1768. 1 bundel.
2125. Likwidatie tussen Katharina Heuriblock, We van Guillaume D'Hooghe enerzijds en Guillaume François, meester Joannes Josephus advokaat in de Raad van Vlaanderen en François Jakobus D'Hooghe, theologant anderzijds, 11 okt. 1773. 1 bundel.
2126. Onderlinge likwidaties 1769-1814. 1 bundel.
2127. Toestemmingen verleend door de schepenen op ingediende rekwesten, 1754-71. 1 bundel.
2128. Lastenkohier van de verkoping van de nalatenschap van wijlen Suzanna Kornelia de Bruycker, We van Pieter de Zautere, overleden te Gent, 1 juni 1812. 1 bundel.
2129. Stukken betreffende de familie Mortier te Kaprijke, 1789-95. 1 bundel.
2130. Verkaveling van de goederen van Firmin Berny en zijn huisvrouw Lievijne Kneckelaers, 5 augustus 1654. 1 stuk.
2131. Verkaveling van de goederen van Elisabeth de Pape, 31 mei 1658. 1 stuk.
2132. Verkaveling tussen Gabriël Huyghe, gehuwd met de weduwe van Vincent Specquaert en de voogden van de wezen van laatstgenoemde, 17 juni 1664. 1 stuk.
2133. Verkaveling van de goederen van Jan van Vooren en Maaïke Speeckaert 26 november 1672. 1 stuk.
2134. Verkaveling van de goederen van Katherina Speeckaert, echtgenote van Jacques Schollaert (fragm.), 1709. 1 stuk.

2135. Verkaveling ten sterfhuize van Joanne de Laet, overleden huisvrouw van Kornelis de Coorebyter (uittreksel) 22 maart 1713.
1 stuk.
2136. Verkaveling van de goederen van Andries Moens en Lievijne de Coorebyter, 23 januari 1722.
1 stuk.
2137. Verkaveling tussen Bernard en Jakoba Moens, 16 januari 1734.
1 stuk.
2138. Verkaveling tussen Joanna Kornelia Matthys fa Cornelis, We Jan Lippens enerzijds en haar drie kinderen Anna, Petronella en Bernard Lippens anderzijds. Akte verleden voor schepenen van Maldegem, 6 mei 1755.
1 stuk.
2139. Verkaveling tussen Petronella, Anna en Bernard Lippens onderling, 6 mei 1755.
1 stuk.
2140. Onderlinge verkaveling tussen Joanne, Marie en Pieter Joannes Martens, 30 december 1766.
1 stuk.
2141. Wettelijke verkaveling van de nalatenschap van Christiaan Laporte en Suzanna Dhaenens. Akte voor schepenen van Maldegem 26 maart 1772.
1 stuk.
2142. Verkaveling tussen Francies en Joanne van Damme, begijntje in het Groot Begijnhof te Gent, 19 oktober 1776.
1 stuk.
2143. Verkaveling der nalatenschap van Petronelle Versluys (kopij). Akte verleden voor notaris Bybau te Aardenburg, 8 nov. 1776.
1 stuk.
2144. Verkaveling tussen heer en meester Kornelis de Coorebyter, Licentiaat in de medicijnen, heer Pieter de Coorebyter, heer en meester Karolus de Coorebyter, advokaat in de Raad van Vlaanderen, en heer en meester Francies de Coorebyter, licentiaat in de medicijnen. alle vier kinderen van wijlen Bernard en van Joanne Marie de Pape (2 eks.), 31 oktober 1791.
1 bundel.
2145. Verkaveling tussen Florentina Pieternelle Claeys fa Jacques en Katharina de Causmaeker, begijntje, ter eendere en Pieter-Bernard van Damme en Joanna-Marie Claeys ter andere(2 eks.), 19 september 1795.
1 bundel.
2146. Verkaveling der goederen van Marie-Jakoba Huyghe, begijntje in het Groot Begijnhof te Gent, 11 messidor IX (30 juni 1801).
1 bundel.
2147. Verkaveling tussen Ivo-Marie Vermeersch, gehuwd met Karolina de Coorebyter enerzijds en Jean-Baptiste Charles de Coorebyter, burgemeester te Kaprijke, anderzijds, 14 december 1832.
1 kohier.

2148. Uitgroting tussen de erfgenamen van Anna Kornelia Luck, begijntje in het Groot Begijnhof te Gent, 5 oktober 1742. 1 kohier.
2149. Uitgroting tussen de kinderen van Jakobus Heuriblock en Isabella Bauwens. Akte verleden voor notaris Louis Norbert de Schuyter, 3 juni 1768. 1 stuk.
2150. Uitgroting tussen Guillaume-Francies, Joannes-Josephus en François Jakobus D'Hooghe, zonen van wijlen Guillaume en Katharina Heuriblock. Akte verleden voor notaris Ivo Benoit Maertens, 23 juli 1776. 1 stuk.
2151. Diverse prijsijen, 1672-1825. 1 bundel.
2152. Konditiën van verkopeningen, 1670-1815. 1 bundel.
2153. Voorwaarden tot verpachting van de Steenburgtiende binnen St-Pieterskapelle en Zande, eigendom van de pastoor te Leffinge, 1766-92. 1 bundel.
- 2154 - 2155. Pachtkontrakten, 1698-1852 2 bundels.
2154. 1698-1783. 2155. 1785-1852.
2156. Huwelijkskontrakten, 1765-1805. 1 bundel.
2157. Testamenten, 1721-1884. 1 bundel.
2158. Lijst van de belastingsplichtigen voor de Garde National te Kaprijke, 1809. 1 bundel.
2159. Overeenkomst gesloten tussen meester Karolus de Bouck, desservitor en Boudewijn Huyghe, griffier der heerlijkheid Heine te Kaprijke, betreffende de afbakening van het pastoreel huis en erf te Kaprijke, 12 februari 1744. 1 bundel.
2160. Klachten en saisissementen (betreft de heerlijkheden Kaprijke, Watervliet en Maldegem), 1704-95. 1 bundel.
2161. Verkoop bij dekreet ten laste van Jan Fiers te Watervliet, 12 februari 1739. 1 stuk.
2162. Stukken van Jan-Pieter de Zautere, schout van het ambacht Boekhoutte, betreffende het dekreteren van partijen land te Bassevelde en Ertvelde, 1688-1726. 1 bundel.

Processtukken

2163. Proces voor schepenen van het ambacht Boekhoutte tussen de baljuw causa offici en Lieven Buysse, betreffende het niet overbrengen van een wezenrekening, 1721-24. 1 bundel.

VARIA

2172. Konfiskatierekening en andere stukken betreffende de godsdienst-troebelen te Eeklo in 1566 en 1567. (19^e eeuwse kopijen door Edward Van Damme, van stukken berustende in het Algemeen Rijksarchief te Brussel). 1 bundel.
2173. Fragmentair bewaarde 19^e eeuwse afschriften van enkele stadscharters (beschadigd), 1390-1658. 1 bundel
2174. Omschrijving van de noordelijke grens van Vlaanderen, na de akkoorden gesloten op 15 november 1715 en op 22 december 1718. 1 stuk.
2175. Landboek van Waarschoot, opgemaakt naar aanleiding van een proces tussen de gemene ingezetenen van Waarschoot en de grote gelanden van Waarschoot (beschadigd), 1677-78. 1 register.
2176. Kohier van schulden en lasten van Lembeke, 25 oktober 1866. 1 kohier.
2177. Kopij van een oktrooi, waarbij Filiep IV aan de magistraat van Maldegem toelating verleend tot de bouw van een nieuw schepenhuis te Maldegem, 11 februari 1653. 1 stuk.
2178. Aanstelling van Bernard van den Driessche tot griffier van de heerlijkheid Vinderhoutte, 17 okt. 1741. 1 stuk.
2179. Oktrooi van koning Filiep IV tot herbedijking van de polders te Sint-Jan-in-Eremo, 13 juni 1654. (Origineel). (1).
2180. Vincent Yman fs Klaas verkoopt aan zijn broer Jan, 4 gemeten bos te St-Laureins. Akte verleden voor schepenen van Maldegem, 18 juni 1561. 1 stuk.
2181. Konstitutie van een rente ten laste van Adriaan Warrens fs Jan, in profijte van Jan Yman, keurbroeder van Eeklo. Akte verleden voor schepenen van Maldegem, 10 mei 1575. 1 stuk.

(1) Een kopij hiervan bevindt zich in het fonds de Coorebyter onder nummer 1948.

2182. Jakob de Jaeghere, poorter van Brugge, verkoopt aan Niklaas Huwe, 1 gemet en 12 roeden te St-Laureins en 1 gemet 27 roeden in de Bentilpolder te St-Jan-in-Eremo. Akte verleden voor schepenen van Maldegem, 26 juli 1575. 1 stuk.
2183. De erfgenamen van de weduwe van Adriaan Heyne verkopen aan meester Klaas Huwe een woonhuis op het dorp te St-Laureins. Akte verleden voor schepenen van Maldegem, 2 november 1577. 1 stuk.
2184. Konstitutie van rente ten laste van Adriaan Warrens, in profijte van Jan Yman. Akte verleden voor schepenen van Maldegem, 29 mei 1580. 1 stuk.
2185. Wettelijke klacht van Jan Yman ten laste van Adriaan Warrens. Akte verleden voor schepenen van Maldegem, 10 mei 1583 1 stuk.
2186. Mattheus Veltganck en zijn huisvrouw verkopen aan Pauwels Zoetaert 1 gemet meers te Adegem in de wijk Balgerhoeke. Akte verleden voor schepenen van Maldegem, 18 februari 1617. 1 stuk.
2187. Pieter Diserynck fs Jan en zijn huisvrouw verkopen aan Laureins de Brabandere 5 lijnen land te Adegem in de Kleine Beerbek. Akte verleden voor schepenen van Maldegem, 1619. 1 stuk.
2188. Konstitutie van rente ten laste van Laureins de Brabandere en zijn huisvrouw, in profijte van Mattheus Veltganck. Akte verleden voor schepenen van Maldegem, 25 december 1622. 1 stuk.
2189. Sententie in het proces tussen meester Jacques van Brandenburch en Jakob de Nyckere voor de vierschaar van Maldegem, 19 maart 1624. 1 stuk.
2190. De weduwe van François Moens verkoopt aan Gillis Dhanens fs Pieter 6 gemeten bos te Adegem. Akte verleden voor schepenen van Maldegem, 24 maart 1648. 1 stuk.
2191. Rentebrief ten laste van Jaspas van Maldegem, in profijte van Pieter Kempe fs Gillis. Akte verleden voor schepenen van Maldegem, 16 februari 1651. 1 stuk.
2192. Rentebrief ten laste van Denijs Adriaensens fs Donaas, in profijte van Jan van Schoonacker, 11 april 1668. Akte verleden voor schepenen van Maldegem. 1 stuk.
2193. Wettelijke verkaveling tussen de erfgenamen van Pieter Blondeel. Akte verleden voor schepenen van Maldegem, 1 juni 1671, 18 dec. 1675. 11 juni 1686. 1 bundel.

2194. Rentebrieven ten laste van Kornelis de Keyser fs Kornelis, in profijte van Pieter Martens fs Vincent.
Akte verleden voor schepenen van Maldegem, 26 augustus 1675,
4 mei 1677. 2 stukken.
2195. Rentebrief ten laste van Tobias de Brabandere, in profijte van zijn zoon Antoon.
Akte verleden voor schepenen van Maldegem, 8 maart 1677.
1 stuk.
2196. Verkoop bij dekreet door Pieter Martens ten laste van Kornelis de Keyser, 8 oktober 1678. 1 stuk.
2197. Jan Claeysens fs Allaart, verkoopt aan Cypriaan Cruil, de oude, 425 roeden bos te Adegem, ambacht Maldegem.
Akte verleden voor schepenen van Maldegem, 15 november 1679.
1 stuk.
2198. Pater Theodorus Maelants, prokurator van het Karthuizerinnenklooster te Brugge verkoopt aan Adriaan Laros, 2 lijnen 43 roeden bos te Sint-Laureins, ambacht Maldegem.
Akte verleden voor schepenen van Maldegem, 18 september 1682.
1 stuk.
2199. Joris Steyaert en mede-erfgenamen verkopen aan Tobias de Brabandere 1 gemet bos te Adegem, ambacht Maldegem.
Akte verleden voor schepenen van Maldegem, 2 juli 1686.
1 stuk.
2200. Pieter Belre en zijn huisvrouw Elisabeth de Bruyckere verkopen aan Adriaan Laros 1 gemet 6 roeden bos te Sint-Laureins, ambacht Maldegem.
Akte verleden voor schepenen van Maldegem, 15 maart 1689.
1 stuk.
2201. Rentebrief ten laste van Pieter Cortvrient, in profijte van Pieter de Laet, griffier te Lembeke en zijn huisvrouw Margriet Godaert.
Akte verleden voor schepenen van Maldegem, 13 december 1689.
1 stuk.
2202. Rentebrief ten laste van Robert de Gheest en Kornelis Cousse, in profijte van Jan Coppens te Sint-Laureins.
Akte verleden voor schepenen van Maldegem, 10 mei 1690.
1 stuk.
2203. Borgstelling van Jan Grijp fs Lieven over Joos de Neve fs Jan.
Akte verleden voor schepenen van Maldegem, 1 februari 1694.
1 stuk.

2204. Joos Blauwblomme fs Jan en zijn huisvrouw Adriana Eeckmans verkopen aan Adriaan Laros fs Lieven, 1 gemet 1 lijn 86 roeden bos te Sint-Laureins, ambacht Maldegem.
Akte verleden voor schepenen van Maldegem, 9 maart 1694.
1 stuk.
2205. Pieter Lemeire verkoopt aan Adriaan Laros 447 roeden bos te Sint-Laureins, ambacht Maldegem.
Akte verleden voor schepenen van Maldegem, 28 februari 1696.
1 stuk.
2206. Pieter en Gillis de Pauw verkopen aan Lieven de Smet, 7 gemeten 52 roeden land te Adegem, ambacht Maldegem.
Akte verleden voor schepenen van Maldegem, 20 maart 1698.
1 stuk.
2207. Jan van Hyfte fs Guillaume en Janneken van Praet fa Hendrik, zijn huisvrouw, verkopen aan Pieter Bauts fs Frans, 505 roeden bos te Sint-Laureins, ambacht Maldegem.
Akte verleden voor schepenen van Maldegem, 19 mei 1694.
1 stuk.
2208. Rentebrief ten laste van Pieter Cortvrient te Sint-Laureins, in profijte van Boudewijn Clayssens te Aardenburg.
Akte verleden voor schepenen van Aardenburg, 23 januari 1702.
1 stuk.
2209. Wettelijke verkaveling tussen de erfgenamen van Jacques de Baedts, 24 april 1702.
1 stuk.
2210. Akte van kondemnatie ten laste van Joris Geirnaert en zijn huisvrouw Petronelle van den Berghe, op verzoek van Marten Peers.
Akte verleden voor schepenen van Maldegem, 21 november 1702.
23 maart 1705. 2 stukken.
2211. Jan de Baerdemaecker fs Jan en zijn huisvrouw Susanna van Hecke verkopen aan Pieter de Vos fs Jan, 2 partijen land te Adegem, ambacht Maldegem, 13 april 1706. 1 stuk.
2212. De erfgenamen van Hubrecht van Obstaele verkopen aan Pieter de Vos, 250 roeden land te Adegem, ambacht Maldegem.
Akte verleden voor schepenen van Maldegem, 20 oktober 1706.
1 stuk.
2213. Bonaventura de Lillé en zijn huisvrouw Elisabeth Maenhault verkopen aan Laureins Castiaen fs Jan, een behuisde hofstede en twee partijen land te Maldegem.
Akte verleden voor schepenen van Maldegem, 6 november 1706.
1 stuk.

2214. Joris Geirnaert en Petronella van den Berghe verkopen aan Jan François de Brabander 5 partijen land te Adegem.
Akte verleden voor schepenen van Maldegem, 1723. 1 stuk.
2215. Wettelijke verkaveling tussen de kinderen van Pieter van Quickelberghe.
Akte verleden voor schepenen van Maldegem, 15 november 1729.
1 stuk.
2216. Rentebrief ten laste van Christiaen Huyghe, in profijte van Jorine van de Steene, begijntje te Gent.
Akte verleden voor schepenen van Maldegem, 28 mei 1732.
1 stuk.
2217. Pieter van de Plassche en konsoorten verkopen aan Lieven de Cramere fs Jan, een hofstedeke met 4 gemeten 120 roeden land te Sint-Laureins, ambacht Maldegem.
Akte verleden voor schepenen van Maldegem, 19 juli 1737.
1 stuk.
2218. Goedkeuring verleend door schepenen van Maldegem betreffende de verkoping der onroerende wezegoederen van Simoen Jozef van Damme, 22 februari 1752. 1 stuk.
2219. Augustijn Goethals fs Gillis, koopman te Gent, verkoopt aan Guillaume Huismans, verschillende partijen land te Ronsele en Oostwinkel.
Akte verleden voor schepenen van het ambacht Waarschoot, Ronsele en Oostwinkel, 15 maart 1624. 1 stuk.
2220. De erfgenamen van Simoen van Laere verkopen aan Laureins Lievens twee partijen land te Oostwinkel.
Akte verleden voor schepenen van het ambacht Waarschoot, Ronsele en Oostwinkel (fragment), 5 februari 1664. 1 stuk.
2221. Rentebrief ten laste van Jan de Pau fs Pieter te Waarschoot, in profijte van Jonkvrouw Klara van der Haghen te Gent.
Akte verleden voor schepenen van het ambacht Waarschoot, Ronsele en Oostwinkel, 26 februari 1666. 1 stuk.
2222. Rentebrief ten laste van Pieter van Parijs, in profijte van de armen-dis te Waarschoot.
Akte verleden voor schepenen van het ambacht Waarschoot, Oostwinkel en Ronsele, 6 december 1666. 1 stuk.
2223. Filiep Goethals en mede-erfgenamen verkopen aan Niklaas Vyncke, de helft van een partij land te Oostwinkel.
Akte verleden voor schepenen van het ambacht Waarschoot, Oostwinkel en Ronsele, 18 december, 1666. 1 stuk.

2224. Marten van der Helst verkoopt aan Marten Goethals fs Jan, 12 roeden bos te Oostwinkel.
Akte verleden voor schepenen van het ambacht Waarschoot, Oostwinkel en Ronsele, 14 juni 1667. 1 stuk.
2225. Rentebrief ten laste van Pieter Ryckaert, in profijte van het altaar van O. L. Vrouw te Eeklo.
Akte verleden voor schepenen van het ambacht Waarschoot, Oostwinkel en Ronsele, 17 februari 1669. 1 stuk.
2226. Kontrakt van ruiling tussen Jan de Schrijver en Arnout Pauwels van gronden gelegen te Waarschoot.
Akte verleden voor schepenen van het ambacht Waarschoot, Oostwinkel en Ronsele, 12 januari 1672. 1 stuk.
2227. Jan Ryckaert fs Niklaas verkoopt aan Jan Lambrecht fs Mattheus, twee partijen land te Oostwinkel.
Akte verleden voor schepenen van het ambacht Waarschoot, Oostwinkel en Ronsele, 2 april 1675. 1 stuk.
2228. Rentebrief ten laste van Jan d'Hamarès fs Andries te Waarschoot, in profijte van Pieter van Damme fs Laureins te Eeklo.
Akte verleden voor schepenen van het ambacht Waarschoot, Oostwinkel en Ronsele, 12 januari 1700. 1 stuk.
2229. Jan van Coppenholle verkoopt aan Pieter van Damme fs Laureins, 200 roeden bos te Waarschoot en Eeklo.
Akte verleden voor schepenen van het ambacht Waarschoot, Oostwinkel en Ronsele, 16 september 1714. 1 stuk.
2230. De schepenen van het ambacht Waarschoot, Ronsele en Oostwinkel hechten hun goedkeuring aan de verkoop van een vervallen huisje te Waarschoot, na rekwest ingediend door de schuldeiser Pieter van Damme te Eeklo, 6 mei 1721. 1 stuk.
2231. Jr Glaude de la Motte verkoopt aan Pieter Pauwels fs Adriaan, 3 gemeten bos te Oostwinkel.
Akte verleden voor schepenen der Baronnie Leischoot en heerlijkheid Oostwinkel, 15 februari 1667. 1 stuk.
2232. Pieter de Meyer en mede-erfgenamen verkopen aan Jaspert Van Haele een partij land te Oostwinkel.
Akte verleden voor schepenen der Baronnie Leischoot en heerlijkheid Oostwinkel, 23 april 1670. 1 stuk.
2233. Marten van Haecke fs Passchier verkoopt aan Jan van der Straeten de helft van een partij land te Waarschoot in de Neervoorde.
Akte verleden voor schepenen van de keure van Sleidinge, Lovendegem en Waarschoot, 25 juni 1664. 1 stuk.

2234. Jacques Castelyn en zijn huisvrouw Passchijne Slachman verkopen aan Pieter Martens hun deel van een hofstede gelegen te Lovendegem.
Akte verleden voor schepenen van de keure van Sleidinge, Lovendegem en Waarschoot, 10 juni 1665. 1 stuk.
2235. Josijken de Wewaere fa Geraart, Wwe van Pieter Dierickx verkoopt aan Jan de Wewaere fs Geraart, 14 roeden boomgaard te Sleidinge in de de Lange Dam.
Akte verleden voor schepenen van de keure van Sleidinge, Lovendegem en Waarschoot, 18 februari 1667. 1 stuk.
2236. Arnout Willems en zijn huisvrouw Tanneken van Erseele verkopen aan Arnout Willems fs Laureins een stuk land te Waarschoot.
Akte verleden voor schepenen van de keure van Sleidinge, Lovendegem en Waarschoot, 2 maart 1667. 1 stuk.
2237. Joos de Vliegheer fs Joris verkoopt aan Gillis van Gheldre een partij zaailand te Waarschoot in de Arisdonkstraat.
Akte verleden voor schepenen van de keure van Sleidinge, Lovendegem en Waarschoot, 22 december 1667. 1 stuk.
2238. De erfgenamen van Joris Lippens verkopen aan Pieter van Damme te Eeklo de helft van een partij land te Waarschoot.
Akte verleden voor schepenen van de keure van Sleidinge, Lovendegem en Waarschoot, 12 juni 1709. 1 stuk.
2239. Rentebrief ten laste van Adriaan de Vriese fs Klaas ,in profijte van jonkvrouw Katelijne Bruneels, Wwe van Lieven van Huerne.
Akte verleden voor schepenen van Gedele te Gent, 8 nov. 1542. 1 stuk.
2240. Rentebrief ten laste van Jr Abraham van Ghemer, in profijte van Jonkvr. Jozijne dHeye, Wwe van Joos Callaert.
Akte verleden voor schepenen van Gedele te Gent, 15 aug. 1590. 1 stuk.
2241. Volmacht verleend aan Niklaas Yman door Kornelis van de Kerchove, Tanneken van de Kerchove, Jacques Hutsebaut en Margriete Wwe van Jakob Huughe.
Akte verleden voor schepenen van Gedele te Gent, 14 mei 1593. 1 stuk.
2242. Wettelijke overeenkomst gesloten tussen de erfgenamen van wijlen David Huwe.
Akte verleden voor schepenen van Gedele te Gent, 12 juni 1610. 1 stuk.

2243. Laureins van der Haeghen en Loys de Caesteker verkopen aan Antoon Huwe fs Niklaas, een huis op de veemarkt te Gent, genaamd «de Halve Maan».
Akte verleden voor schepenen van de Keure te Gent, 13 oktober 1625. 1 stuk.
2244. De schepenen van Brugge staan als oppervoogden de verkoping toe van de goederen der wezen van Pieter Haghetyte, 19 mei 1736.
1 stuk.
2245. Onderlinge gift tussen heer en meester Norbertus van Waesberghe, priester, matrikularis van de kollegiale en parochiale kerk van Sint-Salvator te Brugge en Marie-Franciksa van Waesberghe, geestelijke dochter, eigen broer en zuster.
Akte verleden voor schepenen van Brugge, 5 juni 1767. 1 stuk.
2246. Bekrachtiging van de verkoop van een deel van het huis uit de nalatenschap van Anna Koleta Boudins, echtgenote van Jr Charles Fourbisseur, toebehorende aan Jacques Fourbisseur.
Akte verleden voor schepenen van Brugge, 25 september 1788.
1 stuk.
2247. Abraham Verleyen en zijn huisvrouw Magdalena Luck fa Jan, verkopen aan Hansken en Liefken Gheraert fi Adriaan, 4 gemeten land in de Christoffelpolder te Watervliet.
Akte verleden voor schepenen van Watervliet, 12 januari 1632.
1 stuk.
2248. Gillis, Hans en Margriete Staessens verkopen aan Marten Vereertbrugghe, 8 gemeten land in de Cocquytpolder te Watervliet.
Akte verleden voor schepenen van Watervliet, 3 april 1632.
1 stuk.
2249. Goris Luck verkoopt aan de wezen van Adriaan Gheraert 100 roeden land in de Christoffelpolder te Watervliet.
Akte verleden voor schepenen van Watervliet, 15 november 1634.
1 stuk.
2250. Joris Wittevrongel verkoopt aan Jan Vereertbrugghe 3 gemeten in de St-Annepolder en 225 roeden in de St-Barbarapolder te Watervliet.
Akte verleden voor schepenen van Watervliet, 12 maart 1635.
1 stuk.
2251. Pachtkontrakt van de herberg «de Sterre» op het plein te Watervliet.
Akte verleden voor schepenen van Watervliet, 19 juni 1697.
1 stuk.

2252. De erfgenamen van Pieter Loeys fs Arnout verkopen aan Steven Everdey fs Steven, 7 gemeten 2 lijnen land in de Roeselarepolder te Sint-Jan-in-Eremo, ambacht IJzendijke.
Akte verleden voor schepenen van het Brugse Vrije, 6 juli 1686.
1 stuk.
2253. De dijkgraaf en de gezworenen van de Beoosteredepolder verkopen aan Adriaan Laros 270 roeden in de Beoosteredepolder.
Akte verleden voor schepenen van het Brugse Vrije, 9 dec. 1687.
1 stuk.
2254. Jr Willem Pycke verkoopt aan Sr François de Brabander verschillende percelen grond in de Roeselarepolder te Sint-Margriete, in de Jeronimuspolder en te Sint-Laureins.
Akte verleden voor schepenen van het Brugse Vrije, 8 mei 1728.
1 stuk.
2255. Joris Snick verkoopt aan Vincent Pieterheyns 2 gemeten 65 roeden land te Bassevelde.
Akte verleden voor schepenen van het ambacht Boekhoute, 7 mei 1561.⁽²⁾
1 stuk.
2256. Rentebrief ten laste van Joos Coppins, in profijte van Adriaan Reynoudt. Akte verleden voor schepenen van het ambacht Boekhoute, 4 maart 1574.
2257. De schepenen van Boekhoute verlenen aan Jan Caes toestemming om herberg te houden op het dorp van Bassevelde en voor teken uit te hangen «de Swaene», 9 mei 1617.
1 stuk.
2258. Rentebrief ten laste van Jr Abraham van Ghemer, in profijte van Guiliaem van Auweghem.
Akte verleden voor het leenhof van Bassevelde, 3 januari 1609.
1 stuk.
2259. Adriaan d'Herckere en mede-erfgenamen verkopen aan Jan Lippens fs Pauwel en Andries Schuerman fs Jan, 18 gemeten land te Lembeke. Akte verleden voor schepenen van Lembeke, 24 juni 1636.
1 stuk.
2260. Rentebrief ten laste van Antoon de Smet, in profijte van Jacques d'Herckere. Akte verleden voor schepenen van Lembeke, 14 juni 1659.
1 stuk.
2261. Rentebrief ten laste van Kaprijke, in profijte van Niklaas Yman. Akte verleden voor schepenen van Kaprijke, 6 november 1590.
1 stuk.

(2) Hieraan geïnficeerd een charter, waarbij Vincent Pieterheyns dezelfde percelen verder verkoopt aan Zeger Hercke, 11 mei 1562.

2262. Maaïke Wittevrongel fa François verkoopt aan Marten van Heerbrugge, 11 gemeten land in de Laurijnpolder.
Akte verleden voor schepenen van Waterdijk, 19 mei 1616.
1 stuk.
2263. Denombrement van een leen gelegen te Adegem (Raverschoot), releverende van het leenhof van Middelburg (VI.), 7 juli 1678.
1 stuk.
2264. Rentebrief ten laste van Jw Marie Altsaet, in profijte van Jan Ferrerre.
Akte verleden voor schepenen van Nevele, 12 januari 1700.
1 stuk.
2265. Borgstelling verleden voor schepenen van Oostkamp, 30 april 1683.
1 stuk.
2266. Rentebrief ten laste van Gillis Eerbout, in profijte van Johanna Snoux.
Akte verleden voor schepenen van Sint-Niklaas-Waas, 6 mei 1564.
1 stuk.
2267. Rentebrief ten laste van Niklaas Yman, in profijte van Antoon Coppe fs Jan.
Akte verleden voor schepenen van de heerlijkheid Aarschoot onder Sint-Niklaas-Waas, 20 juli 1624.
1 stuk.
2268. Rentebrief ten laste van jonkvr. Joanna van Tessele, in profijte van jonkvrouw Martine sRudders, Wwe van Jakob de Cueninck.
Akte verleden voor schepenen van Krombrugge (Merelbeke), 12 juli 1591.
1 stuk.
2269. a) Prokuratie verleend aan Christiaan Weynssuene door zijn huisvrouw Janneken.
Akte verleden voor schepenen van Nieuwpoort, 19 juli 1580.
1 stuk.
- b) Christiaan Weynssuene machtig over zijn zijn vrouw Janneken verkoopt aan Pieter Jaecx 12 gemeten land te Ramskapelle in Veurne-Ambacht.
Akte verleden voor schepenen van Veurne-Ambacht, 20 juli 1580, (getransfixeerd aan a).
1 stuk.
2270. Gift onder levenden van een derde van een hofstede met 38 gemeten land gelegen te Ramskapelle (Veurne).
Akte verleden voor schepenen van Veurne-Ambacht, 13 januari 1616.
1 stuk.

2271. Ontvangstbericht uitgaande van het leenhof en de Burcht van Veurne, betreffende het denombrement van een leen te Oeren, 4 maart 1639. 1 stuk.
2272. Denombrement van een leen gelegen te Westvleteren, releverende van het leenhof Vergelo te Oostvleteren, 14 mei 1669. 1 stuk.
2273. Ontvangstbericht van een leen gelegen te Langemark, releverende van het leenhof van Letuwe, zich bestrekkende binnen Langemark, Bikschote en Passendale, 20 april 1712. 1 stuk.
2274. François Jecquet verkoopt aan Julien Willemart een bunder erve te Forchies.
Akte verleden voor schepenen van Forchies, 5 mei 1593. 1 stuk.
2275. De magistraat van Herentals verklaart dat soldaat Thomas van Cuelen in bevolen dienst overvallen en gekwetst is en vraagt hiervoor een vorstelijke tegemoetkoming aan onder vorm van pensioen, 4 februari 1606. 1 stuk.
2276. Bevel van de Grote Raad te Mechelen aan zijn eerste deurwaarder om een geding voor de competente rechtbank te brengen, 23 augustus 1632. 1 stuk.
2277. Jeronimus de Trioche, ontvanger-generaal der koninklijke domeinen, geeft in pacht aan Jan de Smet, de griffie van de keure van Sleidinge, Waarschoot en Lovendegem, 26 september 1675. 1 stuk.
2278. Pachtkontraat van 4 bunder meers te Okegem.
Akte verleden voor schepenen van de Keure te Gent, 13 februari 1436. (kopij).
2279. Huwelijksdispensatie door de bisschop van Brugge verleend aan Judokus van Hevel en Maria Pauwels, 25 juni 1665. 1 stuk.
2280. Register van leenverheffingen, wettelijke passeringen, klachten en saisissementen van de heerlijkheid en het leenhof Voorhout te Oostakker, 1663-1735. 1 register.
2281. Diverse stukken betreffende de heerlijkheid Groot Meerhout onder Oostakker, 1681-1726. 1 bundel.
2282. Denombrement van een leen van 10 gemeten bos te Elverdinge, ressorterende onder het leenhof van de «Leghere» te Vlamertinge, 14 april 1739. 1 stuk.
2283. Vrijgeleide afgeleverd door de schepenen van Kaprijke aan Niklaas Luck, keurbroeder der stad, om granen aan te kopen ten behoeve van de inwoners van Kaprijke, 6 januari 1587. 1 stuk.

2284. Genealogische nota's betreffende de families van Coppenolle, Rombaut, Zoetebroek, van de Vijvere en Papejans, 18^e eeuw.
1 stuk.
2285. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de magistraat van Kaprijke en Watervliet betreffende een betwist keurbroederschap, 1712.
1 bundel.
2286. Proces voor schepenen en vierschaar Waarschoot, Oostwinkel en Ronsele tussen Hans Lybaert en Jan Blomme betreffende de verkoop van een hofstede aan «den Eeclooschen dam» te Waarschoot, 1652-53.
1 bundel.
2287. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen Jan de Smet, griffier te Waarschoot en raadsheer Peeters betreffende vordering van renten op het hof te Bassevelde, leen van de Oudburg, 1679.
1 bundel.
2288. Fragment van een proces tussen Jonker Josephus Augustinus Keingiaert, heer van Lembeke en Mr. Leonardus Matthias van der Noodt, baron van Kieseghem, heer van Boekhoute-ambacht, betreffende de tussenkomst van hun respektieve armendissen in de wijken Duyversgoed en Weststraat, die kerkelijk tot Oosteeklo en wereldlijk (juridisch) tot Lembeke behoren, 1717-20.
1 bundel.
2289. 18^e eeuwse kopij van de keizerlijke sententie tegen Gent, 30 april 1540.
1 stuk.
2290. Proces voor de Raad van Vlaanderen tussen de schepenen van Maldegem en de schepenen van de Keure te Gent, betreffende het vaarrecht in de Lieve, 1701-03.
1 bundel.
2291. Diverse procesfragmenten en andere stukken, 1535-1762.
1 bundel.

I N D E X
VAN PERSOONS- EN PLAATSNAMEN

1. De arabische cijfers verwijzen naar de nummers van de inventaris ;
de romeinse cijfers naar de bladzijden van de inleiding.
 2. Afkortingen :
 - E. = Eeklo.
 - Arr. = arrondissement.
 - Prov. = provincie
 - Heerl. = heerlijkheid.
- AARDENBURG, (Nederland, prov. Zeeland), VI, VII, 239, 1506, 1735,
1788, 1793-1794, 1796-1797, 1927, 1931, 1941, 2005, 2017, 2036,
2143, 2208.
- AARDENBURGSE HAVENPOLDER, 1942.
- AARSCHOT, heerl. te Sint-Niklaas-Waas, 2267.
- ABEELE Pietemelle, (van den), Wwe van Christoffel Goethals, 1500.
- ACKE Livinus, 197.
- ACKE Maria, 194.
- ACKER August, (van), stadssekretaris te E., X.
- ADEGEM, (prov. Oostvl., arr. E.), 136, 141-142, 1989, 1992, 1996,
1999-2000, 2186-2187, 2190, 2197, 2199, 2206, 2211-2212, 2214,
2263.
- ADRIAENSSENS Denijs fs Donaas, 2192.
- ALBERT (Prins), graaf van Brandenburg, 775.
- ALBRECHT en ISABELLA, 6.
- AL TSAET Marie (Jonkvrouw), 2264.
- ANTHEUNIS François, 2019.
- APPELTERRE Alexander Frans, (d'), 137.
- ARCKE Jan Frans (Wwe), 1663.
- ARENTS Joanna Petronelle, 2040.
- ARISDONKSTRAAT te Waarschoot, 2237.
- ASSENEDE (prov. Oostvl. arr. E.), 820.
- AUDENROGGHE Adriaan, inwoner van E., 232.

AUWEGHEM Guillaem, (van), 2258.

AVESCHOOT, heerl. te Lembeke, V, VIII, 136, 381, 1750.

BACKER Joannes (de), 2101.

BAEDTS Jacques (de), 2209.

BAERDEMAECKER Jan (de). fs Jan, 2211.

BAETS Marie (de), 2021.

BALGERHOEKE : zie E. en Adegem.

BARTHEL (Jan-Baptist), notaris te Kaprijke, 2065.

BASSEVELDE (prov. Oostvl., arr. E.), 234, 1976, 1987, 2010, 2162, 2255, 2257-2258, 2287.

BASTIAEN Pieternelle, Wwe Christoffel Lampaert, inwoonster van E., 1495.

BAUTS Pieter fs Frans, 2207.

BAUWENS Isabella, 2078.

BAUWENS Isabella Clara Josefa, echtgenote van Alexander Frans d'Appelterre, 137.

BAUWENS Paulo, 2006.

BECK Joost, 1988.

BEECKMAN(S) Frans, landmeter, 389, 396.

BEERNEM (prov. Westvl., arr. Brugge), 800.

BEKAERT Adriaan fs Lieven, 2116.

BELRE Pieter, 2200.

BENTILLE, grensgehucht te Kaprijke en Sint-Jan-in-Eremo, 2075.

BENTILLEPOLDER, polder te Sint-Jan-in-Eremo, 1966, 1933, 2003, 2016, 2037, 2182.

BEOOSTEREDEPOLDER, polder te Aardenburg, 1732, 1931, 1941, 2005, 2017, 2033, 2035 -2036, 2048, 2255.

BEOOSTEREDEWATERING, 1794-1795.

BERGER Pieter fs Joachim, keurbroeder van E., 1176.

BERGHE Frans fs Guillaume (van den), 1487.

BERGHE Petronelle (van den), 2210, 2214.

BERKEN, gehucht te Kaprijke, 1997.

BERNY Firmin, 2130.

BERTENS Jakobus fs Livinus, 2028, 2057.

BERTENS Judoka, begintje, 2057.

BETHS Marie, echtgenote van Pieter van Landschoot fs Boudewijn, keurbroeder te E., 203.

BEWESTEREDEPOLDER, polder te Aardenburg, 1732.
 BEWESTEREDEWATERING, 1950.
 BIKSCHOTE (prov. Westvl., arr. Ieper), 2273.
 BLAUWBLOMME Joos fs Jan, 2204.
 BLAUWBLOMME Pieter François, 2024.
 BLAUWE Charles (de), Wwe, 2016.
 BLOMME Jan, 2286.
 BLOMME Maria Comelia, 2083.
 BLONDEEL Adriaan fs Gillis, 2074.
 BLONDEEL Pieter, erfgen., 2193.
 BOCXSTAEL Elizabeth, 2037.
 BOCXSTAEL Pieter, 2037.
 BOEKHOUTE (ambacht), 1945, 2010, 2073, 2106-2107, 2110, 2163,
 2255-2257, 2288.
 BOELENIS Jozef, 2038-2039.
 BOGAERT Comelia, Wwe Dominicus Bouvy, 2006.
 BOLOGNA (Italië), 1601.
 BOODT Isabella Jozefa fa Jan (de), 2009.
 BOSMAN Joanne fs Bernard, 2087.
 BOSSCHE Joanne (van den), 2046.
 BOSSET, generaal-majoor, 779.
 BOTERDAELE Jan (van), schipper te E., 278.
 BOUCK Karolus (de), pastoor te Kaprijke, 2159.
 BOUCKAERT Jacques, 2073.
 BOUCKAERT Servaas, griffier te E., IX.
 BOUDINS Anna Koleta, 2246.
 BOUDINS François, 1997.
 BOUDINS Komelis, landmeter, 383-385.
 BOUVY Dominikus, Wwe, 2006.
 BOXSTAEL Filiep, 2016.
 BRABANDER Antoon fs Tobias, (de), 2195.
 BRABANDER François (de), 2254.
 BRABANDER Jan-Frans (de), keurbroeder van E., 219, 299, 1175,
 2214.
 BRABANDER Laureins (de), inwoner van E., 397, 1664.
 BRABANDER Laureins (de), inwoner van Adegem, 2187, 2188.

BRABANDER Marie (de), 801.

BRABANDER Tobias (de), inwoner van Eeklo., 257, 2195, 2199.

BRABANDT Remy (van), schepen van E., VII.

BRANDENBURCH Jacques (van), 2189.

BRANDKREEK, 1506.

BROECK Jan (de), 2055.

BRUEKER Jakobus (de), 2033.

BRUGGE, VI, VIII, 1489, 1939, 2006, 2051, 2168, 2182, 224-2246,
 — abt Sint-Andries, 795.
 — Sint-Janshospitaal, VIII, 1497.
 — bisschop, 1599, 2279.
 — Jakobinessen, 1729.
 — Karthuizerinnenklooster, 2198.
 — Sint-Salvator, 2245.

BRUGSE VRIJE, kasselrij van Brugge, VI, 7, 110-115, 236, 277, 382,
 495, 506, 685, 796, 803-804, 814, 1664, 1751, 1993, 2005-2006,
 2012, 2017, 2023, 2031, 2033, 2035-2036, 2043, 2058, 2083, 2085-
 2086, 2252-2254.

BRUNEELS Katelijne, 2239.

BRUSSEL, Algemeen Rijksarchief, VII, 2172.

BRUYCKERE Elisabeth (de), 2200.

BRUYCKERE Susanna Komelia (de), 2118, 2128, 2166.

BRUYNDIENS Pieter, 2075.

BUCK Jakobus fs Benediktus (de), te Lembeke, 2046, 2063-2064.

BUNTINX J., dr, XIII.

BURGGRAVENSTROOM, 288.

BUSSCHE (van den), VII.

BUYCK Jakob, inwoner van E., 1502-1503.

BUYCK Ludovikus, 2053.

BUYSSE Lieven, 2163.

BUYSSE Pieter fs Antoon, 2062.

BYBAU, notaris te Aardenburg, 2143.

CABOOTER Engelbert, 2065.

CAES Jan, 2257.

CAESTEKER Loys (de), 2243.

CALLAERT Joos, Wwe, 2240.

CAMERBEKE Adriana (van), 2075.

CAMMAERT Jan, 2004.
 CASTELEYN Jacques, 2234.
 CASTIAEN Laureins fs Jan, 2213.
 CASTILLO, aannemer der troepenbevoorrading in Vlaanderen, 812.
 CATHELIN Jan, inwoner van Lembeke, 1498.
 CATTHEERE Joanne Marie fa Jozef, 2012.
 CAUSEMAECKER Jacques, (de), 2001.
 CAUSEMAECKER Karel, Wwe, 2055, 2061.
 CAUSEMAECKER Katerina, begijntje, 2145.
 CAUSEMAECKER Lieven, Wwe, 2068.
 CAUSEMAECKER Livinus, 2105.
 CHASTRES, 1601.
 CHRISTOFFELSPOLDER te Watervliet, 2020, 2041, 2247, 2249.
 CLAEYS Florentina Pieternelle fa Jacques, 2145.
 CLAEYS Frans, 2005.
 CLAEYS Jakobus, landmeter, 286.
 CLAEYS Jan, Wwe, 2028.
 CLAEYS Joanne Marie, 2145.
 CLAEYS Pieter Jakobus, 2003.
 CLAEYSSSENS François, 1988.
 CLAEYSSSENS Jan Baptist fs François, 2021.
 CLAYSSSENS Boudewijn te Aardenburg, 2208.
 CLAYSSSENS Jan fs Allaart, 2197.
 CLE Frans, griffier te E., 688, 2056.
 CLEMENS XI, paus, 1601.
 CLEMENT Daniel, landmeter, 286.
 CLEMENT Joanne, Wwe Francies Cromphaut te Watervliet, 2010, 2012.
 CLEMMERS François, 2014.
 CLERCQ Charles (de), notaris te Gent, 2102.
 CLERCQ Henricus fs Pieter (de), ontvanger kerk Kaprijke, 1969.
 CLEYNEN Anne-Marie, 2039.
 COCQUYTPOLDER, polder te Watervliet, 2024, 2029, 2034, 2248.
 CONINCK Antoon (de), prinselijk officier, 272.
 CONNEGHEM, Engels kolonel, 775.
 COOREBYTER (de) familie te Kaprijke, V, VIII, XIII, 1945-2171.

COOREBYTER (de), Bernard fs Kornelis, penningmeester van de Oostpolder, burgemeester van Kaprijke, 1960-1961, 2025, 2089, 2144.

COOREBYTER (de), Francies Xaverius fs Bernard, geneesheer te Kaprijke, 1977, 1982, 2099, 2121, 2144.

COOREBYTER (de), Jan-Baptist Karolus, burgemeester van Kaprijke, 1983, 2050, 2147, 2167.

COOREBYTER (de), Karolina, 2147.

COOREBYTER (de), Karolus, advokaat in de Raad van Vaanderen, 2144, 2167.

COOREBYTER (de), Kornelis fs Guislain, 2069, 2135.

COOREBYTER (de), Kornelis Antoon fs Bernard, kerkontvanger te Kaprijke, 1970-1972, 2120, 2144.

COOREBYTER (de), Lievijne, 2136.

COOREBYTER (de), Pieter fs Bernard, griffier van Heine, 1976, 2044, 2144, 2167.

COOREBYTER (de), Pieter Bernard, 2103, 2122.

COPPE Antoon fs Jan, 2267.

COPPEJANS - DESMEDT, Mevr., XIII.

COPPENHOLLE Jan (van), 2229.

COPPENOLLE (van), 2284.

COPPENS Bernard, 2095.

COPPINS Joos, 2256.

CORTHALS Arnout, 1993.

CORTHALS Joanne, 1998.

CORTVRIENDT Pieter, 2201, 2208.

COUSSE Kornelis, 2209.

COUSSEMENT, notaris te Gent, 2050.

CRAMERE Lieven fs Jan (de), 2217.

CRIEL Jan, 1990.

CRIEL Joris, brouwer en herbergier te E., 204.

CRITS Jacques (de), te Brugge, 2051.

CROMBRUGGHE Jakobus (van), onderpastoor te E., 1169, 1203.

CROMBRUGGHE Jan (van), inwoner van E., 1203.

CROMBRUGGHE Karel (van), inwoner van E., 140.

CROMBRUGGHE Pieter (van), ontvanger van E., 762, 1664.

CROMPAUT Francies Wwe. te Watervliet, 2010, 2012.

CROOCK Francies (de), inwoner van E., 1501.

CROOCK Pieter (de), inwoner van E., 794.
 CRUIL Cypriaan, de oude, 2197.
 CUELEN Thomas (van), 2275.
 CUENINCK Jakob (de), Wwe, 2268.
 DAMME-BERNIER Edward (van), Eeklose geschiedschrijver, X, XI, 2,
 41-42, 189-192, 1860, 2172.
 DAMME (van) Frans, notaris te Maldegem, 2048.
 DAMME (van) Frans, 2142.
 DAMME (van) Joanne, begijntje, 2142.
 DAMME (van) Karel, keurbroeder van E., 210.
 DAMME (van) Laureins, oud-burgemeester, 485, 810.
 DAMME (van) Pieter fs Laureins, 2228-2230, 2238.
 DAMME (van) Pieter-Bernard, 2145.
 DAMME (van) Simoen-Jozef, 2218.
 DANIJNS Roeland, 2007.
 DAPEL (van) Katelijne fa Jan, 1991.
 DAUWE, notaris te Kaprijke, 2049.
 DAUWE Engelbertus, griffier te Kaprijke, 2032, 2165.
 DELCOUR, minister, XI.
 DENYS J., dr, XIII.
 DHAENENS Suzanna, 2141.
 DHANENS E., Mej. dr., XIII.
 DHANENS Gillis fs Pieter, 2190.
 DHONDT, 2.
 DHONT Charles, heer van Nieuwburg, 2042.
 DHOOGHE Antoon-Matthias, 1507.
 D'HOOGHE François-Jacques fs Guillaume, 2047, 2125, 2150.
 D'HOOGHE Guillaume fs François, 2084, 2124-2125.
 D'HOOGHE Guillaume François fs Guillaume, 2102, 2125, 2150.
 D'HOOGHE Jean-Joseph fs Guillaume, burgemeester te Evergem, 2047,
 2125, 2150.
 DIERICK Michel, inwoner van Kaprijke, later van Bassevelde, 234.
 DIERICKX Pieter, Wwe (Josynken de Wewaere), 2235.
 DIERKENS Elisabeth, Wwe Jakob Willems, 503.
 DIKSMUIDE, 765.
 DIRCKX Hendrik, advokaat te Eeklo, X.

DISERYNCK Pieter fs Jan, 2187.

DOBBELAERE Jan, ontvanger van E., 689.

DOBBELAERE Joannes fs Andries, 2043.

DOBBELAERE (de) Pieter fs Jan, 206.

DOORNIK, bisdom VI.

DOORNIK, kapittel van, 402, 496, 1687, 1692-1695.

DOPPEGIETER Jaspert, 1995.

DOUNCKELS Marie, inwoner van E., 1504.

DREGGE, familie te Kaprijke, 1943.

DRIEGHE Joannes en Karel, 2001.

DRIESSCHE (van) Bernard, prokureur te E., griffier van Vinderhoute, 140, 1502-1503, 2178.

DRIESSCHE (van den) Lieven fs Jacques, 1990.

DRYHOEL Johanna, Wwe Christoffel de Vriendt, 2014.

DUBOSCH, advokaat te Boekhoute, 2110.

DUBOSCH Charles, handelaar te Gent, 2045.

DUBOSCH Pieter, 2112.

DUYVERGOED te Oosteeklo, 2288.

DYSERINCK Pieter, 2092.

EDE, waterloop, VII, 1788.

EDE, gemeente, thans verenigd met Aardenburg, 1941, 2048.

EDINGHEN (van) Omar, griffier in de Raad van Vlaanderen, (1527-37), 5.

EECKMANS Adriana, 2204.

EEKLO, straten, wijken en waterlopen.

- Antwerpse heerweg, 300.
- Balgerhoeke, V, 136.
- -Binnen, 789.
- Leiken, 261, 279, 281-282, 297, 299.
- Markt, VIII, IX.
- Marooiendamme, 1139.
- Mekensstraatje, 1939.
- Molenstraat, VIII.
- Nieuwendorp, 1499.
- Oostveldstraat, VIII, 300.
- Pokmoer, 1668.
- Raverschoot, V, VI, 136, 789.
- Raverschootbrug, 281-282.

EEKLO, Stationsstraat, VIII.

- Victor Ketelboeterstraatje, 298.
- Vlaeminckstraat, 1501.
- Vrombautstraat, 789.
- gebouwen.
- Conciergerie, 303-304.
- Hospitaal, 1598, 1600, 1664-1684.
- Parochiekerk, 1598, 1600, 1602, 1605, 1773.
- — broederschap van het H. Sakrament, 1720.
- — broeder van de H. Drievuldigheid, 1721.
- — broederschap van St-Ellooï, 1722.
- — O. L. Vrouw-altaar, 1598, 1600, 1701-1710, 2225.
- — St-Vincentius-altaar, 1598, 1600, 1711-1717.
- — St-Anna-altaar, 1718-1719.
- Rekoletten, 1723-1728.
- — Broederschap Onbevleete Ontvangenis, 1727.
- — Broederschap : Koordeken van de H. Franciskus, 1728.

EEKLO, Sint-Jorisgilde, 238, 306.

- Sint-Vincentiuskollege, XIII.
- Stadhuis, 303-304, 307.
- Armenzorg, 1598-1684.

EEKLOSE DAM te Waarschoot, 2286.

EEKLOSE WATERGANG (van Eeklo naar Aardenburg), VII, 1739, 1745, 1795-1796, 1929, 1931, 1933-1939, 1941.

EERBOUT, Gillis, 2266.

EILAND (Statenbodem), 1506.

ELVERDINGE, (prov. Westvl., arr. Ieper), 2282.

ENGELAND, 93.

ERSEELE (van) Tanneken, 2236.

ERTVELDE, (prov. Oostvl., arr. E.), 288, 301, 2162.

ESSEX (graaf), 314, 772, 774, 798.

EVERDEY Steven fs Steven, 2252.

EVERGEM, (prov. Oostvl., arr. Gent), 2047, 2168.

FAILLE d'ASSENEDE (della), heren van Eeklo, (1649-1795), VI, 820-821.

FARGOSON, Schots kolonel, 775.

FERRERRE Jan, 2264.

FIERS Jan, te Watervliet, 2161.

FILIEP IV, koning van Spanje, V, 820, 1947-1948, 2177, 2179.
 FILIEP DE GOEDE, 7.
 FORCHIES, (prov. Henegouwen, arr. Charleroi), 2274.
 FOURBISSEUR Charles, Jr, te Brugge, 1939, 2246.
 FOURBISSEUR Jacques, 2246.
 FRANCQUE Marten fs Marten, Wwe, 2081.
 FRANKRIJK, 95, 95, 99.
 FRAULA, regiment, 776.
 GAELENS Maria-Jakoba, Wwe Jan Frans Arcke, 1663.
 GALBERTUS van Brugge. VI.
 GALLANT Pieter, keurbroeder van E., † te Kaprijke, 214.
 GALLE Majoor, 776-778.
 GEERNAERT Joris fs Jan, inwoner van E., 250, 1487-1488.
 GEERNAERT Pieter, inwoner van E., 1939-1940.
 GEIRNAERT Anna-Marie, 2015.
 GEIRNAERT Joris, 2210, 2214.
 GEIRNAERT Jozijne fa Jan, 1487.
 GEIRNAERT Lievijne fa Jan, 1487.
 GEIRNAERT Jan fs Gijzelbrecht fs Jan, 1488.
 GEIRNAERT Pieter, landmeter, ontvanger der Armen, 300, 1608.
 GELDRE (van) François, 2029.
 GENT, VI, VIII, 152, 182, 190, 204, 224, 270, 273-276, 278, 280, 505,
 1171, 2047, 2064, 2078, 2080, 2084, 2093, 2128, 2128, 2219, 2221,
 2243, 2289.
 GENT, Armenscholen, 504.
 — bisschop, 1599.
 — Klooster der Penitenten te Sint-Pieters, 298, 1729.
 — Klooster Sint-Benediktus (Lazarie), 502.
 — Groot begijnhof, 2054, 2146, 2148.
 — Rijke Gasthuis, 493.
 — Schepenen van Gedele, 2239-2242.
 — Schepenen van de Keure, 2243, 2278, 2290.
 GERAARDSBERGEN, 218.
 GEUNS Jan. Mr., pastoor te E., 1686.
 GHEEST (de) Robert, 2202.
 GHIELDRE (van) Gillis, 2237
 GELDRE (van) Lieven, landmeter, 142, 386-387.

GHEMER (van) Abraham Jr, 2240, 2258.
 GHENACHTE (van de) Anna, 1499.
 GHERAERT' Adriaan, 2249.
 GHERAERT Hansken en Liefken, 2247.
 GILLYN Elisabeth, 2086.
 GISTEL, (prov. Westvl., arr. Oostende), 2006.
 GODAERT Margriet, 2201.
 GOETHALS Augustijn fs Gillis, koopman te Gent, 2219.
 GOETHALS Christoffel, 1500.
 GOETHALS Désiré, schepen van Eeklo, XIII.
 GOETHALS Filiep, 2223.
 GOETHALS Joris, Wwe, 232.
 GOETHALS Marten fs Jan, 2224.
 GOETHALS Pieter, 1500.
 GOOCHELAREWATERING te Sint-Laureins, 2018, 2040, 2042,
 GOOSSENS Jan, keurbroeder van E., † te Ursel, 223.
 GOOSSENS Niklaas, 2013.
 GOTTSCHALK M. K. E., VII.
 GRAET Augustinus, drukker te Gent, 109.
 GRAEVE (de) Jan, schepen te Watervliet, 2164.
 GRAVENHAGE('s), Hoge Raad der Nederlanden, 1941.
 GRIJP Jan fs Lieven, 2203.
 GROOTE (de) Anne-Marie fa Bernard, 2036.
 GROOT MEERHOUT, heerl. te Oostakker, 2281.
 GROTE RAAD van Mechelen, 210, 219, 270, 805, 2276.
 GYSSELING M., dr., XIII.
 HAECKE (van) Marten fs Passchier, 2233.
 HAEGEN (van der) Katharina, 2044.
 HAEGHEN (van der) François, inwoner van E., 1170.
 HAEGHEN (van der) Laureins, 2243.
 HAELE (van) Jaspert, 2232.
 HAEMELYNCK Joannes, Wwe, 2037.
 HAENE (D') Abraham fs Izaak, ontvanger van E., 681.
 HAERENS Albert, Wwe, 235.
 HAERNE (de), archivaris, XII, 2.
 HAGHEN (van der) Klara, jonkvrouw, 2221.

HAGHETUYTE Pieter, 2244.

HALLINCX, leenhof te Maldegem, 1986.

HALVE MAAN, huis op de Veemarkt te Gent, 2243.

HAMARES (d') Jan fs Andries, te Waarschoot, 2228.

HARELBEKE, (prov. Westvl., arr. Kortrijk),
kapittel Sint-Salvator, 401, 402, 1687, 1692-1695.

HAUTE (van) Barbara, boterhandelaarster te Brugge, 1489.

HAUWEEL Christiaan, Jr, heer van Aveschoot, 1735.

HAUWEEL Gerardine Theeresia, 1987.

HAUWEEL Marten, 1735.

HAVENPOLDER te Aardenburg, VII.

HECKE (van) Jan fs Joos, 2021.

HECKE (van) Jorijntje, keurzuster van E., † te Kaprijke, 15.

HECKE (van) Susanna, 2211.

HEERBRUGGE (van) Marten, 2262.

HEINAKKER te Kaprijke, 2028.

HEINE, heerl. te Kaprijke, 1968, 1976.

HELAUT Jan fs Charel, 2056.

HELLEPOLDER, polder te Watervliet, 2007, 2019.

HELLEPUT Pieter, 1995.

HELST (van der) Marten, 2224.

HEMELEN (van den) Joannes, herbergier te E., 767.

HENDE (van den), familie te E., 2.

HENDE (van) Pieter, 2004.

HENDRICKX Pieter, 2114.

HENQUIN Elisabeth, Wwe Guill. Steyaert, 2048.

HERCKE Guido, inwoner van E., 1939.

HERCKE Zeger, 2257.

HERCKERE (d') Adriaan, 2259.

HERCKERE (d') Jacques, 2260.

HERENTALS, (prov. Antwerpen), 2275.

HERMIE Jan, inwoner van E., 1940.

HEURIBLOCK Guillaume fs Jacques, 2093, 2124.

HEURIBLOCK Isabelle, 2080, 2149.

HEURIBLOCK Jacques, Wwe, 2078.

HEURIBLOCK Jakobus, 2149.

HEURIBLOCK Katherine, 2084, 2124-2125, 2150.
 HEVELE (van) Jan, 1998.
 HEVELE (van) Susanna Theresia, inwoonster van E., 1178.
 HEYDEN (van der) Jan, schout van Watervliet, 2030.
 HEYDEN (van der) Jan Charles, 2022.
 HEYDEN (van der) Joanna Filipine, 2041.
 HEYE (d') Jozijne, jonkvrouw, 2240.
 HEYLE (van) Lieven, 793.
 HEYMAERE Joris, Wwe, 2010.
 HEYNE Adriaan fs Pieter, 2002.
 HEYNE Adriaan fs Pieter, Wwe, 2183.
 HOGELAND, polder te St-Kruis (Aardenburg), 1941.
 HOLLANDER (d') Augustijn, schepen van E., IX.
 HOOGHBROECK Karel, Jr, 250.
 HOOP (d') Felix Henri, konservator, XI.
 HUDTSEBAUT Jacques en Margriete, 2241.
 HUERNE (van) Lieven, Wwe, 2239.
 HUISMANS Guillaume, 2219.
 HUUGHE Christiaan, inwoner van Kaprijke, 1993, 2216.
 HUUGHE Joannes, 2023.
 HUWE Antoon fs Niklaas, 2245.
 HUWE David, 2242.
 HUWE Niklaas, 2182, 2183.
 HUYGHE Anna, 2028.
 HUYGHE Boudewijn, griffier van Heine, 2159.
 HUYGHE Gabriël, Wwe, 1991, 2132.
 HUYGHE Jakobus, te Kaprijke, 2014, 2241.
 HUYGHE Marie-Jakoba, begijntje, 2146.
 HUYGHE Pieter-Antoon fs Jacques, 2031-2032, 2037, 2040, 2042, 2045,
 2062, 2089, 2094.
 HUYSMAN Joannes fs Pieter, 2031.
 HUYSMAN Pieter, Wwe, 2023.
 HYFTE (van) Jan fs Guillaume, 2207.
 HYFTE (van) Judokus, 2039.
 HYFTE (van) Pieter Bernard, keurbroeder van E., 1180.

IJZENDIJKÉ, (Nederland, prov. Zeeland).
 — ambacht, 2012, 2023, 2031, 2252.
 — gemeente, 2065.

IMOLA (Bologna. Italië), 1601.

IMSCHOOT Arnout, schipper van E., 277, 278.

IMSCHOOT Jan, Laureins en Lieven, schippers te Maldegem en E., 278.

ISACIE, Meester Bernardus, licentiaat in de medecijnen te E., 224.

JAECX Pieter, 2269.

JAEGHERE (de) Jakob, poorter te Brugge, 2182.

JANNEKEN. huisvrouw van Christiaan Weynssuene, 2269.

JANSSENS Godelieve, 2029.

JANSSENS Lieven, 2076.

JECQUET François, 2274.

JERONIMUSPOLDER, polder te Watervliet, 1947, 2254.

JOHANNA VAN KONSTANTINOPEL, gravin van Vlaanderen, V, 4.

JONKVROUWPOLDER, polder te Watervliet, 1947, 2022.

KAAI, losplaats aan het Leiken te E., VI.

KANAAL VAN SCHIPDONK, VI.

KAPITALENDAM, 1796.

KAPRIJKE, (prov. Oostvl., arr. E.), V, VIII, 7, 9, 203, 214, 217, 234-235, 285, 395, 791, 800, 814, 1496, 1943, 1945, 1967-1972, 1974-1977, 1981, 1987-1988, 1991, 1993-1995, 1997, 2004, 2008-2009, 2011, 2014, 2025-2028, 2032, 2044, 2046, 2049-2050, 2052-2055, 2057, 2061-2065, 2068-1069, 1082, 2090-2092, 2096, 2099, 2101, 2103, 2105, 2117, 2120-2122, 2158-2060, 2164-2165, 2167-2168, 2271, 2283, 2295.

KAPRIJKS VAARDEKE, 2168.

KAREL DE GOEDE, graaf van Vlaanderen, VI.

KAREL IV, koning van Spanje 399.

KASSEL, (Frankrijk, Dép. Nord), 91.

KEINGIAERT Josephus Augustinus, heer van Lembeke, 2288.

KEMPE Pieter fs Gillis, 2191.

KERCKHOVE (van) Karel, sluismeester, 1735.

KERCKHOVE (van) Kornelis en Tanneken, 2241.

KERREMANS Jan-Frans, Meester, pastoor-deken van E., 239, 1603-1604. 1687.

KERREMANS Willem, onderpastoor van E., 1688.

KERSELAAR, gehucht van Kaprijke, 2039.
 KEYSER (de) Kornelis fs Kornelis, 2194, 2196.
 KLARAPOLDER, polder te Watervliet, 2030.
 KLEINE BEERBEK te Adegem, 2187.
 KNECKELAERS Lievijne, 2130.
 KOKSIJDSE GAT, 1506.
 KROMBRUGGE, heerl. te Merelbeke, 2268.
 KRUISKENSSTRAAT te Sint-Laureins, 2002.
 KRUISPOLDER, 1947.
 LAERE (van) Isabella Jakoba, 2038.
 LAERE (van) Pieter, 2034.
 LAERE (van) Simoen, 2220.
 LAET (de) Helena Joanna fa Pieter, 2069.
 LAËT (de) Joanna, 2135.
 LAET (de) Katharina fa Pieter, 1171.
 LAET (de) Pieter, griffier te Lembeke, 2025, 2201.
 LAMBRECHT Bernard, 2115.
 LAMBRECHT Jan fs Mattheus, 2227.
 LAMBRECHT Jan, Wwe, 2069.
 LAMBRECHT Noël, 2002.
 LAMBRECHT Pieternelle fa Gillis, 2012.
 LAMPAERT Christoffel, ontvanger van E., 689, 1495.
 LAMPAERT Christoffel fs Christoffel, 1490-195, 1505.
 LAMPAERT Jan, inwoner van E., 1501.
 LANCKAERT Pieter, 2054.
 LANDTSCHOOT (van) Pieter fs Boudewijn, keurbroeder van E., 203.
 LANTSCHOOT (van) Kornelis, hospitaalmeester, 1664.
 LANDTSNYSER (de) Jozef, schout van E., 492.
 LANGE DAM te Sleidinge, 2235.
 LANGEMARK, (prov. Westvl., arr. Ieper), 2273.
 LAPORTE Christiaan. 2141.
 LAROS Adriaan, 2198, 2200, 2204-2205, 2255.
 LATEUR (de) Adriaan, 1501.
 LAURIJNPOLDER, polder te Watervliet, 2262.
 LATIJNSE SCHOOL te Eeklo, 240.
 LEBEQUE Jan-Baptist, Wwe, 2044.

LEFEBURE Guillaume, herbergier te Gent, 2098, 2153.

LEFER Judokus, baljuw van E., 1490-1494, 1497.

LEFFINGE, (prov. Westvl., arr. Oostende), 2098, 2153.

LEGGHE Jakobus fs Lieven, 2082.

LEGHERE, leenhof te Vlamertinge, 2282.

LEIE, 278.

LEISCHOOT, heerl. te Oostwinkel, 2231-2232.

LEMBEKE, (prov. Oostvl., arr. E.), V, VIII, 6, 136, 381, 800, 1498, 1731, 1745, 1748, 1750, 1860, 1933-1938, 1941-1942, 1967, 2001, 2046, 2052, 2176, 2259-2260, 2288.

LEMBERGE, (prov. Oostvl., arr. Gent), 2087.

LEMEIRE Pieter, 2205.

LENDONK, heerl. te Kaprijke en Bassevelde, 1976, 1987.

LENS (de) Guillaume-Antoon, heer van Kerkhove te Kaprijke, 2165.

LETUWE, leenhof te Langemark, 2273.

LESVOIEN, familie te E., 197.

LETTER (de) André, XIII.

LEUCK, familie te E., 198.

LEUVERS Katharina, 2060.

LIEVE, III, 270-271, 278, 2290.

LIEVENS Laureins, 2220.

LIEVENS Lievijne, Wwe Albert Haerens, 235.

LILLE (de) Bonaventura, 2213.

LINDE, wijk te Sint-Jan-in-Eremo, 2049.

LIPPENS, familie te E., 2.

LIPPENS Anna, 2138-2139.

LIPPENS Bernard, rustend priester te Kaprijke, 1975, 2048, 2138, 2139.

LIPPENS Jan fs Lukas, 2015, 2017-2018, 2089.

LIPPENS Jan fs Pauwel, 2259.

LIPPENS Joris, 2238.

LIPPENS Petronella, 2138-2139.

LOEYS Pieter fs Arnout, 2252

LOMBARTSIJDE, (prov. Westvl., arr. Oostende), 1975.

LOO (van) Hendrik, 2078, 2080.

LOOTYNS Charles, landmeter, 1664.

LOVENDEGEM, prov. Oostvl., arr. Gent), 147, 235, 1663, 2233-2238, 2277.

LUCK, familie te Kaprijke, 1943.

LUCK Anna Kornelia, begijntje, 2148.

LUCK Goris, 2249.

LUCK Magdalena fa Jan, 2247.

LUCK Niklaas, keurbroeder van Kaprijke, 2283.

LUCK Petronella fa Daneel, 2076.

LYBAERT Hans, 2286.

LYVIN Petrus, familie te E., 194.

LYVIN Petrus Jakobus, familie te E., 195.

MAELANTS Theodorus, pater, 2198.

MAELCAMP, baron, VIII.

MAENHAULT Elisabeth, 2215.

MAERTENS Ivo Benoit, notaris, 2150.

MALDEGEM (ambacht), (prov. Oostvl., arr. E.), omvatte de huidige gemeenten Maldegem, Adegem en Sint-Laureins, VII, 141-142, 219, 803, 1732, 1787, 1796, 1986, 1989-1990, 1992, 1996, 1999-2000, 2002-2003, 2013-2016, 2018, 2021, 2037-2040, 2042, 2045, 2048, 2056, 2072, 2074-2075, 2089, 2100, 2111, 2141, 2160, 2177, 2180-2195, 2197-2207, 2210-2218, 2290.

MALDEGHEM (van) Jaspas 2191.

MARCQ Pieter, echtgenote, 2083.

MARCQ Pieter fs Pieter, 2085-2086.

MARECHAL, XIII.

MARTENS Jakob fs Jan, marktschipper, te E., 272.

MARTENS Joanne, Marie en Pieter, 2140.

MARTENS Pieter, inwoner van E., pointer, 396, 486.

MARTENS Pieter,, 2014.

MARTENS Pieter fs Vincent, 2194, 2196.

MARTENS Pieter, te Lovendegem, 2234.

MARTYN Francies, Wwe, 2086.

MARTYN Jan, 494.

MASSAERT Pieter, pointer, 486.

MATTHEUS, Engels kolonel, 771.

MATTHYS Elisabeth, Wwe P. de Schrijver, 2033, 2035-2036.

MATTHYS Jan, 1996.

MATTHYS Johanna Komelia fa Kornelis, 2089, 2138.

MATTHYS Maria, 2000.

MATTHYS Niklaas, inwoner van Kaprijke, 1496, 1989.

MEERESONNE Johanna-Marie, Wwe Pieter Verstraete, 222.

MEERSCHMAN Marie, Wwe Lieven Verschelde, 2003.

MERELBEKE, (prov. Oostvl., arr. Gent), 1981, 2087, 2268.

MESTDAGH Engel, 2004.

MESTDAGH Simoen, 2032.

METSER Jan-Baptist, 2005.

MEULEMEESTERE(de) Joos, 1994.

MEY (de), familie te Kaprijke. 1943.

MEY (de) Jan-Baptist, penningmeester van de Oostpolder, heer van Waterland, 1953-1956, 1962-1963.

MEYER (de) Lieven, 1950.

MEYER (de) Pieter, 2232.

MEYERE (de) Jan, 2012.

MÉYERE de Pieter fs Filiép, 2012.

MIDDELBURG, (prov. Oostvl., arr. E.), 2263.

MIDDELBURG (Zeeland), 1941-1942.

MINDERBROEDERS (paters), 240.

MOENS Andries, 2136.

MOENS Bernard, 2011.

MOENS François, Wwe, 2190.

MOENS Jakoba fa Andries, 2009, 2021.

MOERSHOOFDE te Sint-Laureins, 2005, 2021.

MOERSTRAAT te Kaprijke, 2026, 2032.

MOERWEGESTRAAT te Adegem, 2000.

MOL (de) Antoon fs Stefanus, 2052.

MONFLIJN, Hollands kolonel, 773.

MONTHLERY (Frankrijk), 1601.

MORTIER, familie te Kaprijke, 2129.

MORTIMORE, Engels luitenant-koonel, 772. Zie ook : Essex.

MOTTE (de la) Glaude, Ir, 2231.

MUYNCK (de) Magdalena. Wwe Charles de Blauwe, 2016.

NEELEMANS Edward, Eeklose geschiedschrijver, burgemeester 1882-85, V, VI, VII, X, XII, 4, 6-7, 117-118, 120-121, 141, 243, 259, 285, 288, 381-382, 399, 482, 509-510, 820, 973, 1788.

NEERVOORDE te Waarschoot, 2233.
 NEVE (de) Joannes, 2061.
 NEVE (de) Joos fs Jan, 2203.
 NEVE (de) Marianne fa Bernard, 2082.
 NEVELE, (prov. Oostvl., arr. Gent), 2264.
 NEYT Adriaan fs François, 2051.
 NEYT Zeger, 1812.
 NIEUWPOORT, (prov. Westvl., arr. Veurne), 2269.
 NIJMEGEN (Vrede van), 95.
 NOIRMONT (de), baron, kolonel, 776.
 NOODT (van der) Leonardus Matthias, baron van Kieseghem, heer
 Boekhoute-ambacht, 2288.
 NYCKERE (de) Jakob, 2189.
 OBSTAELE (van) Hubrecht, 2212.
 OEDELEM, (prov. Westvl., arr. Brugge), 800.
 OEREN, (prov. Westvl., arr. Veurne), 2271.
 OKEGEM, (prov. Oostvl., arr. Aalst), 2278.
 OOSTAKKER, (prov. Oostvl., arr. Gent), 2280, 2281.
 OOSTBURG (Nederland, prov. Zeeland), 1506.
 OOSTENDE, 2006.
 OOSTHOEK, te Sint-Laureins, 2013, 2015.
 OOSTKAMP, (prov. Westvl., arr. Brugge), 800, 2265.
 OOSTPOLDER, polder te Sint-Jan-in-Eremo, 1947, 1949, 1951-1964,
 1966.
 OOSTVLETEREN, (prov. Westvl., arr. Ieper), 2272.
 OOSTWINKEL, (prov. Oostvl., arr. Gent), 2219-2232, 2286.
 OOTEGHEM (van), 1943.
 OOTEGHEM (van) Joris fs Jan, 1991.
 ORANJE (prins van), 769.
 OUDBURG, 2287.
 OUDE GEINUNDEERDE «BOSCHKENS» DIJK, 2022.
 OUDEMANPOLDER, polder te Waterland-Oudeman, 1947, 2022.
 OUTRIJVE (van) Franciskus, 2059.
 OUTRIJVE (van) Gisbertus François, 2041, 2043, 2060.
 OUTRIJVE (van) Jakobus, 2019-2020, 2022, 2024, 2029-2030, 2034.
 OVERLOOP (van) Pieter, ontvanger van E., 402, 496, 498-501, 687,
 689.

OVERTVELT (van) Joannes, 2117.
PAPE (de) Elisabeth, 2131.
PAPE (de) Ingelbert, penningmeester van de Oostpolder, 1951.
PAPE (de) Jan fs Jan, 1995.
PAPE (de) Jan fs Vincent, 1986.
PAPE (de) Joanne-Marie, 2144.
PAPE (de) Pieter, 2011, 2108.
PAPE (de) Susanna en Vincent fs Jan, 2007.
PAPEJANS, 2284.
PARIJS, 1601.
PARIJS (van) Pieter, 2222.
PASSEGEULE, 1506, 1947.
PASSENDALE. (prov. Westvl., arr. Ieper), 2273.
PATTYN Jan, Wwe, 2076.
PATTYN Livinus fs Jan, pastoor te Leffinge, 2098.
PAU (de) Jan, ontvanger te E., 689, 797.
PAU (de) Jan fs Pieter, te Waarschoot, 2221.
PAUW (de) Gillis, 2204.
PAUW (de) Pieter, 2206
PAUWELS Arnout, 2226.
PAUWELS Jan, 2027.
PAUWELS Joos, inwoner van E., 283.
PAUWELS Maria, 2279.
PAUWELS Pieter, 261.
PAUWELS Pieter, 2079, 2231.
PEERS Marten, 2210.
PEETERS,raadsheer, 2287.
PHILIPS François, 2020.
PHILIPS Jan, inwoner van het Eiland, 1506.
PIERSSENS Sofie, 2167.
PIET (van der), kolonel, 792.
PIETERHEYNS Vincent, 2255.
PIETERS Joanne, Wwe Jan van Zele, 686.
PIETERS Pauwel, inwoner van E., 304.
PILKEM, heerl. te Ursel, 206.
PIRO Felix, inwoner van E., 1508.

PLASSCHE (van) Pieter, 2217.
 PLEIN of Veld te Kaprijke, 2168.
 POTTER (de), archivaris, XII, 2.
 PRAET (van) Janneken fs Hendrik, 2207.
 PRAET (van) Kornelis, inwoner van E., 1505.
 PRINCE (de) François, 2053.
 PYCKE Willem, Jr, 2254.
 PYNCKEL Pieter Kornelis fs Pieter, keurbroeder van E., 1179.
 QUICKELBERGHE (van) Pieter, 2215.
 RAEDT (de) Benoni, X.
 RAEDT (de) Pieter, X.
 RAMAN, notaris te Gent, 2050.
 RAMSKAPELLE, (prov. Westvl., arr. Veurne), 2269-2270.
 RAVERSCHOOT : Zie Eeklo en Adegem.
 RESPANIDE Hyacint, 137.
 RESPANY Marianus Karolus, Jr, 492.
 REU (de) Pieter, 2008.
 REYNOUDT Adriaan, 2256.
 RHETORIKA H. VINCENTIUS te E., 201.
 RIELAND, heerl. te Kaprijke, 1976, 1987.
 RIËTBEKAKKER te Kaprijke, 2011.
 RIJSEL (hospitaal), 1729.
 RIJSELDREEF te Kaprijke, 2165.
 RIJSWIJK (Vrede van), 99.
 RODENBACH Ferdinand, heelmeeester te Roeselare, 1504.
 ROESELAREPOLDER, polder te Sint-Margriete, 1947, 2252, 2254.
 ROGGHE, Dr. P., V, VI, XIII.
 ROGIERS Frans, 233.
 ROGIERS Jan, Wwe, 213.
 ROGIERS Jan-Baptist, inwoner van E., 235.
 ROMBAUT, 2284.
 ROME, 1601.
 RONSELE, (prov. Oostvl., arr. Gent), 2219-2230, 2286.
 RONSSE Susanna, Wwe Joris Heymaere, 2010.
 ROO (de) Jan, 503, 765.
 ROS, Engels kolonel, 775.

ROUCK (de) Marie-Anne, 2075.
 RUBBENSAKKER te Kaprijke, 2027, 2109.
 RUDDERS Martine, jonkvr., Wwe Jakob de Cueninck, (s), 2268.
 RYCKAERT Adriaan, Wwe, keurbroeder van E., 210.
 RYCKAERT Elisabeth, 1994.
 RYCKAERT Jan fs Niklaas, 2227.
 RYCKAERT Pieter, 2225.
 RYCKBOSCH Judokus, pastoor te Sint-Jan-in-Eremo, 2058.
 RYCKE (de) Daneel fs Jacques, 2000.
 RYCKE (de) Francies, 2038.
 RYCKE (de) Joos, inwoner van E., 257, 488, 810.
 SCHAMP Guillaume, te Gent, 2064.
 SCHAUTEET Pietemelle, 2002.
 SCHELDE, 278.
 SCHEPPER (de) Z. E. H., XIII.
 SCHEPPER (de) Joannes fs Jan, 2043.
 SCHEPPER (de) Jozef-Serafien, schepen van Eeklo, X.
 SCHIETERE (de) dict Damhoudere Françoise, 1954.
 SCHOLLAERT Jacques, 2134.
 SCHOONACKER (van) Jan, 2192.
 SCHOORMAN, konservator, XII.
 SCHOORMAN Jan, baljuw van E., 1930.
 SCHRIJVER (de) Jan, nijveraer te E., X.
 SCHRIJVER de) Jan, 2226.
 SCHRIJVER (de) Pieter, Wwe, 2033, 2035-2036.
 SCHUERMAN Andries fs Jan, 2259.
 SCHUYTER (de) Louis Norbert, notaris, 2149.
 SEYMANSTRAAT te Gent, 2047.
 SIJSELE, (prov. Westvl., arr. Brugge), 800.
 SIMOENS Jakobus, 2017.
 SINOY Marten. deurwaarder, 819.
 SINT-ANNAPOLDER, polder te Watervliet, 2250.
 SINT-BARBARAPOLDER, polder te Watervliet, 2250.
 SINT-BLASIUSKAPEL te Chastres, 1601.

SINT-JAN-IN-EREMO, (prov. Oostvl., arr. E.), 235, 1179, 1946, 1948-1949, 1993, 2003, 2016, 2023, 2031, 2037-2039, 2043, 2049, 2058, 2072, 2074, 2095, 2179, 2182, 2252.

SINT-LAUREINS-TEN-BLOKKE, verdwenen parochie onder Sint-Margriete, 2033.

SINT-LIEVENSPOLDER, polder te Sint-Margriete, 1947, 2012.

SINT-MARGRIETE, (prov. Oostvl., arr. E.), 1506, 2012, 2254.

SINT-NIKLAAS-WAAS, 2266, 2267.

SINT-PIETERSDIJK (bij Aardenburg), 1927.

SINT-PIETERSKAPELLE, (prov. Westvl., arr. Oostende), 2153.

SLACHMAN Passchine, 2234.

SLEEWAGHEN (van) Judokus, 2072.

SLEIDINGE, (prov. Oostvl., arr. Gent), 2099, 2233-2238, 2277.

SLEPENDAMME, verdwenen haventje ten N. van Aardenburg en ten W. van Sluis, VII.

SLEPENDAMMEWATERING, V, VII, XIII, 1730-1942. (passim).

SLUIS (Nederland, prov. Zeeland), VII, 2033, 2035-2036.

SMET (de) Antoon, 2260.

SMET (de) Charles fs Pieter, prokureur te E., 1172.

SMET (de) Gillis, griffier van E., 1532.

SMET (de) Jacques, penningmeester van de Oostpolder, 1957-1959, 1964.

SMET (de) Jan, griffier van de Keure van Sleidinge, 2277, 2287.

SMET (de) Lieven, 2206.

SNICK Joris, 2255.

SNOUCX Johanna, 2266.

SOMPEL (van den) Jan-Baptist, advocaat, ontvanger van het kapittel van Doornik, 402, 496.

SPANJE, 93, 95, 99, 820.

SPEECKAERT - SPEECQUAERT Elisabeth, 2055.

SPEECKAERT - SPEECQUAERT Jan fs Vincent, 1997.

SPEECKAERT - SPEECQUAERT Janneken, Wwe Vincent de Causse-maker, 2068.

SPEECKAERT - SPEECQUAERT Katharina, 2134.

SPEECKAERT - SPEECQUAERT Maaiken, 2133.

SPEECKAERT - SPEECQUAERT Vincent, Wwe, 2132.

SPEETEN (van der) Jr Jan, heer van Eeklo (1626-1649), V, 820.

SPELEERS Bernard fs Guido, 2088.
 SPITTAEL Jan, ontvanger van E., 681-682, 689, 763.
 SPITTAEL Pieter, keurbroeder van E., 207.
 STAELENS Engel, 2096.
 STAELENS Gillis fs Jaspar, keurbroeder van E., 1173.
 STAELENS Jakob, inwoner van E., 140.
 STAESSENS Gillis, Hans en Margriete, 2248.
 STANDAERT Cecilia en Josina, 2004.
 STANDAERT Franciska, 2101.
 STEENBURGTIENDE, te Sint-Pieterskapelle en Zande, 2153.
 STEENE (van de) Jorine, begijntje te Gent, 2216.
 STERRE, herberg te Watervliet, 2251.
 STEYAERT Guillaume, Wwe, 2048.
 STEYAERT Joris, 2199.
 STEYAERT Livina, 213.
 STOCKMAN Jan, inwoner van Lembeke, 1939.
 STRAATSBURG, 1601.
 STRAETEN (van der) Jan, 2233.
 STROOBANT Arnold, inwoner van E., 140.
 STROOMSTRAAT te Kaprijke, 2050.
 SYMOENS Jan, 279.
 TESSELE (van) Joanna, jonkvrouw, 2268.
 THIENPONT Albert en Theresia, schoolmeesters te E., 241.
 THIENPONT Joanna Maria, 2046.
 THOMAS VAN SAVOOIE, gemaal van Johanna van Constantinopel, 4.
 THYS Pieter fs Hendrik, 2077.
 TISSON Antoine, koopman te Doornik, 2050.
 TOLIENAERE Jan, 2107.
 TOURNY, XIII.
 TRIOCHE (de) Jeronimus, ontvanger-generaal der koninklijke domeinen,
 2277.
 URSEL, (prov. Oostvl., arr. Gent), 223, 2077.
 URSEM (van) Ingelbrecht, ontvanger van de Slependamwatering, 1895,
 1928.
 VAERNEWIJCK (van), familie te E., 2.
 VEEMARKT te Gent, 2243.

VELD of plein te Kaprijke, 2168.

VELDEKEN Jan, 2018.

VELTGANC(K) Jacques, ontvanger te E., (1616), 766.

VELTGANC(K) Jakobus, baljuw en ontvanger te E., 12, 119, 261, 283, 492, 684-685, 764, 799.

VELTGANC(K) Jan-Baptist, advocaat te E., 119, 137, 497, 685, 688, 805,

VELTGANC(K) Mattheus, 2186-2187.

VERBRUGGHE Jan, 300.

VERBRUGGHEN Antoon, burgemeester van E., 1896, 1930.

VEREERTBRUGGHE Jan, 2250.

VEREERTBRUGGHE Marten, 2248.

VERENIGDE PROVINCIES der Nederlanden, 231, 1931, 1941.

VERGAUWE Christijne, 1992.

VERGELO, leenhof te Oostvleteren, 2272.

VERGULT Jan, 515.

VERHAEGHE Jan-Baptist, 2106.

VERHAGHEN Bertelmus fs Adriaan, 2071.

VERHOUSTRAETE Arthur, VIII.

VERLEYEN Abraham, 2247.

VERLOOCK Jan fs Daniël, 2013, 2015.

VERMAST Jakobus te IJzendijke, 2065.

VERMEERSCH Ivo-Marie, geneesheer te Meulestede, 2147.

VERSCHELDE Lieven, Wwe, 2003.

VERSLUYS Guillaume, 2008, 2011.

VERSLUYS Petronelle, 2142.

VERSTRAETE Daniël, VIII.

VERSTRAETE Pieter, keurbroeder te E., † te Watervliet, 222.

VERVAET, deurwaarder, 496.

VERVAET Franciskus, 236.

VEURNE, 2271.

VEURNE-AMBACHT, 2269-2270.

VIJDT (de) Joos, 1989.

VIJVERE (van de) Isabella, Wwe Pieter Huysman, 2023.

VINDERHOUTE, (prov. Oostvl., arr. Gent), 2178.

VITSE Livinus, meester-kleermaker te Kaprijke, 2025.

VLAMERTINGE, (prov. Westvl., arr. Ieper), 2282.
 VLASSEN BROEK (van) Jakob, 1507.
 VLEGHER (de) Joos fs Joris, 2237.
 VLOTSTRAAT te Kaprijke, 1496.
 VOOREN (van) Adriaan fs Pauwel, 1999.
 VOOREN (van) Jan, 2133.
 VOOREN (van) Jan, inwoner van E., 1499.
 VOOREN (van) Jan-Baptist fs Joris, 2026.
 VOOREN (van) Pieter, 2049.
 VOORHOUT, heerl. te Oostakker, 2280.
 VOORSTRAAT te Kaprijke, 2025.
 VOS (de) Charles fs Jacques, 1940.
 VOS (de) Pieter fs Jan, 2211-2212.
 VREDEGERECHT te E., XII.
 VREESE (de) Adriaan, 1505-1506.
 VRIENDT (de) Janne, Christoffel Wwe, Marie Catharina, Maria Kornelia, 2014.
 VRIESE Adriaan fs Klaas, 2239.
 VRIESE Joanna Ursula, 2022.
 VULDERE (de) Pieter, 1996.
 VYNCKE Niklaas, 2223.
 WAARSCHOOT, (prov. Oostvl., arr. Gent), 206, 2175, 2219-2230, 2233-2238, 2277, 2286.
 WAERHEDE (van de) Joanna fa Albertus, 2077.
 WAESBERGHE (van) Marie-Franciska en Norbertus, 2245.
 WAESBERGHE (van) Norbertus-Anthonius fs Hubertus, licentiaat in de medicijnen, 1174.
 WAETERMEULEN Jakob, brouwer te E., 1508.
 WAETSENS Jakobus. Livina, Livinus en Pieter, 2027.
 WALDACK Marie-Thérèse, 2079.
 WALLANDT, heerl., 1172.
 WALLE (van de) Isabelle, 2092.
 WALLE (van de) Pieter, inwoner van Sint-Laureins, 2005.
 WALSCHE (de) Judokus, 2026.
 WARRENS Adriaan fs Jan, 2181, 2184-2185.
 WATERDIJK, heerl. te Bassevelde en Watervliet, 2010, 2071, 2262.

WATERLAND-OUDEMAN, (prov. Oostvl., arr. E.), 207, 219 ,1180,
 1956, 2051, 2060, 2079, 2081, 2166.

WATERVLIET, (prov. Oostvl., arr. E.), 210, 222, 1945, 1985, 2007,
 2010, 2019-2020, 2022, 2024, 2029-2030, 2034, 2041, 2059, 2076,
 2083, 2085-2086, 2088, 2098, 2116, 2160-2161, 2164, 2166, 2168,
 2247-2251, 2285.

WAUTERS Bernard, 2025.

WELVAERT Paul, inwoner van E., 487.

WESTSTRAAT te Oosteklo, 2288.

WESTVLETEREN, (prov. Westvl., arr. leper), 2272.

WEVER (de) Kornelis, 2049.

WEWAERE (de) Jan en Josijnken fi Geraart, 2235.

WEYNSSUENE Christiaan, 2269.

WIEME Bernardus te Kaprijke, 2063.

WILDE (de) Katarina, echtgenote van Jan-Frans de Zutter, keurbroeder
 te E., 218.

WILLE Pieter, 1489.

WILLE Pieternelle, 2081.

WILLEMART Julien, 2274.

WILLEMS Anna, echtgenote Francies de Croocq, 1501.

WILLEMS Arnout, 2236.

WILLEMS Arnout fs Laureins, 2236.

WILLEMS Elisabeth, 1501.

WILLEMS Jakob, 1496.

WILLEMS Jakobus, 2055.

WILLEMS Jakob, Wwe, 503.

WILLEMS Joannes, landmeter, 142, 1745.

WILLEMS Kornelia, echtgenote Adriaan de Lateur, 1501.

WILLEMS Theresia fa Adriaan, inwoonster van Kaprijke, 1981.

WISKENSSTRAAT te Kaprijke, 2165.

WISPELAERE (de) Joos, 380.

WITTEVRONGHEL Joris, 2250.

WITTEVRONGHEL Maaïke fa François, 2262.

WOESTIJNE (van de) Francies, 2091.

WOESTIJNE (van de) Pieter, 2091.

WOLTERS, VII, 1788.

WULFSHOEK te Kaprijke, 1994.
 WULGAERT Paulus, 2097.
 WUYTS Koleta Gertrude, Wwe Servaas Bouckaert, IX.
 WYFFELS Antoon, XIII.
 WYFFELS Carlos, dr. XIII.
 WYME Maria, 2166.
 WYNSBERGE (van) Antoon, bakker te Watervliet, 2166.
 YMAN, familie te E., 2.
 YMAN Jacques, Mr, advocaat en baljuw te E., 225, 516.
 YMAN Jan, keurbroeder van E., 2180-2181, 2184-2185.
 YMAN Niklaas, ontvanger van E., 516, 680, 2241, 2261, 2267.
 YMAN Vincent fs Klaas, 2180.
 YSEBRANT Amout, heer van Rieland, 1987.
 YSEBRANT Jozef, heer van Lendonk en Rieland, 1976.
 ZANDE, (prov. Westvl., arr. Oostende), 2153.
 ZAUTERE (de) Jan-Pieter, schout van Boekhoute-ambacht, 2059, 2100,
 2118-2119, 2162.
 ZAUTERE (de) Maria-Theresia, 2088.
 ZAUTERE (de) Pieter, Wwe, 2128, 2166.
 ZELE (van) Jan, baljuw van E., 686.
 ZIERIKZEE (Nederland, prov. Zeeland), 1488.
 ZOETAERT Laureins, sekretaris van de schepenen van Gedele te Gent,
 492, 505.
 ZOETAERT Pauwels, 2186.
 ZOETE Magdalena, familie te E., 195.
 ZOETEBROEK, familie te E., 2284.
 ZOMERGEM, (prov. Oostvl., arr. Gent), 213, 2077.
 ZOOMERE, familie te E., 198.
 ZUIDAKKER te Kaprijke, 2046.
 ZUTTER (de) Jakob, 1498.
 ZUTTER (de) Jan Frans, keurbroeder van E., 218.
 ZUTTERE (de) Johanna Maria, 2005.
 ZUYLEN de NIJVELT (van) Jacques, Jr, te Brugge, 1939.
 ZWAAN, herberg te Bassevelde, 2257.
 ZWIN, VII.

INHOUDSTAFEL

INLEIDING	V
KEURE VAN EEKLO (GRIFFIE-ARCHIEF)	14
Hoofdstuk I. — Algemeenheden	14
Hoofdstuk II. — Bestuurlijk archief	14
A. <i>Administratie</i>	14
1. <i>Wetgeving</i>	14
2. <i>Personeel</i>	15
3. <i>Resoluties</i>	16
4. <i>Briefwisseling</i>	16
5. <i>Verzoekschriften</i>	17
6. <i>Kommissies</i>	17
7. <i>Plakkaten, edikten, ordonnanties en reglementen</i>	17
8. <i>Geschillen</i>	18
B. <i>Grondgebied</i>	19
C. <i>Bevolking</i>	20
1. <i>Tellingen</i>	20
2. <i>Parochieregisters</i>	20
3. <i>Indices</i>	24
4. <i>Keurbroederschap</i>	24
D. <i>Politietoezicht en veiligheid</i>	27
E. <i>Onderwijs</i>	28
F. <i>Landbouw, nijverheid, handel en verkeer</i>	28
G. <i>Pleinen, wegen en waterlopen</i>	32
H. <i>Openbare gebouwen</i>	33
I. <i>Financies</i>	33
1. <i>Lasten en schulden</i>	33
2. <i>Aandeel in de kwoten</i>	34
3. <i>Land- en kwoteboeken</i>	35
4. <i>Tienden</i>	36
5. <i>Belastingen (Ommestellingen)</i>	36
6. <i>Aksijnzen en imposten</i>	40
7. <i>Stadsrekeningen</i>	40
8. <i>Speciale rekeningen</i>	46
J. <i>Militaire zaken</i>	47

Hoofdstuk III. — Rechterlijk archief	51
A. <i>Vrijwillige rechtspraak</i>	51
1. Grafelijk leen	51
2. Wettelijke passeringen	51
3. Konstituties van renten	54
4. Wezerij	55
5. Konditiën van verkopen	61
B. <i>Rechtspraak in geschillen</i>	62
1. Prokuraties en borgstellingen	62
2. Dagvaardingen	62
3. Ferieboeken	62
4. Verbalen	63
5. Informatiën en Enkwesten	63
6. Furnissemten en konsignaties	64
7. Civiele sententies	65
8. Adviezen van rechtsgeleerden	65
9. Vrijwillige Veroordelingen	65
10. Kriminele justitie	65
11. Processen	66
12. Tenuitvoerleggingen	68
a. Namptissemten	68
b. Verkopen bij dekreet	68
c. Klachten en saisissemten	69
d. Gerechtskosten	69
Hoofdstuk IV. — Armeuzorg en kerkelijke inrichtingen	70
A. <i>Algemeenheden</i>	70
B. <i>Armeuzorg</i>	71
1. Bezittingen	71
2. Armenrekeningen	71
3. Diverse stukken	72
4. Hospitaal	72
C. <i>Parochiekerk</i>	73
1. Personeel en inrichting	73
2. Kerkgebouw en mobilair	74
3. Kerkrekeningen	74
4. Oktrooien, imposten en rechten	74
5. O. L. Vrouw-altaar	74
6. St-Vincentiusaltaar	75
7. St-Anna-altaar	75

3. Broederschappen	75
a. Broederschap van het H. Sakrament	75
b. Broederschap van de H. Drievuldigheid	75
c. Broederschap van St-Elooi	75
D. Rekoletten	76
E. <i>Afgeschafte kloosters</i>	76
SLEPENDAMMEWATERING	77
Hoofdstuk I. — Algemeenheden	77
Hoofdstuk II. — Bestuur	77
A. <i>Algemeen Beheer</i>	77
B. <i>Belastingen</i>	78
C. <i>Werken</i>	80
D. <i>Rekeningen</i>	81
1. De ganse watering	81
2. Afdeling Eeklo-Lembeke	81
Hoofdstuk III. — Inbeslagnemingen	83
Hoofdstuk IV. — Processen	83
ARCHIEF DE COOREBIJTER	85
VARIA	106
INDEX VAN PERSOONS- EN PLAATSNAMEN	118
INHOUDSTAFEL	146

*Aan Dirk Tieleman ter nagedachtenis
van zijn vader.*

DE PRIORIJ VAN ELMARE

De Priorij van Elmare, afhankelijk van St-Pietersabdij te Gent, werd in 1144 gesticht in de omgeving van het hedendaagse Waterland-Oudeman en verdween in de overstromingen van 1375.

«Van den Vos Reinaerde» heeft de priorij van Elmare in een wijdere kring van belangstellenden geïntroduceerd, doch het valt erg te betwijfelen of zulks als een aanbeveling mag gelden, vooral in onze tijd die de kunst van tussen de regels te lezen tot een uiterste verfijning heeft gebracht. Hoewel Reinaert geen kwaad van Elmare vertelt, hebben fantazierijke critici toch heel wat vermoed...

Wij willen ons houden aan de nuchtere prozaïsche werkelijkheid en aan de hand van documenten pogen een oprecht beeld te schetsen van de ontwikkelingsgang van zulk een priorij in onze poldergewesten.

Gelukkig zijn er nog heel wat documenten voorhanden. In een streek herhaaldelijk door overstromingen geteisterd, werd telkens de toestand grondig gewijzigd en zijn bijna alle oude sporen weggevaagd. Aldus leveren deze documenten ons waardevolle gegevens over de geschiedenis van deze polderstreek en kunnen wij de ontwikkeling van deze priorij nagaan in verhouding en in haar afhankelijkheid van haar levensmidden.

Bijna alle documenten komen uit het archief van de St-Pietersabdij te Gent : enkele eigen charters naast een vrij groot aantal losse gegevens in rekeningen en regelingen betreffende de goederen en rechten van de abdij in deze gewesten. (1). Een oude verzameling van begiftigingsstukken der-

(1) Deze documenten werden reeds vroeger verzameld door wijlen Dr E. TIELEMAN. Wij mochten zijn documentatie gebruiken, wat onze taak zeer verlichtte. Wij brengen hiermede dan ook een dankbare hulde aan het werk van deze te vroeg ontvallen vriend en stichter van de Heemkundige Kring van het Meetjesland.

zelfde abdij, het «Liber Traditionum» (2) bevat enkele stukken over Elmare, terwijl de meeste documenten overgedrukt zijn door A. Van Lokeren. (3). Enkele heel bijzondere gegevens worden geleverd door de «Annales Elmarenses» (4), een kleine kronijk, wellicht rond 1350 door een monnik van Elmare samengesteld aan de hand van oudere handschriften. De belangrijkste documenten drukken wij als «bewijsstukken» in bijlage af.

Oorspronkelijk is «Elmare» de naam van een riviertje en volgens Dr. Gijsseling (5) betekent het woord : germ. alha, elha - eland + maru, «natuurlijke waterloop in zeeleigebied».

De juiste ligging van de priorij aanwijzen is niet zo eenvoudig. Deze was gelegen in een gebied dat in 1376 verdronk, waar eerst in het begin van de 16^e eeuw de Hieronymuspolder (1502) en de Oudemanspolder (1526) bedijkt zullen worden, om weer onder water te lopen in 1570 (Brandkreek) en drooggelegd te worden in 1775. Zo wordt dit geweest een zoekplaatje. Op een kaart van Frans Vande Velde uit 1542 (6), waarvan wij een gedeelte afdrukken, lezen wij nog «Elmare landt» in het noorden van de Hieronymuspolder en in de nabijheid van de zuidoost van de Oudemanspolder. Een weinig naar het oosten staan een paar gebouwen, nieuwe hoeven na de indijking van 1502 gebouwd op een hogere plaats, waar mogelijks de vroegere gebouwen van de priorij hebben gestaan. De heer Daniel Verstraete, na opzoeken en een grondig onderzoek ter plaatse, situeert de oude priorij op Nederlands grondgebied, juist over de grens, links van de weg Waterland-Oudeman naar Waterlandkerkje en meent langs de Elmareweg de loop van de vroegere rivier Elmare te mogen trekken. (7).

(2) Uitgegeven door A. Fayen, *Liber Traditionum sancti Petri Blandiniensis*, F. Meyer-Van Loo, Gent, 1906.

(3) A. Van Lokeren, *Chartres et documents de l'abbaye de Saint Pierre*, Gent, H. Hoste, 2 delen. 1869-1871.

(4) Het handschrift berust in de Bibliotheek van de Universiteit van Gent en werd uitgegeven in : Philip Grierson, *Les Annales de St-Pierre de Gand et de St-Amand*, Brussel, Comm. Royale d'hist. Palais des Academies, 1937.

(5) Dr M. Gijsseling, *Toponymisch Woordenboek* (vóór 1226) deel I, blz. 312, Belg. Universitair Centrum voor Nederlandistiek, 1960.

(6) R. A. Gent, Kaarten nr 617.

(7) Een voortreffelijk overzicht over de streek geeft D. Verstraete, *Geteisterde dorpen in het noorden van het Meetjesland*, Appeltjes v.h. Meetjesland, 1957, blz. 77-107 met verwijzingen en rectificaties op het degelijk werk van Dr. M. K. E. Gottschalk, *Historische Geografie van Westelijk Zeeuws Vlaanderen*, 2 dln. Assen. Van Gorcum, 1955-57. Zie ook D. Verstraete de bespreking van het 2^e deel van Dr Gottschalk's werk in *Ons Heem*, jg. 14, nr 6, 1960.

Fragment uit de kaart der Zuidzeepolders door François van den Velde, 15-12. (R.A. Gent nr 617). Geschreven tekst bij de cijfers : 1. Elmare landt. 2. joos houck. 3. den blauwen paelsteen secedende de thiende tusschen mijnheere van st pieters, capittel van doornick en van watervliet. 4. Venus berch. 5. plaetse daer den vlienderboom plach te staene. 6. jan meuwens. 7. paelsteen. 8. Hatereynsen (?) huus van brugge.

Stichting van de priorij.

Een ietwat breedvoerige beschrijving van de stichting vinden wij alleenlijk in de «*Annales Elmarenses*» (8). Wij drukken de volledige tekst als bewijsstuk I af en geven hier het voornaamste in vertaling.

«Op 17 maart 1144 begon Notholdus, monnik van St-Pietersabdij te Gent, met toelating van de abt Zeger en met de goedkeuring van graaf Diederik, in Vlaanderen teruggekeerd (uit de kruisvaart), met de ontginning van een plaats, welke naar de naam van een aldaar vloeiende waterloop Elmare wordt genoemd. Hij begon met het oprichten van geschikte woongelegenheden ten behoeve van de dienaren Gods, alsook van een kapel, welke hij met de hulp van God en van de heilige Maria en dank zij de aalmoezen van de gelovigen kon voltrekken en waarin hij de eerste mis mocht zingen op het feest van de ten-hemel-opneming derzelfde glorieijke Maagd. Deze kapel, 18 jaar later met de aanpalende dienstgebouwen door het vuur verteerd, werd door Ascricus, de opvolger van de heer Notholdus luisterrijker hersteld».

Op deze beschrijving volgt het afschrift van een charter van de bisschop van Noyon-Doornik, Simon van Vermandois : «Ik Symon, bij Gods genade bisschop van Noyon en Doornik, aan de monniken die tot lof van de Hemelkoningin zich nu en later verenigd hebben op de plaats Elmare geheten, naar een aldaarvloeiende waterloop van dezelfde naam. Ter ere van de H. Drievuldigheid, van de heilige Maria altijd maagd en van geheel de hemelse heirschaaar, tot eigen zieleheil en dat van mijn voorzaten en opvolgers, sta ik toe van aldaar al het goede te doen dat kan verwezenlijkt worden zonder schending van de kerkelijke wetten en in vrede met de naburige priesters : de levenden aanvaarden, de doden begraven, de zieken zalven, de belijdenis ontvangen van de geheime zonden of van de openbare fouten, zonder het recht van de bisschoppen te verminderen. Ik verzoek hen te ijveren om zowel de geestelijken als het volk te verbeteren, opdat in alles God zou verheerlijkt worden. Wie hen zal weldoen weze gezegend, wie echter opzettelijk en hardnekkig hen kwaad zou berokkenen weze vermaledijd».

De steun en de goedkeuring van de graaf van Vlaanderen werd eveneens bevestigd in een grafelijk charter, waarvan het origineel bewaard is gebleven (9). Hoewel het stuk ongedateerd is, moet het natuurlijk dateren van vóór de stichting, wellicht van 1143. (plaat I en bew. II).

(8) Grierson, o.c. blz. 108-109, zie bewijsstuk I.

(9) R. A. Gent, Fonds Stt-Pieters, Charters nr 206. Zie bewijsstuk II.

«Aan allen zij kennis gegeven dat Wij op aanvraag van de godvrezende man Notholdus, monnik van St-Pieters te Gent, aan God en aan de heilige Maria, moeder van God, opdragen, ongeveer 20 bunder moerland gelegen naast de waterloop Elmare geheten, om aldaar een kapel te bouwen ter ere van de glorierijke maagd en tot gebruik van de broeders die aldaar in de dienst van God werkzaam zijn en dit met zulke vrijdom, dat niemand de vermetele durf hebbe van op voornoemde grond, deze broeders, hun woongelegenheid of latere bijgebouwen, enige last te berokkenen of zelfs met enige belasting te bezwaren of te eisen dat als borg zou gesteld worden voor enige verhandeling van goed (koop), zolang als de proost van dit huis beloofde de hem voorgelegde betwistingen te vereffenen... Getuigen : Rudolf, kastelein van Brugge Robrecht, kastelein van Aire, Eustachius van Grammene, Robrecht van Landast, Reinald van Aire».

Met deze drie documenten, uitgaande van het klooster, van de bisschop en van de graaf, zijn wij biezonder goed ingelicht over de stichting van deze priorij. Het loont wel de moeite deze uitzonderlijke inlichtingen wat uitvoeriger te beschouwen.

Over de toestand van streek en landschap vernemen wij dat de graaf 20 bunder moerland schenkt, gelegen naast de waterloop Elmare. Door de naam «moer» wordt de algemene toestand van het landschap getekend : het is laag land en grond waar het veen nog aan de oppervlakte ligt in tegenstelling met «woestinen», waar bijna geen veen meer voorhanden is. Echte grote moeren in de zin van turfputten zijn ons aldaar niet bekend en in de rekeningen van Elmare komt het steken van turf niet voor. Er is een betrekkelijk regelmatige waterloop met een oude germaanse naam, wat dus weer wijst op een binnenlands landschap met een oude, zij het beperkte, bewoning. Deze streek was voorheen niet onbewoonbaar, men kan er onmiddellijk in de nabijheid van de waterloop een woongelegenheid oprichten, zonder voorafgaande werken als bouwen van dijken of graven van kanalen ; de kloosterlingen moeten enkel de grond zorgvuldig bewerken (excolere). Deze streek moest zelfs reeds bewoond zijn, anders konden de Benedictijnen, Notholdus en zijn metgezellen, daar niets verrichten, want zij zijn geen eremijten noch grondontginners (als de Cisterciensers), maar hebben vooral de zielezorg op het oog en als dusdanig komen zij zich enkel vestigen, waar reeds een bewoning is. Treffend eveneens hoe weinig schenkingen de jonge priorij in de streek ontving. Is het geen bewijs dat de grond aldaar reeds te goed, te kostbaar en hoopvol renderend was om hem zo maar weg te geven.

Deze streek was geen oerwoud of geen ondoordringbaar moeras, maar een gebied welk nog niet op grote schaal ontgonnen was en dus nog maar een kleine wijdverspreide bewoning en fragmentarische ontginningen kende.

Wie ooit een van die onmetelijke laaglandgebieden gezien heeft, zal heel goed begrijpen dat een intensieve ontginning niet mogelijk is door enige alleenstaanden, maar heel wat handen vraagt en gelijktijdige werking.

De trek en de jacht voor de intensieve ontginning van dit noorderlijk laaggebied krijgt in het begin van de 12^e eeuw een snelle ontplooiing. In de steden is de bevolking snel aangegroeid en gans de ruimte binnen de muren is ingenomen door woonhuizen en werkplaatsen. Aldus moet de voedselvoorziening van buiten aangebracht worden en de steden worden grote afzetgebieden voor landbouwprodukten. Waar vroeger de landbouw-opbrengst maar voor eigen gebruik of binnen de grenzen van het domein werden aangewend, wordt nu de landbouw ook stilaan een nijverheid en de produkten gaan als koopwaar in de handel. Weldra volstaan de gronden in de omgeving van de steden niet meer en de handelaars zoeken vrije gronden buiten de domeinen om er graan, vlees en wol te produceren. De groei van de bevolking op het platteland dwong eveneens tot het zoeken naar nieuwe levensruimten en de uittocht naar het nieuwland was voor vele boeren een vrijkomen uit de lijfeigenschap en een kans om een eigen toekomst te veroveren.

De oude landadel en onproductieve ridderschap ging ten onder op hun versnipperde domeintjes en moesten hun bezit overlaten aan de rijke handelsmagnaten. Deze nieuwe heren bekommeren zich niet om feodale rechten, maar beogen enkel opbrengst en handelswaar. Zij kunnen verdragen dat de boer er eveneens wel bij vaart en zich een eigen erf uitbouwt. In afwachting dat een grondige bewerking de gronden tot bouwland omvormt liggen zelfs de woestinen open voor de schapenteelt, dat is vlees voor de steden en wol voor de nijverheid, welke weldra haar kantoren langs heel de zuidelijke rand van dit gebied zal doen oprijzen (laken-nijverheid te Eeklo, Kaprijke, Lembeke).

Aldus kent dit noorderlijk gebied een toevloed van bedrijvige mensen, ver afgelegen van bestaande parochies en niet dicht genoeg in groep wonehend om zelf parochies uit te maken, er is een bevolking maar geen domein of gezagdrager, geen parochies of zielzorg.

Wij kunnen ons het ontstaan van deze priorij heel goed voorstellen.

De St-Pietersabdij had in de streek van IJzendijke reeds land bezittingen en kwam voorzeker heel dikwijls in betrekking met de handelslieden, die wellicht herhaaldelijk moesten wijzen op de noden van die bevolking, de grote afstand van kerk en priester, het gemis aan zielzorg. Konden daar enige paters komen, ze zouden gemakkelijker in hun eigen levensonderhoud kunnen voorzien en een eigen uithating uithouwen, de mensen zullen graag helpen.

Zo trekt Nothold, die wellicht zelf uit de gentse handelsmiddens stamde ⁽¹⁰⁾ met enkele kloosterlingen naar Elmare om er een klooster op te richten, de zielzorg waar te nemen en er goed te doen. Het is geen grootse onderneming maar pionierswerk en een gewaagd avontuur. Twintig bunder moerland, de zegen van de bisschop en de bescherming van de graaf, het is al iets om te beginnen, maar de taak is niet te onderschatten.

In de brief van de bisschop wordt de stichting te Elmare als iets heel vaags en onbepaald voorgesteld : een geestelijke gemeenschap welke aldaar de zielzorg van de bewoners zou waarnemen. Het heeft nog geen naam, het is geen abdij, geen priorij of geen parochie, eenvoudig omdat het aanvankelijk nog niet aan een van die instellingen kan beantwoorden en de tijd moet uitwijzen wat het worden zal.

Hun zending is «al het goede te doen dat kan verwezenlijkt worden» en daartoe worden hun brede machten en rechten verleend, ook al de parochierechten, doch in vrede en vriendschap met de naburige parochiegeestelijkheid. Het is een niemandsland zonder afgebakende grenzen, een gebied met verbrokkelde ontginningen waarvan de verspreide bewoners nog geen echte gemeenschap uitmaken, te ver afgelegen en moeilijk bereikbaar voor de omliggende parochies. Alles is hier dus nog in wording.

Het charter van de graaf wijst eveneens op een nieuwe ontginning waarvan het welgelukken problematisch blijft. Uit dit gebied waar het braakliggend land aan de graaf toebehoort, schenkt hij 20 bunder en de nieuwe bewoning en stichting krijgt bijzondere immunitetsrechten en staat onder de grafelijke bescherming. Deze kern, welke ook een sociaal-economische rol in de ontwikkeling van dit gebied moet vervullen, dient gevrijwaard tegen alle mogelijke aanmatigheden, welke in zulk ongeordend gewest en zonder eigen gezagdragers gemakkelijk oprijzen.

Op 17 maart 1144 wordt het werk ingezet. Tegen halfvoorst heeft men reeds een kerkje met een verblijfplaats voor de monniken klaar gekregen en kan de prior de stichting inhuldigen met een plechtige mis op het feest van O. L. Vrouw-ten-hemelopneming.

Gezien de grote afstand van St-Pietersabdij te Gent en tevens naar de eigen aard van een benedictijnerstichting, heeft deze priorij een betrekkelijk zelfstandig bestaan en zullen wij het voor de eerste eeuw moeten stellen met de enkele gegevens uit de eigen kloosterkroniek.

In 1159 sterft de prior Notholdus en hij wordt opgevolgd door Ascherik. Een paar jaar nadien (28 april 1162) wordt zowel de kerk als alle

(10) Volgens J. Mansion, *Oud-Gentsche Natuurkunde*, 's Gravenhage, Nijhoff, 1924. blz. 45 komt de naam Nothold buiten Vlaanderen nauwelijks voor, doch herhaaldelijk in Gentse documenten.

dienstgebouwen door brand vernield. Kerk en klooster waren voorzeker in hout opgetrokken en vormden een aaneengesloten geheel. De prior Asscherik herbouwt kerk en klooster nog mooier en beter dan voorheen. Hij sterft in 1175 en wordt door Zeger opgevolgd.

De heropbouw van de kerk is beëindigd in 1176 en zij wordt op 16 september van dat jaar door Everard d'Avesnes, bisschop van Doornik, gewijd. Prior Zeger sterft in 1198 en Reingerus volgt hem op.

In die halve eeuw is er geen aangroei van het kloosterdomein, eenvoudig omdat zij niets meer gekregen hebben en ook niet genoeg verdiend om nieuwe grond aan te kopen. Niets gekregen, want zij komen zich niet vestigen in een gebied waar de grond waardeloos is, maar waar deze geëerd wordt om de mogelijke opbrengst. De omgeving behoort evenmin aan een grote heer, die over grond beschikt welke voor hem niet renderend is en dus niets verliest met er wat van weg te geven. De bezitters hebben juist die gronden aangeworven omdat zij voor hen winst konden betekenen, het was een investering van kapitalen en een handelaar schenkt zijn kapitaal niet weg. Er was niet zo heel veel te verdienen op 20 bunder land om daarmee een kerk met kloostergebouwen te onderhouden en ook een aantal (wellicht 7 à 8) kloosterlingen in het leven te houden. Schijnbaar waren zij er nog slechter aan toe dan de parochiepriester, die moest kunnen beschikken over een hoeve met ongeveer 15 bunder land. Daarbij komen nog wel de tienden van de omgeving, doch aanvankelijk zullen dit wel magere tienden geweest zijn. Wij geloven echter niet dat het klooster werkelijk in nood verkeerde, want de omgevende bezitters, handelaars en boeren, zo zij niet gemakkelijk grond of kapitaal schonken, toch deelden zij gemakkelijk van hun winst. Doch dat bracht het klooster in een toestand van afhankelijkheid en het stond niet meer zo vrij tegenover de invloeden en de wedijver van buiten.

Wij kennen maar één enkele begiftiging. In 1192 heeft Reimarus, monnik van St-Pietersabdij, 4 gemeten land in de nabijheid van Elmare aangekocht voor 12 ½ mark en 25 deniers als lot (verkooprecht-belasting-cijns). Deze 4 gemeten schenkt hij aan de kloosterlingen van Elmare in gebruik en eigendom mits zij jaarlijks 1 mark en de cijns aan de overste van St-Pieters zullen betalen, ten behoeve van de zieke kloosterlingen, met de toelating van de abt en de toestemming van het kapittel (tekst bijlage III). Wij zullen dan telkens deze gift in de rekeningen van de infirmerie terugvinden. ⁽¹¹⁾.

(11) Fayen, o.c., blz. 219 : «*Redditus de infirmaria 1234 : prepositus de Helmare in natale domini 1 mar de terra quam Reimarus emit.. Prepositus de Helmare 20 sol.*

Het heeft zijn belang de innerlijke organisatie van zulke kloosters wat nader te belichten. Doorgaans was ieder Benedictijnerklooster oorspronkelijk zelfstandig en niet afhankelijk van een moederklooster. Doch kleine nederzettingen blijven nog min of meer bij een hoofdklooster aanleunen. Zo werd Elmare niet gesticht als eigenlijke filiaal van St-Pieterabdij, maar met toelating van de abt bevestigt een monnik er een nieuwe kloostergemeenschap (*cella*), om er de zielzorg van de omwonende gelovigen waar te nemen. Aldus is het een priorij onder leiding van een eigen overste, de prior. Voor heel de 12^e eeuw zien wij hoe hier de priors telkens tot aan hun dood aan het hoofd blijven van het klooster. Wellicht werden zij door hun medebroeders verkozen. Wij kunnen ze dan ook niet aanzien als eigenlijke proosten of tijdelijke en vervangbare oversten door St-Pieters aangesteld en die enkel als plaatsvervanger of zaakgelastigden van de abt kunnen optreden.

In de geest van de stichter, de H. Benedictus, moesten ook bij de Benedictijnen alle ambten en diensten in het klooster door kloosterlingen vervuld worden. Doch de omstandigheden en de uitbreidingen van het klooster geboden dikwijls beroep te doen op leken en sommige ambten (*ministeriales*) gaan stilaan over in de handen van leken — zelfs gehuwden met eigen bezit — en worden erfelijke lenen. Doch het klooster is een gesloten gemeenschap en al wie op enige wijze in dienst van het klooster staat, wordt aanzien als behorend tot de abdij en opgenomen in de kloostergemeenschap (*familia*).

Aldus bieden de kloosterlingen een grote verscheidenheid. Naast de eigenlijke monniken die een langdurige opleiding hadden genoten, eeuwige geloften hadden afgelegd en priester waren gewijd, waren er «*conversi*», op latere leeftijd ingetreden en «*oblati*», die zich in de dienst van het klooster stelden. Vele waren aldus enkel verbonden door een gelofte van gehoorzaamheid aan de overste en kregen een of andere taak of ambt in het klooster, vooral in de stoffelijke en naar buiten gerichte bedrijvigheden. (12).

Elmare komt ons voor als een vrij zelfstandig klooster, dat dus in zijn eigen bestaan moest voorzien, zo in het recruteren van de kloosterlingen als in het beheer van het stoffelijke. Het aantal priester-monniken is er voorzeker niet bijster groot (ook niet nodig) en de stoffelijke zorgen en bezigheden kregen er noodzakelijkerwijze een groter aandeel dan wenselijk, waardoor de «*oblati*», die toch kinderen zijn van families met zucht naar

(12) Zie daarover een merkwaardige studie van Dom Ursmer Berlière, *La familia dans les monastères bénédictins du moyen-âge*, Bruxelles M. Lamertin, 1931.

winst en macht, gedurig voor de verleiding stonden om hun familiale belangen op de voorgrond te brengen of zelfs de speelbal te worden van de plaatselijke machthebbers. Er groeien daar naar het einde van de 12e eeuw grote machthebbers die hun machtsgreep ook uitstrekken over de weerloze kloosters en zich de kerkelijke tienden eenvoudig toe-eigenen.

Een document van 1197 (tekst bijl. IV) werpt een schril licht op toestanden uit die tijd en heeft te meer waarde daar het spreekt over de onmiddellijke omgeving van Elmare. Het luidt in vertaling : «In 1197 heeft de heer Reingherus van Praet, daar hij 2 schoven der tienden van al zijn land in Isendijke bezat, deze aan St-Pieter in aalmoes geschonken en is door ons met zijn echtgenote Isabella in de broederschap (de familia) opgenomen. Daarenboven worden beide bij name opgenomen met de zielen van alle overledenen (in memento) in de mis voor overledenen welke dagelijks in de kapel van de H. Katharina gezongen wordt en de heer Reingherus, zo hij wenste ons kloosterkleed te dragen, zal hij het verkrijgen».

Het geslacht van Praet behoort tot de groten van het graafschap en is tevens heer geworden van Watervliet en omgeving. Zijn goederen in Isendijke zullen wellicht meerdere plaatsen van de omgeving bestrijken, wat later het ambacht van Isendijke zal worden, en de omgeving van Elmare heel dicht benaderen. Hij is dus een van de machthebbers uit de streek, die zijn bezit netjes heeft uitgebreid en zich zelfs de 2/3 van de tienden heeft toegeëigend. Daarin had hij eenvoudig de algemene stroming gevolgd en zich meester gemaakt van alle rechten over heel zijn machtsgebied. Spoedig komt er reactie en worden de tienden teruggeëist, maar de restitutie verloopt moeilijk en traag en zonder kwetsen... als een vrome schenking. Reingherus staat vrij spoedig de tienden af en wellicht om het goede voorbeeld en mede uit dankbaarheid, wordt hij tot weldoener uitgeroepen en opgenomen in de kloostergemeenschap, monnik in heel brede zin. De schenking wordt echter niet gedaan aan Elmare, de dichtsbijgelegen rechthebbende maar aan St-Pietersabdij te Gent, machtig genoeg om de rechten op te eisen van de priorij, die toen reeds in feite haar zelfstandigheid had verloren.

Het einde van de 12^e eeuw was een periode van woelingen en verwarring. Na de dood van Philips van de Elzas zijn het gezag en de orde heel wankelbaar, de oude rivaliteiten duiken weer op, de machtigen bevechten malkeer met wapens en kuiperijen en ook de kloostertucht wordt alom door opstandigheid geschokt.

Zo stond Elmare weerloos in die baaierd, bedreigd in zijn bestaanszekerheid en het moest zijn zelfstandigheid prijsgeven of ten onder gaan. Wat in de Reinaert terloops over Elmare wordt verteld, komt ons voor als getekend naar de werkelijkheid.

De prior Reingerus in 1198 aangesteld is de laatste eigen prior en schijnt spoedig van het toneel te verdwijnen. Wat later vinden wij aan het hoofd van Elmare, proosten van St-Pietersabdij, beheerders door de abdij aangesteld. Kon men aanvankelijk spreken van een kleine abdij, voortaan heeft het nog weinig van een eigenlijk klooster, het wordt stilaan een kloosterhoeve (*grangia*) met kerk, door enkele priester-monniken beheerd. Geen enkele schenking of zelfs restitutie wordt nog aan Elmare zelf gedaan. In 1212 tekent als getuige bij een schenking betreffende Berdinzant: Walter, priester van Elmare (13). In 1224 treedt Amandus op als proost van Elmare om de rechten van zijn tiendeschuur te verdedigen.

De kerk van O. L. Vrouw te Elmare wordt hernieuwd en sierlijker ingericht in 1244 door proost Laurentius en in 1245 ingewijd door de bisschop van Doornik (14). Wanneer St-Pieters in 1245 het recht over de schuren van Muinkwerpe en Pelkem afkoopt van Gosuinus Heile en zijn zuster voor een jaarlijkse rente, is deze «te ontvangen in het huis van Elmare uit de handen van de proost van hetzelfde huis». (15). Weer in 1248 spreekt men van «het huis van St-Pieters-Gent te Elmare». (16). In 1250 wordt Laurentius nogmaals als proost van Elmare vermeld (17) en dezelfde Laurentius betaalt voor St-Pieters aan Jan van Praet in 1258 de koopsom voor de tienden van Watervliet (18). Jan Storm geeft in 1277 de helft van de opbrengst van de meierij van de Schuere te Oostburg en Russchevliet aan St-Pietersabdij en zal dit voortaan in leen houden van St-Pieters; zulks geschiedt langs «Janne de Yserinnen tien tiden proest van der Elmaren». (19).

Dit alles geeft ons een duidelijk beeld van de omvorming van Elmare, waardoor St-Pietersabdij het oude klooster van de totale ondergang redt, maar het tevens omvormt tot een afhankelijkheid (ons huis) en een verzameltankantoor (ontvangerij en tiendeschuur) voor zijn inkomsten uit die streek. In de 13^e eeuw zal de machtige St-Pietersabdij de oude rechten welke aan het weerloze klooster ontfutseld waren weer opeisen en terugwinnen en eveneens de rechten, welke oude «ministeriales», als meiers en

(13) Van Lokeren o.c., Chartes nr 433.

(14) Zie anno 1244 *Annales Elmarenses*, bew. II

(15) Fayen, o.c., «*percipiendam ad domum de elmare per manum prepositi domus ejusdem*».

(16) Zie tekst bew. V.

(17) Fayen, 1250, *12 maii Laurentius de elmare prepositus*.

(18) Van Lokeren, o.c., Chartes nr 681.

(19) Van Lokeren, o.c., Chartes nr 877.

schuurbeheerders, zichzelf als erfelijke rechten hadden toegeëigend, opnieuw aan de abdij verbinden. Daardoor zal ook het rechtsgebied van Elmare worden uitgebreid en als ontvangerij heel de noorderlijke streek bestrijken.

Toch bleef Elmare nog een hele tijd de zielzorg waarnemen voor heel de omgeving, want in 1244 werd de kerk nog vernieuwd en dus nog als noodzakelijk en leefbaar beschouwd. Intussen was de omgeving bijna totaal ontgonnen en productief gemaakt, wat ook een bevolkingsaan groei moest betekenen. Nieuwe omschrijvingen duiken op als Abbekinspolder in Watervliet (1218), de wostine van Goswijn van Roeselare (1248) en meer andere. Ook nieuwe parochies zijn opgerezen als Osmondkerke, St-Niklaas in Varne en meer andere, in 1248 reeds afgepaald (bew. VI).

Belangrijke inlichtingen over de ontginning en de ontwikkeling van deze streek worden ons verstrekt bij de regelingen en betwistingen over de oude tienden en de novale tienden van de nieuwe gronden, want tienden slaan maar op opbrengst en dus op productieve gronden. Tevens vernemen wij nog heel wat over de rol en de werking van die «uithoven» der abdijen.

In 1224 wordt er een overeenkomst gesloten tussen de meiers van IJzendijke en de proost van Elmare over de inning van tienden (bew. V). Het gaat hier over de meiers van de abdij, oorspronkelijk de zetboer van de herenhoeve en weldra de rentmeester en opziener van de goederen. Deze ambten waren stilaan erfelijke voorrechten geworden. De rentmeester van het ambacht IJzendijke meende ook recht te hebben op het inzamelen der tienden van Elmare als behorend tot het ambacht en ze te doen brengen naar de schuur van Munkwerve. Doch de proost van Elmare achtte het redelijk die tienden in de schuur van Elmare te verzamelen, zoals gebruikelijk en ook omdat er vroeger tussen de meiers en de proosten een onderlinge regeling was getroffen, waarbij aan de meiers als vergelding voor hun recht jaarlijks een hoeveelheid gedorsen graan werd geleverd. De betwisting werd voorgelegd aan 3 scheidsrechters uit de streek nl. Willem, proost van St-Pieters op het goed van Russchevliet, Lidelmus Kempe en Philip Schouteet. Zij bakenen het tiendegebied van «het huis van Elmare» af.

Zo krijgen wij een treffend lijstje van akker-toponiemen : «In Egghenwerve 4 gemeten ; Onghenoges land 8 gem. ; Walterden land 3 gem. ; het land van broeder Ysen 2 ½ gem. ; Verdemaris land 4 lijnen (line = landmaat van 100 roeden) ; land van broeder Willem 2 gem. ; Ghebinen land 1 gem. ; in Wesemed ½ gem. (mede-made-meet = weiland-hooiland) ; in Diecmed 2 ¾ gem. ; in Arnoudsbulk 7 gem. ; Bedewulpen 7 gem. ; Gheilen med 4 ¼ gem. ; in Huyghenhoek 1 gem. en 64 roeden (?) ; Ysen Corxmed 6 gem. min 1 lijn ; Grote Coepmed 12 gem. ; Vadiendiec 3 gem. en 1 lijne ; in anderen Vadiendiec 1 gem. ; in Zandbulk 9 ½

gem.; Wiethoek 2 gem. (wiet = onkruid?); Oostover (oeverdam?) ½ gem.; Tetinen land 3 gem. met Lampsin Welvoet ½ gem.; in Tradezand op Spelemans hofstede 1 ½ gem.; in de strate 2 ¾ gem.; in Hughenhaude 5 lijnen; in Caulinspolder 2 ½ gem.; Reynoudhoek 7 gem.; van de moer 4 gem.»

Aldus hebben wij een beschrijving van de gronden in de onmiddellijke omgeving van het Elmaregoed, over een uitgestrektheid van ongeveer 100 gemeten of 60 bunders. Het tienderecht van Elmare blijft beperkt tot die hoeveelheid gemeten. In vergelding van het recht der meiers zal Elmare jaarlijks op O. L. Vrouw Lichtmis ½ hoed (inhoudsmaat) koren, ½ hoed tarwe en 1 ½ hoed haver betalen. De meiers staan een gebeurlijk meerder recht op die tiende af, als aalmoes aan Elmare. Het ging hier om een regeling over oude tienderechten.

Doch de novale tienden blijven nog een twistpunt. Van oudsher had St-Pieters — langs IJzendijke en vooral langs Elmare om — het personaat van heel de streek verkregen d.i. de kerkelijke inkomsten (beneficium, opbrengst, vooral de tienden) met de zielenlast. Doch dat kerkelijk rechtsgebied was aanvankelijk onbegrensd en breidde zich uit naarmate de aangroei van het bewerkte land... zolang er geen concurrenten waren. Daarnaast groeien nieuwe parochies, waarvan wij geen stichtingsdatum kennen, doch enkel hun bestaan vernemen bij een afpaling, welke eerst noodzakelijk blijkt wanneer de opbrengende gronden elkaar raken en die oude waarde-loze tussenlanden van belang worden en er dus moet uitgemaakt worden tot welke parochie zij behoren en wie het tienderecht mag opeisen. Toch bleven nog vrij grote stukken onontgonnen en braak liggen buiten de gevestigde afpalingen en wanneer deze in gebruik worden genomen heten zij novale of nieuwe gronden.

Aan wie die novale tienden toekomen is dikwijls moeilijk uit te maken en zulks geeft aanleiding tot betwistingen. In rechte behoren zij aan de Kerk en het is dan de bisschop, als hoofd van de regionale kerk, die er over beschikt. Hij kan ze dan aan de rechthebbende toewijzen of ze aan een kerkelijke instelling schenken.

Zoals wij hoger zagen hadden de grote machthebbers alle rechten op hun domeinen naar zich toegehaald, ook de kerkelijke tienden; en er is dus later heel wat restitutie te doen. Zo lezen wij in een stuk van 1213 (Van Lok, nr 436) dat gravin Johanna aan St-Pietersabdij de tienden van Biervliet terugschenkt, welke haar vader (Boudewijn) zich had toegeëigend. De bisschop van Doornik, Walter de Marvis (1219-1251) beijverde zich sterk om de oude kerkrechten weder op te eisen en de rechten van parochies en instellingen vast te leggen en te ordenen (afpalingen). Zo vernemen wij uit een stuk van 1249 (tekst bew. VI) dat de bisschop ook voor onze streek regelingen had getroffen, welke echter niet voldeden.

De parochies St-Niklaas in Varne, Osmondkerke en meer andere gelegen in de omgeving van het moergebied van Aardenburg en behorende tot het personaat van St-Pietersabdij waren afgepaald. Aldus werden de parochierechten en de tienden daarvan rechtmatig toegewezen aan St-Pieters. Doch de bisschop had terzelfdertijd regelingen getroffen voor de tienden der novale of nieuwe gronden, welke buiten de afgebakende grenzen der parochies waren ontgonnen. Deze tienden werden verdeeld in 1/3 voor de bisschop en de andere 2/5 aan het heringerichte kapittel van Doornik en aan het hospitaal van Rijsel. Tegen deze afpaling had St-Pietersabdij ernstige bezwaren en achtte zich benadeeld; daartegen had de abdijs dan beroep aangetekend bij het aartsbisschoppelijk hof van Reims.

Wij weten niet wanneer juist die afpaling is geschied en kennen evenmin haar juiste draagwijdte, daar wij de eigenlijke tekst niet meer bezitten, doch enkel een korte samenvatting en vertoog als aanleiding tot de nieuwe regeling. Elmare was geen parochie en haar juridictiegebied werd nooit juist afgepaald of werd beperkt tot de uitgestrektheid van haar domein. Novale gronden waren de aanwas of de nieuwe ontginningen na een afpaling verworven en werden gronden welke van oudsher aan het juridictiegebied van St-Pieters behoorden nu niet ten onrechte als novale aanzien omdat zij lagen buiten de nieuwe afgepaalde parochies? Hoe het ook zij St-Pieters achtte zich benadeeld omdat bij die afpaling tienden waarop zij meende recht te hebben (in de omgeving van Elmare en het ambacht IJzendijke) aan anderen waren toegewezen.

Er wordt nu tussen de partijen een minnelijke regeling getroffen, waarbij de wederzijdse rechten worden vastgelegd. «De tienden der woestine van Goswyn van Roeselare, gents poorter, welke woestine Nieuw Roeselare wordt geheten en de tienden van al de landen zuidwaarts gelegen van de grens der woestine tot de moer, alsook die van de moer zelf, zullen aan de bisschop, het kapittel van Doornik en aan het hospitaal van Rijsel toekomen».

Het tiendegebied van St-Pieters wordt nauwkeurig omschreven: «de landen gelegen van de grens van Goswijns woestine naar de zee toe, van dezelfde grens naar het huis van St-Pieters-Gent te Elmare, van het kruis dat staat aan het zuidoosteinde van de woestine, geheten Zuidoostkruis, in rechte lijn naar de moer zover als de tweede bijvang van de heer ridder Boudewijn van Watervliet zich uitstrekt en van daar recht naar Watervliet tot het begin der parochie Watervliet».

Deze novale tienden zullen echter maar ten volle aan St-Pieters toekomen, wanneer er 400 bunder van «het woeste» zullen ontgonnen zijn. Denkelijk gaat het om het gebied dat later St-Jan in de woestine zal worden en waarvan de ontginning in het vooruitzicht lag of reeds een aanvang had genomen. «Doch in deze landen — uitgezonderd de helft van de tweede

bijvang — waarvan geheel het bezit der tienden aan St-Pieters is toegewezen, zullen bisschop, kapittel en hospitaal de helft van de tiendenopbrengst genieten tot wanneer er — buiten de helft van de tweede bijvang — uit het onbewerkt land, waarvan St-Pieters om reden van nabijheid het tienderecht meende te hebben en welk land «twoeste» wordt geheten, 400 bunder zullen bewerkt en bezaaid zijn. Wanneer deze 400 bunder zullen opbrengen, zullen bisschop, kapittel en hospitaal geen recht meer hebben op enig deel van de tienden aan St-Pieters toegewezen, maar het volle recht verkrijgen over de tienden van die 400 bunder».

Weer later in de inventaris van de inkomsten der St-Pietersabdij uit 1281, krijgen wij een volledige opgave der inkomsten langs Elmare ontvangen (tekst bew. VII). Deze lijst geeft ons talrijke en belangrijke gegevens met de namen van de cijnsplichtigen.

Vooreerst hebben wij de bijdrage aan de cellaria van de abdij (econoomaat-centraal beheer van het bedrijfsleven en der eigendommen), waaraan de proosdij Elmare een globale som moet afdragen, de gewone jaarcijns van 5 ½ pond. Darna volgt : «Dezelfde proosdij betaalt voor heer Michiel van Lembeke over het land van Lamkin zoon van Weites, nl. 40 gemeten welke vrij gemaakt werden en in leen werden gegeven aan voornoemde heer Michiel, 6 pond 12 solidi». Het gaat hier wellicht over een deel van het domein van Elmare, dat dus niet meer door Elmare zelf wordt uitgebaat maar in leen is gegeven.

Over die heren van Lembeke weten wij niet veel, doch die familie leverde schepenen aan Brugge en Gent. Voorzeker verwierf die heer Michiel het leengoed te Elmare niet om er werkelijk als grote sinjeur te pralen, maar wel om er winst uit te halen. Volgens mededelingen ons welwillend verstrekt door Dr. Paul Rogghé, zijn de «van Lembeke's» magnaten uit de draperie. Aldus behoren zij tot de nieuwe adel uit de handelswereld. Zij trachtten voora eigendommen en gronden te verwerven in de woestinegebieden, geschikt voor schapenteelt en wolproductie. Hun kastelen waren geen burchten maar enkel «hoven» en uitbatingscentra, waarvan zij dan de titel voerden.

Een ander deel der opbrengst werd afgedragen aan de «infirmierie» van de abdij voor de zieke kloosterlingen. Naast de algemene bijdrage was er ook dikwijls een of ander bijdrage voor de infirmierie bij een schenking of gift bedongen, zoals wij vernamen bij de gift van Reimarus in 1192 (bew. III).

Dan volgt de reeks van de algemene inkomsten van velerlei aard, betaald in natura of in geld, voor heerlijke rechten (als domein was Elmare ook een kleine heerlijkheid), pachten en renten (erfelijke en aflosbare), en ook verdeeld in korenrenten (summa siliginis) en in geldrenten (summa

denariorum). De jaargetijden in het ambacht van IJzendijke zijn fundaties met last van jaargetijden. Wij krijgen de namen van de betalers van het jaargetijde (niet van de overledenen) gevolgd door de grondslag van de fondatie (bezet op hoeveelheid land of vaste som in geld).

Wij hebben hier maar een inventaris of korte opsomming der inkomsten en de verkorte opgave van het renteboek, waarin ieder artikel breder beschreven was, doch in zijn bondigheid geeft het ons toch een beeld van rijkdom en welvaart voor deze jong ontgonnen streek.

Voor die welvaart getuigen de snelle aangroei en de betrekkelijk talrijke parochies in dit nieuwland. De stichting van nieuwe parochies was doorgaans niet het werk van de bisschoppelijke overheid, maar ging uit van de bevolking. Eens dat een groep of machtige heer bij machte waren een kerk en het onderhoud van een priester te bekostigen, konden zij een eigen parochie tot stand brengen. De nieuwe heren en machthebbers waren geen feodale heren maar handelsmagnaten en boeren en in de keuze van de patroonheiligen van hun kerken tekenen zij zichzelf. Geen ridderheiligen als St-Martinus, de patroon der feodale en domaniale kerken, maar volksheiligen als St-Jan en Sint-Margriet of beroepsatronen als St-Niklaas (handelaars) en St-Laureins (turfstekers).

Aldus was in de 14^e eeuw Elmare geen geestelijk centrum meer voor de streek er was enkel nog een kerk of kapel voor de bewoners van het domein en het dienstpersioneel. In (1342 (bew. III) wordt de kerk nog hernieuwd, waarbij alleenlijk het oude koor bewaard bleef, en dit geschiedt door de zorgen van Johannes Pittin, abt van St-Pieters. Weldra is er zelfs geen vaste proost meer en geen kloosterling, maar het hele beheer wordt geleid van uit de abdij te Gent en de kerkdienst wordt gedaan door een kapelaan.

Het hof ter Elmare

Wij zagen de zelfstandige priorij overgaan tot een afhankelijke proosdij om nu in de 14^e eeuw enkel nog een der vele buitenhoeven van de abdij te zijn. Deze evolutie mag men niet als een teleurgang beschouwen, maar als een noodzakelijke aanpassing aan het levensmidden en de tijdsstromingen, het wisselen van de aanvankelijke pioniersrol in een woeste streek voor een belangrijke subsidiaire rol in de organisatie en de economie van een grote abdij.

Elmare was nu vooral een grote hoeve en de talrijke documenten, welke vooral bestaan uit rekeningen (20) bevatten belangrijke gegevens

(20) Zie R. A. Gent, Fonds St-Pieters 2° reeks bijzondere en algemene rekeningen waaruit wij excerpten geven.

over landbouweconomie en streekgeschiedenis in hun lijsten van pachters, renten, tienden, familienamen en plaatsnamen. Toch was het geen hoeve midden en naast alle andere en wij beperken ons tot het belichten van de bijzondere kenmerken waardoor zij zich onderscheidde en ons de betekenis en de eigen aard van een «uithof» van een grote abdij breder uittekent.

Deze eigen betekenis wordt ons voorgebracht in een pachtbrief van het goed Elmare uit 1340 ⁽²¹⁾. Daar het om een middelnederlandse tekst gaat drukken wij hem hier over in plaats van hem onder de bewijsstukken te plaatsen.

«Cont ende kenlic zi allen lieden die nu siin ende hier naar wesen zullen. Dat Everard Pieterssone ghenomen heeft te pachte jeghen onsen here den abt van sinte pieters bi Ghent thof ter Elmare met der lantwinninghe met der ettinghe (beweiding) vanden bossche met der molen ende met alle andre ghelegen diere toe behoren, te enen termine van neghen jaren die in ghinchen ende begonsten in sint jehannes avent te middenzomer int jaer ons heren als men screef dertiene hondert ende vertich in vormen ende manieren die hiernaer ghenomet ende ghescreven siin. Dat es te wetene dat die voerseide Everard pachtere gheven zal also lancghe als siin pacht gheduren zal enen cnape (bediende) diere ghezet wart als ontfanghere, eten ende drincken te sire tafele up sinen cost gheliic hem zelve utghenomen allene wiin. Ende dies cnape part forage ende datter toe behoort sonder allene erstoren (vergoeding). Ende wart zo zake dat onse here dabt voerseit zette heren over den cnape (iemand aanstelde in de plaats van de knaap) daer ter elmaren in den ontfanc, zo ware die Everard pachtere voerseit schuldech te ghevene over die houdinghe (onderhoud) vanden cnape onsen here den abt voerseit XII lb parisis sjaers. Ende alle forage te livereren die behouveliic zouden wesen zonder estoren 2 parden die die heren daer hebben zouden binne dien tiden dat si daer ontfanghere wesen zouden ende siin pacht gheduren (voortduren) zoude. Vort zo es schuldech de voerseide pachtere te ghevene also lancghe als gheduren zal siin pacht enen portier die gheset wart van onsen here den abt voerseit eten ende drincken gheliic zire mesnieden (huisgenoten) ende 30 schellinghen parisis sjaers over sinen dienst. Vort es schuldech de voerseide pachtere thof voerseit te voerziene van barninghen (branding) up sinen cost. Ende wart dat zake datter heren wunden vanden cloester zo zoude de voerseide pachtere schuldech wesen den heren die daer wunden over hare barninghe 2 last torve ende daarmede zoude die voerseide pachtere al quite wesen van alle dincgghen jeghen die heren. Vort es schuldech de voerseide pachtere onsen here den abt voerseit ende hem alle diere

(21) T. A. Gent, Abdij St-Pieters 2° reeks nr 1630.

comen zullen ten hove voerseit van zire kerken halven (vanwege zijn kerk) alzo dicke als zi comen binne sinen pacht vier daghe lanc te gadere ghedurende ende 2 daghen lancgher tons heren sabs redenlike zegghene van linwade, taillorbrode (schotelbrood), zout, loec (look), eniung (ajuin), beringhe ende forage sonder eerstoren. Vort wart zo zake dat ten hove ter Elmare came bisscop of andre prelaet, prince oft princekint daer of zoude die Everard pachtere voerseit hebbene ne ghenen cost ende wesen scadeloes. Vort es de pachtere voerseit schuldech elc jaers alzo langhe als gheduren zal siin pacht onsen here den abt voerseit 2 souffisante vette zuiin (zwijn) of 5 pond parisis der over te gheldene sjaers te elken sint Martins messe in den winter. Vort es besproken dat onze here dabt hebben zal de bate vanden duffhuse ende vanden boengarde te ziere herberghen boef (behoef) in dien tiden als hi ter Elmaren wesen zal. Vort es te wetene dat Everard pachtere voerseit hebben mach scoeinge van bomen daer niet ne scaet ende ne ghenen hau (kapping) no ettinghe (afgrazing) binnen den 2 eersten jaren daer hau zal hebben gheweset. Vort es de pachtere voerseit schuldech te latene tlant ten utgane van sinen pachte bezaiet gheliic dat hiet vant (vond) bezaiet ten ingane van sinen pachte. Dat es te wetene 18 gemete met roucghen (rogge) boven ghemeest ende dat dinne (dun). Item 5 ghemete met evenen (haver) item een half ghemet met vitschen ende tandere te ettinghen. Vort es over een ghedreghen tusschen onsen here den abt voerseit ende den pachtere voerseit dat die pachtere zal wesen ontfanghere vanden tienden ende van dat hi te voren ontfinc eer hi pachter was also langhe als onsen here den abt voerseit ende den pachtere ghenoughen zal ende hebben elc jaers also langhe als hi ontfanghere wesen zal in de name van pencione (pensioen) van onsen here abt voerseit der kerken kleder ende drie lb. groter tornoise. Vort es de voerseide pachtere schuldech te latene ten utgane van sinen pachte al stroe vanden zelve jare ende tmees (mest) gheliic dat hiet vant ten an comene. Ende es de voerseide Everard pachtere schuldech te houdene thof ende tgoud voerseit den termin voernoempt wel ende noyalike (zuiver) ende der in te doene dat te noyalen (eerlijke) pachter toe behort in de manniere dat voerseit es. Dese letteren waren ghemaket ende ghescreven int jaer voerseit smandaghes voer alre helegghen dach».

Aldus vernemen wij hoe het hof van Elmare een volldeige domaniale landbouwuithating was met akkers, weideland, bos met daarbij een molen en een duifhuis (voorrechten van heerlijkheden). Het is een pachthof doch er is geen pachtsom vastgesteld. Zijn pacht bestaat in een aantal dienstbaarheden, vooral het herbergen en voeden van personeel ten dienste van de abdij.

Aldaar verbleef een ontvanger of beheerder der abdijgoederen in het gewest, een bediende door de abt aangesteld. Wanneer echter de abt een

kloosterling of een functionaris van de abdij er als ontvanger zou aanstellen, moet de pachter de bediende in huur nemen en zijn loon betalen. De ontvangers moeten dan jaarlijks hun rekening van ontvangsten en uitgaven aan de opperontvanger van de abdij voorleggen. Zo is het hof tevens een kantoor en administratiebureel voor een uitgestrekt gewest (ambacht IJzendijke en Oostburg) met de ontvanger als rentmeester en beloper. Deze moest instaan voor het afsluiten van kopen en verkopen, regelingen met de openbare besturen, onderhoud van gebouwen, enz. Dit noodzaakte hem tot vele reizen en daarvoor moesten 2 paarden ter beschikking gehouden worden. Er was ook een portier door de abt aangesteld, wellicht een knecht voor al het werk dat niet rechtstreeks de hoeve betrof.

De pachter moet heel het hof van brandstof voorzien, maar wanneer er kloosterlingen of zaakgelastigden van de abdij op het hof intrek zouden nemen, moet hij hen enkel 2 last turf bezorgen. Wanneer de abt of iemand van de abdij gezonden te Elmare verblijft is de pachter gehouden deze op zijn kosten 4 of 6 dagen te voorzien van de gewone behoeften als lijnwaad (voor tafel en bed), tafelbrood, zout, ajuin, brandstof en paardenvoeder, kortom wat op zijn hoeve voorhanden is, doch niet de fijnere spijsen (vlees en specerijen) of drank. Bij bezoek van de bisschop, prelaat of prins is de pachter tot niets gehouden, doch hij moet de abt jaarlijks twee vette zwijns bezorgen. Ook de opbrengst van het duifhuis en van de boomgaard is voor de abt wanneer hij aldaar te gast is.

Kloosterhoeven als Elmare waren ook de afspanningen en pleisterplaatsen van abt, ambtenaren en grote heren op hun reizen of doortochten in de afgelegen gewesten. Aldus neemt het gastenkwartier of de herberg heel wat ruimte in en een eigen rubriek in de rekeningen. Als regelmatige posten komen voor de uitgaven «ter zadelrien van nyeuwen werke ende van boetewerke» of al hetgeen de uitrusting van paarden behoort, hetzij nieuwe stukken of herstellingswerken; «ter smessen» voor hoefijzers en reparatie van wagens; «te biere» en «ten spitale» voor ziekenverzorging en gezondheidszorg.

De herberg is niet alleen het gastenkwartier maar ook het handelskantoor en aldus komt onder deze rubriek in de rekeningen de aankoop van proviand voor de abdij van Gent. Elke uithof had zo voor enige speciale zaken te zorgen, die men gemakkelijkst ter plaatse of in de nabijheid kon bekomen. Voor Elmare is dat vooral wijn, vreemd bier, zout en haring. De wijn wordt doorgaans aangekocht te Damme: wijn«van petau» (Poitou), «rode gascoengen» (Gascogne), «clarets van petau»; jaarlijks ongeveer 50 vaten. Het vreemd bier wordt te Sluis gekocht; «wissemaers bier» (uit Wissem, Oostzeestad) ook «oesters bier» genoemd; enkele vaten. De haring hetzij tonharing of droge haring wordt in heel grote hoeveelheden (lasten

of duizenden stuks) gekocht te Damme. Het zout komt van Biervliet per schip naar Bouchaute, waar het in zakken gedaan wordt om naar Gent gevoerd te worden. Te Brugge koopt men specerijen aan als gember, kaneel, safraan, peper en pollaens was.

De hele opbrengst van de tot de hoeve behorende landerijen was voor de pachter en de veestapel was zijn eigendom. Hij kon dus een degelijk landbouwbedrijf uitbouwen en winst maken. Hier is de landbouw een nijverheid geworden en de voortbrengselen handelswaar.

De pachter is eveneens de ontvanger of verzamelaar van de tienden van heel het gewest en deze worden geborgen in de tiendenschuur. Daarvoor ontvangt hij van de abdij kleding en 3 pond groten. In de rekeningen van de tienden van Elmare vinden wij geen vermelding van landbouwprodukten welke naar Gent gevoerd werden; ze worden omgezet in geld, zodat ze waarschijnlijk in de handel gebracht werden. De opbrengst is zeer aanzienlijk en getuigt van een echte rijkdom in deze streek. In 1364 geldt de opbrengst 627 pond; in 1374 : 700; in 1375 : 799 om in 1377 te vallen op 433 pond.

De grote herstellingen aan het hof vielen ten laste van de abdij en komen dus voor in de rekening. Wij vonden echter geen vermelding van grote werken, meestal zijn het gewone onderhoudsherstellingen als «metsene an die houde huus, temmerne binnen den hove, temmermans an die mole gewrocht», dakherstellingen (stoppen van gaten en bekleden met vurst), enz.

Over de kerk van Elmare is voor de 14^e eeuw niet veel te vernemen, buiten de hogervermelde herstelling van 1342. In de pachtbrief van 1340 wordt er niet gerept van woonst of verblijf van een priester. Wij menen dat Elmare sinds lang niet meer diende als parochiekerk, omdat er op betrekkelijk korte afstand verscheidene parochies waren ontstaan en welke eveneens tot het patronaat van St Pieters behoorden. Vooral St Niklaas in Varne heeft de zielzorg als naastbijgelegen kerk overgenomen. De kerk was dus ten slotte maar een kapel meer voor het domein en waar bij sommige gelegenheden dienst werd gedaan door een priester uit de nabijheid of door een kloostering uit de gentse abdij tijdens een wisselvallig verblijf. In de rekening van 1375 lezen wij : «bet. van eenen capellaen die ter elmaren verdiende van sente jansmesse (24 juni) tote alrehelighen messe 3 lb.»

Voor de 14^e eeuw beperkten wij ons tot de gegevens betreffende het eigenlijke hof en die ons dienstig waren om de rol en de betekenis van het hof te belichten. Daarbuiten zijn er in de rekeningen (vooral in de tiendenlijsten) nog heel wat gegevens voorhanden over de topografie van de streek, doch dit valt buiten ons bestek.

Ondergang

Heel dikwijls werd de ondergang en de verdwijning van het Elmaregoed toegeschreven aan de bekende St Elisabethsvloed van 1404. Doch de jongste studies geven terecht 1375-1376 aan als datum van de ondergang. (22).

Wij hebben in de rekeningen lijsten van tienden, in secties verdeeld, welke aan St Pietersabdij toekwamen in de ambachten van IJzendijke en Oostburg nl. voor de jaren 1358, 1364, 1374 en 75, 1377-78 1380-81, 1384 tot 1388 en 1390. In de lijst van 1358 hebben wij de plaatsnaam van de tiendewijk met de naam van de schuldenaar en de opbrengst in geld. De secties «die poort», «die middelweghe» en de «nortbodem van der proostdie», worden gebruikt door Pieter Everard, de pachter van het hof en zo weten wij dat deze secties in de onmiddellijke omgeving van het hof gelegen waren. In de rekening over 1375 zijn de tienden van de twee ambachten ontvangen en dus niet vóór de oogst verdrongen. Voor 1376 is er geen rekening. In de rekening over 1377 zijn de tienden van het ambacht Oostburg wel ontvangen, doch in het ambacht IJzendijke is er enkel een volledige ontvangst van «westghaternesse» en van «mannenwech en basenhoec» en een kleine gedeeltelijke ontvangst voor «noorthughevliete» (6 s. 7 d. in plaats van 17 lb.) en voor «oost en westreimbrachtsdijc» (40 s. in plaats van 32 lb.). Dus is op het einde van 1375 heel het tiendegebied van het ambacht IJzendijke onder water gelopen.

Doch na de eerste vloed en doorbraak heeft men reeds een heel gedeelte teruggewonnen. Volgens de rekening over 1378 heeft men weer de tienden ontvangen voor «oester- en westerwasaert», «zuut- en noorthughevliete», «Cardewaghenhoec», «de noordhuele», «zuut- en noordbardine», «oost- en westghaternesse», «mannenwech en basenhoec», «de hyevene besuden en benoorden dyke». Voor een hele reeks wordt in dezelfde rekening geen ontvangst meer gemeld en in de volgende rekeningen staat naast het lijstje : «submerse sunt» of «verdrongen in tjaer '75». Dit zijn (met de namen der schuldenaars van 1358) : «Oestereenloope» (heer Walter), «Westereenloope» (Jan hanclees), «Caedzant» «Sente Marientie» (jan hanclees en heer walter), «Caerdenhoec» (pieter caulin), «die poort - die middelweghe - die noordbodem» (pieter everard), «tghe-meene» (wouter noyd), «Slabbaertshoec» (jan bloeme), «polre tser willems» (heer van watervliet), «tbodemkin» (heer joannes tant), «scurloop ter moerscure» (heer jan van roesselare), «knuutshoec» (heer jan van roesselare), «lobbenhoec» (arnoud tant), «westhoec» (heer petrus erenboud).

(22) Dr Gottschalk o.c., I blz. 165-166 en D. Verstraete o.c.

Het hof van Elmare was fel geteisterd en moest met het omliggend gebied totaal prijsgegeven worden en men zal het nog bruikbare materiaal overbrengen naar het goed Russchevliet, dat verder zal dienst doen als tiendeschuur en ontvangerij voor de noorderlijke gewesten. Zo vernemen wij uit de rekening van 1377 «bet. van der muele ter Elmaren te versettene ende te verveerne (verhuizen wegvoeren) te russchevliete, van een muelewal te scietene ende te makene van ysere ende van al datter toebehoorde 10 : 7 : 4.» En in 1390 : «lt. dat die capelle ter elmaren coste of te brekene ende thout te russchenvliete te bringhene ende die dechteghelen (daktichels) bi schepe ende te waghene met allen den costen daer toe ghedaen dragen 35 : 8 : 0.»

De vloed drong steeds dieper en breder het land in en in de plaats van Elmare kwam de «Guile». Zulks kan men zien op de afgedrukte kaart uit 1542 en zulks vermeldt ook de abt Gerardus in een nota over de nieuwe kerk van St Niklaas van Vaerne in 1553 gewijd ⁽²³⁾ : «Deze kerk is gelegen op 50 gentse roeden afstand van een plaats Elmare geheten. Die plaats eertijds «den Ellemare» geheten wordt nu «de Guele» genoemd en is gelegen aan de overkant van de woning van Judocus Clements, waar vóór de overstroming een proostdij was onder het gezag van St Pieters, Ellemare genaamd».

Deze streek wordt herwonnen als St-Hieronimusvolder maar de proostdij zal nooit meer herrijzen.

E. H. J. DE WILDE.

(23) R. A. Gent, St-Pietersabdij cart. 20, I, f° 93.

BEWIJSSTUKKEN

I

Uit «*Annales Elmarenses*» uitgegeven door Philip Grierson, *Les Annales de St Pierre de Gand et de St Aman*, Brussel, Palais des Académies, 1937.

Blz. 108.

1144. Anno incarnationis dominice millesimo CXLmo IV, indictione septima, Lodowico Francie imperante, Theodorico in Flandria principante, domno Symone Noviomensium atque Tornacensium episcopatum administratione, Sygero quoque ecclesie sancti Petri Blandiniensis sive Gandensis presidente, Notholdus predicite ecclesie monachus, cum licentia abbatis Sygeri, assensuque comitis Theodorici, in Flandriam profectus, locum qui ex nomine rivi ibi decurrentis Elmara dicitur XVI kal. Aprilis excolere cepit, et habitacula servorum Dei utilitati congrua edificare cepit, cum capella, quam Dei et sancte Marie adiutorio, fideliumque elemosinis consummans, primam in eam missam in Assumptione eiusdem gloriose Virginis decantavit. Quae capella post octodecim annos igni cum coherentibus officinis absumpta, ab Ascrico domni Notholdi successore in maiorem elegantiam restituta est.

1145. «Ego Symon, gratia Dei Noviomensium atque Tornacensium episcopus, monachis in loco Elmara dicto propter rivulum nominis eiusdem ibi decurrentem, sub disciplina abbatis cenobii Blandiniensis in laudem Regine Celi, collectis et colligendis in honore sancte Trinitatis et beate Marie semper Virginis et tocuis militie celestis, pro salute anime mee et predecessorum meorum et successorum concedo, ut quicquid boni ibidem sine offensa canonum fieri potest, fiat, et cum pace vicinorum sacerdotum : in susceptione vivorum, in sepultura mortuorum, in unctione infirmorum, in confessione peccatorum occulte commissorum seu venialium manifestorum, sine diminutione iuris episcoporum. Studeant queso ut et clerus et populus per eos emendetur, ut et Deus in omnibus per eos honorificetur. Qui autem benefecerunt eis benedicatur, qui vero male sciens et non corrigens maledicatur».

Blz. 113.

1159. Obiit Notholdus, prior huius ecclesie ; Aschericus succedit.

1162. Cella in Almara vastata est incendio, tam ecclesia quam domus ei adjacentes, IV kal. Maii. (28 avril).

Blz. 114.

1175. Obiit domnus Ascericus ; Sigerus successit.

1176. Dedicata est ecclesia in Almara ab Everardo Tomacensi episcopo XVI kal. Octobris. (16 sept.).

1198. Obiit Sigerus ; Reingerus succedit.

Blz. 115.

1244. Hoc anno renovata est ecclesie beata Marie de Elmare, et in maiorem elegantiam instituta est, a Laurentio monacho sancti Petri, tunc temporis eiusdem loci prepositi.

1245. Dedicata est ecclesia in Elmara a Waltero Tornacum episcopo, XVIII° kal. Octobris.

(1342). Ecclesia de Elmara excepto choro fuit facta in anno Domini M°III°XLII», et fuit facta per magistrum Iohannem Pittin abbatem ecclesie sancti Petri.

II

Diederik van de Elzas, graaf van Vlaanderen, schenkt 20 bunder moer voor het opbouwen van een kapel lij de Helmare. Ongedateerd, doch van 1143 (Origineel Rijksarch. Gent, Fonds St-Pieters ; Van Lokeren, Chartes et doc. Abb. St Pierre nr 206). Plaat 2.

Theodoricus, comes Flandrie, universis tam posteris quam presentibus ad quos presentes littere pervenerint in perpetuum. Quum non habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus, restat ut ad illam celestem Jherusalem, cujus perticipatio est in idipsum, per temporalia bona iter preparemus. Noverit igitur universitas vestra, quod Nos ad petitionem viri religiosi Notholdi, monachi sancti Petri Gandensis, Deo et beate Marie Dei genitrici circiter viginti bonaria mori jacentis juxta fluviolum, qui dicitur Helmara, ad construendam ibidem capellam in honore Virginis gloriose et ad usus fratrum in eodem loco Deo servientium sub tanta libertate contulimus, ne quis ausu temerario super predictam terram ipsos fratres domus vel ipsorum subsides molestare aut etiam talliare vel pro aliquo forisfacto pandum presumat accipere, quamdiu prepositus eiusdem domus delata ad ipsum querimonia se promiserit satisfactorum. Ut autem hec nostra donatio, tanta devotione facta, rata semper perseveret, presentem paginam sigilli nostri autoritate et subscriptorum testium nominibus duximus roborandam signum : Philippi filii nostri. Signum Radulphi castellani Brugensis. S. Roberti castellani ariensis. S. Eustachii de grammine. S. Roberti de landast. S. Reynaldi de Aria.

III

1192. *Monnik Reimarus koopt en schenkt ten behoeve van het klooster van Elmare 4 gemeten land (A. Fayen, Liber Traditionum St Petri Blandiniensis, blz. 205).*

Anno Dominice incarnationis M^oC^oLXXXII^o, domno Hugone abbate Blandiniense cenobium moderante anno II°, quidam Reimarus hujus loci professus quatuor mensuras terre in Flandria prope Elmaram jacentes, duodecim marcis et dimidia, viginti quinque den. pro lot, coram idoneis testibus racionabiliter comparavit. Quam videlicet terram, pro marca et lodo in festo sancti Johannis Baptiste pondere paimenti annuatim persolvenda, fratribus de Elmara excolendam et possidendam contradens, ut eadem marca cum lodo suo a priore hujus loci annuatim susciperetur et in usus infirmantium fratrum pro salute anime sue caritative dispertiretur per licentiam domni abbatis et ex consensu capituli, idem Reimarus constituit. Quod factum sicut omnes laudavimus, ita violatorem ejus, si quis forte emergerit, cum sancto Petro omnes communiter excommunicamus.

IV

1197. *Gift van heer Reingherus van Praet aan St Pietersabdij te Gent (A. Fayen, Liber Traditionum, blz. 207).*

Anno Domini MCXCVII, dominus Reingherus de Prat, cum duos manipulos decime de omni terra sua in Isendika haberet, eos sancto Petro in elemosina contulit et a nobis in fraternitatem cum uxore sua Isabella receptus est. Preterea in missa pro defunctis que cotidie in capella sancte Katerine cantatur cum animabus omnium fidelium nominatim utrique recepti sunt, et dominus Reingherus, si forte habitum nostrum desideraverit, eum habebit.

V

1224. *October. Overeenkomst tussen de proost van Elmare en de meiers van IJzendijke betreffende de inning van tienden (Van Lokeren, Chartes et doc. St Pierre nr 476, R.A.G. Fonds St Pieters, Cart. n° 1, vol. 2, blz. 159).*

De maiorya de Ysendika

In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti, amen. Arnoldus Dei gracia abbas sancti Petri Gandensis omnibus quibus presens scriptum videre vel audire contigerit in Domino salutem. Ad universitatis vestre noticiam volumus pervenire, quod cum coram Nobis et hominibus nostris causa ven-

tilaretur inter Amandum prepositum de Elmare, ex una parte, et Walterum Dire militem, et Petrum, filium Symonis, majores nostros de Ysendike et eorum conparticipes, ex altera, supra quadam decima in cujus collectione predicti jus habere dinoscebantur, quam in horreo nostro de Monecwerve transvehere volebant. Econtra predictus prepositus in horreo suo de Elmare eamdem decimam transvehere volebat, dicens quod pro jure eorum quamdam summam annone triturate ex commutatione a predecessoribus utriusque partis voluntarie facta, et ex longa consuetudine obtenta, annuatim persolvere deberet. Tandem predictae partes coram nobis et de consensu nostro in tres compromiserunt, Willelmum videlicet prepositum nostrum de Russchevliete, Liedelmum Kempe et Philippum Scalthetum, ita quod quitquid hii tres concorditer, vel major pars eorum arbitrarentur, dicte partes et earum successores in perpetuum inviolabiliter observarent. Predicti vero arbitri, cognita diligenter causa et jure partis utriusque communicato virorum prudentum concilio, concorditer in subscripta forma arbitrium suum protulerunt. Ita scilicet ut predicta domus de Elmare gauderet totaliter decima mensurarum terrae subscriptae : in Egghenwerve quatuor mensurae ; Onghenoghes terra octo mensurae ; terra Walterden tres mensurae ; terra fratris Ysen duae mensurae et semis ; terra verdemaris quatuor linen ; terra fratris Willelmi duae mensurae ; terra Ghebinnen una mensura ; in Wese-med semis mensura ; in Diecmed tres mensurae, preter quartam partem. In Amoudsbelc VII mensurae ; Bedewulpen VII mensurae ; Gheilen Med IV mensurae et quarta pars mensurae. In Huyghenhoec I mensura et LXVIII haste ; Ysen Corxmed VI mensurae preter I line ; Grote Coepmed XII mensurae ; Vadiendic III mensurae et I line. In andren Vadiendic I mensura. In Santbelc IX mensurae. Wiechoec II mensurae. Oostover semis mensurae. Terra Tetinen III mensurae cum Lampsino Welvoet semis mensurae. In Tradesand super hofstede Spelemans I et semis mensurae. In de strate III mensurae preter quartam partem mensurae. In Hughenhaude V linen. In Caulins polre II et semis mensurae. Reynoudhoec VII mensurae. Mori IV mensurae. Si vero aliquam vel aliquas predictarum mensurarum terrae vendi contigeret vel pro alia commutari, sepredicta domus de tot mensuris decimam perciperet et non amplius. Sepredicta vero domus in purificatione beatae Virginis predictis majoribus et coheredibus eorum pro jure quod in predicta decima habere videbantur, annuatim dimidium hoet frumenti et demidium hoet siliginis en unum hoet et dimidium avene persolveret et sic omnis controversia inter predictas partes in perpetuum sopiretur. Insuper dicti majores omne jus quod dicta decima amplius habere videbantur, memorate ecclesie de Elmare in elemosinam contulerunt. Ut autem hoc futuris temporibus stabile et inconvulsum permaneat presens scriptum fecimus conscribi et appensione sigilli nostri et abbatum de sancto Bavone et de Troncinio sigillorum muniri, testium qui interfuerunt

nominiibus subnotatis. Testes : Willelmus prepositus de Ruschevliete. Amandus prepositus de Elmare. Andreas monachus sancti Petri, Balduinus presbiter de Ysendika. Willelmus presbiter socius suus. Walterus Dire miles. Liedelmus Kempe. Everdeius filius Hughemans. Willelmus filius ejus Haernout frater ejus. Petrus filius Symonis. Stacelrinus frater ejus. Woitinus frater ejus. Symon frater ejus. Philippus Scalthetus. Gosuinus filius Arnoldi. Gosuinus filius nominis Ouden. Hugheman Gansdref Woitinus Rutesumel. Hucheman filius Lievildis. Willelmus Laxkin et multi alii. Actum anno Domini MCCXXIV mense Octobri apud Ysendike.

VI

1249. Maart 22, *Nieuwe afsparing van novale tienden tussen St-Pieters-abdij bisschop van Doornik en O. L. Vrouw-hospitaal te Rijssel in het moergebied bij Rodenburg.* (R. A. G. Fonds St-Pieters origineel ; id. afschr. cart. n° 8, blz. 143). (Van Lokeren, *Chartes et doc. abbaye St-Pierre*, n° 446 en 601).

Super limitatione mori juxta Elmare

Universis presentes litteras inspecturis N... Tornacensis ecclesie archidiaconus in Flandria et J(ohannes) de Walle, elemosinarius sancti Petri Gandensis, salutem in Domino. Facta limitatione per reverendum patrem W(alterum) Dei gratia episcopum Tornacensem parrochiarum sancti Nicolai de Vame, de Osmondkerka et aliarum existentium juxta morum de Rodenburg, pertinentium ad personatum sancti Petri Gandensis. Cum idem episcopus, retenta sibi tertia parte, duas partes in decimis novalium non comprehensorum certarum parrochiarum limitibus in dictis finibus capitulo Tornacensi et hospitali beate Marie Insulensi concessisset et ob hoc episcopus, capitulum, et hospitale predicti, jus sibi in novalium decimis extra terminos per ipsum episcopum positos vendicarent, abbate et conventu sancti Petri Gandensis dictam limitationem non rite factam asserentibus in sue ecclesie prejudicium non modicum et gravamen, et ob hoc se ad Remensem curiam appellasse. Tandem in Nos compromissum fuit a partibus, sicut in instrumentis super hoc confectis plenius continetur. Nos igitur licet nichil coram Nobis proponeretur sufficiens, quare dicta deberet limitatio immutari, de expressa partium voluntate componentes, amicabilem interordinavimus in hunc modum : quod decimas wastine Gosuini de Rollario, oppidani Gandensis, que wastina novum Rollarium appellatur, et decimas tolius terre jacentis contra frontem illius wastine versus meridiem usque ad morum et ipsius mori decimas episcopus et capitulum Tornacen-

sem et hospitale beate Marie Insulensis percipient pleno jure. In quibus decimis vel earum fructibus abbas sancti Petri Gandensis et conventus imposito eis per Nos super his perpetuo silentio, nichil juris sibi deinceps poterunt vindicare. In terris vero que adjacent fronti memorate wastine dicti Gosuini versus mare, et in terris que adjacent fronti ejusdem wastine versus domum sancti Petri Gandensis de Elmare, et in terris que protenduntur a cruce, que sita est in termino wastine predicti Gosuini in parte meridionali versus orientem, que vulgariter dicitur Zudostcruce, linealiter versus morum in quantum protenditur totum secundum porprisium, sive totus secundus vanc domini Balduini de Watervliet, militis, et ab hinc in directum versus Watervliet usque ad initium parrochie de Watervliet, ad abbatem et conventum sancti Petri Gandensis, omnium decimarum proprietas pertinebit. In qua proprietate episcopus et sui participes, imposito ipsis super ipsa per Nos perpetuo silentio, nichil juris poterunt reclamare. Sed in his terris excepta medietate dicti secundi porprisii, sive vanc, que respicit morum, in quibus per nostrum ordinationem concessa est tota proprietas decimarum abbati et conventui sancti Petri, episcopus, capitulum et hospitale predicti medietatem fructuum totius decime percipient, quousque extra medietatem secundi porprisii, sive vanc, versus morum de terra inculta in qua ecclesia sancti Petri occasione dictarum parrochiarum suarum, ratione vicinitatis ad illas sibi jus quoad perceptionem decimarum competere proponebat, que terra vulgariter dicitur dwoeste, sive fuerit morus, sive alia terra jacens e directo frontis ejusdem medietatis dicti secundi porprisii que respicit morum quadringenta bonaria redacta fuerunt ad culturam et etiam fuerunt seminata, ita quod quicquid extra dictam medietatem predicti secundi porprisii, sive vanc, de predicta terra inculta, e directo frontis superdicte medietatis secundi porprisii, que morum respicit, semel redactum fuerit ad culturam et etiam seminatum, in numero dictorum quadringentorum bonariorum debeat computari. In predicta vero medietate secundi porprisii, que superius est excepta, episcopus et sui participes percipient interim omnes fructus. Cum autem extra predictam medietatem secundi porprisii exceptam, quadringenta bonaria de predicta terra inculta, fuerint exculta et ut premissum est seminata, in illis terris in quibus proprietatem decime pertinere diximus ad abbatem et conventum sancti Petri, episcopus et sui participes fructuum ulterius nullam percipient portionem, sed ipsos extunc integre percipiet ecclesia sancti Petri. Illarum autem terrarum decime que terre extra sepedictam medietatem exceptam versus morum vel in moro ab hac hora deinceps excolentur, pleno jure ad episcopum et suos participes in perpetuum petinebunt. In premissorum autem testimonium et firmitatem, cum sigillis nostrisque presentibus appendimus partes sua apposuerunt sigilla, ut sui consensus per hoc evidens indicium habeatur. Hec compositio facta fuit apud Elmare, anno Domini millesimo ducentesimo XL octavo feria II ante ramos palmarum.

1281. Liber Inventarius omnium bonorum... ad ecclesiam sancti Petri... spectantium... (R.A.G. St-Pietersabdij nr 83).

Uittreksels betreffende Elmare :

Celleraria

f° 54 De censu communi super preposituram de elmare qui pro tempore erit 5 ½ lib.

Item super predictam preposituram pro domino michaeli de lembeke de terra lamkini filii Weites 40 mesure, que fuit franca facta et data in feodum predicto domino michaeli 6 lib. 12 sol.

Infirmaria

f° 75 prepositus de elmare 9 lib. 2 sol

in hiis scilicet Rusvliete 6 ½ lib. et in bonis de elmare 52 sol. acquisitos per dominum H. priorem

f° 112 Redditus de elmare :

relicta hugonis filii neten 6 d.

alard holbuec 5 m(odii) preter 6 halster, 4 ½ lib. 2 ½ s.

joh. vlaminc 2 ½ m. 25 h., 50 sol. 1 den. turonensis

joh. filius johannis vlamincx 35 sol. p.

arnoldus ondermarch

boidinus filius lippins 2 m. 57 halster, 39 sol. 6 d.

joh. filius johannis vlamincx 17 sol.

arn. filius diederix smets 4 m. 65 h., 4 lib. 17 sol. 5 d.

lamin filius arnoldi 2 m. 50 h., 40 sol.

joh. scrode 5 lineas 7 h., 33 sol. 9 ½ d.

diederix filius storms 50 sol.

joh. filius alards 3 lib

walterus everard 1 m. 68 h. 16 sol.

gosin filius gosins 1 m. 36 h. 12 sol.

lamin de werve 28 sol. de mansura

hugo lichtvoet 44 sol. inde arn. filius lammins filius woutermans 12 sol.

arn. brime et hugo lichtvoet 35 sol.

vidua dancart smets 10 sol.

arn. faber 12 d.

joseph maets 20 sol.

louw ex boenre circiter 2 m. et mansuram super quam manet 25 sol.
hugo storm filius lamberti 8 d.
w(alterus) terwin 33 sol. 4 d.
lammin terwin 13 sol. 4 d.
lippin filius domini balduini 6 lib.
symon surre super mansuram suam juxta domum suam 10 sol.
will(elmus) filius hugonis filius reinborghen 10 sol.
lambertus lupus 2 m. 85 h. de zudende inwart benoerden der scuren 35 sol.
Boidinus filius adelisen 1 marcham
hugo filius heinrix 30 sol.
alard holbuech 30 sol.
hannekin f. hugersins 9 sol. preter 3 ½ d.
proefstkin 4 ½ sol. preter 1 d.
pieter filius alards 9 sol. preter 3 ½ d.
hannin terwin 13 sol. 6 d.
w(alterus) filius wouters de werve 18 sol. preter 4 d.
dominus willelmus de watervliet 8 sol. 4 d.
w(alterus) nay 9 sol.
jordanus de herst 4 m. in den bodem, 20 s.
boud. filius weites filius boudins 6 d. super 1 lineam in aven belc
lammin boem 5 lin. 32 h., 26 sol. 8 d.
arn. filius colins 1 m. preter 23 h. 14 sol. preter 1 d.
riquant filius lippins 6 sol.
clais filius kerstiaens 2 sol.
presbiter de scoendiec 2 sol.
martinus vliegberman 3 sol.
Willelmus hollandre 12 d.
willelmus filius willards 3 sol.
hugo colpart 3 sol.
willelmus filius w(alteri) everbouds de terra walteri dullards 12 d.
heina vader 3 sol. de mansura
ecclesia de ysendike 6 d.
joh. de langdiic 4 sol.
laureins fs heinr. fs dirtax 2 sol
w(alterus) filius hugonis gheilen 12 d

hannin birbuuc }
vidua stolparts } 45 d.

boudin filius boudins 70 2 sol

lammin frater boud. bigghen 2 sol

item idem 2 sol.

willelmus gerbrant de mansura noermeet 2 sol.

liberi kirlin didelen 2 sol nich. bodescepe et joh. filius betten habent terram
pieter filius boud. frater willelmi 3 sol.

joh. mont 1 fr (firtalio ?)

Summa siliginis 422 halsters, denariorum 39 ½ lib. 700 sol. 193 ½ d.
anniversaria in officio de ysendike

boud. filius noids 1 m.

hanin lala 15 sol.

lippin fil. domini balduini 1 m.

liedelin filia lonken 1 m.

willelmus de gaternesse 1 m.

pieter fs willen ½ m.

hugo crunard 16 sol preter ob.

relicta meus fil. verghinen 1 m.

hugo colpart 1 m.

walterus custos 1 m.

relicta willelmi fil. terten 1 ½ fr (firtalio ?)

item eadem relicta 6 d.

elewoud de langdamme 1 ½ fr

summa 7 ½ mens. 31 sol. 1 firt. 6 d.

(nota : relicta = hoirs ; mansura = hoeve ; halster = graanmaat : te
Gent voor haver 131 hectoliters ; mensura = gemet (300 r) ; firtalio
= viertal ¼ bunder ; m. = modius, mudde = 8 halsters.

DE OPSTAND DER BEVOLKING TEGEN HET FRANS BEWIND
TE ZOMERGEM, SLEIDINGE EN WAARSCHOOT
OP DEN 1° en 2° BRUMAIRE
JAAR VII DER FRANSE REPUBLIEK
(23 en 24 october 1799)

Bij elke oorlog, bij iedere revolutie of bij elke rebellie, telde elke gemeente onder haar inwoners een aantal collaborateurs, die uit idealisme, uit financieel of moreel profijt, of enkel maar uit dwaasheid, de vijand aanhingen en hem op veelerlei manieren steunden. Maar ze had goddank ook haar verzetslieden; mensen die het hart op de juiste plaats droegen, eerbare en getrouwe patriotten die vreesden zich bloot te stellen aan gewetenloze praktijken tegenover hun medeburgers, wetten te doen uitvoeren die met hun geweten in botsing kwamen, of die zich niet wilden associëren met bloedmensen. Zij waren meestal de eerste slachtoffers van hun gewetensvolheid.

Hun aantal is doorgaans niet bekend, omdat de meesten onder hen onderduims werkten onder vorm van stil verzet, maar wij mogen gerust zeggen dat hun aantal groter is dan dit der collaborateurs.

Reeds van bij de aanvang der bezetting van onze gewesten door de Fransen hadden zich in bijna elke gemeente, en vooral daar waar bossen en weide velden gewenste schuiloord boden, kleine afzonderlijke groepjes verzetslieden gevormd, die door allerlei manieren het de vijand lastig maakten. Vooral in de bossen van Rijvis te Zomergem hielden zich brigands schuil.

Het verzet kwam niet enkel van het gepeupel, zoals de Fransen het verklaarden, maar ook onder de notabelen en zelfs onder de zogezegde naaste medewerkers van de bezetter werden tegenstribbelaars gevonden.

Te Zomergem bijvoorbeeld, werd de politiekommissaris door de maire herhaalde malen op de vingers getikt, omdat hij aan zijn elementairste plichten tegenover de Republiek tekort kwam en te weinig ijver aan de dag legde bij het uitvoeren der Republikeinse dwangwetten.

Bernard Uttenhove werd op 24 december 1813 als adjunkt van de maire van Zomergem afgezet omdat hij de wetten en besluiten door de

Republikeinse overheid uitgevaardigd niet tijdig genoeg liet publiceren of ze moedwillig in zijn lade had laten liggen.

De veldwachter, *Jean Constant De Bourdere*, werd op 3 november 1810 door de maire ter verantwoording geroepen, omdat hij deserterende lotelingen en werkplichtigen ter wille was geweest en hen had beschermd door de mobile colonne die op hen jacht kwam maken, een verkeerd pad op te sturen.

Ingevolge een resolutie van de gemeenteraad van Sleidinge in date 9 frimaire jaar VII, werd *Jan Baptist Bruggeman* uit zijn ambt van veldwachter ontzet «om reden dat hij sedert den tijdt dat den opstand plaets gehad heeft binne dese commune, in wandevoir gebleven is van te oeffenen synen dienst ende te quyten zynen pligte waertoe hy gehouden waert».

Tot in het diepst van hun gemoed gekwetst, uitgezogen door onophoudende opeisingen, vergald door plunderingen en honderden tuchtmaatregelen, in hun kristelijke overtuigingen geschokt en vooral verwoed gekant tegen de wet op de militaire conscriptie, die onze jongens aan de vrede van de huiselijken haard en aan het bedrijfsleven ontnam om soldaat te gaan spelen in het pronkleger van een waanzinnige dwingeland en te gaan sterven op Europa's slagvelden, voer ongekende en onbegrepen vrijheden en idealen, terwijl hun eigen vrijheden met de voeten werden getreden, en om nog zoveel andere redenen, brak op de 1^e en 2^e brumaire van het jaar VII (23 en 24 october 1799), in vele gemeenten van het Vlaamse land een spontane opstand los, waaraan de Sansculotten in hun overmoed de naam van «brigandage» gaven, die in onze gewesten spoedig tot in de kiem gesmoord werd, maar in de Kempen daarentegen in al zijn wreedheid losbarstte en uitgroeide tot een gewapende stormloop van onze diepgelovige en uitgewrongen landslieden, die te wapen liepen ter vrijwaring van «Auter en Heerd». Een strijd die later met de heldhaftige naam van «De Boerenkrijg» de geschiedenis zou ingaan.

In onze streek was de opstand het ergst te Sleidinge, te Eeklo, te Waarschoot, te Evergem en te Zomergem. Hij was zeker niet zo goed voorbereid als bij onze Kempische boeren, maar veeleer een woeste onberekende uitspatting van opgepropte wrokgevoelens tegen een rogiem van dwang en overlasten. En al waren onder de brigands voorzeker onguere elementen die van de omstandigheden gebruik maakten en de opstand uitbuiten om hun wraakgevoelens tegen familieleden, geburen of vijanden bot te vieren of het geharrewar uitbuiten om te stelen, toch was de grote drijfveer van deze opstand bij onze Meetjeslandse mensen juist dezelfde als bij de Kempenaars en daarom zeker niet minder edel en prijzenswaardig.

Men moet een zekere kijk gekregen hebben op de toestand van toen om te kunnen begrijpen wat onze jongens er toe gedreven heeft om on-

versaagd en onberekend in het wilde weg naar pik, vork, vlegel, zeis, riek, stok en meestal naar vaders geweer te grijpen en in een haveloos pluinje, vaak uitgehongerd en zeker zonder voorafgaande training of degelijke leiding, openlijk tegen een machtig leger als dat der Franse Sansculotten in het verweer te gaan.

Geen enkel boek zal ons ooit de heldenmoed van deze jongens kunnen beschrijven. Hij ligt nog voor het grootste deel te zwijgen in dichtgebonden en met stof bedekte archiefbundels. Zeker, Hendrik Conscience, Henri Pirenne, Paul Verhaeghen, Arthur De Bruyne en tal van anderen hebben over de Boerenkrijg geschreven en de lof van onze helden uit de Kemper trachten te vereeuwigen, maar om deze strijd te begrijpen zou men hem voor ieder dorp afzonderlijk moeten behandelen, omdat daarin zovele elementen van persoonlijke en plaatselijke aard hun grote rol hebben gespeeld.

Met in deze korte bijdrage de opstand te belichten die op deze be-ruchte dagen plaats greep in de gemeenten Zomergem, Sleidinge en Waarschoot, tracht ik alleen bij te dragen tot de verheerlijking van onze jongens. (1).

* * *

Te Zomergem werd de opstand gepleegd door een groot aantal personen, die volgens de verklaring van het gemeentebestuur, niet tot de inwoners van de gemeente behoorden maar van Sleidinge waren gekomen, waar zij reeds hun vandalenwerk hadden verricht. Dat zogezegde van-dalenwerk bestond vooral in het plunderen van de burelen van de municipaliteit en van de kommissaris van politie, waar de documenten werden gestolen of ter plaatse vernietigd, met de bedoeling de overheid te beletten van lijsten aan te leggen met betrekking tot de conscriptie, de geforceerde belastingen of de werkplichtige pioniers. Door het vernietigen van deze lijsten werd de overheid inderdaad lelijk schaakmat gezet bij het aanduiden van lotelingen en werkplichtigen en ging het verloop der con-scriptie met grote moeilijkheden en vertragingen gepaard. Vele van onze jongens ontkwamen hierdoor aan de gevolgen van de gevreesde «bloedwet»

In zijn brief aan de prefectuur, in date 6 frimaire jaar VII, verklaart de maire van Zomergem, dat hij op 28 vendimaire een volledige lijst had gepubliceerd met al de namen van de lotelingen der eerste lichtung, maar dat deze lijsten op de 1e en 2e brumaire door de brigands waren vernietigd

(1) Dit artikel werd opgebouwd aan de hand van gegevens zich bevindende in het Rijks-archief te Gent, onder de bundels . Zomergem n° 342 en 343, Département de l'Escaut, n° 307 a 309ter, 886 en 903ter, Sleidinge modern archief n° 1 en 6 en Waarschoot, register der beraadslagingen ter plaats.

geworden, alsmede al de bescheiden met betrekking tot de conscriptie en de werkplichtigen, zodat het hem onmogelijk was de namen van al deze jongens op te geven. Het aanleggen van nieuwe lijsten zou volgens de maire veel tijd vragen en was derhalve onmogelijk uit te voeren, aangezien de gemoederen onder de bevolking zo gespannen stonden, dat zij ieder ongewenst bezoeker dadelijk naar het leven zouden staan. Immers, de slagen die de soldaten en de gendarmen aan de brigands hadden toegebracht, hadden de gemoederen lang niet getemd, maar integendeel nog opgezweept en aan het koken gebracht.

Drie inwoners van Zomergem werden van medeplichtigheid aan de opstand ter plaatse beschuldigd. Slechts drie, want de maire had immers verklaard dat de opstand gepleegd was door inwoners die vreemd waren aan de gemeente en van Sleidinge of Waarschoot waren gekomen. Later zouden de raadsleden van Sleidinge en Waarschoot op hun beurt dezelfde ontlastende verklaringen inbrengen.

De drie beschuldigten van Zomergem waren : *Martinus Van Hecke*, *Jan De Smet* en *Lievin De Splenter*. De eerste werd ervan beticht het kruis uit de kerk te hebben gestolen en op de markt aan stukken te hebben geslagen. De tweede had medegeholpen bij het neerhalen en verbranden van de «vryheidsboom», terwijl de laatste de sekretarie en het bureel van de politiekommissaris had helpen plunderen.

Franse soldaten die gealarmeerd waren en in der haast uit Brugge per schip te Lovendegem waren aangekomen, kwamen de opstand stuiten en brachten de drie betichten gevangelijk naar Gent over waar ze in het tuchthuis werden opgesloten. Het liep echter voor hen nog goed af, want ingevolge de verzoekschriften van de familieleden, de geestelijkheid en enkele vooraanstaande ingezetenen van de gemeente, die zelfs gesteund werden door de leden van de municipaleteit, de politiekommissaris en de veldwachter, werden ze reeds korte dagen daarop in vrijheid gesteld.

Droeviger liep het af voor zekere *De Keteleire* die de opstand te Sleidinge was ontvlucht, zich te Zomergem kwam verschuilen, aldaar in een nieuwe oproer terecht kwam en dodelijk door een gewerschot werd getroffen.

Zoals uit verschillende verklaringen mag worden opgemaakt had de opstand eerst plaats te Sleidinge; kort daarop te Waarschoot en nog dezelfde dag te Zomergem. Lang heeft hij dus niet geduurd.

* * *

Een schrijven vanwege het gemeentebestuur van Sleidinge, ter ontlasting van de beschuldiging van de burger *Dominicus Wauters* geeft ons een klein gedacht van de opstand die in deze gemeente plaats greep.

Uit deze brief lichtten wij de volgende paragrafen :

«Dat op den Eersten Brumaire Lestleden van 's morgens ten vyf uren of daer omtrent, alhier gekomen is een groote geattroupeerde ende Revolterende Bende Volk, die sy niet en kenden als alle geweest synde van Vremde prochien ; de welke in een groot misnoegen furie ende geweld in het huys van commune syn gedrongen, en in stukken geslagen alles wat daer in was, eenige papieren vernietigt en andere weg gedraegen, de Kerke geopent en den vryboom afgekapt, alsmede daer naer gedwongen alle de persoonen die sy konden vinden omme hun alreede gedaen geweld en naerdien op andere aengelegen prochien voorts te setten. Dus daeniglyk dat sy bedreygden alle die de welke met hun niet deden, huysen, schueren ende andere batimenten die sy in proprieteit besaeten ofte wel die aen hunne ouders behoorden, te verbranden».

«Dat op den Eersten Brumaire voorseyt, ontrent den negen uren des morgens den selven Wauters de geseyde geattroupeerde Bende door force hier vooren aengehaelt is moeten volgen».

«Dat hij, Wauters, hem heeft trachten te sauveren en Reets van des anderendaegs tweeden brumaire uyt hunne handen geraekt synde, naer syn huys is gekomen sonder Eenige de minste Waepens».

«Dat de gemelde Bende Waependerhand opden volgenden Dag, synde geweest den derden Brumaire, wederom binnen dese prochie van Sleidinge syn gekomen ; ten deele om wederom op te Ligten de persoonen die hun waeren ontlopen. Dat het vande kennisse is van de attestanten, dat den gemelden Dominicus Wauters, sig voor de genoemde bende heeft verborgen en naer hunne bedryvinge t'synen huysen conscentievelyk is gebleven tot opden twaalfsten Brumaire lestleden, als wanneer hy is opgelicht geworden».

«Verclaerende voorders dat den gemelden Wauters altydt erkent is geworden voor Eenen Eerlyken ende neirstigen jongeling op wiens gedrach niet min als op synen civisme en onderdaenigheyt aen de Wetten, niet het alderminste te Seggen an valt».

Verder lezen wij, dat zekeren *Van Gent*, kapitein der brigands, de kerk had opengebrouken en na deze te hebben geplunderd, de kerk opnieuw op slot had gedaan en de sleutel had meegenomen. De wethouders lieten hierop het slot vernieuwen.

Ook de pastorij van Sleidinge werd beschadigd, aangezien deze sedert geruime tijd door het gemeentebestuur was aangeslagen en als administratiegebouw ingericht.

In een gestencileerde schoolbrochure, daterend van het jaar 1951 staat op blz. 12 nog het volgende : «Joannes Maenhout, kerkmeester te Sleidinge, schreef omtrent deze gebeurtenis in zijn notitieboek : item is op den 22^e 8bre 1799 alhier aangekomen een menigte van vreemd volk dewelke hebben in stukken geslagen het huys van den commissaris, voorgaende de pastorijs ende hebben meestal vernietigt de papieren, hebben de clocke allarm geslagen ende met deselve geluyd».

Hormann, commissaris van het kanton Sleidinge bij het Directoire, die, zoals hij beweert, ooggetuige was geweest van de rebellie, maakte op verzoek van Villio, administrateur bij het Département der Schelde te Gent, een naamlijst op van al de personen die volgens hem aan de opstand hadden deelgenomen en een tweede lijst van de personen die door de Fransen of door de gendarmen werden gevat en in het tuchthuis te Gent werden opgesloten.

Op deze lijsten komen, voor wat de eerste betreft, 46 personen voor, waarvan het merendeel uit Ertvelde afkomstig waren. 16 hiervan werden ingerekend.

Hierna volgen deze twee lijsten :

I. — Naamlijst opgemaakt door de kommissaris van het kanton Sleidinge van de personen die volgens hem aldaar aan de opstand hebben deelgenomen :

Bruno Van Akker : brouwer, woonachtig te Ertvelde, was te paard en gewapend met een geweer en een sabel. Achter hem marcheerde een onbekende brigand, gewapend met een pistool.

Pieter Rasschaert : mandenvlechter, woonachtig te Ertvelde, gewapend met een geweer. Eiste onder bedreiging van de veldwachter, Jacques Belaey, schroot voor zijn wapen.

Bernard Van Beveren : dagloner, woonachtig te Ertvelde.

Jean De Lettre : veulensnijder, woonachtig te Ertvelde. Verplichtte veel inwoners van Sleidinge met de rebellen op te marcheren.

Karel Steenbeke en zijn broeder uit Ertvelde, wijk De Feyne, gewapend met een geweer.

André D'Hooge : van dezelfde wijk, gewapend met een geweer.

Jean Martens : dagloner uit dezelfde wijk, gewapend met een stok. Zeer verdacht individu.

Pieter (De) Keyser : dagloner uit dezelfde wijk, gewapend met een stuk hout.

Jozef De Sie en zijn broeder, zonen van Pieter De Sie : landbouwers uit dezelfde wijk.

Bernard Van De Voorde en zijn broeder, zonen van een landbouwer uit Kluizen, wijk Zandeken.

Muynck : dagloner, wonende dicht bij de pastorie van Kluizen. Heeft met geweld de wapens afgenomen van de huurhouder van Sleidinge, Everard, en de vensters van diens woning verbrijzeld.

Georges De Pauw : landbouwer uit Waarschoot, wijk Oostmoer, gewapend met een stok.

Petronelle De Pauw : dochter van genoemde Georges. Heeft de rebellen gevolgd tot Kaprijke. Spuwde op de politiekommissaris van Sleidinge en heeft hem wrede scheldwoorden toegeslingerd. Ze riep voortdurend verwijten aan de Republiek en schreeuwde luidkeels : «Kom met ons. 't is voor de religie.

Jean Baptist Foret (Fourret) : schrijnwerker, woonachtig in Waarschoot, wijk Oostmoer. Mishandelde met schoppen de politiekommissaris te Eeklo, omdat deze enkele gewapende personen had aangeklaagd.

Karel Reyniers : zoon van Martin uit Sleidinge, gewapend met een geweer

Pieter Van Laere : zoon van Georges uit Sleidinge, gewapend met een geweer.

Bernard Van Belle : zoon van Josse, gewapend met een brandijzer dat hij in het gemeentehuis had gestolen.

Pieter Bruggeman : knecht bij landbouwer Jacques Van De Rostyne te Sleidinge.

Constant : schoenmakersknecht uit Sleidinge.

Jean Baptist Mortier : zoon van Lievin, gewapend met een geweer.

Jean Uytreve : gewoon genoemd Broeder Uytreve, gewapend met een geweer.

François Bauwens : knecht bij Lievin De Coninck, huurhouder te Sleidinge. Zette de boel op stelten door herhaaldelijk te roepen : «Massacrez... massacrez...»

Charles : knecht bij genoemde De Coninck. Heeft dezelfde dag heftig geroepen : «Vive l'empereur». De veldwachters hebben hem verjaagd.

François Teerlynck : jongman van Sleidinge. Heeft eveneens geroepen : «vive l'empereur» en aldus de rust van de burgers verstoord.

- Martin Van Vooren* : dagloner uit Sleidinge, gewapend met een geweer.
- Ignace De Cok* : hovenier uit Sleidinge, gewapend met een sleutel.
- Ignace De Baets* : dagloner, zoon van Guillaume.
- Martin Van Damme* : zoon van Pieter uit de Langendam, heeft met geweld de veldwachter Bruggeman van zijn wapen beroofd en is op de 3° brumaire terug gekomen met een trommel.
- Dominic Wauters* : zoon van Guillaume, kleermaker uit Sleidinge, gewapend met een geweer.
- Frans Haesendonck* : schoenlapper, gevaarlijk individu.
- François Roegiers en zijn zuster* : uit de wijk Daesdonck, zijn naar Waarschoot gevlucht om volk samen te trommelen, roepende : «dood aan de openbare ambtenaren».
- Jan Van De Velde* : jongman wonende op Langendonck, gewapend met een stuk hout. Ging naar Waarschoot met de bedoeling er de kommissaris van het Directoire uit Sleidinge af te ranselen.
- Jean Van De Velde* : zoon van François, landbouwer te Sleidinge.
- Jean De Ruyter en zijn zoon Jean Baptist* : landbouwers, gewapend met een geweer.
- Jean Baptist Tambuysen* : zoon van Guillaume, gewapend met een stok.
- Pieter Frans Haeck* : linnenwever, bij zijn vader op de wijk De Witte Moere, gewapend met een geweer en twee pistolen.
- Laurent De Voet* : houthakker, inwonende bij Pieter Frans Haeck vernoemd, gewapend met een geweer.
- Bernard De Slock* : zoon van de geneesheer te Sleidinge, beschuldigd van een geweer te hebben gestolen bij de burger Du Feille.
- Bernard Kneuwels* : landbouwer uit de Schoonhoek, gewapend met een stuk hout.
- Jozef Haemerlinck* : dagloner uit Sleidinge.
- Katharina De Baets* : uit Sleidinge.
- Bernardine Van Damme* : uit Sleidinge.
- De knecht van een zekere genaamde *Iterbeke* van de wijk Daesdonck.
- Marie Anna Steene* : meid van burger André Martens, landbouwer te Sleidinge.
- Jeanne Marie De Clercq*.
- Katharina Boone* : meid bij burger Christoffel Verdegem, landbouwer te Sleidinge.

De meeste aangegeven personen hadden zich plichtig gemaakt aan inbraken in het gemeentehuis en andere partikuliere huizen, waar ze de inwoners overlasten hadden aangedaan.

II. — Naamlijst der personen die werden aangehouden en opgesloten in het tuchthuis te Gent op de 12^e brumaire jaar VII der Franse Republiek, om actief te hebben deelgenomen aan de opstand die plaats greep binnen de gemeente Sleidinge de 1° en 2° der zelfde maand :

Inwoners van Sleidinge :

Bernard Van Belle : zoon van Josse, is op de 1° brumaire, samen met andere brigands het gemeentehuis binnengedrongen, waar hij zich meester heeft gemaakt van een brandijzer, dat hij op de schouder droeg als een geweer. Veroordeeld om te hebben deelgenomen aan verschillende inbraken en plunderingen en om verschillende sommen geld gestolen te hebben, waarna hij met de plundersaars is opgetrokken.

Pieter Bruggeman : knecht van landbouwer Van De Roestyne, heeft zich vanaf hun binnenkomen bij de plundersaars gevoegd en met hen het gemeentehuis geplunderd, waarna hij in verschillende huizen geld heeft gestolen en daarna met de brigands is heengegaan.

Martin Van Damme : zoon van Pieter, woonachtig in de wijk Langendam, heeft zich aanstonds bij de brigands gevoegd en wordt ervan beschuldigd het geweer van de veldwachter te hebben afgenomen. Heeft deelgenomen aan verscheidene plunderingen en veel brave burgers bedreigd met slagen en met de dood. Hij is met de brigands afgetrokken maar 's anderendaags terug gekomen met een kist op de rug die hem door de soldaten werd afgenomen.

Dominik Wauters : zoon van Willem, kleermaker, gewapend met een geweer, heeft zich bij de plundersaars gevoegd en is met hen vertrokken.

François Haesendonck : schoenmaker, aangehouden in de nacht van 30 vendimaire op 1 brumaire door de officier van politie. Verlost door de brigands begaf hij zich met hen naar het gemeentehuis waar hij de kommissaris van het Directoire bedreigingen toestuurde. Een man van het slechtste gedrag.

Dominic Wauters : zoon van Willem, kleermaker, gewapend met een geweer. Heeft zich bij de brigands gevoegd en is met hen vertrokken.

Jean Van De Velde : jongman wonende op Langendonck, gewapend met een stok, is met de brigands vertrokken. Heeft zich van zijn wapen bediend om op de kommissaris van Sleidinge te slaan die te Waarschoot aanwezig was.

Jean Baptist De Ruyter, zoon van Jean, landbouwer, gewapend met een grote stok. Heeft zich bij de brigands gevoegd en is met hen vertrokken. Beticht van geweld tegen de openbare macht.

Jean De Ruyter : vader van genoemde Jean, landbouwer, wonende op de Witte Moer. Heeft zich bij de stukmakers gevoegd en is met hen vertrokken naar Waarschoot.

Jacques Claeys : zoon van Pieter, landbouwer, gewapend met een geweer. Heeft zich bij de brigands gevoegd en is met hen vertrokken. Wordt ervan beticht de kommissaris van het kanton te hebben opgezocht om hem overlasten aan te doen.

Jozef Haemerlinck : dagloner.

Bernardine Van Damme : dochter van Pieter, beschuldigd van inbraak en plundering in het gemeentehuis.

Marie Anna Steene : meid bij burger André Martens, landbouwer, beticht van jongelingen te hebben aangezet om met de brigands op te trekken. Ze heeft ook meegedaan aan de plunderingen die in het kanton plaats hadden op de 16 messidor jaar V.

Inwoners van Ertvelde, kanton Assenede

Pieter Raenschaert : mandenmaker, is met de bende aangekomen, gewapend met een geweer. Is in het huis van de kommissaris binnengedrongen om hem schroot voor zijn geweer te vragen.

Bernard Van Beveren : dagloner, is in het gemeentehuis binnengedrongen en wordt aangezien als de onder-chef der brigands. Beticht van aan de troebelen te hebben deelgenomen.

Karel Steenbeke en zijn broeder : wonende op de wijk De Veene te Ertvelde, gewapend met een geweer. Met de brigands in dit kanton aangekomen en beticht van jongelingen te hebben verplicht van met de plundersaars op te trekken.

Jan Martens : dagloner, wonende te Ertvelde op de wijk De Veene, gewapend met een grote stok. Aangekomen met de brigands heeft hij zich plichtig gemaakt aan overlasten en inbraken in verschillende huizen. Zeer gevaarlijk individu tot alles bekwaam.

Ingevolge smeekbrieven en goede rapporten, werden verscheidene personen na weinige dagen vrijgelaten, wat niet in de smaak viel van de kommissaris, zoals blijkt uit de volgende paragrafen in zijn brieven aan de administrateur van het département.

«De feiten,» aldus de kommissaris, «die verscheidene personen ter ontlasting van de beschuldigten aanbrengeu, stroken geenszins met de

waarheid, want het is te begrijpen dat niemand van de gemeente zich zoekt te bezondigen aan wat ze noemen, vuilpraat en valse beschuldigingen. Het gedrag van diegenen die werden vrijgelaten is gedurende de troebelen lang niet onbesproken geweest en de beschuldigingen die ik in mijn naamlijst heb opgesomd zijn echt, daar ik er zelf ooggetuige van was en er zelfs het slachtoffer van geworden ben. Mocht u de hen ten laste gelegde feiten vals of onvoldoende achten,, dan ben ik bereid er andere en zwaardere te citeren».

De 22^e brumaire vaardigde het gemeentebestuur van Sleidinge een dekreet uit, waarbij aan de inwoners verzocht werd de papieren die als gevolg van de troebelen in hun bezit waren gekomen, binnen de 24 uur op de sekretarie af te geven en dit op straf van strenge sancties.

Het liep te Sleidinge blijkbaar niet zo goed af als te Zomergem. In het notitieboekje van Joannes Maenhout lezen wij verder : «Item is op den 24 8bre 1799 alhier in het huys gedood door de Franschen, Jan Baptist Bral en is oock gedood Pieter Joannes Steenbeke, Lieven Eeckhoute, Lieven Van de Voorde, welke drij eerst 's avonds ten 10 uren te samen met den waegen naer het kerckhof gevoert en begraven».

* * *

Over de gebeurtenissen te Waarschoot wordt het volgende verhaald :

Een bende van 600 à 700 brigands, van kop tot teen gewapend met stokken en sabels, zijn het kanton binnengevallen, hebben gans het archief der municipaliteit leeggeplunderd en aan stukken gescheurd. Verder lezen we dat onder deze archieven begrepen waren, de registers van de burgerlijke stand, de contributierollen, de naamlijsten van conscrits en alle papieren met betrekking tot de Franse dwangwetten.

Maar laten wij hier ook enkele ooggetuigen aan het woord.

«Georges ende François De Metsenaere, beide inwoonders vande Commune ende Canton van Waarschoot, verklaren en attesteeren mits Dezen voor waeragtic in faveur van Justitie ende ter Requisitie van Martinus Boone, ook inwoonder van den zelve Commune. Dat zy op den Eersten Brumaire letstleden gehoord hebbende dat er eenige troebels waeren ontstaen binnen de nog gezegde commune, door eene bende baenstroopers ofte brigands der ten zelve daege 's morgens ontrent ten thien uren in groote menigte gekomen waeren van den kant van Sleidinge, zy alsdan gezaementlyk gekomen zyn naer het Dorp om te zien watter omging en dat zy aldaer gekomen zynde hebben gezien dat de gezeyde brigands waeren ingerukt in de voor dezen pastorye als nu zynde het huys der Gemeente van dit Canton, ende dat zy alsdan bezig waeren met te

plunderen ende verwoesten alle de registers ende papieren ende documenten der administratie municipal. Dat zy ten zelve tyde ook op het Dorp hebben zien staen den gemelden Martinus Boone dewelke door eenige der nog gezeyde Baenstroopers immediatement is gedwongen geworden tot het dragen van eense perse waeraen vastgemaekt waeren eenige papieren, ende dat zy hem alsdan gedwongen hebben om met hun mede te gaen naer deze kant van Eecloo, zonder dat hy, Boone den middel heeft konnen vinden van hun te ontsnappen».

Uit een andere getuigenis lichtten wij volgende paragraaf :

«D'onderschreven Francies ende Judocus De Bie, woonende inde wyk van Aerisdonck, verclaeren ende attestereen voor waeragtig ende ter requisitie vande huysvrouwe ende kinderen van Jan Baptist Fourrez op den Oostmoer, als dat zy op den tweeden Brumaire 7° jaer Des s' mongens gevlugt zynde uyt den wyk aerisdonck op het gerugt t'gonne de attestanten hoorden op den thooren van waerschoot by middel vanden alarm die men aldaer was kleppende, ende dat d'attestanten daer op zyn gevlugt langst den wyck vanden voornoemden oostmoer ten huysse vanden voornoemden Jan Baptist Fourrez, al waer zy, attestanten den nog genoemden J. Bt. Fourrez in syn huys hebben gevonden, meer dan vlugteling als meester van syn huys, bedruckt toter Dood toe, de welcke hy bevryd heeft, ende wel heeft ontfangen, verclaerende ten surplus Pieter De Backer ende pieter Aerts oock alle attestanten woonende opden oostmoer voornoemt. Dat sy opden 2° Brumaire voorseyt ontrent den avont hoorende luyden de klockke van waerschoot, ende vernomen hebbende dat er wederom een nieuwe bende was gecomen van Sleydinge naer waerschoot om misschien uyt te wercken eene woede die nogtans gelukkiglyck is afgeloopen. Dat zy naerdien den voornoemden Jan Bt fourrez gevlugt hebben vinden zitten inden kant vanden gragt inden wyck genaemt den Binnen wyck agter syn huys».

Uit een smeekschrift van enkele inwoners van Waerschoot ter ontlasting van Ignaas Verlaege, citeren wij het volgende :

«dat de naerschrevenen zeer wel weten ende indagtig zyn, dat zy opden gemelden 1° Brumaire voorseyt, als wanneer een menigte des Volcks s' mongens tusschen negen en thien uren hebben geplundert het huys van commune, hy geweest heeft ten huysse van Jan Baptist Van Belle, Dr... vanden Vrederegter van het zelve canton, die aldaer was woonende. Dat de attestanten zeer wel weten dat dito Verlaege naer alsvooren veele schoone woorden te hebben gesproken tot het volck en dezelve niet konnende overwinnen, daerop hem in defentie heeft gestelt ende tegen hun opgestaen, seggende «indien gylieden dese menschen nog wilt beschaedigen in hunne meubelen en Effecten, gy moet tegen my vechten.». Emmers

d'ergelycke woorden in substantie verkonnende deze actie met offre van alle het zelve onder eede te zullen reaffirmeren.»

Op de 9 brumaire jaar VII kwam kommandant Feifs met 120 manschappen te Waarschoot een klopjacht houden op de personen die ervan verdacht werden aan de plunderingen te hebben deelgenomen.

De volgende personen werden aangehouden :

Jacques François Heyde : beschuldigd van inbraak in het bureel van het enregistrement te Eeklo.

De zoon van Seger Debbaut : verdacht van inbraak in het huis van de kommissaris van het Directoire en er dokumenten te hebben ontvreemd, tevens van ophitsing van het volk.

Karel De Pauw : werd aangegeven als leider der brigands die te Eeklo en te Kaprijke plunderden.

De Backer : gedeserteerde soldaat uit het Oostenrijks leger, verdacht van plunderingen en oproermakerij te Eeklo en te Kaprijke.

Karel Van Vooren : beschuldigd van de noodklok te hebben geluid te Waarschoot gedurende de nacht van 1 op 2 brumaire.

Theresia Wille : beschuldigd van de alarmklok te hebben geluid bij de aankomst der Franse soldaten.

Pieter Meiresonne : beschuldigd van plunderingen.

Allen waren inwoners van Waarschoot.

Werden aangehouden door de Nationale Rijkswacht van Eeklo en naar het gevang te Gent overgebracht :

Pieter Verheecke : zoon van Josse en van Theresia Theirylnck, beschuldigd van inbraak en diefstal in het bureel der registratie te Eeklo.

Pieter Declouse : zoon van Ignaas en van Jossine Engels, beticht van in de nacht van 1 op 2 brumaire de noodklok te hebben geluid te Eeklo.

Lievin Dysserynck : zoon van Pieter en van N. Parysse, klompenmaker, oud 30 jaar, beticht van te hebben deelgenomen aan verschillende inbraken en met behulp van zijn sabel veel jongelingen te hebben opgelicht om met de brigands op te marcheren tegen de soldaten die uit Lovendegem waren gekomen om de opstand te onderdrukken.

Jan Loete : herbergier, oud omtrent 56 jaar, beticht van de noodklok te hebben geluid in de nacht van 1 op 2 brumaire.

Lievin Taets : oud 30 jaar, beschuldigd van het bureel der registratie te hebben helpen plunderen te Eeklo.

Domien Pot : oud 21 jaar, beticht van collaboratie met de vijand. Marcheerde aan het hoofd der brigands te Waarschoot, Eeklo, Kaprijke, Philipine en Watervliet.

Jan Baptist Fourre : timmerman, wonende op de wijk Oostmoer, beticht van deelname aan de plunderingen. Te zijnen ontlaste werd verklaard dat hij gedurende de plunderingen in een herberg zat en tegen de brigands die daar binnen kwamen met de registers van het gemeentehuis heeft gezegd : «om de liefde godts en plundert geene papieren, gij zult de parochie ruineren».

Pieter Vereccke, Pieter Declouse, Lievin Dysserynck, Jan Loete, Lievin Taets en Domien Pot werden voor de krijgsraad gedaagd.

Pieter Jan Meire werd aangehouden door de veldwachter omdat hij het wapen van een andere veldwachter had afgenomen en zich plichtig had gemaakt aan plunderingen te Eeklo en te Kaprijke.

Martin Boone, aangehouden door de politiecommissaris van Waarschoot, omdat hij de driekleurige wimpel van het gemeentehuis had afgetrokken en aan stukken gescheurd. Ook wegens plunderingen te Eeklo en te Kaprijke.

Werden nog aangehouden :

Jan Baptist De Greve, gevat te Gent toen hij de dochter van zekere Schauwers aldaar ging afhalen.

Jan Frans Gyselynck, wever, werd te Gent aan de Brugse Poort aangehouden omdat hij niet in het bezit was van zijn paspoort en als dusdanig voor een brigand werd gehouden. Bij zijn verhoor was gebleken dat hij op een haarlok een roede vlek droeg die, volgens zijn verklaring voortkwam van een verbranding, maar naderhand moest hij toegeven dat het een bloedvlek was, voortkomende van André De Pauw, die gedurende de troebelen te Waarschoot bij ongeval was doodgeschoten, toen hij lampolie ging halen en aan wiens begraafing genoemde Gyselynck had geholpen.

Vermeldenswaardig zijn wel de aanhoudingen van Jan Baptist Goethals, een jongentje van 12 jaar, die ervan beschuldigd werd deel te hebben genomen aan de plunderingen te Waarschoot, en van Anna Marie Van De Velde, weduwe van Pieter Bekaert, 82 jaar oud, beschuldigd van aan de deur van haar woning stokken en andere wapens te hebben gegeven aan de brigands om daarmee de soldaten te bevechten die te Waarschoot de verdachten kwamen opvissen.

Beide gevangenen werden na weinige dagen wegens hun ouderdom vrij gelaten.

Als tuchtmaatregel tegen de troebelen werd te Waarschoot op 24 brumaire de klok uit de toren gehaald en wel geteld in een en vijftig stukken geslagen en naar de prefectuur overgebracht.

De vrijheidsboom die door de geweldenaars was neergehaald en in stukken gekapt werd op dezelfde dag door een paar «goede burgers» en onder bescherming van de gendarmen opnieuw geplant en versierd «gelucky het behoort». Het planten van deze vrijheidsboom ging vanzelfsprekend gepaard met een feestje, dat met spelen en muziek werd opgeluisterd. Onder de spelen staan vermeld : een loopkoers en een paardenwedren, beiden begiftigd met zakdoeken en kousen. De muzikanten hadden zoals het hen pastte «altijd dorst» en werden met een vaatje bier bedacht.

Wie nu gaat denken dat na de excessen van de 1° en 2° brumaire en de strengste maatregelen die door de autoriteiten genomen werden, de rust in genoemde plaatsen was weergekeerd, heeft het bepaald mis voor. Het vuur smeulde onder de asse en kon bij het minste windje opnieuw en even woest oplaaien. De overheden wisten het maar al te goed want te Waarschoot vooral bleven de gemoederen strak gespannen en dierf geen enkele openbare ambtenaar zich nog naar het gemeentehuis begeven zonder beschermd te zijn door een soldaat of een gendarm. Herhaaldelijk lezen wij verzoekschriften uitgaande van de drie gemeentebesturen waarin voortdurend om militaire bescherming wordt gevraagd. Een militaire bescherming kregen ze dan ook maar ze werden ze gauw genoeg heu door de onoverkomelijke kosten die ze meebracht en de overlasten die de bevolking er door te lijden had. Te Waarschoot bekleog men er zich over dat een «mobile colonne» die van 19 ventose tot 8 germinal jaar VII in de gemeente de wacht had opgetrokken, 1784,57 fr. had gekost, een bedrag dat volgens de mening van de raadsleden schrommelijk hoog was en zelfs door de wet niet was toegelaten.

De maire deed er nog bij opmerken dat de gemeente aan deze kosten onmogelijk het hoofd kon bieden aangezien de contributierollen door de brigands vernietigd waren en er geen belastingen konden geind worden. De gemeentekas was zo arm, dat zelfs de gemeentebedienden het zonder wedde moesten stellen en «tot armoede waren gebracht, aangezien ze geen middelen hadden om voor vrouw en kinderen brood te kopen en het bij de bakker op afbetaling niet konden krijgen.»

* * *

Bij rekwest van de civiele rechtbank van het Departement der Somme in date 19 messidor jaar VII, werden de inwoners van Zomergem, Waarschoot en Sleidinge veroordeeld tot het betalen van een hoge geldboete, waarmede de slachtoffers van de opstand zouden worden vergoed. Zomer-

gem werd geboet voor 5899,33 fr. Hiervan 4804 fr. ten goede aan de geteisterden van de parochie zelf, terwijl de overige 1095,33 fr. in algemene kosten opgingen. Voor Sleidinge bedroeg de boete 55289,19 fr., waarvan 2029,35 fr. te vergoeden aan de inwoners van Waarschoot, 2964,29 fr. aan deze van Sleidinge zelf, 6116,41 fr. aan deze van Eeklo, 39782,61 fr. aan deze van Axel en het Sas van Gent, en ten slotte 4400,27 fr. voor algemene onkosten. Waarschoot werd geboet voor 45217,43 fr. onderverdeeld als volgt : 1789,80 fr. voor de geteisterde inwoners van de gemeente zelf, 5399,09 fr. voor deze van Eeklo, 35116,65 fr. voor deze van Axel en het Sas van Gent en 2911,89 fr. voor algemene onkosten. Van al de gemeenten uit het departement die door dit rekest werden getroffen, stonden Sleidinge en Waarschoot bovenaan op de lijst.

In het verdikt was voorzien dat de gemeenten, wier boete de 3000 fr. te boven ging, in twee keren mochten betalen. De eerste helft diende te worden gestort, onmiddellijk na het verschijnen van de aanslag, en dit door de twintig rijkste burgers van de gemeente, t.t.z. deze die normaal de hoogste belastingen betaalden. De andere helft moest vereffend worden vóór 30 nivose van het volgend jaar. De gemeenten die zich vóór die datum van hun boete niet hadden gekwetend mochten het ongewenst bezoek verwachten van speciale commissarissen, vergezeld van rijkswachters en soldaten om, «par la force et par main armée», het nodige geld te doen storten in de kas van de belastingsontvanger. Evenwel werd aan de gemeentebesturen toelating verleend om één of meer gevolmachtigden aan te stellen die met de schadeloosgestelden konden onderhandelen om tot een vergelijk te komen inzake de betaling van de geleden schade. Voor Zomergem werden aangesteld : Karel Vermeiren en Jan Baptist Van De Weghe, beiden leden van de municipalen raad ; voor Sleidinge : Hubert Parez, rechtsgeleerde en P. Botte, beiden van Gent ; en voor Waarschoot : Iгнаas Van Tours, rechtsgeleerde te Gent.

Beide partijen werden naar de prefectuur ontboden om ten overstaan van de prefect over de kwestie te onderhandelen. Over het verloop van de kwijtingen der boeten is ons voor de drie gemeenten niets bekend. Wel weten wij dat door de genoemde gemeentebesturen tegen het vonnis heftig werd geprotesteerd.

Zomergem weigerde te betalen omdat volgens een verklaring van de maire in zijn protestbrief van 1 fructidor jaar IX, de inwoners van zijn gemeente veroordeeld werden om daden die zij niet hadden gepleegd en waartegen zij zelf met de meeste verachting gekant waren. Nochtans was men met de onderhandelingen tussen beide partijen zover gevorderd dat vele begoede lieden vrijwillig het hunne wilden bijdragen tot het delgen van de opgelegde boete, ware er ondertussen niet een flagrant feit aan het

licht gekomen. De politiekommissaris, Jan Francis Vereecken, had, evenals zovele andere inwoners ter sekretarij een staat van verlies en beschadiging ingediend, die volgens de mening van het gemeentebestuur zeer hoog was en waarop een som geld ten bedrage van 3000 fr. voorkwam die volgens de verklaring van de rechtsdienaer uit zijn wonnig gestolen was.

«U geeft zich een idee van de verontwaardiging van het gemeentebestuur», aldus de maire in zijn brief, «dat een man als de politiekommissaris een zo grote som geld onoplettend aan diefstal bloot stelde en dit gedurende de tijd dat de brigandage in het dorp aan gang was».

Daarentegen was door ooggetuigen verklaard geworden dat noch het huis, noch enig effect van de kommissaris enige schade hadden geleden, want men wist te vertellen dat de man der wet, reeds enkele dagen op voorhand zijn goederen in veiligheid had gebracht. «Zou hij dan zo verstrooid of onoplettend zijn geweest» vraagt de maire zich af, «een zak met een som geld daarin ten bedrage van 3000 frank in zijn woning achter te laten?»

De gemeenteraad van Sleidinge schreef op 6 fructidor jaar IX aan de prefekt «que la commune de Sleidinge ne payera plus rien des sommes déjà versées du chef des indemnités, au contraire qu'elle jouira d'une diminution et remboursement proportionnées aux dommages et intérêts réellement soufferts par les susdits Citoyens de cette commune, qu'au moyen de cette transaction toute cette malheureuse affaire viendra à cesser et sera enseveli dans le plus profond oubli».

Volgens een aanvraag van de prefekt in date 29-4-1806, had de gemeente reeds 25000 fr. aan de voorschieters terugbetaald, maar er bleven evenwel nog 14000 fr verschuldigd.

116 personen werden te Sleidinge schadeloosgesteld voor een totaal bedrag van 25000 frank. De gemiddelde schadeloosstelling per betrokkene bedroeg ongeveer 220 frank ; de grootste 575.34 fr. ; de kleinste 44,44 fr.

De gemeente Waarschoot protesteerde vooral tegen de schadeloosstelling van 25000 fr. aan de inwoners van het Sas van Gent omdat zij de aanklacht van genoemde gemeente een misselijke ijdelheid en een besluit zonder grondheid noemen.

Het refuus werd gemotiveerd door het feit dat deze enorme som onmogelijk door twintig burgers kon worden betaald en ten tweede, dat het niet redelijk was, dat de overlasten die in de genoemde gemeente hadden plaats gehad, door personen waren gepleegd die geen Waarschootenaars waren, en onmogelijk door de inwoners van deze gemeente mochten gedragen worden. Verder was het volgens de magistraat niet mogelijk geweest, dat inwoners van Waarschoot aan de brigandage in het Sas van Gent, te

Axel en te Eeklo zouden hebben deelgenomen, aangezien de opstand in genoemde plaatsen tegelijkertijd als te Waarschoot had plaats gehad. Zij beschuldigen dan ook de inwoners van Kluizen, Evergem, Ertvelde en Sleidinge.

Toch betaalden de 20 voorschieters van Waarschoot 9000 fr., waarvan de hoogste 555 fr. en de minste 359 fr. De boete die gelegd was op de generaliteit van de bevolking beliep 27914,29 fr. Dit alles diende in de kortst mogelijke tijd verheffend. Maar hoe? De maire vraagt het in een gepeperde brief aan zijn prefect. Zo schrijft hij onder meer : «Moet ik mij hiervoor wenden tot de armen die noch geld noch eigendommen bezitten en zelf door de dienst van de Weldadigheid moeten onderhouden worden?» Indien de prefect aan de gemeente een voorschot wilde toestaan op de aanslag van het jaar VIII, dan zou de burgemeester nog een uiterste poging aanwenden om uitzonderlijke belastingen te heffen bij sommige inwoners die nog niet «algeheel gerutineerd» waren. «Ziedaar», aldus de maire, «de toestand van deze ongelukkige opstand».

De klachtbrief van de bekommerde burgervader werd door de prefect als volgt onthaald : «Indien uwe gemeente de achterstallige boete niet onverwijld betaalt, zal ik mij verplicht zien strenge straffen en sancties tegen uw gemeente te treffen».

35 burgers werden hierom opnieuw uitgerst en leverden 6000 fr.

De prefectuur nam met deze som geen genoegen en als gevolg van nieuwe dreigementen, werd de pers opnieuw wat dichter toegedraaid, met het gevolg dat nog tachtig inwoners gezamenlijk 3000 fr. afdokten.

Dan was de vrucht totaal uitgerst en hoopte men dat de prefectuur hiermede genoegen zou nemen. En dit is waarschijnlijk ook gebeurd, want wij vinden nadien geen dreigbrieven meer en ook geen betalingsorders.

Eerst op 25 brumaire jaar IX, ruim twee jaar na de beruchte opstand, verkreeg Waarschoot 2222 fr. vermindering van de opgelegde boete. De maire profiteerde hiervan om het dak van het gemeentehuis te laten herstellen, dat ondertussen door een stormwind gedeeltelijk was weggerukt.

* * *

Dit was in het kort het verslag over de opstand van onze plattelandsmensen tegen het regime van een waanzinnige dwingeland. Neen, het is lang niet volledig, want hoeveel gegevens liggen nog begraven in vergeten archiefbundels, of hoeveel is hiervan door de tand van de tijd niet weggehaagd.

M. RYCKAERT.

DE KAPELANIJ ONZE LIEVE VROUW TER PIETEN TE AALTER

1. Inleiding

Wanneer wij langs kronkelende wegen, door afgelegen gehuchten van ons Meetjesland fietsen, dan voelen wij er ons spontaan aangetrokken door zijn fleurige boerensteedjes, waarvan de witblakende gevels met hun zwartbeteerde onderband, en de vensterluikjes treffend wit en groen, U toelachen van over de doornen omheiningshaag.

Een dergelijk mooi gehucht is wel de Dries, voormaals de Pietendries genaamd, liggende op de samenkomst van drie gemeenten : Aalter, Knesselare en Ursel ; ietwat buiten het woelige verkeer. Het is er rustig wonen. Alleen het voor de bewoners vertrouwde geluid van het zoeven der wieken en het kletteren der kettingen aan de klapperende zeilen van de eeuwenoude windmolen, maakt de sfeer iets anders dan elders. Een beklimming van deze windreus is wel de moeite waard. En de U gul ontvangende oude mulder zal U vertellen bij het heerlijk vergezicht dat zich voor uw ogen ontvouwt ; ten noorden door de donkere zoom van de beboste heuvelkam van het Drongengoed ietwat beperkt. Deze uitgestrekte bossen van nu, meestal aanplantingen in de heide sinds de 18^e eeuw, bestrijken de meest onvruchtbare gronden. In de periode waarop deze geschiedenis een aanvang neemt, stonden de «Foreesten» hier tot dicht onze standplaats. Dat leert ons de toponymie althans. Daartussen lagen de landbouwuithalingen : natuurlijke meersen langs de beken en het winnende land op de zanderigste delen : de kouters. Zo ten noorden het «Goed ter Pieten» (1) een leengoed van Wessegem ; ten oosten het «Koningshof», voormalige zetel van de heerlijkheid van Wessegem ; ten zuiden het «Woestijnegoed» zetel van de heerlijkheid van het Land van de Woestijne, allen nauwelijks een paar honderd meter van onze standplaats verwijderd. Het pleintje voor de molen waar de Pietstraat 's Herenstraat vervoegt, is de rest van de eigenlijke Dries, en honderd meter zuidwaarts, langs de Herenstraat, komen de drie voormelde

(1) Ter Pieten : toponiem. Te vergelijken het Goed ter Pieten en de stede Hubrecht Sloock ter Pieten. Men heeft ook de Pietstraat, de Pietmeersen, Pietakker, Pietendries, enz... De Costumen van het Brugse Vrije spreken van de «pittepalen» (bomages). Betekenis : grens.

gemeenten bij elkaar. Bij dat punt stond de Pietenkapel, er omstreeks het jaar 1365 opgericht, en die ten dele het onderwerp van deze studie vormt. (2).

Vooraleer de steile trap, niet zonder enige vrees op de doorbuigende eiken trappanken af te dalen, merken wij nog even de torenspitsen van Aalter, Knesselare en Ursel op, alle drie op nagenoeg een halve mijl van hier verwijderd.

Kerkelijk behoorden wij in die tijd tot het bisdom Doornik. In een pouillé van dit oude bisdom, een vroeg 17e eeuwse kopij «gemaect naer sekeren ouden boeck overdeect met parchemin» (3) wordt de taxatie van de verschillende parochies opgegeven per dekenij en per patronus. Onder «decanatus Gandensis» vinden wij :

— deken en kapittel katedraal Doornik :	Knesselare	40 £	parisis.
	Ursel	40 £	parisis.
— abt van Sint Maartens te Doornik	Altere	50 £	parisis.
	Cap. ibid.	15 £	parisis.

Met deze kapelanij wordt wellicht de kapelanij van Onze Lieve Vrouw in de kerk van Aalter bedoeld, ons reeds bekend door een stichting van 1358. (4). In het nieuw opgerichte bisdom Gent (Pius IV op 26 oktober 1568) lagen de drie voormelde parochies onder de dekenij Tielt; doch van omstreeks 1620 behoorden Knesselare en Ursel tot de dekenij Evergem. Zo bleef de toestand tot bij de herinrichting van het bisdom, na het Konkordaat van 1801.

Een kapelanij, historisch beschouwd, is een soort «kerkelijk beneficie». Zulk beneficie is een blijvende instelling, door de kerkelijke overheid opgericht — gewoonlijk de bisschop in zijn diocees — en bestaande uit een kerkelijk ambt. Aan dit ambt is dan een praebende verbonden, gewoonlijk

(2) Archivalia : voor het stellen van dit artikel maakten wij hoofdzakelijk gebruik van een bundel over deze kapelanij in het Fonds Sint Baafs — Bisdom n° 5120 ; de verslagen van de bisschoppelijke kerkbezoeken en deze van de dekens van Tielt en Evergem, aangevuld door gegevens uit het Fonds Land van de Woestijne, alle in het Rijksarchief te Gent berustende, en van het kerkarchief van Aalter.

(3) Rijksarchief Gent : Fonds Sint Baafs — Bisdom n° B 2456 en Rijksarchief Brugge Fonds Kerkelijke Archieven n° 9.

(4) Kerkarchief Aalter : Last en baete van de Pastorije van Haltere, anno 1620. Stichting van de Kapelanij van O. L. Vr. binnen de kerk van Aalter door Heer Rogier van Gistel en huisvrouw Appolonia van Axpoele in 1358.

Bij het begin van de 17^e eeuw had men binnen het kerkelijk gebied van de parochie Aalter vier kapelanijen : de kastroalkapelanij ter Woestijne, de kapelanij O. L. Vr. ter Pieten en de kapelanijen van de H. Cornelius en O. L. Vrouw. Deze beide laatste in de kerk. (Liber Beneficiorum ± 1612 ; Fonds Sint Baafs — Bisdom n° B 134.

de inkomsten uit goederen in eigendom, uit renten, of uit goederen belast met kerkelijke tienden. De kapelanij is, in tegenstelling met het pastoraat, een «beneficia non curata» (5) of beneficie zonder zielelast, zonder parochielast dus. Daarentegen is zij door de stichters ervan eeuwigdurend belast met een aantal missen per week te celebreren ten zetel van de kapelanij. Deze was in de meeste gevallen een altaar in de parochiekerk, maar het kon ook in een hospitaal of klooster, of in een, buiten de kerk gebouwde kapel zijn. Gewoonlijk gebeurden de missen tot zielelafenis van de schenker, en dateren de meeste stichtingen van kapelanijen uit de 13^e en 14^e eeuw.

De stichter van een bidplaats, 't zij kerk of kapel, mocht naar middeleeuws kerkelijk recht er het patronaatsrecht over uitoefenen. Dit sloot het collatierecht in : het recht om benoemingen te doen of ten minste toch deze aan de plaatselijke bisschop voor te stellen. Over de geschiktheid van de persoon oordeelde echter steeds de bisschop. Doch onder het pontifikaat van Gregorius VII werd het patronaatsrecht aan de wereldlijke heren onttrokken en overgemaakt aan abdijen en kapittels. Deze bezitters van het patronaat hebben in de kerkelijke geschiedenis van onze dorpen een gewichtige rol gespeeld.

De inkomsten van de kapelanijen werden door de kapelmeesters beheerd, die hun rekeningen dienden voor te leggen aan de schepenbank van de heerlijkheid waaronder de kapelanij haar zetel had. Waar de inkomsten in de loop der tijden verminderden werden verscheidene kapelanijen aan een en dezelfde persoon toegewezen om in zijn onderhoud te voorzien, ofwel werd de missenlast door tussenkomst van de bisschop verminderd. Wanneer men twee of drie kapelanijen bezat kon men nu onmogelijk op deze verschillende plaatsen te gelijk resideren, wat de kwaal van het niet resideren met zich bracht.

De Franse wetgeving genomen in uitvoering van het Konkordaat van 1801 voorzag dat de niet verkochte kerkgoederen werden terug gegeven : ze werden als fundaties voor missen aangezien.

De tienden werden in 1795 eenvoudig afgeschaft.

2. De stichting - De tiende

Op 10 juli 1365 wil Wouter van Knesselare, een ons verder onbekend Brugs poorter, een kapelanij stichten in de kerk van Aalter of eventueel toch in deze parochie. Hij wil deze stichting doen voor zijn zielelafenis en

(5) De Brouwer, J. : Bijdragen tot de Geschiedenis van het Godsdienstig Leven en de Kerkelijke Instellingen in het Land van Aalst tussen 1550 en 1621 (Oostvlaams Verbond van de Kringen voor Geschiedenis-Verhandeling 3).

deze van zijn ouders, vrienden en weldoeners. Daartoe begiftigt hij ze met een tiende, om in het onderhoud van de kapelaan te voorzien. Deze tiende hield Wouter van abt Jacobus in leen; hij schenkt ze met dat doel aan zijn leenheer nu terug. Zij werd geheven op vruchten in de parochie Aalter. Voortaan zal tot op het einde van het oud regiem deze tiende, leen van de Sint Maartensabdij te Doornik, aan de kapelanij van ter Pieten verbonden blijven.

Bij iedere leenverheffing zal aan de abt of zijn luitenant-baljuw 10 ponden parisis «relief» betaald worden; in geval van permutatie zal een half leenverheffgeld van 100 stuivers voldoende zijn. Binnen de veertig dagen na het opstellen van de stichtingsoorkonde zal Zeger, de eerste kapelaan, aan de abt of zijn luitenant-baljuw de grootte en de juiste ligging van de onderscheiden percelen opgeven, waarop deze tiende geheven wordt. (denombrement).

De bisschop bepaalde de last van de stichting. Daar de opbrengst op 36 ponden parisis wordt geschat zal er een kapelaan moeten resideren, en er drie missen per week opdragen. De collatie zal aan de bisschop behoren op voorstel van de abt van Sint Maartens; doch de eerste titularis mag door Wouter van Knesselare aangeduid worden. Deze is Zeger van Embrick. De nieuwe kapelaans moeten gebeurlijk binnen het jaar na hun benoeming de heilige wijdingen ontvangen. De kapel zal aan Onze Lieve Vrouw toegewijd worden.

* * *

De geschiedenis van de tiende te Aalter te noorden van de Brugse vaart, de Woestijnse tiende genoemd, omdat ze haar bestrekte binnen het gebied van deze heerlijkheid, is ons, althans in haar grote lijnen bekend. In 1203 schenkt Willem, filius Zeger van Zomergem, heer van het Land van de Woestijne, aan de Sint Maartensabdij te Doornik, de 2/3 van een tiende op de ontgonnen of nog te ontginnen velden, gelegen te noorden van de Dorma (= Hoge Kale = Nova Lisa of huidige kanaal).

Hij doet deze schenking omdat de abdij hem toegestaan heeft, een eigen kapelaan te hebben in de kapel die zijn vader te Aalter gebouwd had. Hiermede wordt de kapel op het slot ter Woestijne bedoeld. De akte van deze schenking werd trouwens opgemaakt «in domo de le wastine», (in het huis ter Woestijne). (6). Een derde van de tiende bleef dus aan de heer van het Land van de Woestijne behoren.

De Woestijnse tiende heeft nadien wijzigingen ondergaan aangaande haar bezitters, want wij zien dat ze weldra zijn :

(6) d'Herbomez, Armand : Chartes de l'Abbaye de Saint Martin de Tournai : 2^e deel. charter 178 en verwijzing daar naar cartularia in A. R. Brussel.

- een derde de heer van het Land van de Woestijne
- een derde de slotkapelaan van dezelfde heer
- een derde de Sint Maartensabdij te Doornik.

Het is dit laatste derde dat Wouter van Knesselare in leen had toen hij het in 1365 aan de abdij teruggaf om er de kapelanij mede te be-
giftigen.

Bovenstaande verdeling, alsmede de ligging van de tiende, blijkt uit het hier volgend citaat van 1620 : (kerkarchief Aalter — Last ende baete vande Pastorije van Haltere). (Zie kaart).

«Voor den troubel plach te staene een Capelle tusschen Ursel, Haelter ende Knesselaere op den Pietendries ghe-naemt de cappelle ter Pieten ende was gerecht in een derde deel van de naervolgende tiende : Item de tiende over de Leye groot int gheheele 262 ghemeten 200 roen beghinnende aen de Piete cappelle streckende achter den santwech totter Oostmeulen, den santwech oost ende noort, loopende alsoo achter den nieuwen vaert tot aen tgoet van Albyn de Vilain, commende van daer op de Weststraete naer tgoet van Jo^r Philips vande Walle, heere van Wiebrouc ende van daer achter de Buntelaerstrate naer Hoochbuntelaer cauter, noes over den Pietendries.

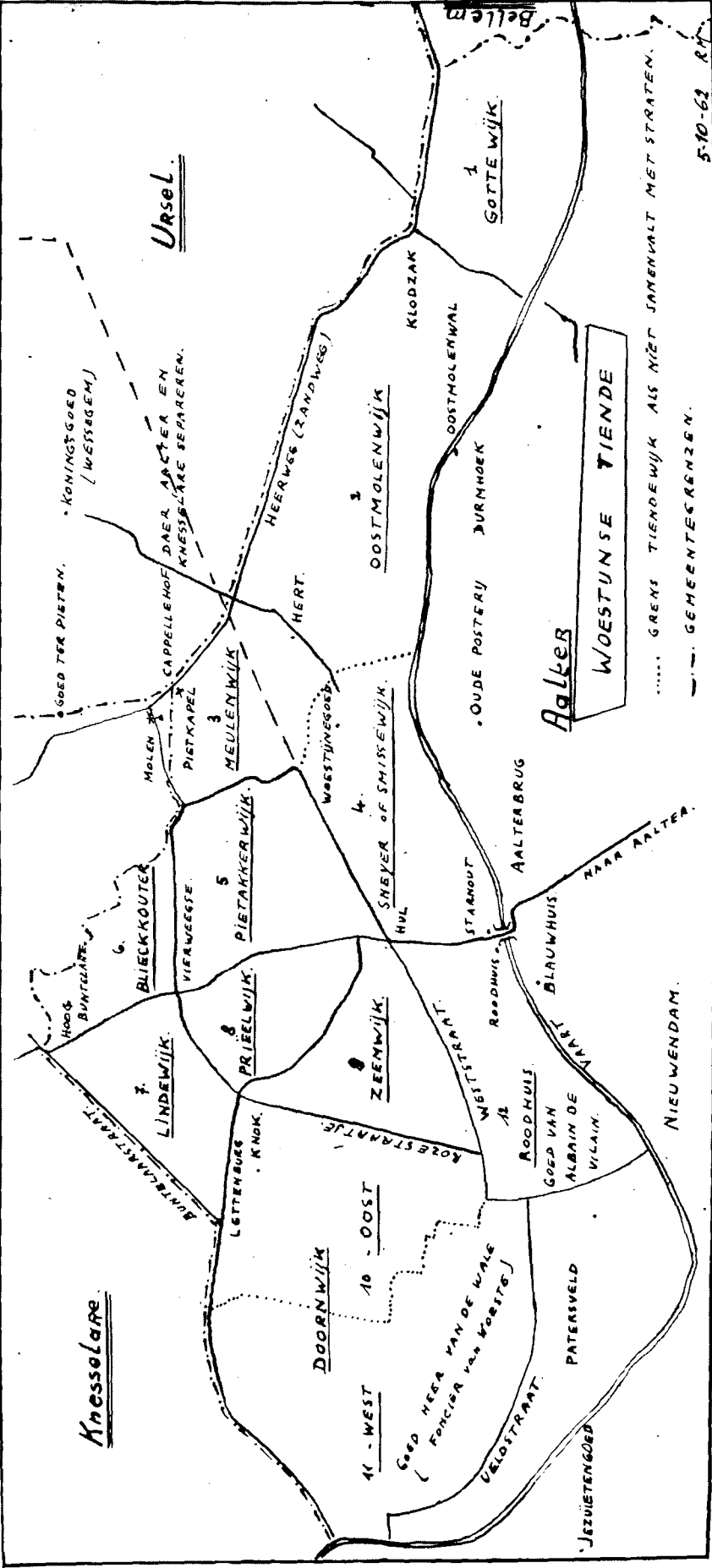
Deze tiende wordt bij cavelen ghedeelt in drij ghelijcke deelen : het eene compt toe mijn heere van Praet (7) ; het ander den proost van Ronse als cappelaen vanden hove vanden voors. heere ; het derde den pasteur van Ursel, Haelter ende Knesselare, over hemlieden noch eens te deelen bij cavelijnghe in drij ghelijcke deelen ende moet elck een vande voors. pasteurs daervooren alle weken een ghelesene dienst doen, den welcken sij plachten voor den troubel inde voors. cappelle ter Pieten te doene».

Voor de troebelen was er steeds een kapelaan die de tiende-opbrengst inde. Zo geeft in 1563 *Arnold van Acker* gedwongen ontslag ten hate van *Joannes Molineus*, en wanneer deze in 1576 overlijdt, wordt hij door *Joannes du Quosne* opgevolgd. Zo komen wij in de periode van de strijd tegen het protestantse noorden. Na deze vinden wij nog van vóór 1610, een kanunnik van Ronse, *Nicolaus Robertus* vermeld, die kort nadien nog schijnt opgevolgd te zijn door *Arnold Blomme* (4).

Wat dan met de rekeningen van 1559-1566 die de betalingen aan geestelijken van de drie parochies vermelden ?

Deze rekeningen bewijzen eenvoudig dat de kapelaans toen niet resideerden en hun missen lieten opdragen door de plaatselijke pastoors en kapelaans van de drie onderscheiden parochiekerken ; dit omdat de mis-

(7) De heer van het Land van de Woestijne die ook heer van Praet op Oedelem was.

..... GREYS TIENDEWIJK ALS NIET SAMENVALT MET STRATEN.

--- GEMEENTEGRENSZEN.

5-10-62 R.M.

gangers van de drie gemeenten kwamen, en de kapel juist op de grens-scheiding ervan stond.

In die rekeningen zien wij dat aldus betaald werd aan :

- Claeyns de Vos, kapelaan in *Aalter* 26 pond parisis.
- Anselmus Heyndricx, kapelaan in *Knesselare* 82 pond parisis.
- Adriaen Guyllaume, kapelaan van *Knesselare*
- Jacob Slonge, wijlen kapelaan in *Ursel*
vertrokken op 17 maart 1559.
- Gregorius 't Sioncke 40 pond parisis.
- Pieter Toene en Jacob Cools, pastoor.

Dit zijn getallen die wij door optelling hebben bekomen. Het zijn geen derde delen, maar bedragen naar rato van het aantal gedane heilige missen toegekend. Het was nu eens een kapelaan van *Aalter* die een tijd lang de drie missen per week celebreerde, dan eens een van *Ursel* of *Knesselare*. Soms kwam wel de pastoor van een van deze dorpen, doch dit was eerder uitzonderlijk. In ieder geval, er was 's zondags steeds een misviering in de kapel en er werd in onderlinge overeenkomst lering aan de jeugd gegeven.

Als de kapelaan, Nicolaus Robertus, kanunnik van *Ronse*, de missen nu niet meer kon doen, schrijft *Francenius* (pastoor van *Aalter* van 1616-1640), werd zijn aandeel in de *Woestijnse tiende* onder de drie pastoors verdeeld, natuurlijk met de last er aan verbonden. Deze verdeling was in 1610 reeds een feit, blijkens de eerste dekanale visitatie die wij bezitten.

Ze wordt bevestigd door de deken van *Tielt* in zijn «*Cathedricum rekening*» over 1625-1629. (8). Toen bleek er dus geen eigen kapelaan van ter *Pieten* meer te zijn. De toenmalige heer van het Land van de *Woestijne*, *Frans Thezart*, baron van *Tournebu* (dép. *Calvados*, Frankrijk) was in proces betrokken voor de Raad van *Vlaanderen* (1614), ondermeer in verband met deze tiende. Bij *Francenius* heet het er dat hij de tiende wou usurperen voor zover zij op *Woestijne* lag... Van de andere kant deed de deken van de kristenheid *Tielt*, *Michaël van der Beke*, toentertijd pastoor van *Ruiselede* (1609-1619) stappen voor deze zaak bij de heer *Del Rio*,

(8) R. Gent, Fonds Sint Baafs — Bisdom : dekenij *Tielt* : uit de rekeningen van deken de *Mol* over de jaren 1625-1629.

Haltere : Est alia capella dicta ter *Piete* infra limites ejusdem parochiae in confinio *Ursele* et *Knesselaere* et sunt ibi tres missas fundatae per pastores dictarum trium parochiarum : unde non videtur esse beneficium et dicti pastores ob capellam dirutam in suis ecclesiis eas missas celebrant et fructus partiuntur qui consistunt in decima elocata VIII ponden X sch. par.

Aan de rand staat : «*Juxta antiquum usum*».

officiaal van het bisdom. Monseigneur van der Burch schijnt deze betwisting dan in het reine te hebben getrokken. Melden wij nog dat deze Thezart Calvinistisch gezind was.

Ook de andere inkomsten van deze kapelanij, werden in gelijke derden verdeeld.

«Ontfanck : over het derde deel van X guldene toecomende dese kercke neffens Ursele ende Knesselaere (anno 1625).

— van de vercoopinghe van dry populierkens, een kersselaerken ende twee vorte bulcxkens ghestaen ende gheleghen op den gront vande capelle ter Piete... XI sch. I gr. IV den». (Kerkarchief Aalter).

Zoals gebruikelijk verpachtten de pastoors hun tienden.

Aldus Francenius :

«Denselven Jan de Blicck van pacht van Pietetiende van de oogst 1640, tweede jaer van dry X ponden Gr. sjaers, een steen ghekelt vlas, gheëstimeert VI sch. gr. eenen halven sack taerwe, gheëstimeert XV sch., en een hespe IV sch. gr. XV ponden V sch.»

De pastoors die elk een negende schoof uit deze tiende genoten waren : (9)

<i>Aalter</i>	<i>Knesselare</i>	<i>Ursel</i>
Joannes Fransen 1616-1640	Gerard Wellens 1613-1616	Filip Junius -1613
Leonard vanden Dael 1640-1650	Willem Guens 1616-1622	Willem Guens 1613-1622
Jan Bapt. Taelman 1650-1653	Judocus Cuypers 1622-1625	Joannes Cuellar 1622-1629
Jeremias Baes 1653-1662	Jan de Sutter 1625-1646	Marten Kessels 1629-1633
Comelius Beckers 1662-1668	Leonard de Vriese 1646-1681	Joannes de Mol 1633-1634 Anthoni Vreven 1634-1641 Leonard Moens 1641-1645 Frans Desmarez van omstreeks 1645 af

(9) R. Gent — Fonds Sint Baafs — Bisdom : Registers van begeving van Beneficien. B 155 en volgende met index B 4527.

In 1663 zoals verder zal gezegd worden, werd de pastoor van Aalter Cornelius Beckers, alleen beneficiant van ter Pieten.

* * *

Een derde van de Woestijnse tiende, de Pietentiende, was van 1559-1566 verpacht aan Zeger de Croock, voor 31 ponden IV schellingen parisis per jaar. Deken de Mol in zijn «cathedraticum-rekening» over de jaren 1625-1629 spreekt van VIII ponden X schellingen parisis. In 1774 bracht dit derde 50 pond groten op en op het einde van het Oud Regiem, rond het jaar 1790, année commune, 85 ponden groten.

Blijkens de reeds herhaaldelijk aangehaalde rekeningen, van rond het jaar 1560, had de kapelanij nog een klein inkomen in natura namelijk een half pond was, bezet op de stede van Hubrecht Slock op de Pietendries.

«Item de voorn. besorghers kennen ontfaen hebbende een half pond was 's jaers, de voorn. dry jaeren, sprekende upde stede van Hubrecht Slock ter Pieten, dat over 't jaer 59, 60 en 61 't welke ghehuerbuert ende verberrent es onder den dienst van de messen ghedaen inde selve capelle de voorl. jaeren.»

Later werd deze stede eigendom van Balthazar van Baerle, Passchier vander Straeten, en nog later van zekere Vervenne. Zij stond op de zuidkant van de kapel, langsheen de heerweg.

Rest ons nu nog vóór de beroerten het inkomen te vermelden «ontfaen uytten appoorte van dat ghegaedert was inde predicatie 's dicendaegs inde cruysweecke».

Voor de periode 1559-1561 geeft dit 2 ponden 6 schellingen en acht deniers parisis, en voor 1562-1565 2 ponden 9 schellingen.

3. De kapel

Vermoedelijk werd kort na de stichting de kapel op de wijk reeds gebouwd.

Hier volgt de beschrijving van het perceel waar de bidplaats op stond, zoals wij die vinden in het Landboek van Aalter (1631-32). Bijgaand kaartje geeft hiervoor de ligging gaan.

«n° 2491 : eene partije daer de cappelle op staet tusschen Knesselaere, Ursel ende Aaltre, ende Knesselaere ende Aelter scheen in dese partije, want ick hebbe het gescheet gemaect vande cappelle naer den hoeck vanden Pietemeersch, soo mij van lieden gewesen was en hier en licht maer 326 roe(de)n op Aelter, want de reste licht op Knesselaere volghende het voorn. gescheet. Dese partije behoort toe (niet ingevuld)

en was ten dage vande metijnghe gebruyckt bij Laur(eyn)s Pypper.» (10).

Blijkens het Leenboek (11) van Biesem de anno 1587 was dit perceel toen eigendom van «'tgoet vanden Winghaerde» te Brugge. Het viel onder de jurisdictie van Wessegem. (12).

Nadat de kapel in 1566 grondig vernieuwd werd (zie daarover verder) kwamen de beroerten van de opstand tegen Spanje, tijdens dewelke de bidplaats werd verwoest. De omstandigheden waarin dit gebeurde zijn ons evenwel echter onbekend. Pastoor Francenius, die wij nog dikwijls zullen moeten vernoemen, deelt ons mede dat er gereformeerde kerkdiensten hebben plaats gehad. Dit misschien wel van vóór het ogenblik waarop deze in de parochiekerken werden gehouden (\pm 1578). Deze kapel leende zich daar trouwens uitstekend toe, gezien haar afgelegen ligging enerzijds, en de nabijheid van het kasteel van Mevrouw van Aalter, om haar Calvinistische gevoelens en sympathieën bekend, anderzijds.

Vanaf mei 1583 begon de grote vlucht van de bevolking voor de van uit het zuiden oprukkende Spaanse legercohorten en de later komende vrijbuiters, en het daar mede verband houdende verval van de gebouwen hier te lande. De meest kritieke periode schijnt rond het jaar 1590 te zijn geweest.

In een schrijven aan de Raad van Finantiën (1666) schrijft Pensionaris Bonne, ontvanger van Wessegem (zie verder) «...welcke cappelle ontrent den jaere 1590, in de voorgaende troublen, *gheruineert* is gheweest, daer men de aude fundamenten ende qualiteyt van materiaelen noch vint liggende...»

De wethouders van Wessegem en het Land van de Woestijne schrijven omstreeks dit tijdstip «...die in voorgaende troublen van oirloghe *afgebroken* is gheweest...» Blijkens het verslag van het dekanaal bezoek van 1716 waren de funderingen toen niet meer zichtbaar. (13).

(10) Dit perceel is blijkens het kadaster van Aalter van 1810 verdeeld en eigendom geworden van :

C 145 0.29.50 Jos Bultinck - land - Knesselare

C 146 0.00.70 Petrus Brusseel - huis - Aalter

C 147 0.03.00 idem, lochting.

De rest is perceel C 388 (0.15.25) op Knesselaars grondgebied. Vermoedelijk staat het huidige werkmanshuisje, verbouwing van een vroegere tweewoonst op de grondvesten van de oude kapel.

(11) Stadsarchief Gent, Fonds Pycke de ten Aerde, n° 27.

(12) Rijksarchief Gent, Fonds Ursel, n° 748, art. 127 in de huisbrief van \pm 1750. Dit perceel renteerde onder Wessegem.

(13) Verslag van het bisschoppelijk bezoek van 1623 : «*Sacelli ter Pieten... nunc diruti*». Verslag van het dekanaal bezoek van 1716 : «*Sacello vulgo ter Piet, dirutum totaliter, sic ut non restet ejus vestigium*».

Een tijd lang bood deze bidplaats nog onderdak aan een vrouw. Pastoor Francenius noemt haar de «Dicke Maeye», zoals zij in de volksmond moet zijn genoemd geworden. Zij huisde in de hoek van de kapel waar vroeger het tabernakel stond, en had deze in een waar ontucht- en brashuis herschapen. Het was waarschijnlijk een gewezen soldatenvrouw die de Spaanse legers had gevolgd ; later, zo heet het er, heeft ze zich te Gent met haar God verzoend.

* * *

Voor de rekonstruktie van oude gebouwen beschikken wij doorgaans slechts over onrechtstreekse gegevens, veelal uit oude rekeningen, zoals trouwens ook hier het geval is.

Bij de stukken die op het bisdom werden ingediend om de heropricting ervan aan te vragen, waarover verder spraak, werd een kopij van twee rekeningen gevoegd. Een derde toen nog voor handen zijnde rekening, bleek compromitterend te zijn voor de aanvragers in verband met het jaargetijde van Lodewijk van Vlaanderen, voortijds heer van het Land van de Woestijne ; zij ging ons verloren. Wij beschikken aldus over gegevens voor een periode van ongeveer acht jaren (11 van grasmaand 1559 - 2 van hooimaand 1566). Deze rekeningen werden voorgebracht door Jan Braet, Gheerolf Schauthete en Jan Willems «te saemen besorghers ende capellemeesters in de cappelle ter Pieten» bij de baljuw en de schepenen van de heerlijkheid van Wessegem. Het afschrift dateert van 1647.

Wat vertellen ons die rekeningen nu over het bouwwerk ? Bij het begin van de tweede helft van de 16^e eeuw, bevond deze bidplaats zich in een erg vervallen toestand. Na een paar kleinere herstellingen werd dan ook in het voorjaar 1566 een algehele vernieuwing aangepakt. Stellen wij ons dit gebouw niet al te onbenullig voor, zoals bijvoorbeeld een gewone veldkapel het beeld in ons geheugen oproept.

In een verzoekschrift van 1663, gericht aan zijn Majesteit de Koning, vragen de inwoners van het gehucht om de kapel te mogen heropricten op haar oude funderingen. Dit na de verwoesting in de Geuzenberoerten. «Dat de debvoiren noodigh tot het opmaecken sauden moghen gedaen worden ende alsoo volghende de haude fundamenten, die lanck bevonden wort 34 voeten». Wat de breedte betreft spreekt de rekening van 1566 van een nieuw «soldergebindt lanck 20 voeten». Zo komen wij na omzetting tot benaderende maten van 10 m 90 × 6 m 40. De kapel moet dan een ietwat gedrongen vorm hebben gehad. Zo is het ook goed te verstaan dat de inwoners «deselve gheeren maccken op de syde daer de autae heeft ghestaen met een huyve ovael, diermede die wat saude worden vermeerdert».

Keren wij nu terug naar onze herstellingen van vóór de troebelen. Van het oude gebouw zullen het dak, de bovendelen der muren, en de kalk-

beploistering binnenin worden verwijderd; deze afbraakmaterialen worden te koop gesteld. Een duizendtal nieuwe kareelstenen en een vijftigtal tichels te Gent gekocht, worden per schip langsheen de Hoge Kale tot Bollaertsstick (Oostmolen) gebracht. Vandaar geschiedde het transport per wagen langsheen de Zandweg of Herenstraat tot op de Pietendries. Een metser en een dienaar werkten dan drie dagen om de muren te verhogen. Ze verwerkten er ook een wagen kleem aan.

De oude dakbekleding was van stro op latwerk en zal door een dergelijke worden vervangen. In 1562 werden zo twintig «hoortebonden» verkocht van de oude bekleding en bij de algehele vernieuwing spreekt men van «vierhondert deckstroot verdeckt op de voornoemde cappelle...»

Zes ponden vier schellingen werden betaald aan Jan van Hulle «van twee gaeten te stoppen ende die te pansyseren. midts leveren van yseren roen». Dit was wellicht voor de vensters van voor- en achtergevel die op de zolder uitgaven, want ook de timmermans Mauwers van Rije en Arnaut Copbaut werden betaald voor twee vensters en een zolderdeur. Deze zolderdeur hing in een eiken afschutsel dat de zolder in twee delen verdeelde.

De zoldering zelf bestond uit zolderrebben vier duimen belegd met zolderberd. Er was een stevige dubbele ingang deur waarvan de makelaar vijf duim dik was en uit eik vervaardigd. Deze deur was met vierhonderd «crutnaghels» (14) beslagen.

Men spreekt slechts over het verhogen der zijmuren, zodat wij mogen aannemen dat het ondergedeelte van het bouwwerk nog zijn voldoende stevigheid bezat. Er worden daar dan ook geen gegevens over gebrandschilderde ramen vernomen. Daar wij over geen voldoende bewijsmateriaal beschikken, weten wij niet of deze in de kapel aanwezig waren. Zo geeft meester Jan de Mey een som om daarmede een glasraam te plaatsen, of andere herstelling uit te voeren, als inlossing van schuld van tiendepacht; doch het betreft hier hoogst waarschijnlijk een gewoon «veynster».

Wellicht was voor- en achtergevel ietwat hoger opgetrokken, in een soort torentje eindigend, waarin een klokje hing, want er wordt een klokreep en toebehoorten besteld en een klein klokje vernoemd, hoewel geen timmerwerk aan een dakruitertje of iets dergelijks wordt vermeld. Het meeste nodige hout voor deze herstelling kwam van populieren die op het kappellehoekje stonden.

Stellig heeft men zich bij het lezen van de voorgaande regels een beter beeld kunnen vormen van wat eens de kapel O. L. V. ter Pieten geweest is.

(14) Naar de er op gelijkende specerij «kruidnagels».

4. De Processie

Sedert onheuglijke tijden werd er processie gehouden naar de kapel op de Pietendries. De rekeningen van de kapelmeesters bij de Wet van Wessegem ingediend vermelden daarover volgende posten :

«Item noch ontfaen uytten appoorte van dat ghegaedert was inde precatie 's *dicendaegs in de Cruysweecke 1559, 1560, 1561...* Compt de voorn. dry jaeren tsamen II £ VI sch. VIII deniers parisis».

«Item ontfaen uytten apporte ende ghegaert de ghifte vande goede lieden *inde vergaedinghe vande processien 'sdysendaegs inde cruysweecke 1562, 1563, 1564 ende 1565...* II £ IX sch. parisis».

Op de Pinksterdinsdag vertrok er dus een processie uit elk dorp naar de kapel. Nochtans beweert Francenius, dat de ommevang vóór het Concilie van Trente (1545-1563) plaats had op de vierde Sinksendag. Daar toe verwijst hij naar de kerkrekeningen van Aalter, daterend van vóór de beroerten en die ons gedeeltelijk zijn bewaard gebleven. Wij citeren er het volgende uit.

1540. Van verteirde costen *t' woensdaechs inde Syncxen daghen* voor priesters, trompers, balliu, de wet ende parochianen... IV £ XII deniers.

Van IIII capelauwen te Syncxen...

1548. Van capeljouwen jehens ons ommevang te Syncxen : II £ VIII schellinghen.

1558. Betaelt van IIII capelauwen jehens Syncxen : II £ XII sch. par. De trompers van spelen te Syncxen : III £

Van verteirde costen te Joos Bruns upden ommevang : IIII £ XVI schellinghen Par.

Van eyeren XV schellinghen.

1559. Van II capelauwen omde maelyt omden ommevang te Syncxen II £ VII sch.

Van drie XXV eyeren verhuert te Syncxen : XV sch.

Betaelt de drie trompers van spelen in onsen ommevang te Syncxen : III £

Betaelt Jacop de Cloet van verteirde costen *t' zwoensdaechs inde Syncxen daghen* voor bailliu ; schepenen, trompers, wagehenairs ende lynwaet gehanghen : III £ XII sch. par.

Betaelt Gheerof Steiaert van vleessche verhuert inde maelyt *sdicendaghe snavens inde Syncxe daghen* voir de trompers : XX sch.

Van verteirde costen te Martin Clays voir de II seynders eerse ut ghynghen : XI sch. (Kerkrekeningen - Aalter).

Met het woordje «Cruysweecke» wordt hier dus de week van het oktaaf van Pinksteren bedoeld, waarin men vroeger zoals op de eigenlijke kruisdagen, met het kruis voorop onder het zingen van de Litanie van alle Heiligen, door de velden trok om Gods' zegen over de vruchten te vragen.

De rekeningen van de kapelmeesters en deze van de kerk zijn met elkaar in tegenspraak voor wat de processiedag van het jaar 1559 betreft : doch wij mogen niet vergeten dat de rekeningen van de kapelmeesters liepen over een periode van vier jaren. Zo werd de rekening van het bewuste jaar 1559 slechts voor de wethouders gebracht op het einde van 1561 en dus ook wellicht maar in dat jaar opgemaakt.

Het jaar 1559 blijkt het overgangsjaar geweest te zijn voor het houden van de processie. Voortaan zal deze plaats hebben de dinsdag. De viering van de vierde Pinksterdag, de begankenisdag bij uitstek, evenals trouwens de viering van de vierde Paasdag, raakte toen immers in onbruik (Na Trente !)

Het verslag van de bisschoppelijke visitatie van 1623 plaatst ze ook op de dinsdag. ⁽¹⁵⁾

Men vertrok dus uit de respektievelijke parochiekerken, de geestelijkheid, baljuw en wethouders, gevolgd door een grote schaar gelovigen. De processie werd veelal de grote ommegang genoemd en hoogstwaarschijnlijk volgde zij de zogenaamde «processiestraten» die wij nu nog terug vinden in onze dorpen. Voor Aalter de straat in Oostergem, tussen Bellem- en Kesterstraten ; op de Kattewegel en op het Jezuitengoed tegen Grand'mère. Hier zou de processieweg dus ongeveer 15 kilometer lang geweest zijn.

Onderweg hield men halt, vermoedelijk in een of andere afspanning langs de weg, waar dan een stukje werd gegeten en... gedronken. Zo geraakten sommigen wel boven hun teewater, en moet het ons niet verwonderen, dat zoals in Ursel bijvoorbeeld, men 's anderendaags mocht gaan zoeken naar het beeld van Sint Medard, dat men in het koren had achter gelaten. ⁽¹⁶⁾.

Na de beroerten is de ommegang veel ingekort, want het verslag van het bisschoppelijk bezoek van 1623 zegt : «ad leucam», een mijl ver.

In de processie werd er muziek gemaakt door «trompers van spelen» die van daags te voren in het dorp aankwamen. Wellicht werden er aan

(15) Est processia ab antiquis temporibus feria 3a Pentecostes ad leucam usque ad locum de Pitendries.

(16) Dit althans volgens de legende.

de kapel, misschien ook bij een of andere halte, wagenspelen opgevoerd. De omgeving van de kapel was voor die gelegenheid met groen en gekleurde wimpels versierd. De bedetochten kwamen omstreeks het zelfde uur aan de kapel aan; men hield er de vespers en een van de pastoors zorgde voor een toespraak.

Voor Aalter droeg men het kruis, de vanen, het beeld van Onze Lieve Vrouw en dat van de patroon mede. Voor Ursel en Knesselare zal dat iets dergelijks geweest zijn; maar dan met de beelden van de plaatselijke patroonheiligen. In de kapel was een populieren tafel voorzien om deze beelden dan op te plaatsen. Zo geschiedde de rondgang door de parochies telken jare, tot wanneer het gevaar van het protestantisme, dat reeds jaren wortel schoot, dit volledig onmogelijk maakte. Wanneer heeft men opgehouden met deze bedetocht?

De kerkrekening van Aalter van 1573, de laatste van vóór de troebelen die ons is bewaard gebleven, geeft ons nog volgend relaas:

«Betaelt Dierick Jansens inden Baes sdcindaghs inde Syncxendaghen anno LXIII in onsen ommeghanc voir bailliu, schepenen, priesters, zeynders, waghenaers die int labeur waren vande kercken, mits drie hespen: XII ponden XVIII schellinghen.

— van een calf verhuert inde selve maeltyt: IV p. IV sch.

— van een half lam verhuert inde zelve maeltyt: XXIV sch.

— van rugge broot, boter, eyeren: II ponden IV schellinghen.»

Nochtans weten wij uit andere bescheiden, dat de rekeningen van de kerk regelmatig werden bijgehouden tot in 1577, en dat de tienden tot in dat jaar ook regelmatig werden geïnd. Het was tot in dat jaar tamelijk rustig in de onderscheiden dorpen. Alles had zich tot enkele alleenstaande feiten beperkt, die echter een grote weerslag hadden op het godsdienstig leven van onze bevolking van toen.

Wij willen hier niet in herhaling vallen van feiten uit de tijd van het protestantisme die hier in dit jaarboek reeds werden beschreven. Vermelden wij slechts dat baljuw de Meyer van Knesselare, in 1569 te Gent voor het Gravensteen werd onthoofd. Zijn proces vermeldt: «omdat hij in een herbergh met luyder stemme psalmen heeft ghesonghen als de processie daer voorbij ging, ende voorts zijn plicht qualick gequeten hadde inde beoerten, als de geuzen van Oudenaerde ontrent Brugge kwamen predicken».

Vanaf 1578 was de uitoefening van de katholieke eredienst onmogelijk geworden. De protestanten oefenden van uit Gent een echte terreur uit over het omliggende platteland. Na de Reconciliatie van Gent zou de uitoefening van de eredienst wel mogelijk geweest zijn, doch er waren alsdan en dit tot omstreeks 1596 geen bewoners.

Het eerste verslag van het bezoek van de deken van Tielt (1610) zegt dat voor Aalter, Knesselare en Ursel, zowel de kerk als het kerkhof en de pastorie volledig vernield zijn. Voor Ursel wordt ook gezegd dat de kapel O. L. Vr. te Middelwege in puin ligt. Van de Pietenkapel vonden wij geen melding gemaakt.

De processie werd, voor wat Aalter betreft zeker terug gehouden vanaf 1610, hoewel de kapel in puin lag; dit was in het begin slechts tot aan de Hoge Kale: ze werd ontbonden aan de brug van Woestijne na een sermoen van de pastoor op deze plaats. Toen gingen er meisjes in het wit mede. Natuurlijk was voor Ursel en Knesselare dan van geen processie houden sprake, gezien deze streken veel meer aan de strooptochten van de vrijbuiters bloot stonden.

Het verslag van het bisschoppelijk bezoek (Aalter) van 1623 vermeldt ze voor het laatst: de processie gaat dan terug tot aan de puinen van de verwoeste kapel; er worden alsdan geen wagenspelen opgevoerd.

Wij mogen aannemen dat zij op het einde van de Tachtigjarige Oorlog is verdwenen. De kerkelijke overheid, nu een nieuwe frisse geest door de kerk vaarde, moedigde dergelijke ommegangen in het geheel niet meer aan. Hier had het trouwens geen zin meer daar de kapel toch verwoest lag en niet werd herbouwd.

5. De Heroprichtingspogingen

Eerste poging

Onder pastoor Fransen (Francenius) van Aalter (1616-1640) vinden wij de eerste sporen van een poging tot heropbouwen van de kapel. De pastoor kreeg kennis van het verzoekschrift dat door Koenraad van Ursel⁽¹⁷⁾, baron van Hoboken en heer van Wessegem, Ursel, Knesselare enz... werd gericht aan de bisschop van Gent. De tekst van dit verzoekschrift kennen wij praktisch helemaal, daar Francenius hem gebruikt om zijn in het latijn gesteld verweerschrift op te bouwen. Hij doet dit tevens in naam van zijn konfraters van Knesselare en Ursel. Hij aarzelt er niet voor de baron te vergelijken met Corydon uit Vergilius' *Bucolica* (tien herdersgedichten) en besluit dat alles toch een tiendejacht blijkt te zijn.

De pastoors hebben er niets tegen op dat de kapel heropgericht wordt, doch er is geen gegronde reden toe en het geld kan veel beter gebruikt worden voor de heropbouw van de drie vervallen parochiekerken

(17) De familienaam: «van Ursel» komt hier van Ursene gehucht onder Londerzeel waar de oude stamzate van de familie van Ursel is geweest. Hun later verblijf was te Hingene.

Het stuk zelf is ons in een ongedateerde kopij bekend, doch deze poging had wellicht plaats iets vóór het jaar 1640, want de pastoor blijkt volgens zijn eigen verklaringen ziek te zijn, en op het einde van dat jaar overlijdt hij dan ook; ook de tijdsgeest die er uit spreekt bewijst zulks... Het is overigens in dat stuk dat wij heel wat te weten kwamen over de geschiedenis van de kapel in de laatste voorbije jaren van de troebelen.

Het verdere verloop van deze poging hebben wij niet gedetailleerd kunnen achterhalen, doch de zaak heeft zich verder toegespitst tot er omstreeks 1646 een definitieve beslissing schijnt geweest te zijn. In elk geval de kapel werd niet herbouwd. Daarmee schijnen de gemoederen dan ook voor een hele tijd bedaard te zijn gebleven.

Tweede poging

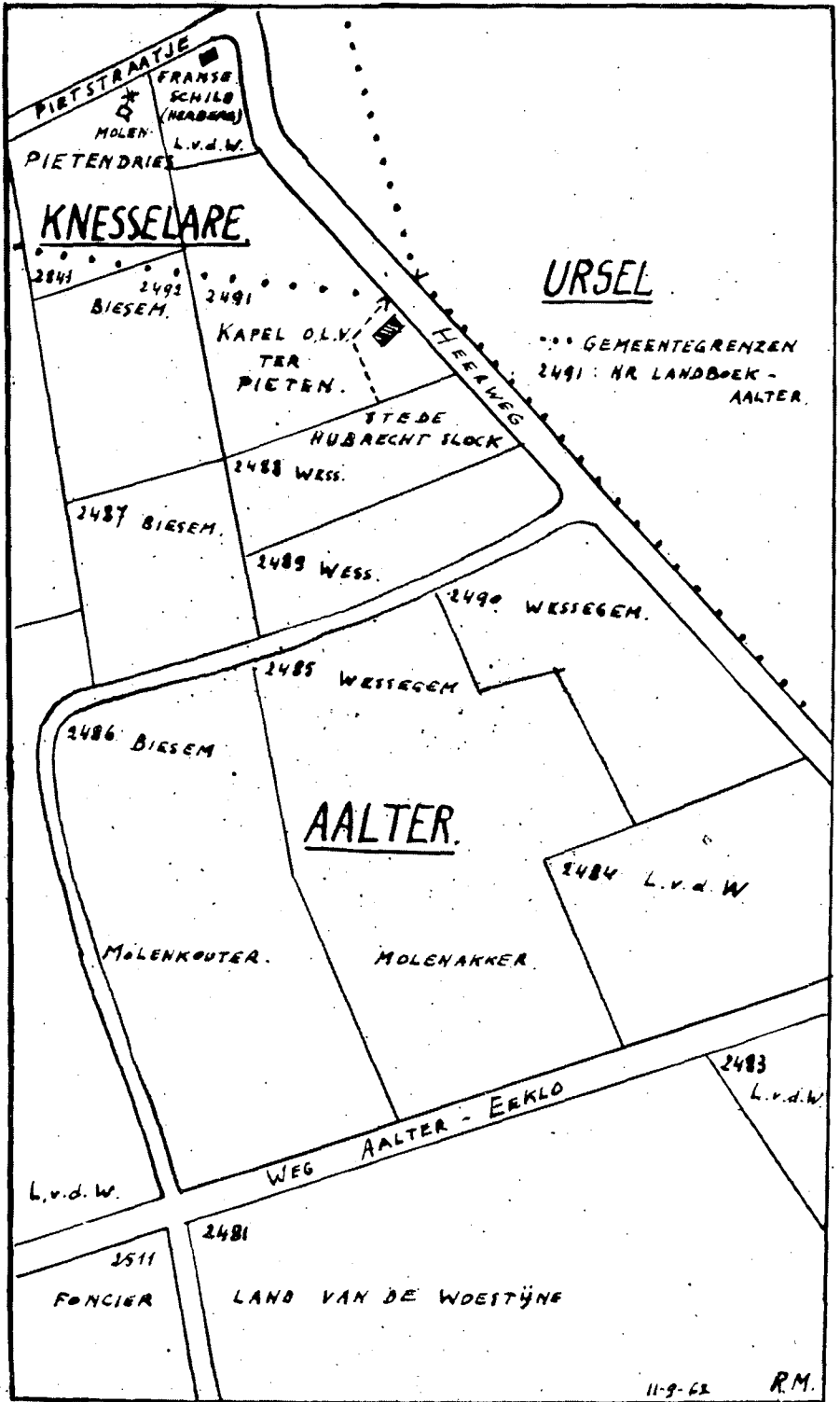
Blijkbaar riepen de nog zichtbare puinen bij de wijkbewoners, de gedachte op aan een tijd, waarin ze nog niet zo heel ver naar hun parochiekerken moesten gaan zoals nu, 's winters met de bollantaarn, en langs slijkerige wegen. Dan maar eens alle krachten gebundeld om toch maar de bidplaats heropgericht te krijgen.

Ondertussen was Cornelius Beckers op 30 januari 1662 tot pastoor te Aalter benoemd.

Door enige «zeleusen» van Aalter, Knesselare en Ursel wordt een nieuwe poging aangewend.

Op 13 en 14 januari 1663 worden de aanvragers gesteund door de Wet van het Land van de Woestijne, de afgetreden wethouders van Wessegem, alsmede door de fungerende schepenen van deze laatste heerlijkheid. De opmeting op het terrein van de puinen zelf geschiedt en een plan wordt bij het verzoekschrift gevoegd. Men neemt ditmaal zijn toevlucht tot de koning zelf in zijn Raad van Finantiën. Tot hier het voor. Doch het pro en het contra wogen zich tegen elkaar af: vijftien juni 1663! De pastoors van Aalter, Knesselare (de Vriese) en Ursel (des Marez) werpen gezamenlijk hun tegengewicht in de schaal. In een schrijven aan hun bisschop zeggen zij het volgende:

«Er is geen devotie, zelfs zijn de wijkbewoners veelal geen misgangers op zon- en feestdagen en dit sedert meer dan honderd jaren. Recht over de puinen van de kapel is bijaldien nog een slecht befaamde herberg. Van Aalter uit kan men nu nog moeilijk aan de kapel komen; vroeger liepen er twee wegen naartoe, doch deze zijn sinds het graven van het kanaal (Nova Lisa) (1613-1624) gedeeltelijk vervallen. Er is hoegenaamd geen noodzaak om ze op te richten ten behoeve van een vier- à vijftal huizen (!!!) Trouwens te Ursel zijn ook twee kapellen in voorbereiding,

Ligging van de Kapel Onze Lieve Vrouw ter Pieten

waaronder Onze Lieve Vrouw te Middelwege op het gehucht Berken, ook in de voorbije troebelen verwoest; en de bijzonderste aanvragers zijn dan nog twee Gentenaars die in de omgeving een buitenverblijf hebben. In de respectievelijke parochiekerken heeft op de feestdagen van Onze Lieve Vrouw een gezongen officie plaats, met biecht, communie en sermoen. De zaterdagmis gebeurt in iedere parochiekerk sedert «circiter centium annorum» (wat wel lichtelijk bij het haar is getrokken!). In elk geval er is prescriptie! Daarbij wanneer zou toegelaten worden om de H. Mis in een verafgelegen kapel op te dragen zouden wij, pastoors, geen miskontrolle meer hebben.

Wat het onderricht van de jeugd betreft, dit kan op geen twee plaatsen te gelijk gebeuren, en het moet in de parochiekerk plaats hebben».

's Anderendaags ondertekenen negen inwoners van de wijk, doch wonende op Aalter een schrijven waarin zij hun belofde gift voor de heropbouw van de kapel herroepen. De redenen die zij voorwenden zijn de volgende: «gezien aldaer nooit geene groote devotie in voorleeden tyden en es geschiedt ende oock cleene of geene memoriale mirackelen... ende wij alsnu bevindende wel ghedient te zijne van alle heylighe daeghen thebben twee messen ende oock den goeden tyt, Godt lof, dat wij liberlyck zonder eenighe vaer ofte vreesse mooghen gaen ende keeren naer onse prochiekerke (Franse oorlog is nu voorbij!) ende aldaer hooren missen, sermoen ende cateciesatie, soo ist dat wij van ander intentie syn om onse beloften te weedersegghen.»

Na onderzoek en informatie ter plaatse geeft deken Ondermaercq van Evergem, voor Ursel en Knesselare, ongunstig advies aan het bisdom (21-7-1663) en zes dagen later geeft de bisschop zelf zijn advies aan de koning nopens het rekest van de wethouders. Hij raadt de heroprichting af, hoewel zijn voorganger, zijne Hoogwaardigheid Anthonius Triest de zaak nochtans genegen geweest was en zelfs een persoonlijke gift voor de heropbouw had beloofd.

De zaken gaan nu plots zeer vlug. Reeds op 31 juli krijgt Cornelius Beckers, pastoor van Aalter sedert 30 januari 1662, de kapelanij ten persoonlijke titel, zonder recht van vereniging met het pastoraat van de parochie. Sinds ongeveer 50 jaar was de kapelanij zonder titelhouder geweest, nu was de zaak daarmee toch voorlopig opgelost.

Derde poging

Uit nog drie verzoekschriften enkele jaren daarna gericht aan de koning, door de wethouders van Ursel (23-2-1666), een deel van de inwoners van de wijk en de ontvanger van 's konings domein van Wessegem, Charles Bonne (3-3-1666), kennen wij nog een derde poging.

De redenen die aangevoerd werden waren steeds dezelfde gebleven : de zondagmishuwoning en de katechese van de jeugd vergemakkelijken voor deze verre uithoek van drie parochies ; in mindere mate de godsvrucht tot Onze Lieve Vrouw opdrijven ; ook de wijk er door in betekenis doen stijgen, en het nabij gelegen koninklijk domein van Wessegem zo in waarde vermeerderen.

Ook deze betrachting bleef zonder gevolg ; het zou de laatste geweest zijn.

Voortaan beweegt de geschiedenis van ter Pieten zich op een ander terrein, namelijk dat van de vereniging van de kapelanij met het pastoraat van Aalter. Trouwens door het feit dat pastoor Beckers alleen de kapelanij gekregen had van de abt van Doornik, blijkbaar zonder benoeming door de bisschop als kapelaan, was deze in feite, zo niet in rechte, met het pastoraat van Aalter verenigd.

6. De Verenigingspogingen met het pastoraat van Aalter

Eerste poging

Op 16 juni 1668 werd Cornelius Beckers naar Zuiddorpe verplaatst en Petrus Dor kwam Aalter bedienen als pastoor.

Op 15 februari daaropvolgende wordt Joannes Belloute, clericus van het bisdom Luik, door de bisschop aangesteld als kapelaan van ter Pieten en dit ingevolge een vonnis van de Raad in Vlaanderen, van 19 december 1668.

Er zijn hier feiten gebeurd die ons niet ter kennis gekomen zijn. Later nog, op 13 december 1669, schrijft Cornelius Beckers dat de abt van Sint Maarten hem het begeben van de kapelanij toegestaan heeft. Daarom vraagt hij dat de abt pastoor Dor als kapelaan van ter Pieten zou voorstellen, op welke kapelanij hij zegt geen rechten te laten gelden.

In een ongedateerd codicille op dit schrijven staat pastoor Beckers aan de abt van Sint Maartens formeel zijn recht om de kapelaan van ter Pieten voor te stellen af.

Bemerk dat heer Belloute dan reeds ongeveer sedert een jaar als kapelaan aangesteld was. Petrus Dor overleed op 1 oktober 1670.

Tweede poging ⁽¹⁸⁾

Heer Jacob de Noyelle volgde inmiddels Petrus Dor als pastoor van Aalter op, de 2 januari 1671. Hij verkreeg ook het beneficie van ter Pieten,

(18) Voor deze tweede poging verwijzen wij naar Rijksarchief Gent, Fonds Raad in Vlaanderen ; Korrespondentie van de Fiskalen, voorlopig nummer 3459.

in welke omstandigheden is ons niet bekend. De deken beweert dat hij alhier het onderricht van de jeugd verwaarloosde; overigens kreeg hij het ook aan de stok met de wethouders. In oktober 1679 werd hij naar Vrasene overgeplaatst, doch hij bleef beneficiant van ter Pieten.

Heel de periode nu, vanaf zijn overplaatsing naar Vrasene tot aan zijn dood, einde 1714, is gekenmerkt door erg oplaaierende twisten, waarvan wij hier en daar een vleugje opvangen uit de verslagen van de bisschoppelijke en dekanale bezoeken; doch waarover wij, gezien wij de desbetreffende procesdossieren niet hebben teruggevonden, maar moeilijk het fijne te weten komen.

Het begint al kort vóór 30 juli 1683. (datum van het afschrift voor de deken) met de abt van Sint Maartens te Doornik. Deze stelt aan de bisschop voor, het inkomen van de kapelanij te verdelen onder de pastoor en de onderpastoor van Aalter. Men moet weten dat Sint Maartens te Doornik, als patronus van de kerk en als grote tiendeheffer, de dotaties van pastoor en onderpastoor grotelijks ten zijne laste had.

De bisschop wint het advies van deken Bringman van Tielt in. Deze (19-8-1683) is van oordeel dat de tiende de drie reeds meermaals verneemde pastoors zou moeten toekomen, zoals zij ook met hun drie de exoneraties zouden moeten doen, elk in hun parochiekerk; dit ingevolge de verdeling na de beroerten en de verwoesting van de kapel. Daarbij Aalter legt maar rekening van één mis voor, het is dus onredelijk het inkomen van het beneficie op een dergelijke manier aan Aalter alleen te geven. Maar het beneficie hoort toe aan heer de Noyelle, oud pastoor van Aalter en thans pastoor te Vrasene. Als hij de tiende wil innen zou hij ook aan de verplichting van het resideren moeten voldoen. De Noyelle beweert echter dat het resideren nu geen zin meer heeft, daar de kapel, de zetel, toch verwoest ligt. Doch op 24-9-1683 moeten door de deken nog aanvullende inlichtingen aan de bisschop worden verstrekt! De opbrengst van de tiende beloopt ongeveer 34 ponden Vlaams, wat normaal te laag is volgens de huidige graanprijs, zegt hij. De beneficiant resideert wel niet, maar toch gebeuren de missen in de kerk van Aalter. Het feit dat de inwoners van Knesselare en Ursel nu klagen over de missen die in Aalter gebeuren noemt de deken onredelijk, daar Beckers de kapelanij heeft verkregen en sindsdien Aalter het werk alleen doet. Doch deze missen bleven niet voort gedaan in Aalter. Het verslag van het bisschoppelijk bezoek van 1687 zegt dit. De opbrengst van de tiende zou derhalve dienen aangeslagen te worden. Het verslag van het dekenaal bezoek van 1688 bevestigt dat de missen er nog steeds niet gedaan worden tot grote opspraak bij de parochianen. Heer de Noyelle geraakt daarom in een proces verwikkeld voor de kerkelijke rechtbank te Gent. Behalve de zaak van ter

Pieten werden hem nog andere onregelmatigheden ten laste gelegd door de wet van Aalter. Waarschijnlijk werd heer de Noyelle veroordeeld, want de zaak komt in beroep voor het geestelijk hof te Mechelen. In 1701 lezen wij dat hij veroordeeld was een overeenkomst te zoeken, maar in 1704 werden de missen in Aalter toch nog steeds niet gedaan! Doch dat zelfde jaar, zegt de bisschoppelijke visitatie, was een proces aanhangig tussen de Sint Maartensabdij van Doornik en Pastoor de Noyelle omtrent de vereniging van het beneficie van ter Pieten met het pastoraat van Aalter. De uitslag van dit proces is mij niet bekend, maar de vereniging gebeurde toen niet. Ondertussen waren de slechte jaren 1695-1696 met de aanhoudende regens en de daaruit voortvloeiende mislukte oogsten gekomen. De koning onder het voorwendsel van zijn oorlogvoering had de tienden geconfisceerd en de onderpastoor van Aalter was er van armoede mogen vertrekken.

Wij weten niet of hij de last van de stichting dan later heeft nagekomen. Hij is echter de opbrengst van de tiende blijven opstrijken tot aan zijn dood op het einde van 1714. Op 28 mei 1715 zien wij hem nog, samen met kanunnik Philippe Charles van de Sype, officiaal van Mechelen, een kontrakt afsluiten met hun tiendepachters van Brugge. Van de Sype was alsdan tiendehouder als slotkapelaan van de heer van het Land van de Woestijne. Dit kontrakt werd verleden voor notaris Ph. François d'Hamere van Gent en geregistreerd voor de Raad in Vlaanderen (19). Het is wellicht bij deze Van de Sype, als officiaal voorzitter van de kerkelijke rechtbank, en tevens in dezelfde zaak gewikkeld dat de Noyelle, de nodige steun vond om voet bij stek te houden.

Derde poging

Pas is pastoor de Noyelle overleden of de abt ziet weer een kans om de vereniging te zien slagen. Doch ook de nieuwe deken van Tielt, pastoor van Bellem, stuurt (31-1-1715) ongunstige adviezen aan het bisdom. «Indien de onderpastoor zijn dotatie zal moeten ontvangen van de pastoor zal hij zich verslechteren, de inkomsten van de abt zijn aan veel minder fluktuaties onderhevig, gezien de grote spreiding van zijn goederen, waaruit hij zijn inkomen opdoet. Denk maar aan de laatste voorbije jaren 1695-1696 met de mislukte oogsten en tenslotte het vertrek uit armoede van de tweede parochiegeestelijke.

Doch pastoor de Roo van Aalter, die de voor- en nadelen van het onderpastoorschap te Aalter beter kende dan eender wie, want hij was er

(19) Fonds Raad in Vlaanderen, Reeks A, Register van acten van zeker volontaire condemnaties, 1708-1720, fol. 164.

Zie ook «Oud Notariaat» onder Ph. François d'Hamere te Gent op datum.

zelf onderpastoor geweest van 1698-1701, blijkt er een andere mening op na te houden. Volgens een afschrift van zijn brief van 15 februari 1715 zou hij, indien de bisschop op het verzoek van de abt mocht ingaan, daar graag mede instemmen. De abt heeft dan ook maar een tegenstander meer te overwinnen, namelijk deken Van Belleghem. Hij stuurt dan meteen al zijn krachten op deze af, om hem te overhalen. Op 19 februari 1715 komt een delegatie door hem gezonden, bestaande uit een monnik van de abdij, een advocaat en een kloosterling van de abdij van Drongen, bij hem aanbellen met voorstellen. Ze komen tot driemaal toe op de dekenij te Bellem terug, en maken uiteindelijk de deken verbolgen. Daar al deze voorstellen op een halsstarrig weigeren zijn uitgelopen trekken zij onverrichterzake terug.

Op 20 februari 1715 stelt de abt Dionisius heer en meester Maximiliaan de Jonghe, priester van het bisdom Gent, voor als kapelaan van ter Pieten, en deze wordt als dusdanig op 5 maart door de bisschop geïnstitueerd. De nieuwe kapelaan woonde te Gent alwaar hij kanunnik van het katedraalkapittel was; hij liet de missen waartoe hij wegens zijn beneficium verplicht was, door de pastoor van Aalter celebreren.

Vierde poging (20)

In 1716 laten de kommissarissen van de regering «bij provisie» de post in de begroting van de gemeente Aalter passeren, waarbij deze aan de onderpastoor een jaarlijkse bijleg van 12 ponden groten toekent. Sint Maartens moet daarvoor zorgen, zo zeggen zij, en bij gebreke, moet men de abdij voor het gerecht betrekken. Daarbij wordt door de abdij nog eens aan de bisschop voorgesteld, de kapelanij met het pastoraat te verenigen.

Op 7 december 1717 geeft de deken zijn advies aan het bisdom omtrent dit nieuw verzoek van de prelaat. Weer zit de paling in 't gras met het vrijwillig ontslag van de huidige bezitter, De Jonghe, schrijft de deken. Hij voegt erbij dat het reeds het vierde zulkdanig verzoek is aan hem of zijn voorgangers gedaan. Hij blijft tegenstander en verwijst naar voorgaande: Beckers en de Noyelle! De abt moet maar andere middelen zoeken om het onderpastoraat van Aalter voldoende te doteren. Eventueel zal ook de nieuw te benoemen kapelaan moeten resideren.

Men ziet twee stellingen: enerzijds wil de deken dat de kapelaan van ter Pieten te Aalter resideert, aldus zal er geen onderpastoor meer nodig zijn. Anderzijds wil de abdij, die al veel last met ter Pieten heeft gehad, deze kapelanij liever kwijt spelen, ze verenigen met het pastoraat van Aalter: de pastoor kan aldus zelf zijn onderpastoor betalen!

(20) Rijksarchief Gent, Fonds Land van de Woestijne, bundel 157.

De zaak zit wederom vast. Van 1717 af betaalt de gemeente weer de toeslag aan de onderpastoor en op 28 juli 1718 wordt Leonardus de Coninck, kanunnik en officiaal van Doornik, door de abt als kapelaan voorgesteld en op 21 augustus daaropvolgend door de bisschop benoemd. De nieuwe kapelaan resideerde niet, maar zijn verplichte missen werden door de pastoor van Aalter opgedragen. (kerkbezoeken).

Vijfde poging en uiteindelijke vereniging

In 1721 schrappen de kommissarissen de toeslag aan de onderpastoor in de begroting van de gemeente Aalter. Op 2 april vraagt deze daarop, aan de abdij, de onderpastoor van een «portion congrue» te willen voorzien. Deze antwoordt, dat zij om processen te vermijden, het nodige zal doen, om een beneficie aan de onderpastorij te annexeren.

Daartoe stelt zij nogmaals aan de bisschop voor, ter Pieten te verenigen met het pastoraat van Aalter. Pastoor de Roo (1702-1751) om advies gevraagd door het bisdom, antwoordt op 29-8-1722 het volgende : «dank zij de vereniging zou er een voldoende inkomen zijn voor de te dragen missenlast ; het onderpastoraat zou een voldoende dotatie hebben, de opbrengst van de tiende zou door spaarzaamheid en goed beheer kunnen worden opgedreven, en aan de intentie van de stichters zou door het ter plaatse resideren van de rechthebbende alleszins beter kunnen worden voldaan».

Op dezelfde dag geeft ook de deken van Tielt, die nu pastoor van Aarsele is, zijn advies, ditmaal veel gemilderd. Andere heren maken soms wel andere wetten. Er is nu praktisch geen enkele tegenstander meer.

Doch op Paasdag van 1721 had onderpastoor Veydt vooropzeg gegeven : hij zou geen vroegmis meer doen 's zondags en op 4 mei schrijft de wet van Aalter aan de regerings-kommissarissen dat deze geestelijke zijn mis opdraagt tijdens de hoogmis !

De gemeente had deze zaak voor de Raad van Vlaanderen gebracht, die de abdij veroordeelde, aan de onderpastoor een behoorlijke competentie te betalen, en aan de gemeente terug te storten, alles wat zij sedert 1717 betaald had. De abdij ging daartegen in beroep, maar om alle verdere procedure te vermijden beloofde zij toch op 17 oktober 1725 een meer redelijke competentie. Daar kwam echter niets van in huis, en op 8 maart 1724 brengt de gemeente de zaak terug voor de Raad in Vlaanderen, die bij vonnis van 23 april 1725, nogmaals de abdij veroordeelt de onderpastoor te betalen.

Op 13 juli 1724 was pastoor de Roo ondertussen ontboden geweest en had er een nota getekend, waarin hij toestemt, om de kapelanij met het

pastoraat eindelijk te verenigen. 's Anderendaags reeds stelde kanunnik Antoon vander Noot, de kladnota van de verenigingsakt op, doch het duurde nog tot 1 mei 1725, zegge bijna één jaar, vooraleer de officiële akte werd opgesteld, en door zijn hoogwaardigheid Evrard vander Noot, de 13° bisschop van Gent werd ondertekend.

Enkele dagen later, werd de beslissing van deze kerkvorst, aan de deuren van de kerk van Aalter uitgehangen, en aan de gelovigen bekend gemaakt. Pastoor de Roo mocht echter van zijn ijveren niet meer genieten. De kapelaan, heer en meester de Coninck, overleed slechts in 1761. Op 6-10-1761, komt de deken van Tielt, Joannes van Herreweghe, de pastoor Martinus van Lembergen, in het bezit stellen van de kapelanij van ter Pieten, die voortaan verenigd zal zijn met het pastoraat van de parochie Nog een dertigtal jaren genoot deze, en zijn opvolger Jacobus Bekaert, van de tiendeopbrengst. Dan kwam de Franse Revolutie, die dergelijke instellingen ophief. (21).

(21) Rest hier nog mijn dank te betuigen aan de heer A. Verhoustraete die deze studie kritisch heeft willen doorlezen en mij verschillende aanvullende gegevens heeft verstrekt. Langs deze weg ook mijn dank aan Zeereerwaarde Heer Van Weyenberghe, pastoor van Merendree, bij wie ik nooit te vergeefs heb aangeklopt om de soms moeilijke passages uit de 17^e eeuwse latijnse briefwisseling op te klaren.

B E S L U I T

Op 10 juli 1365 werd een nieuwe kapelanij gesticht in de parochie Aalter. Ze kreeg haar zetel in de kapel «Ter Pieten». Deze werd opgericht bij de samenkomst van de parochiegrenzen van Aalter, Knesselare en Ursel, doch binnen de eerstgenoemde gemeente.

De stichter was Wouter van Knesselare, een Brugs poorter, die de kapelanij begiftigde met het derde deel van de Woestijnse tiende, die hij van abt Jacobus van Sint Maartens van Doornik in leen hield. Deze tiende lag op het gebied van Aalter te noorden van het huidige kanaal. De eerst te benoemen kapelaan, Zeger van Embrick, werd door Wouter aangeduid, doch de volgende kapelaans werden door de abt voorgesteld. In het laatste kwart van de 16^e eeuw resideerden deze kapelaans niet meer en de lasten van het beneficie werden door de parochiegeestelijken van de hogergenoemde dorpen gedragen.

In het najaar 1566 werd de kapel grondig hersteld, doch in de daaropvolgende beroerten, omstreeks 1590, verwoest. De processie die van ouds naar de kapel werd gehouden van uit de drie dorpen op de vierde Sinksendag, en na Trente op de derde Sinksendag, werd na de beroerten wel hervat, doch raakte in het tweede kwartaal van de 17^e eeuw in onbruik. De lasten en de opbrengsten van het beneficie waren alsdan onder de drie pastoors van die dorpen verdeeld.

Er werden drie pogingen aangewend door de inwoners van de wijk, gesteund door de Wethouders, om deze bidplaats heropgericht te krijgen: deze stuitten op het ongunstig advies van de landdekens. Ondertussen waren er opnieuw kapelaans van 1666 (Beckers) tot 1761.

'n Viertal latere betrachtingen van de abt van Sint Maartens van Doornik, om de kapelanij met het pastoraat van Aalter te verenigen (dotatie voor onderpastoor) stuitten op hetzelfde verzet.

Een vijfde poging, vanaf 1721, lukte; doch de definitieve samenvoeging gebeurde slechts op 6 oktober 1761, gezien de laatste beneficiant slechts dan overleed.

De noodzaak om deze verre, doch tamelijk dicht bevolkte uithoek, van een gebouw voor de eredienst te voorzien, bleef echter bestaan. In 1938 werd, nu het centrum verschoven was, dank zij de opgekomen nijverheid langsheen het kanaal, naar Aalter-Brug, deze kwestie gedeeltelijk opgelost door de bouw van de kerk aldaar.

De bewoners van de wijk, hoewel op drie parochies wonende, gaan nu daar ter kerke.

R. MOELAERT.

DE PIETENDRIES OP KNESSELARE EN AALTER

Dries is de hedendaagse naam van een tamelijk wel bebouwd gehucht dat zich uitstrekt over de gemeenten Knesselare, Aalter en Ursel.

Meestal meent men dat de dries eigenlijk het pleintje is op Knesselare gevormd door de samenkomst van de Heerstraat met het Pietstraatje, alias Pietendriesstraatje. (Zie b.v. in het artikel van R. Moelaert over de Pietkapel in dit nummer van «Appeltjes».) Hierbij verliest men uit het oog dat, in ons gewest, een samenkomst van wegen een «knok» is, terwijl een «dries», naar een van zijn latere betekenissen, een «gemeenzame weide» is, dat is, een min of meer groot stuk grond waarop de heer de omwonenden hun vee laat grazen.

Een dergelijke dries heeft wel bestaan in het gewest dat hier ter sprake is. Reeds in 1953, in «Appeltjes V», heeft Daniël Verstraete vermeld dat er, in 1545, achter de kapel van ter Pieten een stukje grond lag dat deelmaakte van het domein van Wessegem en waarop de mensen hun vee mochten laten grazen. (A.R.A. Rekenkamer 7776). Dit lapje grond was de zuidoosthoek van een veel groter stuk land, dat aan de heer van het Land van de Woestijne toebehoorde en dat paalde met de noordkant aan het Pietstraatje, met de oostzijde aan de Heerstraat en met de westzijde aan de Woestijnebeek. Dit was de *Pietendries*.

Reeds vóór de 17^e eeuw had deze dries zijn karakter van gemeenzame weide verloren. In het renteboek van het Land van de Woestijne van 1704 zien wij dat de heer van deze heerlijkheid uit de Pietendries een aantal «straatcijzen» uitgegeven had, die allen behuisd waren. Op een van deze cijzen, gelegen in de hoek gevormd door de Heerstraat en het Pietstraatje stond de herberg de *Fransche Schilt*. De molen van de Pietendries was geen cijns, want hij behoorde toe aan de heer, maar het molenhuis was het wel.

Men ware licht geneigd te menen dat de gezegde molen reeds van aloude tijden op deze dries gestaan heeft. In «Appeltjes» II (1950) heb ik echter aangetoond dat hij maar dateert van het laatste kwartaal van de 16^e eeuw, van 1563 volgens een inkerving op een balk. Het is echter meer dan waarschijnlijk dat de *kapel ter Pieten* (zie het artikel van R. Moelaert in dit nummer) gebouwd geweest was op een hoek van de dries.

De grens tussen Aalter en Knesselare in plaats van logischer wijze de noordkant van de dries (het Pietendriesstraatje) te volgen, werd zeker vóór 1654, datum van het landboek van Aalter, dwars erdoor getrokken, beginnende te noordwesten aan de «piete» van het Pietendriesstraatje over de Woestijnebeek naar het zuidoosten op de Heerstraat, verscheidene partijen land, onder meer deze waarop de Pietkapel stond, in twee snijdende.

Wij zagen reeds dat een klein hoekje van de Pietendries onder de heerlijkheid van Wessegem lag en dat het grootste deel Woestijns was. Dit is reeds een eigenaardigheid op zichzelf; zij wijst mogelijk op een gemeenzame oorsprong van deze twee heerlijkheden. Dit is een vraagstuk dat nog moet opgelost worden, maar ik kan te dezer zaak reeds verwijzen naar het reeds vermelde artikel van Daniël Verstraete in «Appeltjes», V, en naar het mijne in «Appeltjes», VII.

Ik zei reeds dat, nadat de Pietendries zijn karakter van gemeenzame weide verloren had, de heer van de Woestijne, enkele kleine stukjes ervan in straatcijs uitgegeven had. De rest werd uitgegeven in leen. Redelijker wijze zouden wij nu kunnen gaan menen dat dit lenen van *Woestijne* zouden geweest zijn (behalve natuurlijk het kleine hoekje bij de Pietkapel, dat *Wessegems* was). Dit was echter maar het geval met het kleinste, het westelijke deel ervan, gelegen langsheen de Woestijnebeek. De rest werd lenen van de heerlijkheid van *Biesem*. Dit lijkt zeer abnormaal. De oorspronkelijke Pietendries paalde hoogstwaarschijnlijk met zijn zuidkant aan het foncier van Woestijne. Het foncier van de kleine heerlijkheid Biesem lag meer dan 4 km zuidwaarts van hier en zij was niet eens leen van Woestijne, maar wel van Woeste. Een verklaring hier voor kunnen wij misschien vinden in het feit dat jonkvrouw Anna van Praet in 1548 alleen erfgename werd van haar zuster Josijne van Praet, echtgenote van Mher Lodewijk van Vlaanderen, heer van Woestijne. (R. A. Brugge, Burg 15). Anna van Praet was de moeder van jonker Karel van Sint-Omaars, gezegd van Moerbeke, heer van Biesem. Het is mogelijk dat zij toen een deel van de nog allodiale Pietendries erfde.

De hiervoren vermelde *Heerstraat* is een weg die afkomt van Berken, op Ursel, en gedurende bijna 6 kilometer de grens vormt tussen Ursel en eerst met Bellem, vervolgens met Aalter. Niet ver van de Pietendries loopt deze weg, op ongeveer gelijke afstand van beiden, tussen het *Woestijnegoed*, te zuiden, en het *Koningsgoed* (*Wessegem*), ten noorden. Een weg, in het archief van Aalter vermeld als de *oude weg*, verbindt beide hofsteden, zetels van een heerlijkheid. Dit is nog een feit dat op een vroegere nauwe verbandenheid tussen Wessegem en Woestijne wijst. Deze Heerstraat werd ook *Zandweg* en *Langedamstraat* geheten. Een enkele maal vond ik in het archief van Aalter *Fuwelen heerweg*, naam waarvan ik de

betekenis niet ken. In het archief van Wessegem vindt men ook af en toe *Aardenburgse heerweg*. Van het punt af waar Aalter, Knesselare en Ursel samenkomen, van aan de (gewezen) Pietkapel dus, vormt de Heerstraat de grens niet meer tussen de gemeenten, maar ligt geheel op Knesselare. De uitleg daarvan, die ten groten dele op veronderstellingen moet steunen, valt buiten het kader van dit opstel.

Deze Heerstraat, die te zuiden van het Koningsgoed loopt, mag niet verward worden met de Heerweg die ten noorden van dat goed loopt. Deze laatste heerweg, die onze Vorsten meermaals gebruikt hebben als hun reisweg over hun Koningsgoed liep (zie Verstraete in zijn aangehaalde studie), was een vertakking van de weg van Gent naar Brugge die over Ursel en Knesselare liep. Hij takte van de Gentweg af te Ursel-Roze en, na dicht bij het Koningsgoed gepasseerd te zijn, kwam hij weer uit op die weg dicht bij Westvoorde, niet ver van de plaats waar de andere Heerstraat ook de Gentweg kruiste.

De Heerstraat (Aardenburgse heerweg) loopt van de Pietendries af volstrekt in noorderlijke richting, eerst voor bij het *Goed ter Pieten* en vervolgens voorbij het *Goed te Lembeke*. Deze twee hofsteden liggen op de oostkant van de straat. Voorbij Westvoorde loopt de weg nog steeds verder in noorderlijke richting en eindigt, niet ver van het *Drongengoed*, op een andere Gentweg die van hier af, over een lange afstand, de grens vormt tussen eensdeels Maldegem en anderdeels Knesselare en Oedelem.

Het valt niet in het bestek van dit opstel de hiervoren genoemde hofsteden te bespreken. Daarom zal ik mij houden aan slechts een paar gegevens erover.

Het *Goed ter Pieten* is helemaal Wessegems, niettegenstaande het feit dat de grens tussen Ursel en Knesselare dwars door het hof van dit goed loopt. De renteboeken van Wessegem tonen dit duidelijk aan. In tegenstelling met wat soms gemeend wordt, was het Knesselarese deel van dit goed geen Land van de Woestijne. Dit goed wordt meestal het *Blauwgoed* geheten. Dit omdat de Duitsers tijdens de eerste wereldoorlog de deuren en de ramen van de gebouwen blauw zouden geverfd hebben. Dit is een legende, want het kadaster van Ursel van 1810 vermeldt reeds die naam.

Het *Goed te Lembeke*, waarvan het hof gans op Knesselare ligt, was eveneens een leen van Wessegem. Volgens het leenboek van 1473 behoorde het toe aan Mhr Jan de Baenst, ridder, die hier zijn «huus metten grachten» had. (A.R.A. Brussel). Deze Jan de Baenst, heer van Lembeke, overleed in 1516, ongehuwd. Hij was de zoon van Zeger de Baenst, die eveneens heer van Lembeke was, burgemeester en schepen van Brugge, overleden in 1471. (Gailliard, «Bruges et le Franc», t. I. — Gailliard.

«Inscriptions funéraires N. D. Bruges». — Gilliodts, «Inventaire archiv. Bruges, V, 189).

Nelemans, «Geschiedenis van Lembeke», vernoemt deze Zeger en Jan de Baenst als heren van *Lembeke bij Eeklo*. Oscar Lippens heeft in «Appeltjes» VIII (1957) aangetoond dat dit niet kon zijn ; inderdaad, zij waren heren van *Lembeke op Knesselare* !

Wij mogen dit opstel niet sluiten zonder een ander leen van Wessegem op Knesselare te vermelden, genaamd *Levendale*. Dit lag eveneens op de oostkant van de Heerstraat, op de noordkant van het goed te Lembeke. In 1475 behoorde het eveneens toe aan Mher Jan de Baenst en het bleek onbehuist te zijn : het leen bestond uit land, meers en bos. Het leenboek van Wessegem van 1713 vermeldt het als zijnde een geruineerde hofstede met wallen en grachten...

Arth. VERHOUSTRAETE.

OVER WAGENS, KARREN EN WAGENMAKERS

Het vergt geen grote inspanning van de verbeelding om terug te denken aan de tijd dat wij over onze beruchte vlaamse kasseien de goede, aloude boerenwagens en karren hoorden ratelen. Hun *hoisebotsen* drong zelfs door tot in onze literatuur... Maar op een tiental jaren tijd is dit allemaal verdwenen : het onpersoonlijk geronk van auto's en tractoren hebben *Baai* en *Blesse* vervangen ; en rubberbanden glijden geruisloos over gladde wegen. Houten wagens zijn zeldzaamheden geworden, *rari nantes* te midden van het modern verkeer. Mag men dit wel betreuren ? De wagenmakerijen hebben hun deuren gesloten, en de wagenmakers hebben hun werk zien overnemen door smeden of timmerlieden, terwijl hun eeuwenoud beroep doodgezwegen wordt. (1).

Dit is de reden waarom ik gepoogd heb, nu het nog mogelijk is, een overzicht te geven, zowel van de bouw als van de terminologie van wagens en karren (2). In het tweede deel van dit artikel zal ik handelen over de *Centrale Wagenmakersbond van 't Meetjesland*, dit, met een dubbel oogmerk : de frequentie van de wagenmakerijen, en hun economisch aspect (3).

Ik haast mij hier aan toe te voegen dat deze bijdrage geenszins het onderwerp uitput. Anderen kunnen met succes het onderzoek uitbreiden, en er, ondermeer, de bouw en de terminologie van de diverse soorten koetsen bij betrekken (4).

* * *

I. — *De Wagens*

1. *De Wielen* : Een wiel bestaat uit drie delen : de *busse* of *bos*, d.i. het centraal gedeelte, waarin een grote dwarsopening behoord is voor

(1) Voor zover ik heb kunnen nagaan bestaat er geen vakliteratuur over de wagenbouw. Ik wens te onderlijnen dat het mij uitsluitend om *houten* wagens te doen is.

(2) De heren Richard Henneman te Maldegem, en Maurice De Bruyckere te Adegem, hebben mij hierbij zeer bereidwillig te woord gestaan, ook de heer Georges Declerck van Maldegem kon ik bereiken. Aan allen mijn zeer hartelijke dank. Tevens heb ik ruim gebruik gemaakt van de *Prijstijst der Wagenmakersbazen van Maidegem en aanpalende*, waarvan ik meerdere exemplaren heb kunnen inkijken.

(3) Om dezelfde reden zal ik voor elk onderdeel de prijs in 1926 en 1946 opgeven.

(4) Een ander beroep dat totaal verdwenen is, is dit van de *molenmakers*. Alle inlichtingen daar omtrent zal ik dankbaar aanvaarden.

de as, en zijdelingse uithollingen voor de *speken* of *spaken*. Deze *speken* zijn met hun ander uiteinde aan de *zanten* of *velgen* bevestigd, die, naar gelang de doorsnede van het wiel, van 4 tot 8 in getal zijn, en gezaagd worden naar patroon. Bij de bouw van de wielen zorgt men voor het *overspeken*, d.i. dat de speken schuin oplopen, zó, dat zij aan de velgen, naar de binnenkant van de wagen toe, 3 cm. buiten de verticale as van het wiel liggen. De doorsnede van het wiel bedraagt voor de achterwielen ongeveer 1.32 m., voor de voorwielen ongeveer 0.85 m. Hun breedte bedraagt van 7 tot 11 cm. De wagen helt een weinig af naar voren. De *zanten* vormen te samen de omtrek van het wiel, en worden door de smid, — dit is geen wagenmakerswerk, — omringd met een ijzeren band, die eerst opgewarmd wordt, om na afkoeling beter te spannen rondom het wiel (5). De *spanning* van deze band bedraagt minder dan 3 cm., dit beduidt, dat de lengte van de ijzeren band maximum 5 cm. minder is dan de omtrek van het wiel.

Bij de bouw van de wagen begint men met de wielen op een spoor te plaatsen. Een *vlaams spoor* meet 1.10 m. binnen de wielen; een *roorders spoor* (d.i. voor de polders), meet 1.20 m. De wielen worden noch loodrecht noch evenwijdig geplaatst. Zowel horizontaal als verticaal vertonen zij een V-vorm, dus is de afstand onderaan de wielen een paar centimeter kleiner dan die bovenaan, de afstand vooraan de wielen een paar centimeter kleiner dan die achteraan. Dit laatste noemt men de *toeloop*. *Toeloop* en verticale V-vorm dienen om de *zwak*, d.i. het schudden, te vermijden, en om aan de wagen een betere baanvastheid te verlenen.

2. *De Blokken* : zijn dwarsliggende balken over de volle lengte van de as. Aan de voorwielen worden er drie boven elkaar geplaatst : de *asseblok*, de *keerblok* en de *bovenblok*. *Asse-* en *keerblok* zijn door ijzeren banden of *garelen* aan elkaar bevestigd ; de *bovenblok* is enkel door een verticale as of *kopnagel* aan de twee onderste vastgemaakt. Boven de achterwielen zijn er slechts twee *blokken*. De beide *asseblokken* vertonen onderaan over hun ganse lengte een *uitkaveling* of holte. In deze holte zit de as geklemd (6). De as is licht gebogen. Buiten de *asseblok* bevindt zich een ring die het wiel moet tegenhouden. De uiteinden hebben een conische

(5) De prijs het paar bedraagt, naar gelang de breedte der wielen (7-11 cm)		
achterwielen	(1926) 330-480 F	(1946) 3400-4200 F
voorwielen	220-320 F	2400-2800 F
vervelgen	½ prijs bos	40 % prijs wiel
verspeken	½ prijs bos	50 % prijs wiel
bos insteken	1/3 prijs wiel	33 % prijs wiel
(6) Prijs per blok :	11 cm. 50 F	300-325 F
	14 cm. 55 F	350-375 F

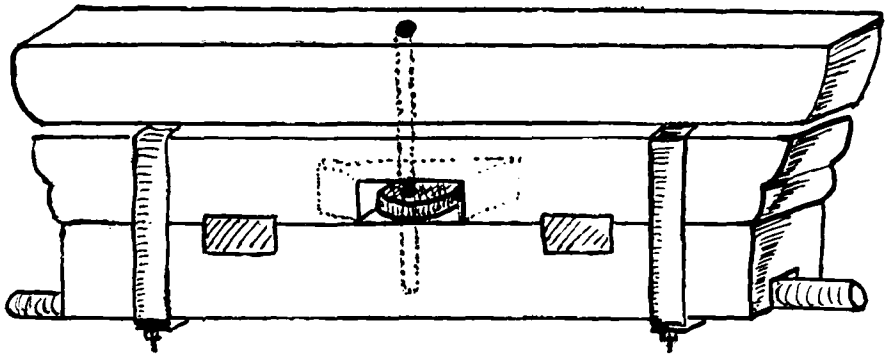

Fig. 1a

vorm men noemt ze *schenkels*. De *schenkel* past in de *bos* van het wiel. Hij meet ongeveer 35 cm.

Tussen de twee *blokken* achteraan, die ook door *garelen* vastgehouden worden, is een opening; dit komt door het feit dat tussen beide *blokken* de *langwagen* en het *hoeltjen* geklemd zitten. (Fig. II. a).

3. *De Langwagen* (⁷): is een boom van 4 à 4,5 m. lang, waarvan de eerste helft achthoekig is (20 op 22 cm.), en de laatste helft ovaal (14 op 11 cm.). Vooraan is hij vastgehouden, in de *keerblok*, door de *kopnagel*; hiervoor is hij half afgeplat, en afgerond (Fig. 1a). De *blok* vertoont een opening die achteraan twee tot twee en een half maal zo breed is als vooraan (Fig. 1b); daardoor kunnen de wielen draaien. Achteraan loopt de *langwagen* tussen de twee *achterblokken* door, die hiervoor eveneens uitgehouwen zijn (Fig. IIa), tot achter de wagen, waar hij uitsteekt, dit om het snoeren van de vrachten makkelijker te maken. Deze *langwagen* vormt dus de ruggraat van gans de wagen. Hij draagt ook de *desteliers* of *desseliers*, dit zijn 4 à 5 dwarsribben die in het midden uitgehouwen zijn (Fig. III, bovenaan), en dienen om de *bak* te dragen (⁸).

4. *Het Hoeltjen, Koeltje* of *Schare* (fr. : *jambes en O*) (⁹): is gevormd uit 2 naar achteren rond toelopende armen welke boven de *langwagen* rusten dank zij een uitholling (Fig. IIb). Het is een dispositief dat de achterwielen verhindert uit hun baan te geraken. Zijn lengte en breedte bedragen 1 m. à 1.10 m. Het is nuttig hieraan toe te voegen dat de achterwielen en het *hoeltjen* kunnen verplaatst worden langs de *langwagen*, nadat de *bak* afgenomen werd, indien lange vrachten dit vereisen.

5. *De Armen* (fr. : *jambes en X*) (¹⁰): zijn twee naar elkaar spits-toelopende stukken hout die hoofdzakelijk in de *asseblok* vooraan inge-

(7)	(1926) 130-160 F	(1946) 950-1100 F
(8)	35-45 F	160-180 F
(9)	70-80 F	475-500 F
(10) het paar	(1926) 130-180 F	(1946) 800-950 F

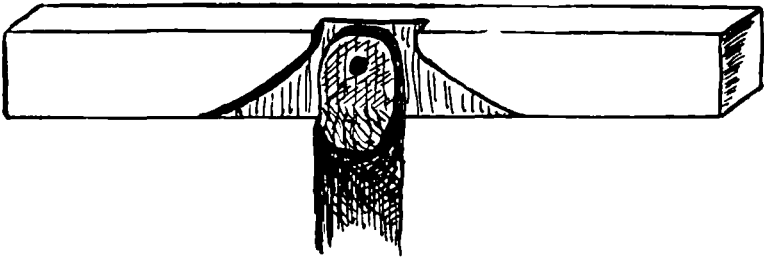

Fig. 1b

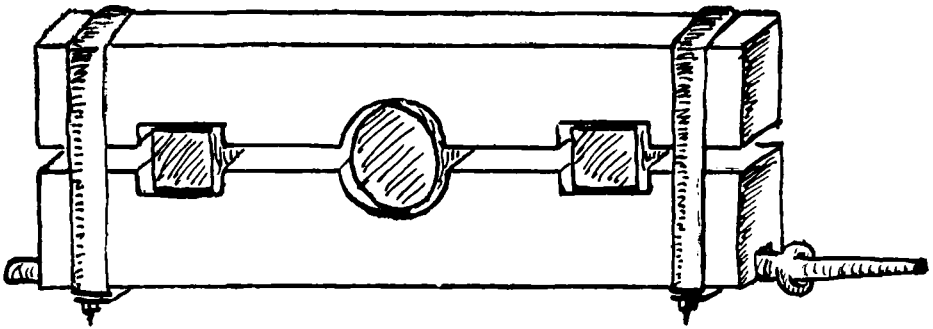

Fig. 2a

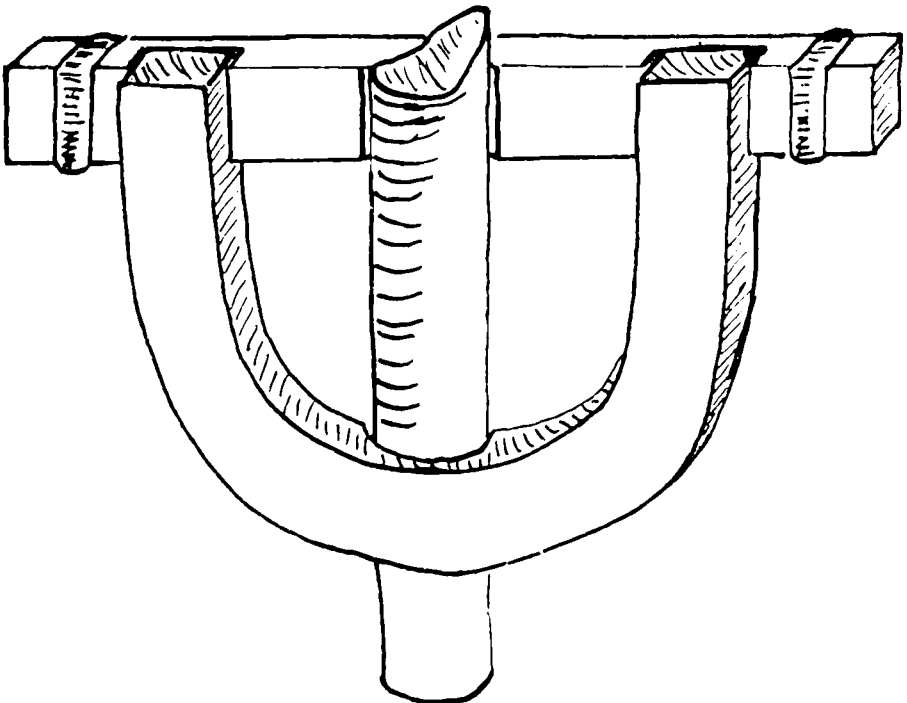

Fig. 2b

werkt zijn, en achter de *asseblok* door de *zweke* ⁽¹¹⁾ verbonden zijn. Aan de voorkant van de blok omklemmen zij de *dijssel*. Deze *armen* hebben een verdikking ter hoogte van de blok (20 à 22 cm.), en vóór de blok vertonen zij aan de binnenkant een kleine holte «voor het fatsoen». Zij meten ongeveer 2 m. ; 1 m. voor, en 1 m. achter de blok, en zijn ten minste 8 cm. dik. (Fig. III).

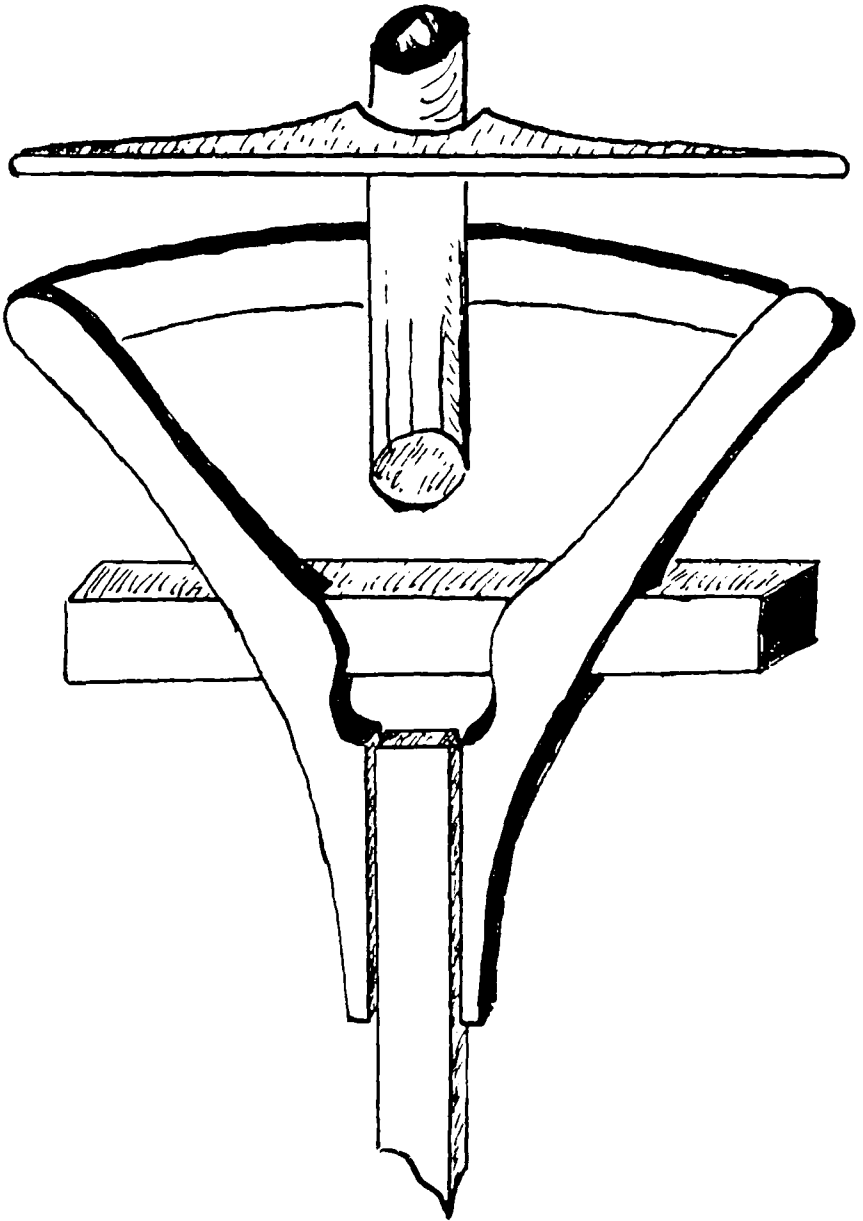

Fig. 3

(11) (1926) 25 F (1946) 120-140 F

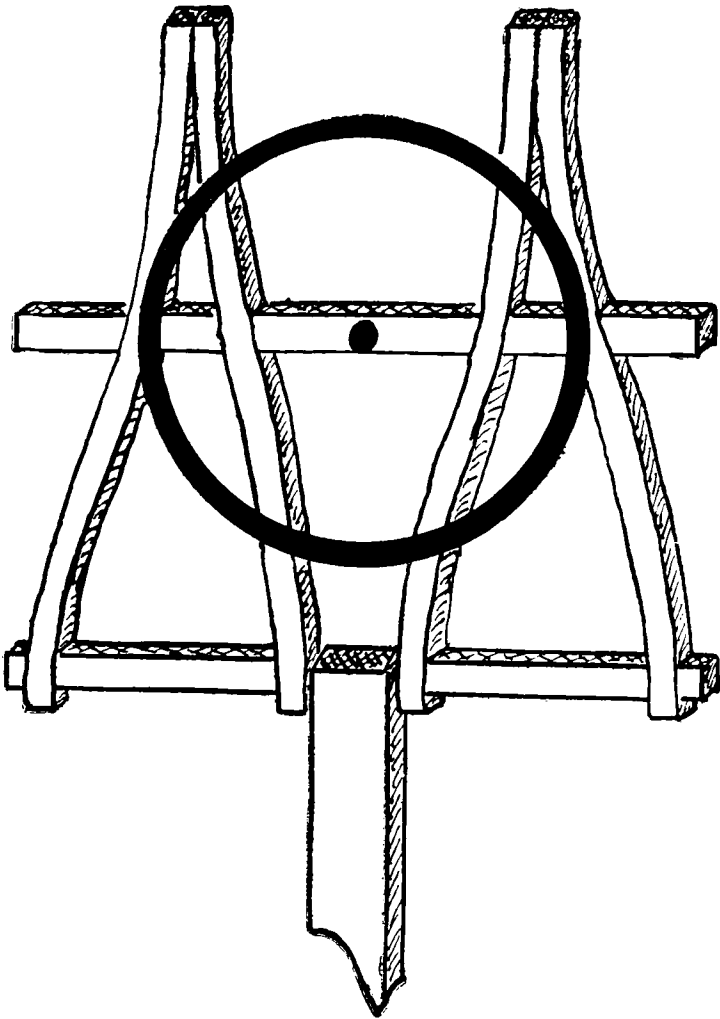

Fig. 4

Bij de *camions* of voermanswagens, is de directie iets beter. Hier spreekt men van de *ondermolen* ⁽¹²⁾ en de *bovenmolen* ⁽¹³⁾.

De *ondermolen* (Fig. IV) bestaat uit twee paar korte *armen* (7 cm. breed), die met hun spitse kant over de asseblok heen naar achteren liggen, en met hun opening bevestigd zijn aan een dwarsligger vóór de blok. Tussen de binnenste leden van dit twee paar *armen* past dan de *dijssel*, en over alles heen komt een ijzeren *panne*, d.i. een ring met opstaande boorden, die tot middelpunt de *kopnael* heeft. De *ondermolen* is 1.20 m. à 1.30 m. lang en breed.

(12) (1926) 154-220 F (1946) 950-1100 F
 (13) 77-105 F 750-950 F

De *bovenmolen* bestaat uit drie *desteliers* waaronder een ijzeren ring aangebracht is, die draait in de *panne*.

6. Aan de *Armen* zijn ofwel de *liemoenière*, *triemen* of *tramen* ⁽¹⁴⁾, ofwel de *dijssel* bevestigd. De *limoenière* heeft de vorm van een recht-hoekige U, waartussen het paard loopt. De *dijssel* is een recht stuk hout, met vooraan een ijzeren oog. Men spreekt van *lange dijssel* (4.5 m.) en *korte dijssel* (1.5 m.) ⁽¹⁵⁾. In beide gevallen wordt het paard vastgehouden door kettingen, die vanaf zijn gareel (aan de *treiten* of *triten*) aan de uiteinden van het *amsching* ⁽¹⁶⁾ verbonden zijn.

7. Het *Amsching* of *aansching* : is een half rond stuk hout met een zwelling in het midden, die aan de *dijssel* bevestigd wordt met een haak. Zijn er twee paarden, dan wordt ieder *amsching* aan de *zwing* of *zwin-ikel* ⁽¹⁷⁾ gekoppeld, dit is een soort van «centrale amsching»; zijn er drie paarden, dan spreekt men van een *derde harnas* ⁽¹⁸⁾.

8. De *Wagenbak* ⁽¹⁹⁾ : komt boven op de *desteliers*. Hij meet 3.35 m. à 3.50 m. op 0.80 m. à 0.90 m., en is afgesloten door het *voorschof* en het *achtershof* ⁽²⁰⁾, en kan met planken of *schoven* verhoogd worden. De vloer van de *wagenbak* is uitneembaar, men noemt hem de *bomplank*. De *wagenbak* rust op de *desteliers*, en zit geklemd tussen 4 *rongen*, dit zijn schuinstaande ijzeren spillen die in of aan de *bovenblokken* vastgemaakt zijn.

In het «Noorden» (de Polders) bestaat er een speciaal type van wagen : de *kaswagen*. Dit type heeft geen *plankenbak* : de bak is een solied geheel bestaande uit twee *onderliggers*, dit zijn balken, die op het uiteinde van de *desteliers* rusten, en een uitgebogen vorm hebben. Daartussen past de *bomplank*, die eveneens uitgebogen is aan de zijanten, en grosso modo de omtrek vertoont van een ei waarvan de twee toppen afgesneden werden. De wanden van de bak worden gevormd door *boventliggers* die naar achteren toe steil oplopen. Zij zijn verbonden met de *onderliggers* door verticale *sporten* die meteen de planken van de zijwanden samenhouden. Tevens is er een *achtershof*, maar geen *voorschof*. Vooraan

(14)	60-77 F	400-450 F	
(15)	korte dijssel	(1926) 30 F	(1946) 170-190 F
	lange dijssel	85 F	475-525 F
(16)	(1926) 7-9 F	(1946) 40-50 F	
(17)	(1926) 12-18 F	(1946) 65-85 F	
(18)	(1926) 18-25 F	(1946) 80-100 F	
(19)	(1926) 275-375 F	(1946) 2200-2500 F	
(20)	per m ² (1926) 45-80 F	(1946) 170-190 F	

immers, worden de twee *bovenliggers* enkel door een plank verbonden. Deze *kaswagenbak* is afneembaar, en zit ook geklemd tussen de 4 *rongen*.

Tenslotte nog een woord over de *camions* of voermanswagens, waarvan wij reeds de directie bespraken, en die verder van de gewone boerenwagen verschillen door een fijner en confortabeler afwerking ondermeer door het aanbrengen van veren boven de wielen.

* * *

II. — De Kar

Volgt men weliswaar dezelfde weg voor het bouwen van een kar, toch verschilt de terminologie grondig.

1. Bij de wielen spreekt men van de *karrewielen* ⁽²¹⁾ en de *voorloper* ⁽²²⁾, d.i. het kleine wiel vooraan ⁽²³⁾. Eens de wielen op het spoor geplaatst, dan brengt men hierop aan :

2. Het *Karrelamoen* ⁽²⁴⁾ : het bestaat uit twee liggers of *snakken*, die vooraan door evenwijdige dwarsen verbonden zijn, en naar achteren toe uiteen lopen tot aan de *asseblok* ⁽²⁵⁾. De twee dwarsen vormen een *platform*. Tussen beide wordt een balkje aangebracht in de richting van de *snakken*. In dit balkje zit de *kopnagel* die het *kruis* vasthoudt.

3. Het *Kruis* ⁽²⁶⁾ : omvat de vork waartussen de voorloper rolt, en waarin een klein stukje dijssel ingewerkt is.

4. De *Karrebak* ⁽²⁷⁾ : komt bovenop het *lamoen* ; het is een *kipbak* die wentelt om een ijzeren staaf, midden onder de *bak* aangebracht, en weerhouden wordt door *kipsloten* of door twee *spereels*, dit zijn houten tappen die schuin door de liggers van de bak in de *snakken* vastklemmen.

* * *

Voor de *speken* gebruikt men eik ; voor de *bussen* en de *zanten* olm ; voor de *bak* canada en populier ; voor de *langwagen* of het *lamoen* eik ; voor de rest, naar keus, olm, eik, esse, accacia en larix.

(21) het paar (7 tot 11 cm) (1926) 265-410 F (1946) 2700-3100 F

(22) 7 tot 11 cm (1926) 65-90 F (1946) 650-850 F

(23) De heer R. Henneman zegde me dat hij in zijn jeugd te Gent nog «*tombereaux*» gezien heeft ; het waren karren van de reinigingsdienst met een dubbele voorloper. Te Maldegem was dit onbekend.

(24) (1926) 155-200 F (1946) 1450-1600 F

(25) (1926) 40-50 F (1946) 220-240 F

(26) (1926) 55-80 F (1946) 450-500 F

(27) (1926) 275-350 F (1946) 2400-2700 F

De bouw van een wagen neemt 4 à 5 weken in beslag, deze van een kar 2 à 3, telkens met twee man. Op een week miek men 2 à 3 paar wielen. Een wagen kon 25 en meer jaren meegaan.

De gaten (van 6 tot 50 mm.) werden geboord met de gewone boor (*slekke*) en daarna met *lepels* vergroot.

Behalve wagens en karren mieken de wagenmakers ook boomezels, honden- en stootkarren, kruiwagens, houten ploegen, eggen *beirbakken* d.i. gierwagens), *aalpompen* (d.i. gierpompen), waterpompen, ladders, en... lijkisten.

* * *

Te Maldegem werd op 12 januari 1919, op initiatief van de Heer Kamiel Henneman, een *Wagenmakersbond van Maldegem en omliggende* gesticht, die, ten gevolge van het succes dat hij kende, en door de opneming van de pas gestichte wagenmakersbond te Eeklo, op 29 februari 1920 omgedoopt werd tot *Centrale Wagenmakersbond van 't Meetjesland*. Het doel en de opvatting van deze bond was bijzonder nuttig en verstandig, de statuten onbestaande. Er werden geen sancties getroffen, ieder wagenmaker was vrij toe te treden of uit te treden, de prijslijsten toe te passen of niet, men hield een minima van vergaderingen (min. 1, max. 6, dit vooral omstreeks maart, begin van het seizoen), maar men bereikte een maximum aan efficiëntie door het opstellen, vanaf 1924, van prijslijsten die de onderlinge concurrentie moesten uitschakelen. Ook werd, sinds 1924 éénmaal per jaar een tombola ingericht voor de leden, waarbij gereedschap verloot werd.

Ik heb het register van inkomsten en uitgaven van deze bond onderzocht, vooral om het aantal leden en de spreiding ervan na te gaan. Tot mijn niet geringe verwondering heb ik er veel meer dan dit gevonden : er komt namelijk een merkwaardige oorlogschroniek naar voor, wanneer men dit register doorbladert.

Maar eerst wil ik spreken over het aantal leden. Het verloop van het aantal leden is niet rechtstreeks af te lezen, omdat ondermeer te Eeklo een afzonderlijke groep met een eigen kas werkzaam was (voor het overige hing die groep helemaal van Maldegem af), en omdat anderzijds sommige leden soms tot drie jaar achterstel aan bijdrage betalen.

Bij benadering kan men zich wel een idee vormen van het aantal leden wanneer men het aantal bijdragen gestort te Maldegem ⁽²⁸⁾, ver-

(28) De bijdrage per lid bedraagt vanaf 1919 tot 1927 : 2 F, met uitzondering voor 1921 : 3 F. Vanaf 1927 tot 1945 : 5 F. In 1945 : 10 F, en vanaf 1946 : 25 F. De bijdragen zijn afkomstig van leden te Maldegem, Moerkerke, Sijsele, Middelburg, Adegem, Knesselare, Oedelem, Sint-Laureins en Donk.

gelijkt met het aantal uitnodigingskaarten die naar *alle* leden verzonden werden voor de bijeenkomsten, en het aantal verzonden prijslijsten, die echter ook aan niet-leden geadresseerd waren. Opvallend is hoe tijdens de oorlog het aantal leden toeneemt, nochtans werden toen de bijdragen van Eeklo te Maldegem gestort.

	Bijdragen	Prijslijsten	Uitnodigingskaarten
1919	9	—	41
1920	25	—	33
1921	25	—	36
1922	10	—	32
1923	11	—	38
1924	31	45	35
1925	26	—	19
1926	22	39 (50 gedrukt)	36
1927	22	40	44
1928	25	—	50 en 36
1929	20	88 (120 gedrukt)	50 en 55
1930	26	25 (50 gedrukt)	45 en 52
1931	24	33 (50 gedrukt)	50
1932	22	30 (50 gedrukt)	50
1933	27	?	50
1934	22	—	45
1935	37	32 (50 gedrukt)	50 en 58
1936	34	35 (50 gedrukt)	55
1937	33	34 (50 gedrukt)	55
1938	35	—	50
1939	36	35 (60 gedrukt)	65
1940	48	46 (85 gedrukt)	66
1941	71	73 (100 gedrukt)	70, 86, en 87
1942	92	73/92 (120/110 gedrukt)	92, 72 en 100
1943	75	—	105
1944	71	68 (150 gedrukt)	—
1945	80	64 (150 gedrukt)	112
1946 ⁽²⁹⁾	83	83 (150 gedrukt)	126
1947	71	—	129
1948	61	?	115

(29) In 1946 zijn 120 afslagkaarten gedrukt en verzonden. Het betreft een afslag voor de prijs van het maken van wielen, — het meest specifieke wagenmakerswerk — ingevolge de concurrentie ontstaan door de verkoop van autowielen, na de oorlog. Ik heb niet kunnen vernemen hoe groot die afslag was.

Wat de spreiding betreft, kom ik tot een totaal van 165 leden, verspreid over 37 localiteiten. Dit cijfer moet geïnterpreteerd worden : er zijn leden uitgetreden of gestorven, anderen bijgekomen, ook zijn hier sommige timmerlieden bij gerekend, zonder dat ik daarmee rekening kan houden.

Aalter	6	Landegem	1	St-Jan in Eremo	2
Adegem	13	Lapscheure	2	St-Joris ten Distel	2
Bassevelde	3	Lembeke	4	Sint-Kruis	3
Brugge	1	Maldegem	22	Sint-Laureins	8
Damme	1	Merendree	1	Sint-Margriete	3
Eeklo	6	Middelburg	4	Sleidinge	1
Ertvelde	3	Moerkerke	11	Ursel	5
Hansbeke	1	Oedelem	8	Waarschoot	4
Kaprijke	7	Oost-Eeklo	2	Waterland-Oudeman	2
Knesselare	9	Oostwinkel	5	Watervliet	4
Knokke	1	Ronsele	3		
Kriel	1	Sijsele	8		

Onnodig hierna het belang van deze *Wagenmakersbond* te onderstrepen !

* * *

Om terug te komen op de merkwaardige oorlogskroniek waarvan ik zo even sprak, ziehier de aantekeningen betreffende de wijzigingen van de prijslijsten ⁽³⁰⁾ :

21 mei 1933 : 10 % verlaging, uitgenomen karren en wagens met 19 % verlaagd.

14 april 1935 : 10 % verhoging van prijslijst 1-5-35.

1 maart 1936 : «Stemming voor behoud van 10 % verhoog op prijslijst van »1935, beslist op vergadering 14 april 1935, tengevolge de devaluatie »van frank. Stemden ja 31 leden, neen 2 leden. Zoodus bleef be- »houden en in druk gegeven.»

28 februari 1937 : 9 % verhoging (31 leden).

30 juni 1940 : 10 % verhoging (31 leden).

17 november 1940 : 30 % verhoging van prijslijst van 1939 (32 llden).

2 maart 1941 : 25 % verhoging van prijslijst van 17 nov. 1940 (30 leden).

29 juni 1941 : «Beslist de prijslijst van 17 november 1940 in plaats van »25 %, met 45 % te verhoogen, in tegenwoordigheid van 48 leden. »Invullen formulieren voor ijzerbons van...».

(30) Men houde hierbij rekening met de hogerstaande tabel waarop men kan nagaan in welke jaren er prijslijsten gedrukt werden, althans, voor zover dit vermeld is in het register.

- 16 november 1941 : «Beslist de prijslijst van 29 juni 1941 met 40 % te
 »verhoogen en nieuwe karren en wagens met 99 %, in tegenwoordig-
 »heid van 49 leden...»
- 19 maart 1942 : «Beslist de prijslijst van 26 november 1941 met 25 % te
 »verhoogen ; hebben gestemd : 63 leden».
- 12 juli 1942 : «Beslist de prijslijst van 19 maart 1942 met 25 % te ver-
 »hoogen. Hebben gestemd 61 leden».
- maart 1943 : «Beslist de prijslijst van 12 juli 1942 met 15 % te ver-
 »hoogen». (76 leden).
- 12 maart 1944 : «Stemming 25 % verhoog op prijslijst 12 juli 1942, t.t.z.
 »10 % verhoog op stemming van maart 1943». (44 leden).
- 11 februari 1945 : «Stemming 30 % verhoog op prijslijst maart 1944».
- 24 maart 1946 : «Stemming 2,4 % verhoog werd niet toegepast». (51
 leden).
- 16 maart 1947 : «Uitslag der stemming : 35 leden van 0, 30 leden van
 »5 ; gezien de meerderheid 0 stemt, geen verandering». (31).

* * *

Tengevolge van de concurrentie vanwege de autokerkhoven voor de wielen, de timmerlieden voor de herstellingen van het houtwerk, en meer en meer de smeden voor de totaal bouw (32), hield deze bond, die in 1948 méér leden telde dan in 1939, hetzelfde jaar op te bestaan. Zo komt het dat na 1948 slechts twee vermeldingen meer staan in het register :

18 februari 1951 : «400 F uitgegeven voor verdienstelijk werk gedurende
 »de 30 jaren van 't bestaan van den bond, aan 7 leden».

3 maart 1961 : «Gansch de kas uitgedeeld aan de zeven bestuursleden, het-
 zij elk zeventig frank».

Zo leefde en stierf de *Centrale Wagenmakersbond van 't Meetjesland...*

Luc Schepens.

(31) Er staat geen nadere uitleg omtrent de aard en de reden van deze stemming.

(32) Sommige fabrieken brengen voortaan ook ijzeren karren in serie voort.

JUDITH

STAMMOEDER VAN DE OUDSTE GRAVEN VAN VLAANDEREN

In 856 leefde er nabij Senlis in het noorden van West-Francia, in de innemende omgeving van minnestreels, pronkende kerkprelaten en geleerden een heel mooi prinsesje met name Judith. Het was amper twaalf jaar oud.

Speels en onbezonnen groeide de kleine Judith op in de bedrijvige, nerveuse nabijheid van haar koninklijke vader, Karel de Kale, tot op een dag, in juli, een vreemde vorst in het paleis kwam. Deze vreemde man, die van een éénjarige lange reis uit Italië, waar hij bij de Paus op bezoek was geweest, weer naar zijn vaderland voer, had met Judiths vader lange gewichtige gesprekken. Hij droeg de naam van Ethelwolf, was opperkoning der Angelsaksers en was, ofschoon hij de vijftig reeds voorbij was, ⁽¹⁾ om zijn dapperheid tegen de Noormannen beroemd geworden. ⁽²⁾ Als gevolg op de tussen beide koningen gevoerde gesprekken, waaraan het wederzijds staatsbelang niet vreemd was, werd begin october van hetzelfde jaar, de kleine Judith in een glanzend bruidskleed gestoken. ⁽³⁾ Onder de mystieke tover van de Karolingische slotkapel te Verberie aanhoorden, hand in hand, het prinsesje en Ethelwolf de majestatische taal van het kerklattijn, waarin aartsbisschop Hincmar uit Reims hun beiden voor God en de mensen verenigde. ⁽⁴⁾ Kort daarop stak koning Ethelwolf met zijn dromerige jonge bruid en haar prachtig gevolg van Frankische hofdames en dienaars over zee, naar zijn land van mist en nevels. ⁽⁵⁾

Judith was zeker onbewust van wat haar precies was overkomen. Alles was zo ontstellend onverwacht en in een vaart gebeurd. Hoe kon Judith ook maar vermoeden dat haar zo pas aangegaan huwelijk het voorwerp was geweest van een prestigepolitiek, waardoor haar vader zijn vijandige koninklijke broeders, zijn opstandige zonen en zijn afvallige moedwillige vazalen poogde te verrassen. En hoe kon ze gissen dat het

(1) B.A. Lees. Alfred the Great, p. 94.

(2) H. Sproemberg. Judith, Koenigin von England, graefin van Flandern R.B.P.H. tom. XV n° 2, 1936, I 349.

(3) Annales Bertiniani. Anno 856. Waitz p. 47.

(4) Pauli, König Alfred p. 70 n° 3. Sproemberg o.c. I 407

(5) Annales Bertiniani. Anno 856. Waitz p. 47.

briljante koninginnekroontje dat haar zo bekoorlijk maakte en zo plechtstatig op het hoofd was gezet geworden, haar koninklijke gemaal moest toelaten naar Karolingisch voorbeeld zijn koninklijk gezag te beklemtonen en te verstevigen. ⁽⁶⁾ Hoe kon ze beseffen dat Ethelwolf met deze echt niet alleen wilde bewijzen dat hij, spijt alles, jong was gebleven, maar ook dat zijn tijd van regeren en heersen bij lange niet voorbij was.

Op het eiland maakte de jonge koningin der Westsaksen kennis met haar volk, dat door nieuwsgierigheid en verwondering was opgezweept, met de machtige Angelsaksische wereldlijke en geestelijke heren en met haar vele stiefzoons, die, op de knaap Alfred na, allen veel ouder waren dan zij zelf. ⁽⁷⁾ Wie haar het meest belang inboezemde was Ethelbald, haar oudste stiefzoon, die tijdens de reis van zijn vader naar Italië, op het eiland de scepter had gezwaaid. ⁽⁸⁾ En Judiths nieuwsgierigheid loonde wel de moeite. Ethelbald was een energieke prins, bijzonder wilskrachtig en vooral hartstochtelijk. Hij had al vlug het mysterie doorgrond van het zonderlinge tweede huwelijk van zijn vader en hij verkropte het niet dat Ethelwolf in wiens naam hij een jaar lang de koninklijke macht had uitgeoefend, hem nu van die eer en die wellust wilde beroven. En de ontstemde en onstuimige Ethelbald keek uit naar bondgenoten tegen zijn vader. Hij hitste de Angelsaksische edelen, die voordeel zagen in de verbrokkeling van het geünificeerd rijk, tegen de opperkoning op. ⁽⁹⁾ Hij zelf voerde vinnig strijd tegen de nochtans verleidelijke Judith, die op het eiland zeden en geplogendheden onbewust geweld aandeed. ⁽¹⁰⁾ Want een gekroonde koningin druiste bij de Angelsaksers in tegen het gewoonterecht. ⁽¹¹⁾ Zo woest en onmeedogend was het oproer van Ethelbald dat hij, met de steun van zijn broeder Ethelbert, van Ealhstan, bisschop van Xirelram en Eanwolf, gouwgraaf van Summertun, e.a. rijksgenoten, van zijn vader de splitsing van het rijk kon afdwingen, zodat hem het beleid over het westen van het rijk in handen werd gegeven en Ethelwolf met het oosten genoeg moest nemen. ⁽¹²⁾ De verdeling van het rijk had echter niet alleen het gezag van Ethelwolf ondermijnd maar ook zijn leven vergald. Eentonig en gedrukt verliepen voortaan de dagen aan het hof van

(6) Sproemberg o.c. I 403-406-408.

(7) Sproemberg o.c. I 426. De eerste vrouw van Ethelwolf heette Osburg.
Sproemberg o.c. I 400.

(8) Asser. De rebus gestis Aelfredi. Kap. 12. Sproemberg o.c. I 400-409.

(9) ib. Sproemberg ib.

(10) Annales Bertiniani. Anno 856. Waitz 47.

(11) Annales Bertiniani. Anno 856. Waitz 47.

(12) Sproemberg o.c. I 413.

koning Ethelwolf, beheerst door een steeds aanspoelende zwaarmoedigheid.

Een jaar na de rijksverdeling, in januari 858, ⁽¹³⁾ in omstandigheden die niet volkomen bekend zijn, stierf de levensmoede Ethelwolf. Veel noch langdurig geluk heeft de jonge bruid naast haar eenzelvige echtgenoot wel niet gemaakt. Zoals blijken mag uit zijn testament was Ethelwolf meer bekommerd om het herstel van de rijkseenheid na zijn dood dan om wat er met zijn jonge weduwe kon gebeuren. De naam van Judith werd zelfs niet eenmaal in het testament opgelezen. ⁽¹⁴⁾.

Na de dood van zijn vader bewerkte de heerszuchtige Ethelbald, zich steunend op de uiterste wilsbeschikking van Ethelwolf, de eenheid onder de Angelsaksers, die hij, zoals zijn grootvader Egbert destijds, krachtig wist te domineren. ⁽¹⁵⁾

Spijt een huwelijk tussen stiefmoeder en stiefzoon in de ogen van de kerk voor bloedschande gold, ⁽¹⁶⁾ nam de resolute Ethelbald zijn vaders jonge weduwe tot vrouw en koningin. ⁽¹⁷⁾ Was het de imponerende kracht waarmee Ethelbald naar de macht in den lande had gegrepen en ook naar haar, die Judith had gefascineerd? Of verkoos de jonge vrouw eenvoudig haar leven van praal en waardigheid royaal voort te zetten naast haar stiefzoon, boven een terugkeer naar het hof van haar vader of boven een gesluierd en gesmoord leven binnen een enge kloostercel? Wie zal ooit de ware drijfveren vastleggen die Judith tot dit tweede huwelijk bewogen? Maar deze keer was het niet meer haar vader die haar lot bepaalde, zijzelf nam voortaan haar leven in handen, zo beslist en zelfzeker, dat ze onwillekeurig deed denken aan haar temperamentvolle en graag intrigerende grootmoeder Judith. Het staat vast dat haar huwelijk met Ethelbald, hoe laakbaar en strafbaar ook, door de Angelsaksische bisschop Swithun werd erkend ⁽¹⁸⁾ en door het Westfrankische hof werd getoleerd en gelegitimeerd. ⁽¹⁹⁾ Nieuw was een dergelijk huwelijk precies niet op het eiland. Ook koning Eadbald van Kent had voorheen de weduwe van zijn vader tot vrouw genomen. ⁽²⁰⁾ Maar het Elysisch geluk dat Judith met deze liefde en dit huwelijk beoogde was echter van korte

(13) Sproemberg o.c. I 417. J. Toll, *Englands Beziehungen zu den Niederlanden*, p. 3.

(14) Sproemberg o.c. I 416-417.

(15) Sproemberg o.c. I 406-417.

(16) Sproemberg o.c. I 418 nota 1.

(17) *Annales Bertiniani Anno 858* Waitz p. 49.

(18) Sproemberg o.c. I 421.

(19) Sproemberg o.c. I 420.

(20) Sproemberg o.c. I 423.

duur. Nog voor drie jaren waren verstreken overleed Ethelbald in de bloei van zijn mannenjaren, in juli 860. ⁽²¹⁾ En Judith bleef onthutst en als vermorzeld alleen achter, kinderloos. Toen moet Judith bepaald Engeland als een noodlot hebben beschouwd. Nadat ze haar morgengave vanwege Ethelwolf en de schenkingen haar door Ethelbald gedaan van de hand had gedaan, ⁽²²⁾ verliet ze, verward van zinnen en zwaar van leed, het eiland om er nooit meer weer te keren. Ofschoon Judith hopen mocht dat ze in de oude atmosfeer van haar vaders paleis weer zou worden opgenomen en dat ze er vergetelheid zou vinden, werd ze echter brutaal in een slottoren te Senlis opgesloten onder de secure bewaking van bisschop Erpuin. Haar hardvochtige vader, die alles aan zijn plannen opofferde, gebruikte haar nog steeds als pop in zijn diplomatisch spel. ⁽²³⁾ Zij zou huwen met de man die haar vader voor haar zou kiezen. Maar het lot besliste er anders over.

Reikhalzend naar de vrijheid die zij eens vroegtijdig, met teugen, had genoten, was Judith gewonnen voor elk avontuur dat haar uit haar vernederende toestand kon helpen.

Waarschijnlijk met medeweten van haar 16-jarige broer Lodewijk kon een koene ridder, met name Boudewijn, ⁽²⁴⁾ die ergens in het uitgestrekte rijk van haar vader gouwgraaf was, ⁽²⁵⁾ haar verholen schoonheid ontdekken, haar zijn liefde bekennen en haar hang tot de vrijheid tegemoet komen. Vermomd wist Judith met haar stoutmoedige redder en beschermer de donkere vesting te verlaten. ⁽²⁶⁾ Maar Judiths vader die achter een complot van zijn zonen Lodewijk en Karl was gekomen en lucht had gekregen van de romantische liefdesidylle van zijn dochter was plotseling met zijn getrouwen opgerukt van Reims naar Soissons en vandaar naar Senlis waar hij slechts vertoornd de beraamde vlucht van zijn dochter kon constateren. ⁽²⁷⁾ Onmiddellijk deed de geprikkelde Karel zijn hoge raad samenroepen, die de ontrouwe vazal veroordeelde wegens breuk van de koningsban en wegens vrouwenroof. Hij deed bovendien dadelijk beslag leggen op de lenen van zijn voortvluchtige graaf en op de kleine schat die Judith uit Engeland had meegebracht. Beide vluchtelingen werden ook, onder

(21) Pauli o.c. p. 81 n° 3.

(22) Sproemberg o.c. I 425.

(23) Sproemberg o.c. II 916-920.

(24) Annales Bertiniani. Anno 862. Waitz p. 56.

(25) Annales Bertiniani. Anno 862. Waitz p. 56.

(26) Sproemberg o.c. II 917.

(27) Sproemberg o.c. II 921.

impuls van de gestrenge aartsbisschop Hincmar, door de Westfrankische bisschoppen geëxcommuniceerd. ⁽²⁸⁾.

Inmiddels hadden Judith en Boudewijn, steeds in elkander vertrouwend, zich ijlings naar het hof van Judiths neef, Lothar II, koning van Lotharingen gespoed. ⁽²⁹⁾. Deze jonge koning, lichtzinnig en onstandvastig, had zijn echtgenote Thietberge verstoten en had een ander huwelijk gesloten met zijn bijzit. Waldrada met wie hij te Hann-sur Heure ⁽³⁰⁾ op zijn koninklijk domein samenleefde. Hij had bovendien zijn hof opengesteld voor al diegenen die wegens huwelijksprocessen met de kerk in conflict waren gekomen. ⁽³¹⁾ En daar hij destijds in zijn liefde door Karel de Kale tegengewerkt was geworden schepte hij nu leedvermaak in wat zijn machtige koninklijke buurman overkwam. Hij liet zelfs door zijn geestelijkheid de vluchtelingen Judith en Boudewijn in de echt verenigen. ⁽³²⁾ Maar de boeiende liefdesgeschiedenis dreigde de politiek zwakke Lothar over het hoofd te groeien. De betwiste wettelijke verhouding tussen hem en Waldrada en zijn inschikkelijkheid tegenover de verlokkelijke Judith en haar kordate minnaar werden tenslotte een gevaar voor zijn kroon. Want Karel de Kale die zijn neef niet in het hart droeg eiste, op grond van een paragraaf van het vredesverdrag van Koblenz, ⁽³³⁾ de uitlevering van zijn verdwaalde dochter en haar snode schaker. Wel geschiedde dit nog langs diplomatieke weg en met eenvoudige juridische wapenen, maar de gevolgen van een weigering waren niet te overzien. Van zijn kant organiseerde Boudewijn het verweer tegen de niets ontziende koning der Westfranken. Daar zijn veiligheid en die van zijn jonge vrouw ernstig werd bedreigd aan het Lotharingse hof dacht hij er waarschijnlijk eerst aan een bondgenootschap te sluiten met de gevreesde Noormannen ⁽³⁴⁾ die reeds in Engeland en in West-Francia lelijk huis hadden gehouden. Ongetwijfeld heeft de schrandere Judith haar voortvarende echtgenoot van dit vertwijfeld voornemen afgebracht. Het is geloofwaardig dat het Judith is geweest die een reis naar Rome heeft gesuggereerd om van de Paus de opheffing te verkrijgen van de drukkende excommunicatie en die een verzoening met haar nochtans verbolgen vader niet uitgesloten heeft geacht.

(28) Annales Bertiniani. Anno 862. Waitz p. 57. Sproemberg o.c. II 921-922-923.

(29) Annales Bertiniani. Anno 862. Waitz p. 51.

(30) F. Ganshof. Het tijdperk van de Karolingen tot de Grote Noormannen. — Inval. Algemene Geschiedenis der Nederlanden I p. 308.

(31) Sproemberg o.c. II 925.

(32) Sproemberg o.c. II 926.

(33) Sproemberg o.c. II 926.

(34) Sproemberg o.c. II 928.

Wat er van zij, het jonge paar trok waarschijnlijk nog voor de laatherfst over de Alpen naar Rome, ⁽³⁵⁾ waar Paus Nicolas I, een behendig diplomaat, zich enigszins onverwacht door de verliefden liet overhalen. De Paus voerde met Karel de Kale onderhandelingen waarin hij mededeelde dat Judith niet met geweld was ontvoerd geworden en dat ze, zoals ze het berouwvol doch beslist had opgebiecht, slechts uit pure liefde Boudewijn had gekozen en ook uit vrije wil bij hem wou blijven. De Paus vermaande bovendien de Westfrankische koning. Hij deed duidelijk uitschijnen dat indien de onverzetsbare vazal tot wanhoop werd gedreven, hij zich zonder dralen met de heidense Noormannen zou verbinden. Tenslotte zette de Paus Irmentrud, Judiths moeder aan, om terwille van de verzoening bij haar gemaal voor te spreken. ⁽³⁶⁾

Ofschoon ontstemd liet Karel de Kale zich door de Paus, wiens wil hij niet durfde te weerstaan, de les lezen. De Westfrankische koning was daarbij tot de overtuiging gekomen dat hij uit een goede verstandhouding met de Paus voordeel moest halen, wilde hij slagen in zijn opzet om de schaamteloze Lothar II, die nog steeds met de Kurie wegens zijn tweede huwelijk overhoop lag, ten val te brengen en Lotharingen aan te hechten. ⁽³⁷⁾ En daar Karel de Kale er tevens in gelukt was het onbesuisd verzet van zijn zonen te breken ⁽³⁸⁾ en rekening moest houden met de zwangere toestand waarin Judith verkeerde ⁽³⁹⁾ liet hij zich maar vermurwen. Alleen aartsbisschop Hincmar, die katholieker dan de Paus meende te moeten zijn, verhinderde nog dat in de zomer 863 het romantisch avontuur op gelukkige wijze kon worden geregeld. ⁽⁴⁰⁾ Waarschijnlijk is het dat eerst op 13 december het huwelijk van de onwrikbare Boudewijn en van de volhardende Judith, met alle staatsie, in Auxerre in Boergondië door Karel de Kale werd aanerkend. ⁽⁴¹⁾ In de moerassige, woudwelige Vlaamse ruimte bij de zee verkreeg de dankbare Boudewijn van zijn schoonvader allerlei «honores». Zo werd hij koninklijk ambtenaar of graaf van de gouwen Gent, Waas en Terwanen en ongetwijfeld ook van de Vlaanderen.

(35) Sproemberg o.c. II 933.

(36) Sproemberg o.c. II 934-935.

(37) F. Ganshof. o.c. p. 309. Sproemberg o.c. II 941.

Na de dood van zijn vrouw Irmintrud huwde in 870 te Aken ook Karel de Kale zijn bijzit. Ganshof, *Les origines etc.* o.c. p. 374. Het is mogelijk dat Judith nog voor de dood van Ethelwolf de minnares werd van haar stiefzoon Ethelbald.

(38) Sproemberg o.c. II 940.

(39) F. Ganshof. *Les origines du comité de Flandre.* R. B. P. H. tom. VII n° 1-2 p. 382.

(40) Sproemberg o.c. II 941.

(41) Sproemberg o.c. II 944.

Mempiscus- en de Rodeburggouwen. ⁽⁴²⁾. Het is zelfs waarschijnlijk dat hem een groot deel van de bodem binnen de Vlaanderengouw in eigendom werd gegeven. ⁽⁴³⁾Boudewijn werd ook lekeabt van de reeds uitstralende St-Pietersabdij op de Blandinusheuvel te Gent. ⁽⁴⁴⁾.

En de avontuurlijke doch hardnekkige Boudewijn, die eens 's konings nachtmerrie was, geraakte mettertijd zo in de gunst van zijn doorluchte schoonvader dat hij voor «gener regis et optimus satelles» ⁽⁴⁵⁾ doorging. Als vertrouwensman van Judiths vader, als een van de aanzienlijksten van het rijk ⁽⁴⁶⁾ kreeg Boudewijn gewichtige opdrachten uit te voeren. Zo werd hij met abt Gauzlin bij Prins Karloman, die tegen het vaderlijke gezag was opgestaan, gezonden om de opstandige te bewegen zich te onderwerpen. En zes jaar later, in 877, toen Karel de Kale naar Italië was gereisd, werd Boudewijn met de hoogwaardigheidsbekleders Teudericus, Conrad en Adalelmus gelast bijstand te verlenen aan de Westfrankische kroonprins, Lodewijk de Stamelaar, wiens vertrouwen hij zou blijven genieten ook na de dood van Karel de Kale. ⁽⁴⁷⁾

Wellicht was de schitterende opgang van Boudewijn, verwant met de graven van Laon, grotendeels te danken aan zijn vrouw, die, na de verzoening van Auxerre, geleidelijk de geschiktheid en de hoedanigheden van haar derde echtgenoot aan het nerveuse en briljante hof van haar vader mede hielp bekend maken en prijzen.

Van Boudewijn, die reeds voor zijn echt met Judith, van een andere vrouw een dochter had, die non was geworden te Laon ⁽⁴⁸⁾ heeft Judith gekregen datgene wat haar in Engeland ontzegd was geworden : een begenadigd moederschap.

Zo tumultueus en aangrijpend Judiths jeugdijaren waren, zo bescheiden en onopvallend zijn de laatste jaren van haar leven waarschijnlijk weggelegd. Men weet niet eens of zij haar echtgenoot die in 879 overleed ⁽⁴⁹⁾ en die te Sint-Omaars in het Sint-Bertinusklooster werd bij-

(42) Ganshof. *La Flandre sous les premiers comtes*. p. 15.

(43) Ganshof. *Le origines etc.* p. 381.

(44) Ganshof. *Les origines etc.* p. 377-375.

(45) J. Dhondt. *Het ontstaan van het vorstendom Vlaanderen*. R. B. P. H. tom. XXI. 1942. p. 56-60.

(46) Ganshof. *Les origines o.c.* p. 374.

(47) *Annales Bertiniani Anno 871*. Waitz 115. J. Dhondt o.c. p. 59.

(48) J. Dhondt o.c. p. 56.

(49) Spioemberg o.c. II 948.

gezet, ⁽⁵⁰⁾ heeft overleefd dan wel of ze voor haar echtgenoot ten grave werd gedragen. Het stilzwijgen der historische bronnen laat toe af te leiden dat Judith nog voor haar dood wellicht rust en sereniteit had achterhaald.

Door haar gewiekste en doortastende zoon, Boudewijn II, die de ware stichter werd van het vorstendom Vlaanderen, ⁽⁵¹⁾ werd de amoureuze doch offervaardige Judith de stammoeder van de oudste graven van Vlaanderen.

En door een zonderlinge wending van het lot, dat haar zo gepijnigd had, huwde haar zoon Boudewijn met Elfrude, de kleindochter van koning Ethelwolf ⁽⁵²⁾ met wie ze voor het eerst haar aards geluk had beproefd.

(50) J. Dhondt o.c. p. 64.

(51) J. Dhondt o.c. p. 88-89.

(52) F. Ganshof. La Flandre etc. o.c. p. 20.

SPROKKELING

UIT «DE EECLOONAER», HONDERD JAAR GELEDEN

«*Verandering van woonst.* — D'heer Jacobus Andries, geboortig van Brugge, woonende te Maldegem, Oud-Korporael der Garde-Civiek, liefhebber van Hollandschen Bitteren, voordezen Hoefsmid, Slot- en nagel-maker, Vleeschhouwer en Beenverkooper ;

Maekt het geëerd publiek, zyne geburen en byzonderlyk zyne menigvuldige kalanten bekend, dat hy zyne woonst komt te verplaetsen, van de Noordstraet, N° 71, in de Stuifstraet of Stuivenberg, wyk Molentje, N° 97c, en dat hy zynen handel blyft voortzetten in kuiffels, sloebers, schobejakken, zuilen, oranjekoekjes, picardiën, 't wapen van Zeeland, laberdoesen, schuffeletten, dukkehanen, goeije maro en al ander suikergoed in 't wit en in 't rood, zantjeswaels, ⁽¹⁾ ganzespelen, draken, als ook verschen, droogen, gezouten en anderen visch, zoo als kibbels, oorkrabben, zwembalg, enz. enz.

Koopt en verkoopt konynevellen, geitenjongens, noten op stam op langen tyd van betaling, is slagter voor een ander, vlaet peerden, kalvers en konynen voor 't vel ; verders rekommandeert hy zich als stokhouder van pannen-venditiën, mynmeester, kramer, utroeper en uitbeller van verloren honden en andere voorwerpen, als makelaer in huwelyken ; en schiet ter gelegenheid van trouwfeesten, hy aenveerd kostgangers, verhuert papieren lanteerns voor verlichtingen, vlagen van natiën voor openbare feesten, en eindelyk gelast zich met al andere KOMMISSIEN aen eenen zeer gematigden prys.

Hy beveelt zich in de openbare gunst en byzonderlyk in die van de kleine jongens. — Eenieder gelieve het voort te zeggen.» (19 april 1863).

Wat te zeggen van deze ondernemende man ? Wij weten niet of het spreekwoord : «Twaalf stielen, dertien ongelukken» op hem toepasselyk was.

A. DE VOS.

(1) Zantjeswaels = beeldverhalen.

OVER DE PASTORIJ VAN AALTER

Er blijkt uit geen enkel stuk dat, vóór de beroerten van de tweede helft van de zestiende eeuw, er te Aalter een huis was dat bestendig gebruikt werd als «priesteragie» of pastorij. De pastoors bleken toen persoonlijk eigenaar van een huis te zijn, ofwel huurden er een.

Gelijk genoegzaam geweten is werden de meeste dorpen van dit gewest tijdens die beroerten grondig verwoest en was de bevolking gedurende vele jaren op de vlucht gegaan. (Aalter, bepaaldelijk, werd in 1590, met kerk en al, platgebrand).

Door het feit van deze verwoesting en ontvolking — de inwoners kwamen maar omstreeks 1600 langzaam terug — en ook door een schaarste aan priesters, eveneens een gevolg van de beroerten, hadden de meeste dorpen ofwel geen eigen pastoor, ofwel, als zij er wel een hadden, hield die het maar korten tijd uit.

Heer en meester Joannes Franssen (Francenius) was de eerste pastoor die Aalter, na de beroerten, gedurende een lange periode bediend heeft. Hij werd in juni 1616 benoemd als pastoor van Bellem en te zelfder tijd als bedienaar van Aalter aangesteld. Hij overleed te Aalter in 1640.

Ik kan niet uitmaken of die heer pastoor aanvankelijk in Aalter of in Bellem verbleef. De pastorij van Bellem lag immers ook in puin en zal maar in 1633 herbouwd worden. De kerk van Bellem echter was reeds sedert 1615 herbouwd, wat in Aalter het geval niet was. In de kerkrekening van Aalter over 1616-1617 staat wel een uitgave geboekt van 5 schellingen 10 groten over gelag verteerd bij baljuw, schepenen en kerkmeesters ten huize van Pieter Verstede als men zijn kamer huurde om mijnheer pastoor in te wonen vooraleer zijn huis gebouwd was. Maar dit is geen overtuigend bewijs dat pastoor Franssen bestendig te Aalter verbleef.

Nog maar pas benoemd doet de pastoor, met de toestemming van de baljuw en de wethouders, in oktober 1616, 237 roeden grond nemen uit een meerder stuk land dat aan de H.-Geesttafel (armentafel) van Aalter toebehoorde, in ruil voor andere gronden die aan de kerk toebehoorden en op Oostmolen lagen. Deze 237 roeden lagen vlak voor de grote deur

van de kerk. De pastoor deed dit met het doel daar een «erfachtighe priesteraige» op te bouwen «om datter van te vooren noyt priesteraige was gheweest», zo schrijft hij. Nog in 1616 begon men met de bouw en de kerkrekeningen brengen verantwoording van de sommen die daartoe uitgegeven werden. Het werk was zeker af in 1618, want de rekeningen vermelden geen uitgaven meer voor dat doel van gezegd jaar af.

Pastoor Franssen is van dan af in zijn nieuwe pastorie te Aalter komen wonen. Inderdaad, in 1620 trouwt te Aalter zijn zuster Katelijne met jonker Gijsselbrecht d'Amours. Deze laatste was waarschijnlijk heer van Moortelwalle op Ruiselede. Van 1626 tot 1628 zegent de pastoor het huwelijk in van 25 echtparen van Bellem; daarvan trouwden er 10 in de kerk van Aalter en 15 in die van Bellem.

In 1628 krijgt Aalter eindelijk een eigen pastoor: op 28 november van dat jaar benoemt de bisschop h. en mr. Joannes Francenius (Franssen) tot pastoor van die parochie. (Tot dan toe was hij er maar «desservitor» van geweest). De benoemingsakte vermeldt dat hij was «presbyter dioecesis Compostellana», d.w.z. priester van het bisdom van Santiago de Compostella, in Spanje. Kort daarna wordt hij ontslagen van de zielzorg te Bellem: op 29 april 1629 wordt heer Hubert Neefs aldaar tot pastoor benoemd.

* * *

Heer Jacobus de Noyelle was pastoor van Aalter van 1670 tot 1679, waarna hij pastoor werd te Vrasene, alwaar hij in 1716 overleed. Deze heer heeft veranderingen of herstellingen gedaan aan de pastorie, zoals blijkt uit het verslag van de dekanale visitatie van 1688. Daarin vernemen wij dat de wethouders van Aalter in proces liggen tegen de pastoor van Vrasene. Er wordt hem te laste gelegd dat hij op ongeoorloofde wijze 300 gulden uit de St.-Corneliusofferpenningen genomen heeft om daarmede werken uit te voeren aan het pastoreel huis. Er werden deze pastoor nog andere feiten ten laste gelegd, onder meer, dat hij wel de inkomsten van de kapelanij ter Pieten inde, maar de daarvoor verplichte drie missen te week niet deed. De zaken kwamen, in beroep, tot vóór het geestelijk hof te Mechelen en uit het gezegde verslag vernemen wij nog dat de pastoor van Vrasene verplicht werd 100 patacons te betalen om verdere processen te vermijden.

* * *

Bij de aanvang van de Franse overheersing werd de pastorie, gelijk overal elders, aangeslagen als nationaal goed. Wat er mede gebeurd is, is ons onbekend. Waarschijnlijk bleef zij gesloten en ongebruikt staan.

(Te Knesselare, bij voorbeeld, heeft de pastorie toen een zekere tijd gediend als herberg.) In ieder geval, zij is niet verkocht geweest.

* * *

De pastorie van 1616 stond op dezelfde plaats als de tegenwoordige, maar haar voorgevel was naar het zuiden gericht in plaats van naar het oosten. Het was een laag gebouw, zonder verdieping. Rond 1840 verkeerde zij in een zeer slechte staat en was veel te klein geworden voor haar bestemming. Het was toen nog de gewoonte dat een of meer onderpastors bij de pastoor inwoonden. Toen de pastorie gebouwd werd was er geen onderpastoor te Aalter : de eerste kwam maar in 1661 ; in 1842 waren er drie.

De kerkfabriek zag daarom ook naar middelen uit om aan die toestand te verhelpen.

(Vermelden wij vooraf dat de gemeentebegroting van 1813 reeds een som van 5.400 F voorzien had «pour la reconstruction en neuf» van het presbyteriaal huis, maar dat het werk toen uitgesteld werd).

Een voorstel van de provinciale ingenieur, in 1842, om het gebouw met een verdieping te verhogen, werd verworpen, zowel door de kerkfabriek als door het gemeentebestuur. De uitvoering van dit plan ware toch maar een lapmiddel geweest.

In 1845 besloot de kerkfabriek een nieuwe pastorie te bouwen en het gemeentebestuur was het daarmee eens. Maar deze twee besturen waren niet akkoord over de plaats waar het nieuw gebouw moest komen. De kerkfabriek wilde de oude gebouwen afbreken en een nieuwe pastorie oprichten op dezelfde plaats. De gemeente echter wilde de oude gebouwen bewaren en de nieuwe pastorie wat zuidwaarts, rechtover de grote kerkdeur zetten. Zij had immers het inzicht de oude gebouwen te laten dienen, hetzij voor meisjesschool (zij had in 1843 een jongensschool gebouwd op de Boomgaard), hetzij voor leerwerkhuis, kantwerkschool of zelfs voor godshuis.

Doch nu kwam de kwestie van het eigendomsrecht te berde. De kerkfabriek hield vol dat zij eigenares was van de pastorie, dit ingevolge de Franse wetgeving genomen in uitvoering van het concordaat van 1801 en die voorzag dat de niet verkochte kerkelijke goederen aan de kerk teruggegeven werden. Welnu, de pastorie van Aalter was niet verkocht geweest... De gemeente, anderdeels, beriep zich op een andere Franse wettekst, volgens welke de goederen van de afgeschafte kloosters aan de gemeenten toegewezen werden. Zij beweerde dat de pastorie van Aalter de eigendom geweest was van de afgeschafte St.-Maartensabdij te Doornik en dat zij

er bijgevolg de eigenares van geworden was. (De gezegde abdij was de grote tiendehefster te Aalter ; zij had het recht de titularis voor het pastoraat ter benoeming aan de bisschop voor te dragen en zij moest in de herstelling van de kerk voorzien. Hiervoren zagen wij dat de pastorijsgebouwd werd op kerkgrond en met penningen van de kerk. Nooit zien wij de abdij tussenkomen voor de pastorijs, wat zij wel deed voor de heropbouw van de kerk na 1600 en later bij grote veranderingen en herstellingen.

De gouverneur van de provincie kwam ook tussen in het debat. Hij wees de gemeente erop dat het Franse dekreet waarop zij zich beriep, nooit in België uitgevaardigd geweest was, hier dus geen kracht van wet had en, bijgevolg, dat de gemeenten slechts eigenares konden zijn van die pastorijs die zij vóór de Franse tijd bezaten. De gemeente bleef bij haar mening die door advokaten, welke zij geraadpleegd had, bijgetreden werd.

In maart 1846 schrijft de bestendige deputatie aan de gemeente dat het niet in de bevoegdheid van de bestuurlijke overheid ligt van uitspraak te doen over de zaak van het eigendomsrecht, dat een beroep op de rechtbanken onkosten zal vergen en dat de gemeente voor het ogenblik er niet al te best financieel voorzit. Het ware dan maar best dat de gemeente en de kerkfabriek zouden overeenkomen. Hetgeen dan ook gebeurde : in april 1846 beslist de gemeenteraad de zaak van het recht van eigendom op de pastorijs onaangeroerd te laten totdat het Hof van Cassatie een dergelijke zaak, die een andere gemeente misschien vroeg of laat tot in verbreking zou vervolgen, zal beslecht hebben. De raad is er ook mede eens dat de nieuwe pastorijs zou gebouwd worden op de plaats van de oude. Dit betekende een volledige capitulatie vanwege het gemeentebestuur !

De aanbesteding voor het bouwen van de nieuwe pastorijs had plaats in mei 1847. Het werk werd toegewezen aan Eugeen en Louis Vuylsteke van Aalter. Het gebouw was voltooid in de loop van 1848. Het was, behalve toelagen van de Staat en van de provincie, gans betaald geweest met penningen van de kerkfabriek. De gemeente had niets kunnen bijdragen, gezien haar benarde geldelijke toestand. Zij had zelfs weten te bedingen dat, moesten de gemeente en de kerkfabriek het nodig achten een afzonderlijke meisjesschool in de gemeente op te richten, de kerkfabriek een toelage van twee duizend frank aan de gemeente zou geven. Het zou duren tot in 1851 vooraleer er een meisjesschool kwam en, zowel de gemeente als de kerkfabriek, waren reeds lang hun overeenkomst betreffende die twee duizend frank vergeten ! Deze meisjesschool werd gebouwd met de opbrengst van een tentoonstelling en met toelagen van Staat, provincie en gemeente, zonder tussenkomst van de kerkfabriek. (Deze school was gevestigd in de oudste gebouwen van het tegenwoordig St.-Gerolfgesticht aan de Stationsstraat).

Na in 1845-1846 zo hardnekkig volgehouden te hebben dat de pastorij haar eigendom was, schrijft de gemeente in 1875 aan de gouverneur van de provincie — ter gelegenheid van het bouwen van een muur rond de hof van de pastorij — dat aangezien de pastorij van vóór de Franse revolutie bestond, ingevolge het concordaat ter beschikking van de bisschop gesteld en aan de kerkfabriek teruggegeven zijnde, uitsluitend de eigendom is van de kerkfabriek.

* * *

Bronnen. — Het kerkarchief van Aalter en de verslagen over de kerkvisitaties voor de periode van vóór 1795. De bundels van het gemeentehuis voor de periode daarna.

Arth. VERHOUSTRAETE.

AARDENBURG
NA DE AFSCHIEDING VAN VLAANDEREN
(1604-1648)

Een korte voorgeschiedenis.

Na de troonsafstand van Karel V aan zijn zoon Filips II op 25 oktober 1555 werd de ontevredenheid en opstandigheid in de Nederlanden erger en deze bevorderden het verder doordringen der hervorming.

Hier en daar begon men ook in deze streken tekenen daarvan waar te nemen. In 1558 werd te Vlissingen ten huize van een apotheker die tot de nieuwe leer was overgegaan in het geheim gepreekt en op 21 februari 1559 werden te Middelburg in Zeeland aanhangers der hervorming ter dood gebracht. ⁽¹⁾.

In november 1560 waren er in de Onze Lieve Vrouwekerk te Aardenburg des nachts ongeregelheden voorgevallen, waarbij de busschieten en andere goedwillenden de wettige overheid assisteerden bij het herstellen van de orde. Door de stadshode werd een plakkaat tegen de ketterij binnengebracht. Het voorgevallene was echter van zo ernstige aard, dat de hulpbisschop van Doornik naar Aardenburg kwam om de O. L. Vrouwekerk opnieuw te wijden. Vermoedelijk waren zelfs te voren al wanordelijkheden voorgekomen. Op de toren der kerk werd bij nacht een trompetter geplaatst, die ieder uur zijn trompet liet schallen en de baljuw Laureijns Blomme, had door zijn manmoedig optreden tegen de vagebonden die de streek onveilig maakten, de ingezetenen weer gerust geteld. Hij werd daarvoor door het stadsbestuur beloond met een gratificatie van £ 2.--. (f 12.--). Wellicht waren dit de eerste tekenen der hervorming te Aardenburg.

Toch was in dat jaar evenals in voorgaande jaren normaal de grote jaarlijkse processie van het Heilig Bloed gehouden. De deken van Aardenburg droeg het H. Bloed in de processie rond. Verder liepen mee de vier Brugse orden : de Franciscanen, de Dominicanen, de Carmelieten en de Augustijnen, de 4 parochiegeestelijken van Aardenburg en de 32 pastoors van het dekenaat Aardenburg. De colleges van de kerken van Sint Donaas,

(1) Jansen en v. Dale. Bijdragen deel I, blz. 352-358.

Sint Salvator, Onze Lieve Vrouw en Sint Jacob uit Brugge zongen als naar gewoonte de H. Mis ten langen ommegang, het schippersgilde van Onze Lieve Vrouw deed zijn diensten en de gildebroeders van Sint Sebastiaan en Sint Joris zorgden voor de muziek, het blazen der trompetten en voor de verdere opluistering bij het uitgaan en inkomen der processie. (2).

In noordwest-Vlaanderen woonde in die jaren een rustige bevolking die met de protestantse stromingen nauwelijks had kennis gemaakt. Er was echter ook in deze streken reeds bij een gedeelte van het volk een zucht van losbandigheid en van ontevredenheid en deze personen waren het die zich door de hervorming lieten meeslepen. (3).

De spanningen in de Nederlanden namen toe. Door de verzachting van de plakkaten in 1566 kregen de calvinistische predikanten meer gelegenheid om het Vlaamse land met hun ideeën te bewerken. In het begin van juli 1566 werd, eerst bij nacht en op 11 juli overdag, in het open stadje Eeklo een openbare hagepreek gehouden voor ongeveer 600 à 700 personen, gewapend met allerlei soort wapentuig. Deze predikatie werd echter door de baljuw van Eeklo gestoord, waardoor men enige tijd niet meer bijeen kwam. Op 9 augustus werd er weer een preek gehouden in Eeklo en wel door de fanatieke Modet, waar talrijke personen uit omliggende dorpen en steden naar toegestroomd waren, voorzien van allerlei wapentuig. Ook uit Aardenburg waren toehoorders aanwezig.

In diezelfde maand augustus begon toen de beeldenstorm, waarbij in Vlaanderen in 4 dagen tijds 400 kerken en kloosters door onverlaten geplunderd en vernield werden. In het gebied van het huidige West Zeeuws-Vlaanderen werd echter geen beeld vernield en geen geuzenpreek gehouden. Op 15 en 16 augustus 1566 werden door gewapende calvinisten te Eeklo weer preken gehouden en zij gingen daarmee door tot midvasten 1567, toen werd ingegrepen. De predikers werden op de vlucht gedreven en bij verstek ter dood veroordeeld. (4).

In de bossen tussen Brugge en Gent hielden zich in die jaren een aantal ruwe en op roof en plundering beluste lieden op, die zich bovendien te buiten gingen in het verminken en doodmartelen van geestelijken die in hun handen vielen. Zij werden bosgeuzen genaamd en een der beruchtste onder

(2) idem, deel III, lz. 108-109 en 308-310.

Reepmaker, *Gesch. O. L. Vr. kerk*, lz. 23, 25-26 en 42.

(3) Rogier, *Gesch. Kath.*, deel I, blz. 414.

Vershelde, *Gesch. Midd.*, blz. 82.

(4) Jansen, *Kerkherv. in Vlaand.*, deel I, blz. 188-189.

Rogier, *Gesch. Kathol.*, deel I, blz. 414.

vgl. de Vos, in *Appeltjes*, deel XII, 1961, blz. 60-64.

hen was Jacob de Meijere, vroeger schoenmaker te Gent, die met een gloeiende haat was bezielde tegen alles wat Spanjaard en priester was. (5).

Toch werd ook in 1567 nog de processie van het Heilig Bloed te Aardenburg gehouden en liepen in deze processie mee de abt van Sarepta, hulpbisschop van Doornik, de abt van Sint Andries bij Brugge, de abt van Ter Doest, de abt van Zoetendale, de proost van Sint Baafs te Gent, de geestelijkheid en enige notabelen van Middelburg in Vlaanderen, de begijnen van Aardenburg, de schout van Brugge en talrijke anderen. (6).

Van 1567 tot 1572 kon de uitoefening van de katholieke godsdienst gehandhaafd worden, doordat de hertog van Alva die toen in de Nederlanden de macht in handen had, door zijn leger ieder verzet de kop indrukte.

Nadat Vlissingen op 6 april 1572 de zijde van Oranje gekozen had, werden van daar uit door de watergeuzen stroomtochten ondernomen naar noordwest-Vlaanderen. Pastoor Vincent de Backere, deken van Aardenburg, moest op donderdag 19 juni 1572 bij een dezer plundertochten de wijk nemen naar Middelburg in Vlaanderen, nadat hij van al zijn geestelijke gewaden was beroofd en niets meer bezat dan de kleren die hij aanhad. Hij vond te Middelburg onderdak in het huis van pastoor Adolf d'Hooghe. De geuzen vonden echter bij hun eerste bezoeken geen minderheden die zich met behulp van geweld van de kerken meester wensten te maken. (7).

Toen Franciscus Penneman, gardiaan van het Observantenklooster te Sluis rond 13 en 14 september 1575 van zijn geboortestad Gent te voet naar zijn klooster te Sluis terugkeerde, werd hij in de nabijheid van Sint Laureins, toen hij geknield in het veld zat te bidden, door een bende bosgeuzen overvallen en door Jacob de Meijere met een oosterse bijl, na op de wreedste wijze mishandeld te zijn, onthoofd. Zijn lichaam werd in een gracht geworpen en na 5 dagen door schaapherders gevonden. Met ere werd het daarop in de parochiekerk te Sint Laureins begraven. (8).

Doordat deze toestand van onveiligheid aanhield en door de aan-neming van de godsdienstvrede in 1578 kreeg de hervorming de overhand. In dat jaar kwam er al een hervormde predikant te Aardenburg, namelijk Thomas Brusken. Overigens schijnt hier in het begin de godsdienstvrede gehandhaafd te zijn en werden beide godsdiensten geduld. Dit was echter

(5) Jansen en van Dale, Bijdragen, deel I, blz. 22-23.

(6) Reepmaker, Gesch. O. L. Vr. kerk, blz. 23.

(7) Rogier, Gesch. Kathol., deel I, blz. 414.

Verschelde, Gesch. Midd., blz. 83-84.

(8) Jansen en van Dale, Bijdragen, deel I, blz. 23.

niet naar de zin van de fanatieke predikanten Modet en Datheen met hun Gentse gepeupel, dat op 14 en 15 juni 1579 onder aanvoering van de vroegere Aardenburgse waard Joos de Hond naar Aardenburg kwam en het stadje leegplunderde.

De zusters van Sint Clara en de Grauwzusters werden uit hun kloosters verdreven, nadat zij bijna van al hun kleren waren beroofd, bespot en geslagen en hen veel smaad was aangedaan. Op hun vlucht vonden zij onderdak te Brugge.

In maart-april 1581 werden in deze streken alleen katholieke godsdienstoefeningen gehouden in Middelburg in Vlaanderen, Maldegem en Kortrijk. De katholieke diensten en predikaties werden te Middelburg door zeer veel volk bezocht, vooral ook uit de omliggende plaatsen, waaronder Aardenburg, terwijl daarentegen de hervormden op hun vergaderingen geen volk kregen en hoogstens 18 of 19 personen aanwezig waren. Daarom haalden zij volk van minder allooi uit Aardenburg en Sluis naar hun bijeenkomsten te Middelburg. (9).

In deze jaren van overheersing der hervorming blijkt men in de vergaderingen van de hervormde predikanten, die in de diverse plaatsen werden gehouden, allesbehalve verzoeningsgezind te zijn geweest. Men overwoog daar hoe men het best de katholieke godsdienst overal in de omliggende dorpen zou kunnen verhinderen. Pogingen werden ondernomen om de katholieke godsdienst te doen verbieden, om deze geheel uit te roeien en er werd zelfs een procureur aangesteld om dit te bewerken.

Van 1580-1582 konden echter ook de hervormden niet ongestoord hun godsdienstoefeningen blijven houden door de strooptochten der Malcontenten uit Kortrijk en de Spaanse troepen. (10).

Na mei 1583 kwam Aardenburg weer vast in Spaanse handen. Het stadje dat in 1581 ontmanteld was en bijgevolg weerloos voor vijandelijk geweld, was door de oorlog, de plunderingen en door de pest die er in 1583 heerste, alsmede door het beleg der Spaanse troepen zwaar geteisterd. De meeste inwoners die waren overgebleven namen de vlucht en de magistraat nam in 1584 de wijk naar Brugge. De omgeving was een verzameling poelen en slikken en in januari 1585 was de toestand er zo erg dat er niet één mens meer woonde. Daar Sluis nog niet in Spaanse handen was ging de strijd hier onafgebroken voort. Tot 1588 hebben er dan ook weinig mensen ge-

(9) Jansen en van Dale, Bijdragen, deel I, blz. 213-214.

Reepmaker, Gesch. O. L. Vr. kerk, blz. 26 en 36.

Vershelde, Gesch. Midd., blz. 99.

Jansen, Kerkherv. in Vlaand., deel I, blz. 46.

(10) idem, deel II, blz. 38-39 en deel I, blz. 49.

woond. Eerst in 1588 kwamen verscheidene inwoners terug, doch van 1590-1604 was er van een normaal leven nog niet veel te bespeuren en was de bevolking er nog gering. Handel en nijverheid waren verdwenen. Voor de weinige inwoners werden in 1600 nog kerkdiensten gehouden, want toen was Stevin Meeus pastoor der Aardenburgse Onze Lieve Vrouwekerk. Hij is, voor zover bekend, de laatste pastoor geweest in de lange rij priesters die aan Aardenburgs grootste kerk waren verbonden sedert deze in 643 door de H. Eligius werd gesticht. ⁽¹¹⁾.

Aardenburg wordt losgescheurd van Vlaanderen.

Het jaar 1604 was voor het huidige West Zeeuws-Vlaanderen een jaar van grote veranderingen. Toen kwam dit gebied in het midden van de Tachtigjarige Oorlog onder de macht van de gereformeerde Republiek der Verenigde Nederlanden en werd het losgescheurd van het katholieke Vlaanderen, waartoe het staatkundig en kerkelijk tot dan toe steeds had behoord en waarmede het eeuwen achtereen een geheel had gevormd.

De oorzaak hiervan was de veldtocht die prins Maurits in dat jaar ondernam om Oostende, dat sedert 6 juli 1601 een belegerde vesting was in de macht der staten, doch omringd werd door het Vlaamse land in handen van aartshertog Albertus, te ontzetten. ⁽¹²⁾.

Op 24 april 1604 wemelde het van soldaten in Middelburg in Zeeland, die daar hun inkopen deden op de vooravond van de inscheeping op de vloot, die onder Fort Rammekens voor anker lag. Achthonderd schepen en scheepjes met Hollandse en vreemde huurtroepen ten getale van ruim 11.000 man, stevenden in de daaropvolgende nacht op de mond van het Zwin aan en bij het kriecken van de dag bereikten zij de mond van het Sluisse Gat, in welke omgeving een kamp werd opgeslagen. Op 3 mei vertrok Maurits vandaar met zijn troepen en sloeg het beleg voor IJzendijke, dat 10 mei werd ingenomen. De twaalfde mei des morgens heel vroeg vertrok een verkenningsleger naar Aardenburg. Bij aankomst aldaar vertoonden zich op de wallen omtrent 40 karabiniers, volgens andere berichten van ooggetuigen slechts 10 of 12 en een paar ruiters, die af en toe een musket afschoten en een trompet deden schallen, doch daarna niets meer van zich

(11) Reepmaker, *Gesch. O. L. Vr. kerk*, blz. 26-28 en 7.

Vershelde, *Gesch. Midd.*, blz. 107.

Vorsterman, *Gesch. Disch*, blz. 16 en 24.

idem, *Archief v. Aard.*, blz. 58-59, 63-64.

de Hullu, *Bijdr. St. Jansgasth.*, blz. 36.

(12) de Hullu, *Stichting R. K. par.*, blz. 41.

van Male, *Gesch. v. Vlaend.*, blz. 311.

lieten horen of zien. De verkenningstroepen, weinig gerucht of kriegsrumoer meer horende, slopen naderbij, beklommen de wallen en vielen het stadje binnen. Het bleek dat alle soldaten en burgers de vlucht hadden genomen. Voor het verkenningsleger van Maurits was dit een ware verrassing, want het was niet de bedoeling geweest om een aanval op Aardenburg te doen, doch na de verkenning naar IJzendijke terug te keren.

De bezetting van Aardenburg, volgens schatting bestaande uit 6 compagnieën Duitsers en 1500 man sterk onder bevel van Luxemburg, had door enkele schermutselingen getracht de Hollanders een tijdlang op te houden, om zich onderwijl tot de vlucht gereed te kunnen maken. De troepen hadden de bruggen afgebroken en een der poorten aan de binnenkant met grond gevuld, om achtervolging onmogelijk te maken. Ze hadden Aardenburg verlaten, omdat ze bang waren voor omsingeling en geen kans zagen de plaats te verdedigen vanwege de uitgestrektheid en de zwakte van haar wallen. Deze Duitse troepen trokken zich op Damme terug. (13).

Aardenburg en omgeving boden in die dagen een trieste aanblik. Doordat de sluis te Slepeldamme tijdens gevechten in 1583 vernield was en door de onzekere tijden nog niet was hersteld, kwam door de talrijke monden en vertakkingen van het Zwin en de verscheidene geulen die het land verder binnendrongen, de streek bij vloed telkens onder water te staan. Bij eb bleven dan lagunen, kreken en slikken over en vielen de hoogste plekken droog. In het stadje zelf, dat wegens zijn wallen en hogere ligging droog bleef, waren zeer veel huizen vernield en verwaarloosd en kerken en andere gebouwen zwaar gehavend, door de talloze overvallen, plunderingen en gevechten der voorafgaande jaren. (14).

De bevolking van Aardenburg die door de onveiligheid, de pest en door de grote verwoestingen sterk was afgenomen en daardoor slechts gering was en die sinds 1583 enkel uit katholieken bestond, was bij de aanval der staatse troepen tegelijk met de verdedigende troepen gevlucht naar het gedeelte van Vlaanderen, dat onder het beheer van aartshertog Albertus bleef. Aardenburg was dus na de verovering een verlaten stadje zonder burgerbevolking. Daar de veldtocht nog in volle gang was en het nabij liggende Sluis, dat een goedversterkte vesting bleek te zijn, nog niet was ingenomen, werden 4 compagnieën ruitserij achtergelaten om de plaats, die bijna overal open lag, te versterken.

(13) de Hullu, *Verovering*, blz. 5-6, 25-26, 30, 33-34 en 37.

(14) Vorsterman, *Archief*, blz. 67 en *Gesch. Ditsch.*, blz. 15 en 24.

Reepmaker, *Gesch. O. L. Vr. kerk*, blz. 27 en 43.

de Hullu, *Z. Vlaand. Ned. gebied*, blz. 21.

Roos, *Gesch. woord.*, blz. 47 e.a.

Voor iedere poort werd een ravelijn opgeworpen. Vanuit Aardenburg werden de aanvallen op Sluis ondernomen en daardoor waren er geregeld veel soldaten gelegerd totdat Sluis op 19 augustus 1604 moest capituleren. Het oorspronkelijke plan om Oostende te ontzetten moest worden opgegeven, omdat de belegerden zich op 20 september 1604 na een beleg van ruim 3 jaar aan de Spaanse veldheer Spinola overgaven. Ten einde het veroverde gebied te kunnen behouden werd langs de grens ervan door Maurits een vestinggordel aangelegd, waarvan de veroverde vestingen Sluis, Aardenburg en IJzendijke deel uitmaakten en op het eiland van Cadzand het retranchement Cadsandria werd aangelegd, waaruit later het dorp Retranchement is ontstaan. (15).

Overgangstijdperk.

Na de verovering en de krijgsverrichtingen die daarop volgden kwam er reeds spoedig een geheel nieuwe protestantse bevolking, uitwijkelingen uit de zuidelijke Nederlanden, in de plaats van de gevluchte katholieke inwoners. Toch vormden de eerste tijd de soldaten nog het grootste deel daarvan, want van de 4 kerkeradsleden der hervormde gemeente waren er in 1604 3 militair en de vierde was kramer op de markt. Van een behoorlijk bestuur was evenwel nog geen sprake; stenen en ander materiaal werden uit het stadje weggevoerd, veel werd geroofd en vernield en alles verkeerde in een desolate toestand. (16).

Geleidelijk aan kwamen er meer mensen wonen en in 1605 kon reeds een gemeentebestuur worden gevormd, dat weliswaar door de geringe bevolking slechts 4 schepenen telde in plaats van de 8 die er vroeger waren, doch dat toch het bestuur der plaats in handen kon nemen. Marinus Minne, baljuw van Aardenburg, reisde in dat jaar naar Den Haag en verkreeg van de Staten-Generaal, dat er een magistraat zou zijn als in vroeger jaren.

Op 13 augustus 1605 vond de installatie plaats. Wauter van Ysendorne werd burgemeester «van den courpse», de burgemeester die ervoor moest zorgen dat zoveel mogelijk rust en vrede gehandhaafd werden en de vergaderingen over politieke zaken presideerde; Cornelis Lauwers werd burgemeester van schepenen, de burgemeester die ging over de geschillen.

(15) Broese, Verleden Doops., hst. I, blz. 4.
de Hullu, Verovering, blz. 34, 79, 86-87.
Roos, Gesch. woord., blz. 33-34.
Vorsterman, Gesch. Disch., blz. 24.

(16) Vorsterman, blz. 24; Reepmaker, Gesch. O. I. Vr. kerk, blz. 28.
de Hullu, Z. Vlaand. Ned., blz. 24.
GA Roos, Wereld en kerk. gesch., deel 5, blz. 69.

processen en kwesties ontstaan tussen de inwoners en die de plaatselijke rechtbank presideerde; Jacob Vereeken, Francoys Begenens, Huijbrecht de Bruijne en Symon Aertsen werden schepenen en Jacob Vereeken werd tevens tesorier. Opmerkelijk is, dat al deze personen en ook de meeste andere namen vroeger onder de inwoners van Aardenburg niet voorkwamen. Het blijken allen vreemdelingen te zijn die zich na 1604 of althans na de verovering te Aardenburg hebben gevestigd, komende uit Vlaanderen, onder andere uit het belegerde Oostende en in tegenstelling tot de vroegere inwoners allen hervormden. (17).

Het leven te Aardenburg begon zijn gewone gang te gaan. Reparaties werden verricht aan het stadhuis, het gasthuis, het gestoelte in de kerk en de huizen werden weer bewoonbaar gemaakt. Het stadhuis waarin verscheidene personen aan de pest gestorven waren, werd schoongemaakt. Engelse soldaten en anderen maakten de verschillende goten schoon, zodat het water via een watergang zou kunnen wegstromen om de stank kwijt te raken. Het schoonmaken der verschillende straten van het puin en de rommel die daarop terecht gekomen was, werd in het openbaar aanbesteed. De accijnzen op wijn en bier werden verpacht, doch de Pinksterjaarmarkt en de panddagen werden niet gehouden. (18).

Tot 1609 verkeerde men nog in een oorlogstoestand en vonden er geregeld schermutselingen plaats. Zo trachtte de Spaanse veldheer Spinola in 1605 de schepen van prins Maurits te overvallen die bij Watervliet gemeerd lagen, hetgeen echter niet gelukte. Beide legers bleven op de loer liggen en trokken later na enige schermutselingen uit Vlaanderen weg. Het volgende jaar 1606 deed du Terrail in opdracht van aartshertog Albertus een poging om Sluis en het omliggende gebied weer te heroveren, hetgeen echter eveneens mislukte en in 1607 werd er gedurende 8 maanden wapenstilstand gehouden. In 1608 werd een bij Maldegem gekwetste soldaat naar Aardenburg gevoerd waar hij stierf en werden gewonde soldaten in Aardenburg verbonden en kregen daar een tractatie of werden van stadswege onderhouden.

Het is begrijpelijk dat de burgers wel eens last hadden van de soldaten van het garnizoen in deze ongeregelde tijden en ook de burgemeester van schepenen Cornelis Lauwers had er in 1605 veel moeite mee. (19).

(17) Vorsterinan, Berenning, blz. 26, 28.

GA Petillon, Aantek. stadsrek., blz. 155-161, 172.

GA Costumen, deel I, blz. 2.

(18) Jansen en v. Dale, Bijdragen, deel III, blz. 88.

GA Petillon, Aantek. stadsrek., blz. 158-170, 175 en 183.

(19) idem, blz. 196-198 en 157.

van Male, Gesch. Vlaen., blz. 312-313.

Deze oorlogstoestand was niet bevorderlijk voor het normale leven en de wederopbouw; men leefde steeds in onzekerheid en onveiligheid. De situatie rondom Aardenburg gaf daartoe dan ook aanleiding zolang de oorlog nog niet was geëindigd of een wapenstilstand was gesloten en niet ieders gebied was afgebakend.

Tijdens het Twaalfjarig Bestand van 1609-1621 kwam de eerste grensregeling tot stand. Als gevolg van het bestandstractaat bleven de versterkte steden Sluis, Aardenburg, Oostburg en IJzendijke en het gebied ten noorden daarvan onder de soevereiniteit van de Republiek der Verenigde Nederlanden. Volgens de «Scheydinge der Limieten in Vlaanderen» van 13 januari 1610 behoorden de meeste dorpen in de ambachten van Aardenburg, Oostburg en IJzendijke ook onder die soevereiniteit te blijven, terwijl de dorpen Sint Margriete, Sint Jan in Eremo, Sint Laureins en Heille, die voordien aan het gezag van beide zijden onderworpen waren geweest aan het Vrije van Brugge werden toebedeeld en dus onder de soevereiniteit van Albertus en Isabella, soevereinen der zuidelijke Nederlanden, kwamen te behoren. Echter werd daarbij door de Staten-Generaal als voorwaarde gesteld, dat de jurisdictie van burgemeesters en schepenen van het Vrije van Brugge zich niet verder zou uitstrekken, dan tot driehonderd roeden van de versterkte steden en de forten die bij het sluiten van het tractaat in het bezit der Staten waren. Bij «Acte raeckende de Limieten ende andersints in Vlaanderen» van 17 maart 1611 werd bovendien door de Staten-Generaal nog eens onderstreept, dat Sint Anna ter Muiden en Sint Kruis tot het gebied der staten behoorden. (20).

Aardenburg was dus vestingstad met een garnizoen in een omgeving die voor een groot deel bestond uit schorren en slikken die geregeld onder water liepen en in het zuiden, oosten en westen toebehoorde aan de Spaanse macht. In de octrooibrief tot het maken van de Sint Pietersdijk, die liep van Sluis via Aardenburg tot voorbij Sint Kruis, gegeven door Albertus en Isabella tijdens het Twaalfjarig Bestand op 16 mei 1611 wordt dit duidelijk geschetst: «Wij hebben ontvanger d'oodmoedige supplicatie van gemeene gelanden van het quartier omtrent Ardenburg namentlijk die van de Wateringe van Bewesten- en Beosten der Eede, met d'achterliggende wateringen, alle onse onderdanige subjecten en vassaalen, resor-terende onder onsen lande van den Vrijen, inhoudende hoe dat door de voorleden oorlogen het geheel geweste aldaar geïnunderd is geworden, met grote apparentie van meerderen deel van dien ten eeuwigen dage be-vloeit te blijven, tenzij daarinne tijdelijke worde voorzien» en «hebben omme te obneeren (voorkomen) de zwaarigheid die zoude mogen gemaakt

(20) GA Costumen, deel 3, blz. 195-203.

worden int bedijken van voorzeide landen van wegen de Staaten Generaal der Verenigde Provinciën, ten opziene van de fortificatiën vande steden van Sluis en Ardenburg en die forten van hun gebied daaromtrent gelegen, goetgevonden den rentmeesteren te doen assisteren met hunne gedeputeerden. (21).

Deze toestand was dan ook beslissend voor de bevolking in die gebieden. In Aardenburg zelf was er, nadat de katholieke bevolking bij de aanval van Maurits' troepen de vlucht had genomen en in Damme, Brugge en andere plaatsen in Vlaanderen en later, na de verovering, ook in Oostende een onderdak had gevonden, uitsluitend een hervormde bevolking waarbij zich in 1607 ook doopsgezinden voegden en later ook uitwijkelingen uit Frankrijk, doch de polders bezuiden de waterlinie die tot de Spaanse gebieden behoorden, kregen of behielden een katholieke bevolking. (22).

Uit een der eerste stadsrekeningen na de intrede van het staatse bewind, die van 1610, blijkt ook dat er geen katholieken meer woonden. Daarin lezen wij : «Over het inkomen van 't Sacramentsgilde uit cause des tijds... niet ; Item over het inkomen van Onse Vrouwe Misgilde, als voren door de tijd niet ; de Grauwzusters in Aardenburg van de visscherij binnen ende rondom haarlieder muren, niet betaald, ergo alhier niet». (23).

De katholieke eigendommen gaan verloren.

De katholieke gemeenschap had uit vrees voor de staatse troepen en de staatse machthebbers haar eigendommen in de steek moeten laten en deze eigendommen waren zeer omvangrijk. Naast de talrijke gebouwen zoals kerken en kapellen, hadden de katholieken ook verschillende instellingen, die evenals de geestelijkheid vele landerijen in eigendom hadden, waaruit zij voor een groot deel hun inkomsten konden putten. Zo hadden er in Aardenburg naast de twee kerken : de Onze Lieve Vrouwekerk en de Sint Baafskerk ook nog bestaan het Grauwzusterklooster, het Sint Janshuis (het gasthuis of hospitaal), de Disch (het weeshuis), de H. Geestkamer (het huis der armen), het begijnhof, alsmede de hoven en kapellen der verschillende gilden, zoals het Sint Jorisgilde van de kruisboogschutters,

(21) GA Bybau, Kaartboek, blz. 19.

(22) Reepmaker, Gesch. O. L. Vr. kerk, blz. 28.
Vorsterman, Gesch. Disch., blz. 24.

(23) GA Petillon, Aantek. stadsrek., blz. 233-234.

Reepmaker, Gesch. O. L. Vr. kerk, blz. 28.

Vorsterman, Gesch. Disch., blz. 24-25 en Berenning, blz. 45-46.

het Sint Sebastiaansgilde van de handboogschutters, het Sint Barbaragilde van de busschieters en de Sint Jacobskapel van de broederschap die zich beijverde tot het houden van pelgrimstochten. Ook de landerijen en de kapellen van deze gilden konden tot de specifiek katholieke eigendommen worden gerekend, omdat deze gilden geheel op katholieke grondslag waren geschoeid, een eigen kapel hadden en voor zoveel het de schuttersgilden betreft, de opluistering van de katholieke eredienst, zoals bijvoorbeeld bij het uitgaan der grote jaarlijkse processie, tot een van hun voornaamste taken behoorde. Na de verovering waren ook deze gilden verdwenen. ⁽²⁴⁾.

In de samenstelling dezer goederen is door de woelingen in de hervormingstijd en de daarop volgende oorlogshandelingen en plunderingen, en voor zover het de gronden betreft ook door de overstromingen veel verandering gekomen. Het blijft dan ook de vraag, wat er bij de verovering door Maurits in 1604 nog van over was en in welke staat het verkeerde. Voor wat de landerijen betreft moet nog een groot deel of wellicht alles in min of meer goede staat zijn overgebleven. ⁽²⁵⁾.

De landerijen der kerken, kapellen en geestelijken werden, nadat enigszins orde op zaken was gesteld, door een afzonderlijke ontvanger, benoemd door de Staten-Generaal en rekenplichtig aan de Raad van State beheerd. Dat er nog heel wat van deze geestelijke goederen, zoals men ze toen noemde, was overgebleven en dat deze talrijke landerijen ook nog veel opbrachten, bleek uit een willekeurig gekozen rekening door deze ontvanger opgemaakt. De kerkegoederen waaronder werden begrepen die van de Onze Lieve Vrouwekerk, haar kapellen, haar koor, het misgilde en de H. Geestkamer, van de Sint Baafskerk en haar koor, van de 4 parochiegeestelijken, het klerkengilde der lagere geestelijkheid, de Grauwzusters, de begijnen alsmede de goederen van de beide voormalige buiten Aardenburg gelegen parochies Hanekenswerve en Bengaarskerke, omvatten in 1643 : 839 gemeten landerijen in de omgeving van Aardenburg en verderaf gelegen, zoals in het Oostkerker ambacht, rond Lapscheure, Cadzand, Sint Laureins e. d. alsmede een kerkedijk en het Mariakerkhof. Verder waren er nog ontvangsten uit 71 posten erfelijke renten en 52 posten termijnrechten. In totaal was er in 1643 aan inkomsten uit deze eigendommen £ 4165.00.06 Vlaams. ⁽²⁶⁾.

Deze goederen werden nadat het stadsbestuur verscheidene malen had getracht ze te verkrijgen, door de staat in bezit genomen, volgens het

(24) GA Roos, De stad Aard., blz. 109-116.

(25) Reepmaker, Gesch. O. L. Vr. kerk, blz. 32-33.

(26) GA Rek. kerk. goed., 1643.

advies dat op 14 juli 1653 te 's-Gravenhage werd uitgesproken en dat inhield, dat het niet aan de magistraten der diverse steden, maar aan de prins van den lande toekwam over de geestelijke goederen te beschikken en dat de prins de opbrengsten daarvan, zo deze ter plaatse niet noodzakelijk waren voor vrome doeleinden, op een andere plaats voor deze doeleinden mocht gebruiken naar eigen goeddunken. Het grootste deel der Aardenburgse kerkegoederen werd later als domeingoesoederen tegen een goede prijs verkocht en de opbrengst daarvan werd voor hervormde doeleinden gebruikt o.a. voor de bouw van hervormde kerken zoals die te Sas van Gent. Een klein deel bleef als kerkegoed behouden en kwam ten goede aan de door de hervormden in bezit genomen Sint Baafskerk. Vóór de verkoop van de kerkegoederen werden onder meer uit de jaarlijkse inkomsten predikants-traktementen betaald, met name in de kleinere plaatsen. (27).

De gasthuis- en dischgoederen werden nadat orde op zaken was gesteld en ook hierover strijd was geleverd, uiteindelijk door de magistraat en de hervormde kerkeraad gezamenlijk beheerd en de inkomsten hieruit werden o.a. gebruikt voor het onderhoud van weeskinderen en van de armen, het onderhoud van de armenhuizen, voor levering van turf aan de armen en voor andere aan de beheerders welgevallige doeleinden. Uit de goederen van het Sint Janshuis, het vroegere gasthuis, werd later aan de Grauwzusters, die in Brugge onder de naam van Penitenten van Aardenburg, in 1609 een klooster hadden gesticht, ieder jaar op 24 september een rente betaald van £ 24.—.— voor de rechten op landerijen en wateren die zij in Aardenburg hadden. In 1764 werd bij wederzijdse minnelijke schikking tussen de hervormde regenten van het Sint Janshuis en de Brugse kloosterlingen de betaling der rente gestaakt.

Ook hier bleek, dat nog veel van de vroegere landerijen was overgebleven, getuige een willekeurig gekozen rekening van elk der beide instellingen. De goederen van het Sint Janshuis omvatten in 1648 42 percelen bouwland en weide, toen echter meest schorregrond vanwege de inundaties, met een oppervlakte van 253 gemeten en 227 roeden. Verder waren er inkomsten uit 9 posten cijnspacht en 14 posten erfelijke cijns. De totale inkomsten uit deze goederen waren £ 115.4.—. De Disch- of weeshuisgoederen bestonden in 1650 uit 43 percelen land, eveneens meest schorregrond, met een oppervlakte van 254 gemeten en 290 roeden en een opbrengst van £ 67.17.2. (28).

(27) Vorsterman, Rechtsbronnen, blz. 334.

Reepmaker, Gesch. O. L. Vr. kerk, blz. 32-33.

(28) Vorsterman, Gesch. Disch., blz. 29-30.

GA Rek. Gasthuis 1648, Rek. Disch 1650.

Jansen en van Dale, Bijdragen, deel I, blz. 337-341, deel III, blz. 87-91.

Verder werden apart beheerd de goederen van het Sint-Jorisgilde van de kruisboogschutters, waarvan in 1656 nog 9 percelen landerijen waren overgebleven met een oppervlakte van 71 gemeten en 37 roeden, die £ 49.3.7 opbrachten. Volgens resolutie van de Staten-Generaal van 26 maart 1652 kwamen de jaarlijkse inkomsten van de landen, erven en goederen van het Sint Jorisgilde voor de tijd van 15 jaar aan de stadsfinanciën ten goede. Deze termijn werd nadien regelmatig verlengd met 15 jaar en in 1756 genoot het stadsbestuur deze inkomsten nog. ⁽²⁹⁾.

In totaal komt men hier dus voor alle kerkelijke goederen aan bijna 1419 gemeten, wat gelijk staat aan bijna 628 hectaren, het gemet gerekend aan 0.44.25 hectare, met een jaarlijkse opbrengst van £ 4398.— hetgeen gerekend naar en toenmalige waarde van f 6.— voor een £ Vlaams, op ongeveer f 24.000.— kon worden gesteld. In het midden der 17^e eeuw kon men dus de jaarlijkse inkomsten uit de vroegere katholieke eigendommen schatten op f 24.000.—, voor die tijd een zeer hoog bedrag, dat te meer uitkomt wanneer men daarnaast ter vergelijking stelt, dat bijvoorbeeld het salaris van de schoolmeester te Aardenburg in 1643 £ 10.6.8 per jaar bedroeg en dat van de hervormde predikant in datzelfde jaar £ 16.8.4 per jaar, terwijl de totale inkomsten der stadsrekening van 1654 waren £ 1465.15.6. Ofschoon een vrij belangrijk deel der opbrengst van de landerijen moest worden gebruikt voor het zelf bemalen, indijken en droogleggen der gronden en hoge lasten moesten worden betaald, bleef er toch nog een groot bedrag over voor de diverse doeleinden, terwijl bij de kerkegoederen het overschot telkens naar een volgend jaar werd overgeboekt, zodat er hier een flinke kapitaalvorming ontstond. ⁽³⁰⁾.

Bovenstaande cijfers geven wel enig beeld van de grote omvang van de vroegere katholieke eigendommen te Aardenburg, die door de hervormden in bezit werden genomen en van de inkomsten die later daaruit door de hervormden werden verkregen.

De gebouwen waren er echter erger aan toe. Ook deze werden reeds spoedig na de verandering van het bewind door de hervormden in bezit genomen. De restanten der Onze Lieve Vrouwe-kerk werden op 7 november 1604 reeds gebruikt voor het houden van een godsdienstige vergadering onder het gehoor van de predikant Nicolaas Oliviers, «dienaer des Goddelijcken Woords binnen Vlissinghen, gedeputeert te dien einde» en voor het zingen van psalmen. Later werd in deze kerk een houten barak getimmerd om er de kerkdiensten in te houden. Veel materiaal van de overgebleven

(29) GA Rek. St. Jorislanden 1656 en doss. St.Jorisgilde.

(30) GA Stadsrek. 1645 en Petillon, Aantek. stadsrek., blz. 310.

ruïne was reeds geroofd, naar elders vervoerd en ook gebruikt om er andere gebouwen wee te herstellen.

Op 13 december 1613 besloot de magistraat om in 1614 een nieuwe schepenkamer te laten maken en de stenen daarvoor uit de Onze Lieve Vrouwekerk te halen. Door de aanleg van de nieuwe vestingwerken in 1621 omstreeks het einde van het Twaalfjarig Bestand, kwam deze kerk buiten de wallen te liggen en werd daarom in 1625 gesloopt. Hiermee kwam een einde aan het bestaan van een der oudste en schoonste katholieke kerken van Vlaanderen. Een groot deel van het materiaal werd gebruikt om de tweede grote kerk van Aardenburg die binnen de nieuwe wallen lag, de Sint Baafskerk, te herstellen. Deze kerk was tijdens de troebelen in 1583 geplunderd en in brand gestoken, gedeeltelijk afgebroken en van haar dak beroofd. In 1596 en 1597 werd weer een deel der kerk afgebroken en werden hout en leien van het dak verkocht. Vanaf 1607 waren wel wat reparaties verricht aan een deel van de kerk, die uit de stadsmiddelen waren bekostigd, doch gezien het geringe aantal inwoners was deze kerk door de hervormden, die een deel der O. L. Vrouwekerk gebruikten, nog niet als kerk gebruikt en had geruime tijd leeg gestaan. Later had men getracht om de Sint Baafskerk enigszins te herstellen en wilde men proberen om althans het koor op te bouwen, doch het ontbrak in deze onzekere tijd aan financiën om dit tot stand te brengen. ⁽³¹⁾.

Toen herinnerde de magistraat zich, dat door de Sint Baafsabdij te Gent de tienden in de parochie van Sint Baafs werden verpacht en zij daardoor verplicht zou zijn om ook de Sint Baafskerk te Aardenburg op te bouwen. Op 6 augustus 1615 werd door de magistraat dienaangaande dan ook het volgende besluit genomen : «Zijn gedeputeert de burgemeester Jacob van Eeke en Jan de Waele schepen, omme te verreijsen naer Gent ende aldaer den apt ofte die vande cappitele van St. Baefs tot Gent aen te dienen, ofte zijlieden zouden willen verstaen tot opbouwinghe van 't coor van de kercke van Ste. Baefs binnen Aerdenburgh, alsoo notoir is ende genouchsaem blijkt dat zijlieden de thienden conserterende de voorseijde kercke van St. Baefs binnen Aerdenburch zijn verpachtende ende derhalve verbonden int opbouwen van 't voorseijde coor, omme tzelve 't collegie van haere antwoorde te doen rapport ende voorder alsdan daer inne gedacht ende gehandelt te werden als naer behooren». ⁽³²⁾.

(31) Reepmaker, *Gesch. O. L. Vr. kerk*, blz. 28-30.

GA Resolutieboek 13 dec. 1613 en doss. *Opbouw St. Baafskerk*.

Vorsterman, *Berenning*, blz. 48.

Jansen en van Dale, *Bijdragen*, deel I, blz. 166-170.

(32) GA Resolutieboek 6 aug. 1615.

De onderhandelingen hebben blijkbaar geen succes gehad, want er werd geen bijdrage van het kapittel verkregen, hetgeen niet te verwonderen was. Het zou ook een eigenaardige toestand zijn geweest, indien een katholieke abdij gelden zou betalen om een door de hervormden afgenomen katholieke kerk voor de hervormden in orde te doen maken. Bovendien was het nog geenszins zeker, dat de staatkundige toestand zou blijven zoals deze toen tijdens het Twaalfjarig Bestand was.

Toen de O. L. Vrouwekerk moest worden afgebroken, werd de St. Baafskerk na enigszins op stadskosten te zijn hersteld, in 1626 door de hervormden in gebruik genomen, nadat zij tevoren hun kerkdiensten nog geruime tijd in een particulier huis hadden moeten doen, dat ook binnen de nieuwe fortificaties was gelegen.

De herstellingen die inmiddels waren verricht stonden echter in geen verhouding tot de omvang van de kerk en de aangerichte verwoestingen. Na het beëindigen van de Tachtigjarige Oorlog werd het herstel der kerk grondiger aangepakt. Rond 1650 verzocht de magistraat om de kerkegoederen in handen krijgen, om daardoor aan geld te komen voor de herbouw van de Sint Baafskerk. In 1653 werd besloten het koor der kerk te zuiveren en geschikt te maken voor begraafplaats. De volledige herstellingswerken duurden tot 1665.

Andermaal wendde de magistraat van Aardenburg zich tot het kapittel van de Sint Baafsabdij te Gent, om bij te dragen in de kosten van de opbouw van de kerk. Men zette de toestand uiteen waarin deze zich bevond. Onder meer was het dak voor 2/3^e deel verdwenen.

Aanvankelijk weigerde het kapittel weer het verlenen van bijstand. Blijkbaar heeft de abdij dit niet kunnen volhouden, gezien haar recht op het heffen van tienden. De onderhandelingen werden voortgezet en op 16 december 1655 stemde het kapittel er in toe om gedurende 3 jaar £ 100.— 's jaars te betalen. Zo kon op 7 februari 1656 de Aardenburgse burgemeester aan de magistraat mededelen, dat de eerste betaling was ontvangen. De Staten-Generaal betaalden het grootste deel der kosten van de restauratie en hiermede was ook deze destijds katholieke Sint Baafskerk definitief een hervormde kerk geworden en voor de katholieken verloren gegaan. (33).

Hegemonie der hervormden.

De overgang van het huidige West Zeeuws-Vlaanderen in staatse handen had alle macht in handen gelegd van de hervormden. De leden

(33) GA Resolutieboek 7 febr. 1656 en dossier Opbouw St. Baafskerk.
Jansen en van Dale, Bijdragen, deel I, blz. 166-170.

van de magistraat behoorden tot die godsdienst, alle plaatselijke functies werden door hervormden bekleed, de hervormde predikanten ontvingen van staatswege een tractement en ook de huur van hun wonning. Er waren vanaf 1611 in Aardenburg geregeld twee hervormde predikanten, waarvan er een in het Nederlands en het Frans preekte en de andere alleen in het Nederlands. Er bestonden nauwe betrekkingen tussen de wereldlijke overheid en de hervormde kerkraad, doch dit onttaardde in latere jaren soms tot onderlinge kibbelarijen en kleinburgerlijke verhoudingen. De «gereformeerde religie» zoals ze genoemd werd, was de staatsgodsdienst. ⁽³⁴⁾.

De strenge calvinistische geest ter plaatse bleek reeds spoedig en duidelijk uit het eerste artikel van de «Polityque wetten en ordonnantiën der Stad en Schependomme van Aardenburg» zoals deze op 14 januari 1610 «ter puije gepubliceert» werden «inhoudende waar naar dat yder ingezetten hem strictelijken zal hebben te reguleren». Dit artikel «handelende over het onderhouden van den Sabbathdag des Heeren» luidde als volgt : «Eerstelijken en alvoren verbieden wij wel expresselijken ende interdiceren mits desen aan een ygelijken van onze ingezetenen, 't zij wie het ook zij ofte zoude mogen wesen, niemant uitgezondert ofte gereserveert : dat hem niemant en zal hebben te vervorderen (verwaardigen) op den Sabbathdag des Heeren eenig werk te mogen doen, 't zij wat werk dat het ook zoude mogen wezen, zoo van ambagten, neeringen, handteringen, exercitiën ofte eenigerlij spelen, nogte haar niet en zullen bemoeijen met koopen, uijtventen ofte verkoopen van eenige waren ofte goederen, 't zij wat goederen ofte waren dattet ook zoude mogen wezen, geen uijtgezondert ofte gereserveert ; ende wel besonderlijken, dat de taverniers ende brandewijnverkopers ten zelve dage haar niet en zullen hebben te vervorderen eenig volk in hare huijzen ofte elders te mogen zetten omme te zitten drinken, nogte aan niemant en zullen mogen te tappen ofte schinken, 't zij eenige wijnen, brandewijnen, sterk bieren ofte eenigen anderen sterken drank, dan alleenlijk aan vremde reizende lieden ofte passanten, op de verbeurte, poene en boete van twaalf ponden paryzyse XII £ Par.» ⁽³⁵⁾.

De hegemonie van de hervormden was er ook de oorzaak van, dat men niet gaarne zag dat leden van een andere protestantse gezindte zich hier vestigden, en in aantal toenamen. Dit was het geval met de doopsgezinden, ook wel mennonieten, mennisten of wederdopers genoemd, die zich sinds 1607 in Aardenburg hadden gevestigd. Deze waren genoodzaakt gedurende het Twaalfjarig Bestand hun vergaderingen en preken in het ge-

(34) GA Petillon, Aantekeningen, blz. 204, 209, 211-212.

(35) GA Costumen, deel 2, blz. 1-2.

Vorsterman, Berenning, blz. 26.

heim in een huis dicht bij Sint Baafskerk te houden, omdat zij hun godsdienst niet in het openbaar durfden te belijden. In 1614 werd door hen geklaagd over onderdrukking en over de moeilijkheden en plagerijen die hen door de magistraat en de hervormde predikanten werden aangedaan, ofschoon de Staten-Generaal hen bij resolutie, vrijheid van godsdienstoefening hadden toegestaan. De magistraat stoorde zich daar niet aan en verhinderde hun bijeenkomsten, viel hen lastig, werkte hen tegen en arresteerde hun leden. Toen de Staten-Generaal aan de doopsgezinden nogmaals de vrije uitoefening van hun godsdienst hadden toegezegd, werden met ingang van 1 mei 1615 beperkingen en boeten opgelegd, onder meer op aandrang van de classis Walcheren der hervormde kerk die in 1616 de magistraat van Aardenburg had verzocht pogingen te doen om de wederdopers in te tomen, omdat zo zeide men, deze zich een grote mate van vrijheid aannamen. De magistraat was beducht voor een grotere invloed van de doopsgezinden op zijn macht en de hervormde predikanten zagen ongaarne, dat de doopsgezinde leer meer aanhangers kreeg door de komst van Vlaamse uitgewekenen, doch de Staten-Generaal, als beschermers van het protestantisme, dienden ook deze groepering te accepteren.

De slechte verstandhouding tussen beide groepen had tot gevolg dat men elkaar nieuwe leden misgunde en nieuwkomers uit Vlaanderen tot zijn leer probeerde over te halen, dan wel ze van de andere leer probeerde af te houden. Wanneer dit door de doopsgezinden gebeurde werd het opgevat als strijdig tegen de staatsgodsdienst en kwam het geval voor de plaatselijke rechtbank.

Een tweetal burgers van Aardenburg werden in verband hiermede door de baljuw voor de plaatselijke rechtbank gedaagd, omdat zij een gesprek hadden afgeluisterd tussen de voorganger der doopsgezinden en enkele Vlaamse uitwijkelingen, waarin hij zich ongunstig over de hervormden had uitgelaten. Zo verklaarde Louis Bruijntgens op 16 februari 1617 aan de leden van de rechtbank Dieryck Lootens en Jan Leysen, dat Jacques van Maldeghem, de doopsgezinde predikant met nog enkele van zijn volgelingen nabij Smedekensbrugge onder de rook van Aardenburg aan de weg naar Maldegem, enkele personen had uitgehoord en gevraagd vanwaar zij kwamen. En op hun antwoord «dat sij waeren van onder 't gebiet van de Ertshertogen ende van meyninghe waeren van daer te vertrecken ende metterwone te komen in de stede onder 't gebiet van de ho. mo. heeren Staten-Generaal, vermits de moleste, die hun aldaer aangedaen wierden ende niet vrij en waeren om daer de connen wonen» had Jacques van Maldeghem «met sijn consorten» geantwoord : «So wilt gijlieden dan geus worden ? 't Waer beter dat gijlieden aldaer bleef, want de papenleerringhe is beter als dat de geusen leeren». En Joos de Vos, 36 jaar oud, verklaarde

op 23 februari 1617 onder ede : «dat sij ontmoetten een persoon van Ronsele die hun vertelde, dat hij te Ronsele was gedachtvaart om der religie wille ; waerop de voorseyde wederdooper antwoordde : Wat religie meijnt ghij? Daer isser meer dan een. En die persoon antwoordde : de religie, die alhier in de Gereformeerde Kercke gepreekt wordt. So seyde de voorseyde wederdooper : daerop hebt gij geen meer fundament ; ghij sult beter doen te blijven dan dat ghij comen sult». (36).

Verhouding tot de katholieken en tot Vlaanderen.

Ondanks de allesbehalve hartelijke verstandhouding tussen deze protestantse gezindten, hadden zij toch één ding gemeen : beide waren sterk anti-katholiek, hetgeen duidelijk blijkt uit de verzoekschriften die de doopsgezinden in 1619 aan de magistraat en aan de Staten-Generaal zonden. Zij verzochten daarin onder meer «om hunne exercitie te mogen doen, om alzoo door Codes kracht van onder des Pausen gehoorzaamheid te brengen, vele mensen tot God ende de Hoog Mogende Heeren Staten en U.E. gehoorzaamheid» en hoopten : «dat door hunne exercitie door Codes kracht, vele lieden daarbuiten op de frontieren (grenzen) wonende, uit de blindheid des Pausdoms getrokken en onder Uwe Hoge Mogende Edele gehoorzaamheid gebracht zouden worden». Deze houding van de doopsgezinden paste ook in het streven van de Staten-Generaal om de katholieken en hun invloed, overal waar dit maar mogelijk was te weren, want daartoe waren te voren reeds officiële voorschriften uitgevaardigd. Nauwelijks was de rust door het bestand enigszins teruggekeerd of de Staten-Generaal der Verenigde Nederlanden vaardigden op 27 maart 1612 een uitvoerig plakkaat tegen de katholieken uit. Daarin werd het hen onder bedreiging met zware straffen onmogelijk gemaakt hun godsdienst uit te oefenen, hetgeen uit de hier volgende voornaamste bepalingen daaruit duidelijk blijkt :

1. Het was aan alle ingezetenen verboden, zowel in de steden als op het platteland om in kerken, huizen van particulieren, in het open veld, op schepen en schuiten, of op andere plaatsen enige samenkomst te laten houden tot uitoefening van de katholieke godsdienst, gelegenheid tot mishoren te bieden, of een vergadering van katholieken toe te staan, zowel heimelijk als in het openbaar, op straffe van f 200.-- boete voor degene te wiens huize of op wiens schip of land een en ander geschiedde.

(36) Broese, Verleden hst. I, blz. 3-14, hst. XII, blz. 4-6, hst. XIV, blz. 30-31.

Jansen en van Dale, Bijdragen, deel VI, blz. 11-23.

2. Degene die de H. Mis zou opdragen of de godsdienstoefening zou houden werd voor altijd uit het land verbannen en moest lijfstraffen ondergaan.
3. Degene die deze priester onderdak verleende werd beboet met *f* 100.— voor de eerste keer, *f* 200.— voor de tweede keer en *f* 300.— voor de derde keer, terwijl hij dan tevens voor altijd uit het land werd verbannen.
4. Degenen die de godsdienstoefeningen bijwoonden, zowel als ze daarbij gezien waren, alsook wanneer bekend werd dat zij daar geweest waren, verbeurden alle uitkeringen of giften waarop zij recht hadden en moesten *f* 25.— boete betalen voor iedere keer dat zij dat gedaan hadden.
5. Ieder die zich door een priester, onder voorwendsel van katholiek te zijn, liet dopen of trouwen, werd beboet met honderd gulden; degenen die daarbij tegenwoordig waren kregen vijftig gulden boete en de geestelijke die het deed moest lijfstraffen ondergaan en werd voor altijd uit het land verbannen; degenen die tot deze samenkomsten hadden aangespoord of berichten daartoe hadden verspreid, werden viermaal zo zwaar gestraft als degenen die erbij tegenwoordig waren geweest.
6. Iedere katholieke geestelijke die het land binnenkwam of er reeds was, moest in de eerste plaats waar hij aankwam en verder in iedere plaats waar hij overnachtte, zich aangeven bij de hoofdofficier ter plaatse; deze moest toezicht op hem houden; weigerde de geestelijke zijn naam op te geven, dan werd hij beboet en het land uitgezet.
7. Degenen die katholieke geestelijken onderdak verleenden moesten dit melden aan de hoofdofficier ter plaatse op straffe van *f* 100.— boete.
8. Het was aan de ingezetenen verboden colleges of scholen van de Jezuiten te bezoeken op straffe van voor altijd uitgesloten te worden van enig ambt of enige dienstbetrekking, terwijl ook geen enkele vergoeding of uitkering waarop men recht had meer kon worden genoten; tevens moest voor iedere maand dat een zodanige school werd bezocht *f* 100.— boete worden betaald, terwijl deze boete tevens op de ouders en voogden kon worden verhaald.
9. Alle schenkingen, overdracht van goederen en dergelijke aan die colleges of scholen werden van nul en gener waarde verklaard.
10. Verder werd nadrukkelijk verboden enige collecte te houden ten behoeve van katholieke kerken of kerkelijke instellingen buiten het land gelegen, zonder speciaal verlof van de hoge overheid der betreffende

provincie; degenen die dit toch deden en het verzamelde geld uitvoerden, werden aan den lijve gestraft en al hun goederen werden verbeurd verklaard; degenen die geld gegeven hadden, moesten viermaal zoveel boete betalen als zij gegeven hadden.

11. Al degenen die een openbaar ambt bekleedden en die bij de aanvang daarvan de eed volgens de katholieke beginselen hadden afgelegd, moesten verzoeken van deze eed ontslagen te worden en de nieuwe eed van trouw volgens plaatselijk gebruik afleggen, tenzij ze openlijk het katholiek geloof hadden afgezworen; deden zij dit verzoek niet, dan mochten zij hun ambt niet meer uitoefenen en wanneer zij bovendien weigerden de eed van trouw aan het staatsgezag voor de magistraat af te leggen, werden zij uit het land gezet.
12. Ingeval iemand enige lering verkondigde tegen de regering en strijdig met de gehoorzaamheid van de onderdanen, werd hij aan den lijve gestraft en in ernstige gevallen kon zelfs de doodstraf worden toegepast.
13. De aanbrengrers van al deze overtredingen ontvingen als premie een derde deel van de opgelegde boete. ⁽³⁷⁾.

Evenals de magistraten van de andere steden in den lande kreeg ook de Aardenburgse magistraat dit plakkaat ter uitvoering en naleving toegezonden en uitdrukkelijk was daarin bepaald, dat de inhoud overal op de wijze zoals men dit ter plaatse gewoon was, moest worden gepubliceerd of omgeroepen.

Het is begrijpelijk dat de katholieken uit de grensgebieden er niet licht toe overgingen zich op staats grondgebied, waar zulke maatregelen tegen hun godsdienst werden genomen, te vestigen. Bovendien bood de omgeving van Aardenburg, nadat het Twaalfjarig Bestand in 1621 was geëindigd, weinig gelegenheid om zich daar te vestigen. Op last van de Staten-Generaal werd de Sint Pietersdijk weer doorgestoken, waardoor de polders Bewester- en Beoster Eede onderliepen, zodat ook het land rondom Aardenburg tot 1651 weer aan de invloed van het water werd blootgesteld. Ook de Noord- of Isabellapolder aan de noordzijde van Aardenburg bleef tot het jaar van de wederindijking in 1649 bij vloed onderlopen. Het water had daardoor vrij spel langs het westen en oosten van Aardenburg naar het zuiden toe, tot het hoger gelegen gebied nabij de Graaf Jans-

(37) Jansen en van Dale, Bijdragen, deel VI, blz. 11-23.

GA plakkaat 27 maart 1612.

dijk, de oude dijk tussen Eede en Sint Laureins. Daardoor konden zich dus ook geen katholieke boeren of boerenarbeiders in dit gebied vestigen. ⁽³⁸⁾.

De bevolking van Aardenburg zelf was de katholieken ook alles behalve goed gezind en deze gezindheid was verklaarbaar. Uit het voorvallene in Vlaanderen in de tijd van de beeldenstorm en later tijdens de tijdelijke vrijheid van prediking van het protestantisme aldaar, kan worden geconcludeerd dat een gedeelte van het volk met de katholieke leer had gebroken. Deze personen, hun nakomelingen en hun volgelingen waren het die hun toevlucht zochten in het noordelijk deel van deze landstreek, dat in 1604 onder een hervormd bestuur was gebracht.

Velen van de inwoners van Aardenburg waren uitgewekenen uit Vlaanderen vanwege hun protestantse sympathieën, terwijl ook de soldaten, die huurtroepen waren, in die jaren meestal protestanten waren en velen van deze soldaten bij het verlaten van de dienst alhier achterbleven. Er waren er onder de uitgewekenen, die in Vlaanderen protestants gezind geweest waren, doch zoals daar toen vaker geschiedde, kwamen zij om moeilijkheden te voorkomen uiterlijk de katholieke kerkelijke plichten na, totdat zij dit vanwege hun overtuiging niet meer wilden doen en naar staats gebied uitweken. Anderen waren geboren uit katholieke ouders, die hun kinderen katholiek lieten dopen en zelfs zoals een zekere Adriaan van Eeghen, geboortig van Kortemark, die leefde van 1631-1709 en later doopsgezind predikant werd, die als knaap misdienaar waren geweest. Ook waren er die gevangenisstraffen of andere straffen hadden ondergaan en daardoor oogenschijnlijk weer bekeerd waren, doch wanneer zij de kans zagen, verhuisden naar het staatse gebied. Zij trachtten natuurlijk hun geld en goed mee te nemen en waren daarom dubbel welkom, terwijl zij zich bij voorkeur in Staats-Vlaanderen vestigden, omdat zij daardoor in de gelegenheid waren om voor zover dit tijdens de oorlogstoestand mogelijk was, handelsbetrekkingen, bijvoorbeeld als lakenkoopman, te blijven onderhouden met hun geboorteland en niet te ver verwijderd waren van aldaar achtergelaten familie of goederen. Bovendien troffen zij in dit gebied geloofsgenoten aan, zodat zij spoedig ingeburgerd raakten. ⁽³⁹⁾.

Verder kwamen er soms ook pastoors die met het katholiek geloof hadden gebroken en ook deze waren welkom en werden geholpen. Zo werd door de Aardenburgse magistraat in 1618 aan «Mr. Jan Baptiste van Wijnendaele, pastor geweest hebbende onder het Gendsche, 5 schellingen

(38) GA Bybau, Kaartboek, blz. 7 en 24.

(39) Reecpmaker, Gesch. O. L. Vr. kerk, blz. 28.
van Lennep, Oork. boek., blz. 134-136.

gegeven voor een reispenning» en in 1619 werd aan «Franchoijs Manchent, pastor geweest zijnde tot Caprik, Dudseele en elders, alhier overgekomen zijnde met intentie om in Holland te verblijven metterwoon» eveneens door de Aardenburgse magistraat een bedrag van 5 schellingen betaald. Deze personen vonden het echter raadzamer verder Holland in te trekken. (40).

Overigens waren niet allen uitgeweken om de godsdienst alleen. Er waren er ook die een lotsverbetering voor ogen hadden, meestal eenvoudige mensen met weinig ontwikkeling op het gebied van de godsdienst. Deze gingen betrekkelijk gemakkelijk tot het protestantisme over, doch van hen kon men ook geen vurige protestanten maken, zodat predikanten uit de streek rond 1632 klagen over onkunde en bijgevoef of over ongoddelijke leefwijze, onverschilligheid in geloofszaken en het weinig komen luisteren naar Gods woord. (41).

Daar echter een groot deel der inwoners bestond uit personen, die om geloofsredenen waren uitgeweken, is het begrijpelijk, dat deze niet welwillend tegenover de katholieken hebben gestaan en zoveel mogelijk getracht hebben katholieken die hun geloof trouw bleven te weren. Daarbij werden zij vooral gesteund door de streng calvinistisch en antikatholiek opgeleide predikanten. Bovendien deden de magistraat en het garnizoen na het Twaalfjarig Bestand alles om de katholieken te weren, omdat men hen wantrouwde. Toen er weer oorlogstoestand was, werd alles gedaan om het stadje in staatse handen te houden, zoals 67 der protestantse inwoners naderhand getuigden in een verzoekschrift in het jaar 1672, waarin zij schreven : «dat de getrouwe borgerije ende inwoonderen van Aerdenburgh sedert dese stadt ten jaere 1604 is geweest onder 't gebiedt van d'Hooge Mogende Heeren Staeten Generael, sylieden Hun altyt vromelyck ende getrouwelyck voor den staet van deze landen in den Spaenschen Oorloge als anders hebben gequeten, ende alsdan geweest in geduerige onruste ende vreesse der vianden, van met assault (aanval) ofte verraet geïmpor-teert te werden, ende zijn dat niet tegenstaende blijven woonen, daer sij hun in versekerde plaetsen metter woon hadden connen begeven. Ende alsoo tot nut van 't lant in hun getrouwicheijt gecontinueert met neerstich ende geduerige wacht te houden, soo dat menichmael de gansche borgerij twee a drie dagen aen den anderen nacht en dagh gewapent ter defensie ende afweer der vianden de wallen hebben beset, ende met wij-nich garnisoen veel gevaerlijcke aenslagen ende assaulten der vianden

(40) GA Petillon, Aantek., blz. 217, 221.

(41) Jansen, St. Anna ter Muiden, blz. 139-140.

hebben uijtgestaen, ende de stadt met Godes hulpe tot noch voor den staet ingehouden ende bewaert. (42).

Voor Aardenburg dat zo dicht bij het Spaanse gebied lag, was de vrees dat door de katholieken hulp zou worden verleend aan de Spaanse macht zeker niet denkbeeldig, want deze macht strekte zich uit tot vlakbij het stadje. Onder meer werd de weg op de dijk langs het riviertje de Eede lopende van Aardenburg naar het zuiden in de richting van Maldegem, nadat bij het einde van het Twaalfjarig Bestand de dijken waren doorgestoken, door onder Spaans gezag opererende troepen vernield om de toegang af te snijden en om zodoende de toevoer uit het omliggende land te beletten. Deze weg die boven het onderlopende land lag, werd door de troepen op verscheidene plaatsen doorgestoken en de bruggen werden afgebroken of in brand gestoken, ook telkens weer, nadat zij door de stad waren gerepareerd of opnieuw gemaakt. Eveneens werden door de Spanjaarden meermalen pogingen aangewend om verschillende steden in deze streek, bij verrassing of door list weer in hun macht te krijgen. In 1621 ondernam Don Inigo de Borgia een aanval op Sluis. In 1641 probeerden de Spanjaarden om Aardenburg in te nemen door per schip van Brugge naar Damme te varen en vandaar met boerenwagens als boeren en boerinnen vermomd, op een afstand gevolgd door een grotere strijdmacht, op Aardenburg aan te trekken. Deze aanval werd echter verijdeld, doordat de zaak tijdig werd ontdekt. (43).

Daarom ook zag de magistraat niet graag, dat de doopsgezinden, waarvan vele leden in Den Biezen in het grensgebied woonden, vooral in de dertiger jaren, op de zondagen in groten getale naar Aardenburg kwamen om binnen de stad de godsdienstoefeningen bij te wonen, omdat de vijandelijke troepen gebruik zouden kunnen maken van list, door als doopsgezinden vermomd het stadje binnen te dringen om de fortificaties te leren kennen of zelfs om het te veroveren. (44).

Dit was ook een gewichtige reden om het vestigen of binnenkomen van katholieken uit het naburige Vlaanderen te verhinderen; men vreesde binnen het stadje doordoor helpers of wellicht spionnen van de Spanjaar-

(42) Vorsterman, Berenning, blz. 93.

(43) GA Resolutieboek 1640-1643-1647.

Roos, Gesch. woord., blz. 132.

Cadsandria, 1857, blz. 59-64.

Jansen en van Dale, Bijdragen, deel VI, blz. 30-31.

(44) idem, deel VI, blz. 30-31; van Lennep, Oork. boek, blz. 134-136.

Broese, Verleden, hst. VI, blz. 15.

den te krijgen, hetgeen het behoud van deze vooruitgeschoven vesting moeilijker zou maken.

Een aardig voorval dat er op wijst, dat in hogere politieke kringen ook zo over de katholieken werd gedacht, werd op 6 januari 1644 door de berichtgever en raadsman van Aardenburg in Den Haag J. van Renssen aan de magistraat medegedeeld. Hieraan werd het volgende ontleend. «Voorts hebben d'Heeren Ambassadeurs van Vranckrijck voor 3 dagen haer leste audientie in Haer Hoog Mogende vergaderinge gehadt ende haer afscheijdt genomen, sullende binnen een dach oft 3 naer Munster verrecken, maer men is hier al een weijnich ontstelt onder de gemeenten over de propositie die deselve int scheijden aen haer Hoog Mogende deden, namentlijk dat haer Ho. Mo. souden gelieven aan de Roomsche Catholycquen hier te lande te vergunnen vrije kercken ende vrije exercitie van religie, allegerende dat de Hugenoten in Vranckrijck soo inde stad ende als ten plattelande sulcx wierde toegelaten, waer op de heer president d'Heer Meijnderswijck van Gelderlandt, naer communicatie met d'andere heeren die om sijn stoel stonden antwoordde, dat dat een saecke was daer men soo terstont niet promptelijk op en conde antwoorden, maer tselve hielden in bedencken. Ende segtmen dat monsieur Avoix eerste ambassadeur ende het woort doende, tselve proponeerde sonder voorgaende communicatie met den tweeden ambassadeur monsieu de Servie. Ende dito Servie soude gesegt hebben, dat indien hij geweten hadde dat zijn compagnon sulcx soude hebben willen proponeren, hij hem daer wel van soude hebben onderrigt, namentlijk dat men die zaecke niet en moste egaliseren met de papisten hier en de Hugenoten in Vranckrijck, also alle Roomsche gesinde alhier sijn gespaignoliseerd (Spaansgezind) en selfs vijanden van dese staet alsmede van Vranckrijck, dewijle wij hier gelijk oock Vranckrijck tegens Spaignien in oorlogue sijn, ende oversulcx 't verleenen van exercitie van religie alhier met Vranckrijck geen gemeenschap en hadde, soodat niets daerop geantwoord en wiert als boven verhaelt». (45).

Dit voorstel van de Franse ambassadeur die met zijn collega naar Nederland was gekomen om over de vredesonderhandelingen met Spanje te spreken en die met de Staten-Generaal een overeenkomst had gesloten, dat ieder van de beide landen niet afzonderlijk vrede zou sluiten met Spanje, werd hem kwalijk genomen. Een gevolg daarvan was, dat de plakkaten tegen de katholieken strenger werden toegepast. Ook de calvinistische predikanten kwamen in het geweer en de classis Walcheren was de eerste die er bij de Staten van Zeeland op aandrong, dat bij de onderhandelingen

(45) GA corresp. 6 jan. 1644, vgl. Nuyens, Alg. Gesch., blz. 153-154.

over vrede met Spanje in ieder geval gelet zou worden op de belangen: «der ware Gereformeerde religie». Die belangen waren, dat aan de katholieken toch vooral niet de uitoefening van hun godsdienst zou worden toegestaan. (46).

Aangezien met in oorlogstijd leefde stonden tegenover de Spaanse pogingen om vestingen van het staatse gebied te veroveren, ook veldtochten die van Nederlandse zijde werden ondernomen. Vooral in het laatste deel van de Tachtigjarige Oorlog kwamen deze voor, om een zo gunstig mogelijke positie bij de in het verschieft liggende vredesonderhandelingen te kunnen innemen. Op 20 mei 1640 trok Hendrik van Nassau met zes regimenten voetvolk en enige escadrons ruitery de grens over via Assenede naar Maldegem, waar aan het riviertje de Lieve strijd werd geleverd. In juni 1644 en juli 1645 werden deze tochten langs de grens door de Prins van Oranje herhaald. Weer viel men Maldegem binnen en bij de laatste tocht werden bij Oost-Eeklo kampementen opgeslagen, waarbij men zich voorzag van gewassen te velde en de boeren tot leveringen verplichtte. Het is begrijpelijk, dat deze oorlogstoestand een ramp was voor de streek en dat van enige opbloei van handel en van welvaart geen sprake kon zijn. (47).

Dat in de Tachtigjarige Oorlog die naast een vrijheidsoorlog ook een godsdienstoorlog was, de geestelijkheid en de predikanten in de grensgebieden niet altijd veilig waren, zou men uit de aard van de zaak mogen verwachten, doch dat men er wederzijds toe overging om deze personen te roven, had een speciale oorzaak.

Er was een geschil tussen de Staten-Generaal en de bestuurders van het Spaanse rijk aangaande de soevereiniteit over de meierij van 's-Hertogenbosch. De Staten-Generaal in wier handen de stad 's-Hertogenbosch in 1629 gevallen was, beweerden dat aan hen nu ook het gezag over het omliggende platteland, de meierij, toebehoorde, terwijl men van Spaanse zijde de opperheerschappij over dit platteland als een recht handhaafde. Hieruit rezen veel moeilijkheden en voortdurende ongeregeldheden voort, totdat het in mei 1634 tot daden kwam. Van beide zijden ging men er toe over om alle pastoors, predikanten en baljuws die men in handen kon krijgen, die dus niet in de versterkte steden verbleven, op te halen en gevangen te zetten. Deze wederzijdse overvallen noemde men de retorsiën en zij werden eerst in januari 1639 beëindigd, doordat de Staten-Generaal de uitoefening van de katholieke godsdienst in de meierij van 's-Hertogen-

(46) Nuyens, Alg. Gesch. Ned. Volk, deel II, blz. 153-154.

(47) de Potter en Broeckaert, deel III Maldegem, blz. 95-97.

Watervliet, blz. 36 ; Oost-Eecloo, blz. 12.

bosch verboden. Deze overvallen die zich in alle grensgebieden voordeden, vonden ook in onze streken plaats.

In 1634 en 1635 werden door de staatse troepen verscheidene invallen gedaan in het noorden van Vlaanderen. In de eenzame polderstreken aldaar was men niet veilig voor deze overvallen en werden verscheidene pastoors gevangen genomen. De pastoor van Middelburg in Vlaanderen Jeronimus Ostermans (ook wel vermeld als Hieronymus Voesterman) en de pastoor van Maldegem Ulrich Mathonet die beiden te Sluis gevangen gezet werden, de pastoor van Watervliet Willem van Hoecke en de pastoor van Assenede waren onder hen. De kerkrekening van Lissewege vermeldde in 1635 een post van £ 3.— VI. (f 18.—) tot het loskopen van de geestelijken, die in Sluis en Aardenburg gevangen gezet waren.

De parochianen van deze grensdorpen, waarvan die van Middelburg in Vlaanderen vooral in angst en vreeze leefden voor wat er verder nog aan overvallen te wachten kon staan, staken de koppen bij elkaar en beraadslaagden op welke wijze men de gevangenen zou kunnen bevrijden of welke maatregelen men zou nemen om de vrijlating te verkrijgen. Voor de pastoor van Middelburg mocht deze actie niet meer baten, want voordat de verlossing in zicht was, overleed hij reeds in zijn gevangenschap in Sluis. Uit de hiaten in de kerkregisters van Middelburg, waarin vanaf 1634 tot 1639 op 2 uitzonderingen na geen geboorten, huwelijken en overlijdens worden vermeld, kan men opmaken, dat de pastoor werd gevangen genomen. Tijdens zijn afwezigheid moet een andere geestelijke heimelijk een enkele maal zijn functie te Middelburg hebben waargenomen, want op 30 augustus 1635 werd een huwelijk ingezegend en op 15 oktober 1636 een kind gedoopt. Eerst in 1639 begon de nieuwe pastoor Mattheus Gijssels weer met het optekenen in de kerkregisters. (48).

Wederkerig werd Jacques van Maldeghem, de leidende predikant der doopsgezinden te Aardenburg, door de Spanjaarden in 1634, toen hij preekte in het «Vermaanhuis», enkele schreden buiten de Aardenburgse wallen gelegen, gevangen genomen en te Brugge en Damme opgesloten, terwijl eind 1636 ook Pieter Hoop en Marten Landuit, twee «broeders» der doopsgezinden te Aardenburg, werden gearresteerd en in Brugge gevangen gezet, waar zij in juli 1637 nog verbleven. De hervormde Aardenburgse predikanten, die zich in de vesting Aardenburg ophielden, kon men blijkbaar niet te pakken krijgen. Eveneens in 1636 werden 2 hervormde

(48) de Potter en Broeckaert, deel III, Middelburg, blz. 101.

Jansen, St. Anna ter Muiden, blz. 140-141.

English, Beevaart, blz. 14, en Appeltjes, deel XII, 1961, blz. 153-154.

PM geb. en ov. reg. Midd. 1630-1639.

kerkeraadsleden uit Sint Anna ter Muiden, namelijk de schoolmeester Jacques Dierman en Cornelis Loyssen opgehaald en eveneens te Brugge gevangen gezet, vanwaar zij in juli 1637 weer huiswaarts konden keren.

Al deze gevangenen konden van weerszijden door verzamelde liefdegiften worden vrijgekocht. (49).

Inwoners hoofdzakelijk Vlamingen maar geen katholieken.

Naar aanleiding van de boven beschreven toestanden dient hier de vraag te worden gesteld : «Hebben er na de verovering in 1604 tot aan de vrede van Munster in 1648 katholieken in Aardenburg gewoond?» Men zou verwachten, dat de bisschoppen van Brugge tot wier diocees Aardenburg en omgeving ondanks de staatkundige veranderingen kerkelijk waren blijven behoren, in hun verslagen die zij regelmatig aan de Congregatie van het Concilie te Rome toezonden om de curie voor te lichten over de godsdienstige toestand in hun diocees, ons enige opheldering daaromtrent zouden kunnen geven. Dit blijkt niet het geval te zijn. Slechts in één verslag, namelijk dat van bisschop Denis Stoffels dat in 1628 aan de Paus werd toegezonden, wordt iets daaromtrent medegedeeld. Hij schrijft daarin onder andere : «Wat de zes steden en tien dorpen betreft die tot het dekenaat Sluis behoren en onder de macht van de Staten-Generaal vallen, daar hebben in het geheel geen katholieke godsdienstoefeningen plaats, zelfs niet in het geheim, zodat de aldaar woonachtige katholieken, waarvan men echter gelooft dat ze weinigen in getal zijn, alle vertroosting van predikatiën en H. Sacramenten moeten derven. Tot nog toe, — ook niet ten tijde van het Twaalfjarig Bestand (1609-1621) — heeft zich geen enkele geestelijke, hetzij een wereldlijk priester of een monnik, aangeboden of zich ertoe laten overreden om vermomd derwaarts te gaan zoals dat in Holland geschiedt, teneinde er de katholieken te vertroosten en te onderrichten, en dat voornamelijk uit tweeërlei oorzaak. In de eerste plaats omdat die steden, ofschoon door vestingsmuren omringd, niet erg groot zijn, waardoor bijna alle inwoners elkaar kennen. Komt er zich dus iemand wetterwoon vestigen of bij een ander zijn intrek nemen, dan zijn alle ogen op hem gericht en wordt hij in al zijn doen en laten nagegaan. Daardoor kan iemand daar bezwaarlijk lange tijd als onbekende vertoeven, te meer daar in die steden geen edellieden of kooplieden wonen en bijgevolg priesters geen geschikt voorwendsel hebben om, zoals door geheel Holland gebeurt, vermomd als

(49) Jansen en van Dale, Bijdragen, deel VI, blz. 9-10.

Broese, Verleden hst. IV, blz. 1 en 7 ; hst. V, blz. 33-34.

Jansen, St. Anna ter Muiden, blz. 146 en 262.

edellieden of kooplieden er openlijk verblijf te houden en ondertussen heimelijk de herderlijke plichten te vervullen. Ten tweede bestaan behalve de garnizoenssoldaten welke in die steden in groten getale aanwezig zijn en diegenen die gewoonlijk in de overheidscolleges worden benoemd en die allen zeer hardnekkige ketters zijn, de overige stedelingen uit lieden van de geringste volksklasse, zodat al mogen er onder hen misschien enige katholieken worden aangetroffen, deze niet of nauwelijks bij machte zijn om aan een priester huisvesting te verschaffen».

Men zou hieruit kunnen opmaken, dat er onder het gewone volk wellicht enige katholieken kunnen zijn geweest. Zekerheid daaromtrent is er niet en het ligt niet voor de hand, dat lieden van de geringste volksklasse zoals het verslag zegt, naar hier overgekomen, hun geloof tegenover zo sterke tegenstand zouden hebben bewaard. De enige gegevens die in het genoemde verslag worden vermeld zijn dan ook vrijwel negatief.

De bisschop blijkt niets met zekerheid te weten over de bevolking. Dit is ook geen wonder. Heel het bisdom had met grote moeilijkheden te kampen, ook financiële. De zielzorg ging lange tijd gebukt onder een groot priestertekort, zodat de verwaarlozing van het staatse deel van het bisdom daardoor reeds gedeeltelijk verklaard wordt. Ook de veelvuldige mutaties onder de bisschoppen en als gevolg daarvan de korte episcopaten, waaruit blijkt dat het diocees min of meer als een doorgangshuis naar een meer aanzienlijk of lucratief bisdom werd beschouwd, droegen er niet toe bij, dat er aan het staatse deel voldoende aandacht werd besteed. Van de zijde van het bisdom Brugge werd dan ook niets gedaan om te onderzoeken of er katholieken woonden of om de heimelijke zielzorg onder de katholieken die er mogelijk waren, te organiseren. De streek werd als een stiefkind behandeld, waarbij de overstromingen, het feit dat het gebied straf geprotestantiseerd werd, alle uitoefening van de katholieke godsdienst werd belet, en het gevaar dat de priesters die er zouden komen bedreigde, wel mede de oorzaken zijn geweest. (50).

Een antwoord op de gestelde vraag zou ons ook, hetzij geheel of voor een deel, het archief der gemeente Aardenburg kunnen geven. Echter zijn de tot ons gekomen gegevens ook hier negatief. Uit de geraadpleegde bescheiden kon nergens worden opgemaakt dat er katholieken hebben gewoond. Verwacht mocht worden dat wanneer dit wel het geval was geweest, er wel eens maatregelen door de magistraat tegen hen zouden zijn

(50) de Hullu, Stichting par., blz. 41-42.

Rogier, Gesch. kath., deel 2, blz. 627-628.

genomen, of klachten vanwege de predikanten over hen zouden zijn ingebracht, doch nergens is een spoor daarvan te vinden. Hieruit zou men moeten concluderen, dat er geen katholieken zijn geweest, die hun geloof openlijk durfden te belijden of voor hun geloof uit durfden komen. Wel trof men personen aan die zich eerst kort van het katholiek geloof hadden afgewend, zelfs in groten getale. Speciaal was dit het geval omstreeks 1629-1637, toen de doopsgezinden een grote aanhang kregen door inwoners uit Vlaanderen, die zich tot hun leer aangetrokken voelden en zich vestigden in Den Biezen. Het waren meest boeren uit de Oostvlaamse dorpen Zomergem, Lovendegem, Sleidinge en andere plaatsen in die omgeving. Zij vestigden zich, vooral rond 1629 in dit grensgebied. Op de zon- en feestdagen waren zij normaal aanwezig in de parochiekerken van de Vlaamse dorpen net als de andere parochianen, omdat ze door hun afwezigheid niet zouden opvallen en men hen niet in de gaten zou hebben. Daarnaast hadden zij de gewoonte om zich met het grootste deel van hun gezin 's avonds naar Aardenburg te begeven om de preken en vergaderingen der doopsgezinden bij te wonen, wier bedienaar Jacques van Maldeghem, geboortig uit de omgeving van Zomergem, reeds van 1614 predikant was en door de bisschop van Gent in de ban was gedaan. Het aantal der nieuwkomers uit de verschillende Vlaamse dorpen nam zeer toe, vooral omdat de doopsgezinden die al in Den Biezen woonden nogal bemiddeld waren, hulpvaardigheid en bijstand bij hen in ere werden gehouden en men hier in Den Biezen kon weigeren om belasting te betalen, zonder dat de belastingambtenaren vanaartshertogin Isabella van Spanje hen konden dwingen. Onder de nieuwkomers waren er ook die in de plaatsen waaruit zij vertrokken waren een invloedrijke of gewichtige betrekking hadden bekleed, zoals kerkmeesters, notabelen, schrijvers, kosters, armmeesters evenals personen wier voorouders een dergelijke betrekking hadden bekleed. ⁽⁵¹⁾.

Dit was er ook de oorzaak van dat onder de leden der doopsgezinden te Aardenburg in 1636-1637 en 1639-1640 zoveel Vlaamse namen voorkwamen, zoals van Maldeghem, de Meyere, de Smet, Rootshaert, Amelynck, van de Velde, Goethals, van den Neste, de Jaeghere, Baeke, de Zuttere, Standaert, Coene, Claeys, Coppyns, Maryman, van Hecke, Buuse, de Vreese, Baudens, Willems, Blomme, de Baets en Dobbelaere. Merkwaardig is dat al deze namen, misschien thans iets anders gespeld, in Aardenburg en omgeving nu nog voorkomen, doch dat geen der personen die thans deze namen dragen doopsgezind is; allen zijn katholiek. Hieruit zou men

(51) Broese, Verleden, hst. II, blz. 17-30 en hst. III, blz. 30-31.

van Lennep, Oork. boek, blz. 134-136.

Jansen en van Dale, Bijdragen, deel V, blz. 195-201.

kunnen concluderen, dat al deze geslachten toch niet definitief tot de doopsgezinden zijn toegetreden, doch later weer in de schoot der moederkerk teruggekeerd zijn. Hiervan zijn echter in Aardenburg geen bewijzen gevonden. Veeleer moet men aannemen, dat het grootste deel van hen weer naar Vlaanderen is teruggekeerd, dat geslachten uitgestorven zijn en dat latere generaties met die namen zich weer in deze streken gevestigd hebben, die vanzelf weer het katholiek geloof uit Vlaanderen meebrachten.

Wel is gebleken, dat bij definitieve overgang naar de nieuwe leer bij sommige doopsgezinden nog dikwijls de katholieke invloed voortleefde en dat de overgang voor hen wel degelijk gewetenskwesties opriep. Typisch komt dit tot uitdrukking bij de definitieve bevestiging van Boudewijn de Meijere tot predikant, of zo de doopsgezinden het noemde: «hun bisschop». Aanvankelijk had hij het predikwerk aangenomen, doch toen hij door de dood van de predikant Jacques van Maldeghem de meest geschikte was om aan het hoofd der gemeente te staan, schijnt hij lang getwijfeld te hebben of hij deze waardigheid op zich zou nemen, want eerst jaren later in 1638 werd hij bevestigd als oudste of bisschop, wat bij de doopsgezinden de bevoegdheid gaf tot het bedienen van doop en avondmaal. Evenwel schijnt hij tegen het gebruik maken van dit nieuwe recht opgezien te hebben. Als gewezen katholiek viel het hem moeilijk een werk te verrichten, dat naar zijn vroegere opvatting alleen aan de priesters geoorloofd was. Een jaar na zijn bevestiging, in 1639, liet hij zelfs de doopbediening over aan de daartoe speciaal overgekomen oudste te Vlissingen. Eerst het volgende jaar tekende hij aan :

«in het jaar 1640 op Palmzondag de eerste bedieninge des H. Doops gedaan door Gods genade en God heeft er tot de gemeente gedaan omtrent 22 personen».

Een ander voorbeeld waarbij door een doopsgezinde de band met zijn vroegere kerk niet geheel was verbroken, vinden wij bij Joos Aeme. Deze rijke wijnkoopman uit Brugge vestigde zich in Aardenburg en werd lid van de doopsgezinde gemeente aldaar op 7 april 1636. Bij zijn dood in 1659 bleek, dat hij bij zijn testament, dat hij op 27 september 1652 voor notaris Jan Letius te Brugge had laten opmaken, aan katholieke instellingen legaten had vermaakt, hetgeen in strijd was met het plakkaat der Staten-Generaal van 14 oktober 1655. Zijn weduwe Josyntien van Eeghem kwam daar tegenop en voerde daarover in 1659 en 1660 een proces. Merkwaardig is, dat dergelijke gevallen bij de hervormden niet bekend zijn. ⁽⁵²⁾.

(52) Jansen en van Dale, Bijdragen, deel VI, blz. 3-11.

Broese, Verleden, hst. IV, blz. 6.

van Lennep, Oork. boek, blz. 31, 50 en 59.

Het ware wellicht mogelijk geweest, dat door katholieke zielzorg een aantal van degenen die zich vanuit het katholieke Vlaanderen in Aardenburg en omgeving hadden gevestigd en die niet speciaal om godsdienstige redenen waren uitgeweken, nog voor het katholiek geloof behouden hadden kunnen worden, gezien het vasthouden aan katholieke gebruiken van sommigen. Door het volledig verstoken zijn van katholieke zielzorg zijn echter ook deze afgevallen. (53).

Als laatste zou ons opheldering kunnen geven het archief van de parochie Middelburg in Vlaanderen, welke parochie gelegen is juist over de grens op nog geen 3 kilometer van Aardenburg.

Aan de zorg van deze parochie behoorden Aardenburg en omgeving te zijn toevertrouwd, als zijnde de meest dichtbij gelegen parochie met een katholieke kerk en pastoor, welke uitteraard aangewezen was om door de katholieken uit Aardenburg en omgeving als hun toevlucht te worden beschouwd. Doch ook hier is geen spoor van de aanwezigheid van katholieken in Aardenburg te vinden.

Sinds Godefridus Peetermans «pastor binnen de stede van Middelborch in Vlaanderen» op 1 december 1613 met het optekenen der geboorten en huwelijken begon en dit door zijn opvolgers Jeronimus Ostermans van 1618-1631, Mattheus Gijssels, predikheer en bedienaar van 1639-1643, die ook met het optekenen der overlijdens begon en Henricus de Munter van 1643-1652 werd voortgezet, is nergens door hen melding gemaakt van geboorten, huwelijken of overlijdens van katholieken die in Aardenburg woonden. Daar door hen er wel speciaal melding van werd gemaakt, wanneer een kind uit een andere plaats werd gedoopt, zoals bijvoorbeeld het geval was met kinderen uit Moerkerke in 1622, 1623, 1624, 1632 en 1646 en uit Maldegem in 1640, 1644 en 1646, moet men aannemen, dat die speciale vermelding ook het geval zou zijn geweest, indien zij kinderen uit Aardenburg hadden gedoopt. Ook de namen in de Middelburgse kerkregisters, afgezien van enkele personen waarvan bekend is, dat zij bij hun vestiging te Aardenburg tot de doopsgezinden overgingen zoals Hebberecht en Bybau, komen in Aardenburg niet voor.

Uit het aantal gedoopten, dat van 1614-1631 schommelde tussen 13 en 35 per jaar en later toen wel zielzorg ten aanzien van de katholieken in het staatse gebied werd uitgeoefend zoals van 1669-1710 bijvoorbeeld, schommelde tussen 42 en 69 per jaar, waarbij het grotere aantal geregistreerde gedoopten zoals uit de vermelding daarbij blijkt, een gevolg was van de doop van kinderen uit het staatse gebied, kan worden afgeleid dat

(53) Rogier, *Gesch. Kath.*, blz. 628.

er uit Aardenburg en omgeving van 1604 tot de vrede van Munster in 1648 geen katholieken naar Middelburg in Vlaanderen kwamen om te trouwen of hun kinderen te laten dopen en dat er geen begrafenissen van katholieken uit Aardenburg plaats vonden, zodat men moet aannemen dat er aldaar geen katholieken waren die hun plichten nog vervulden.

Waren er toen in Aardenburg wel katholieken geweest die hun plichten nog nakwamen, dan hadden deze zeer zeker, ondanks de moeilijke situatie vanwege de oorlogstijd en ondanks de tegenwerking der hervormden, toch in belangrijke gevallen zoals bij geboorte, huwelijk en overlijden wel naar het vlakbij gelegen Middelburg kunnen gaan, zoals ook de tweeslachtige doopsgezinde volgelingen in Den Biezen naar de nabijliggende dorpen in het Zuidnederlandse gebied ter kerke gingen en zoals dit later zou geschieden door de toen in Aardenburg en omgeving wonende katholieken die toen wel in Middelburg in Vlaanderen hun kerkelijke plichten vervulden. (54).

Slechts in één enkel geval werd tijdens het laatste deel van de Tachtigjarige Oorlog in de kerkregisters van Middelburg in Vlaanderen melding gemaakt van katholieken die op staats gebied woonden. Dit was bij de doop op 6 april 1631 van Carolus zoon van het echtpaar Adrianus Buijsinck en Gertrudis Bultinck. Peter en meter waren Joannes de Vos en Sara van der Straete. Daar zij kennelijk bij de doop niet aanwezig waren traden namens hen op Judocus Mortier en Martina Dueninx. In dit geval staat erbij vermeld, dat peter en meter aan de overzijde van de grens woonden. (55).

Resumerend moet men tot de conclusie komen, dat in het tijdvak 1604-1648 de bevolking van Aardenburg voor een groot deel bestond uit personen die uit de zuidelijke Nederlanden naar hier uitgeweken waren om godsdienstige redenen, zowel hervormden als doopsgezinden, terwijl de overigen die zich alhier hadden gevestigd, van oorsprong hoofdzakelijk afkomstig uit het katholiek gebleven Vlaanderen, door onwetendheid of onverschilligheid in geloofszaken en gedwongen door de omstandigheden en door het volledig verstoken zijn van katholieke zielzorg, van het katholiek geloof zijn afgefallen, doch dat niet is gebleken, dat in Aardenburg woonachtige personen aan de katholieke leer zijn trouw gebleven.

G. A. C. van Vooren

(54) PM geb. huw. en ov. reg. Midd. 1614-1648 en 1648-1710.

(55) PM reg. bapt. Midd. 6 apr. 1631.

GERAADPLEEGDE WERKEN EN ARCHIEFSTUKKEN.

—

- H. BROESE VAN GROENOU, Uit het verleden der Doopsgezinde Gemeente te Aardenburg, Aardenburg-Leiden 1876-1884.
- M. ENGLISH, Op beevaart naar Onze Lieve Vrouw van Lissewege, Brugge, 1930.
- DR. J. DE HULLU, Bijdrage tot de Geschiedenis van het Sint Jansgasthuis te Aardenburg 1258-1604, Middelburg, 1924.
De Stichting der Roomsch-Katholieke Parochiën te Sluis en IJzendijke in de 18^e eeuw, 's-Gravenhage, 1915.
De verovering van het Land van Cadzand onder het beleid van Prins Maurits van Oranje in 1604, Breskens, 1904.
Zeeuws-Vlaanderen door historie en volksaard Noord-Nederlandsch gebied, 's-Gravenhage, 1919.
- H. Q. JANSSEN, De Kerkhervorming in Vlaanderen, Arnhem, 1868.
St. Anna ter Muiden beschouwd als plaats sedert het ontstaan der stad Mude in 1241 en als Christelijke Gemeente van den aanvang der XVI^{de} eeuw tot op onze dagen, Middelburg, 1850.
- H. Q. JANSSEN en J. H. VAN DALE, Bijdragen tot de Oudheidkunde en Geschiedenis inzonderheid van Zeeuwsch-Vlaanderen, Middelburg 1856-1862, 6 dln.
- JHR. MR. K. F. VAN LENNEP, Verzameling van oorkonden betrekking hebbende op het geslacht van Eeghen in Nederland, Amsterdam, 1918.
- J. P. VAN MALE, Geschiedenis van Vlaanderen van het jaar 1566 tot de Vrede van Munster, Brugge, 1842.
- DR. W. J. F. NUYENS, Algemeene Geschiedenis van het Nederlandsche Volk, Amsterdam, 1871-1882, 20 dln.
- F. DE POTTER en J. BROECKAERT, Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen, 2^e reeks, Arrondissement Eeklo, 3 delen, Gent 1870-1872.
- K. L. REEPMAKER, Bijdrage tot de geschiedenis van de Aardenburgsche Onze Lieve Vrouwe- of Mariakerk (643-1625), Aardenburg, 1927.
- DR. L. J. ROGIER, Geschiedenis van het Katholicisme in Noord-Nederland in de 16^e en 17^e eeuw, Amsterdam, 1947, 3dln.
- G. P. ROOS, Beknopt Geschied- en Aardrijkskundig woordenboek van Zeeuwsch-Vlaanderen Westelijk Deel, Oostburg, 1874.
- K. VERSHELDE, Geschiedenis van Middelburg in Vlaanderen, Brugge, 1867.
- G. A. VORSTERMAN VAN OYEN, De Berenning van Aardenburg in 1672, Schoonhoven, 1872.
Geschiedenis van den Disch, later het Burgerweeshuis te Aardenburg, Aardenburg, 1907.
Het archief van Aardenburg (1201-1604), Middelburg, 1889.
Rechtsbronnen der Stad Aardenburg, 's-Gravenhage, 1892.
- APPELTJES VAN HET MEETJESLAND, deel XII, 1961 :
A. De Vos, Godsdienstberoerten te Eeklo tijdens de XVIe eeuw.
M. English, Het voormalige dekenaat Aardenburg (.....-1802).
- CADSANDRIA, Zeeuwsch-Vlaamsch Jaarboekje voor 1854-1857, verzameld door J. H. van Dale, deel 4, 1857.

ARCHIEF DER GEMEENTE AARDENBURG

(afgekort GA)

JOH. BYBAU, Alphabet op de notulen der Stad Aardenburg 1608-1794.

Kaartboek van den Polder Beoster Eede, 1778.

M. PETILLON, Aanteekeningen uit de Stadsrekeningen van Aardenburg, 1560-1794.

G. P. ROOS, Algemeen Register op het archief der gemeente Aardenburg, 1850.

De Stad Aardenburg uit de archieven en enkele geschiedkundige werken, opge-
maakt als bron voor een latere geschiedenis der stad, 1866.

Register op het oud archief van charters, privilegiën, oorkonden en verdere be-
scheiden en handschriften der gemeente Aardenburg, 1873.

Costumen, privilegiën, politycque wetten en ordonnantiën der stad en schependomme van
Aardenburg, Middelburg, 1743.

Ingekomen en verzonden brieven over het tijdvak 1617-1648.

Plakkaten en reglementen over het tijdvak 1609-1648.

Reeckeninge van alle de goederen toebehoorende de fabrycke van Mariakerke ende de
kercke van St. Baefts, de Cappelrien, Chooren ende Pastoryen vandien tot Aer-
denburch in Vlaenderen van den jaere 1643.

Rekeninge der stede van Aerdenburch in Vlaenderen over den jaere 1645.

Rekeninghe vande Gasthuys landen der stede van Aerdenburch 1648.

Rekenijnghe vande Disch landen der Stede van Aerdenburgh 1650.

Rekeninghe van Ste. Joorislanden vervallen Bamisse 1656
en dossier : St. Jorisgilde (1561-1756).

Resolutie- of notulboek der stad en schependomme van Aardenburg van 1612-1643 en
dat van 1643-1666.

Dossier : Opbouw St. Baafskerk (1650-1665).

ARCHIEF DER PAROCHIE MIDDELBURG IN VLAANDEREN

(afgekort PM)

Registrum baptisatorum et matrimoni junctorum (1614-1632) et defunctorum (1639-1646)
in ecclesia Middelburgensis in Flandria. Nr. 1.

Registrum baptisatorum in ecclesia parochiale oppidi Middelburgensis in Flandria (1632-
1666). Nr. 2.

Registrum matrimonio junctorum in ecclesia parochiale oppidi Middelburgensis in Flandria
(1632-1666). Nr. 3.

Registrum defunctorum ecclesiae oppidi Middelburgensis in Flandria (1646-1665). Nr. 4.

INHOUD

—

A. DE VOS. — Stad Eeklo. Inventaris van het oud archief	V
E. H. J. DE WILDE. — De Priorij van Elmare	149
M. RYCKAERT. — De opstand der bevolking tegen het Frans Bewind te Zomergem, Sleidinge en Waarschoot op den 1 ^o en 2 ^e Brumaire (23 en 24 october 1799)	181
R. MOELAERT. — De Kapelanij Onze Lieve Vrouw ter Pieten te Aalter . . .	199
A. VERHOUSTRAETE. — De Pietendries op Knesselare en Aalter	225
L. SCHEPENS. — Over Wagens, Karren en Wagenmakers	230
Dr. P. ROGGHÉ. — Judith, Stammoeder van de oudste Graven van Vlaanderen .	242
A. DE VOS. — Sprokkeling. Uit «De Eecloonaer», honderd jaar geleden	250
A. VERHOUSTRAETE. — Over de Pastorij van Aalter	251
G. A. C. VAN VOOREN. — Aardenburg na de afscheiding van Vlaanderen (1604-1648)	256

Voorzitter : Mej. Dr. E. DHANENS, Boelare, 97, Eeklo.

Tel. (09) 77.11.32

Sekretaris : A. DE VOS, Eindeken, 12, Evergem.

Tel. (09) 51.88.25

Penningmeester : Apot. P. RYCKAERT, Dekenijstraat, 2, Zomergem.

Tel. (09) 74.70.34

Pers- en Propagandadienst : O. LIPPENS, Gentstraat, 13, Lembeke.

Om alle onnodige vertragingen te voorkomen, worden de leden beleefd, doch dringend verzocht, bij de ontvangst van hun jaarboek *onmiddellijk* hun lidmaatschapsgeld voor 1962, 120 F te storten op Postrekening 1493.71, van Apotheker P. Ryckaert, Dekenijstraat, 2, Zomergem.

Indien ons Jaarboek U voldoet brengt het dan eens onder de aandacht van Uw kennissen. Uw medewerking zou ons een steun kunnen zijn! Hoe meer abonnementen, hoe meer tekst.

DIT JAARBOEK WERD UITGEGEVEN
DOOR HET HEEMKUNDIG GENOOTSCHAP
VAN HET MEETJESLAND EN
GEDRUKT OP DE PERSEN VAN DE
DRUKKERIJ STANDAERT-VAN STEENE
NIEUWSTRAAT, 26, TE MALDEGEM.